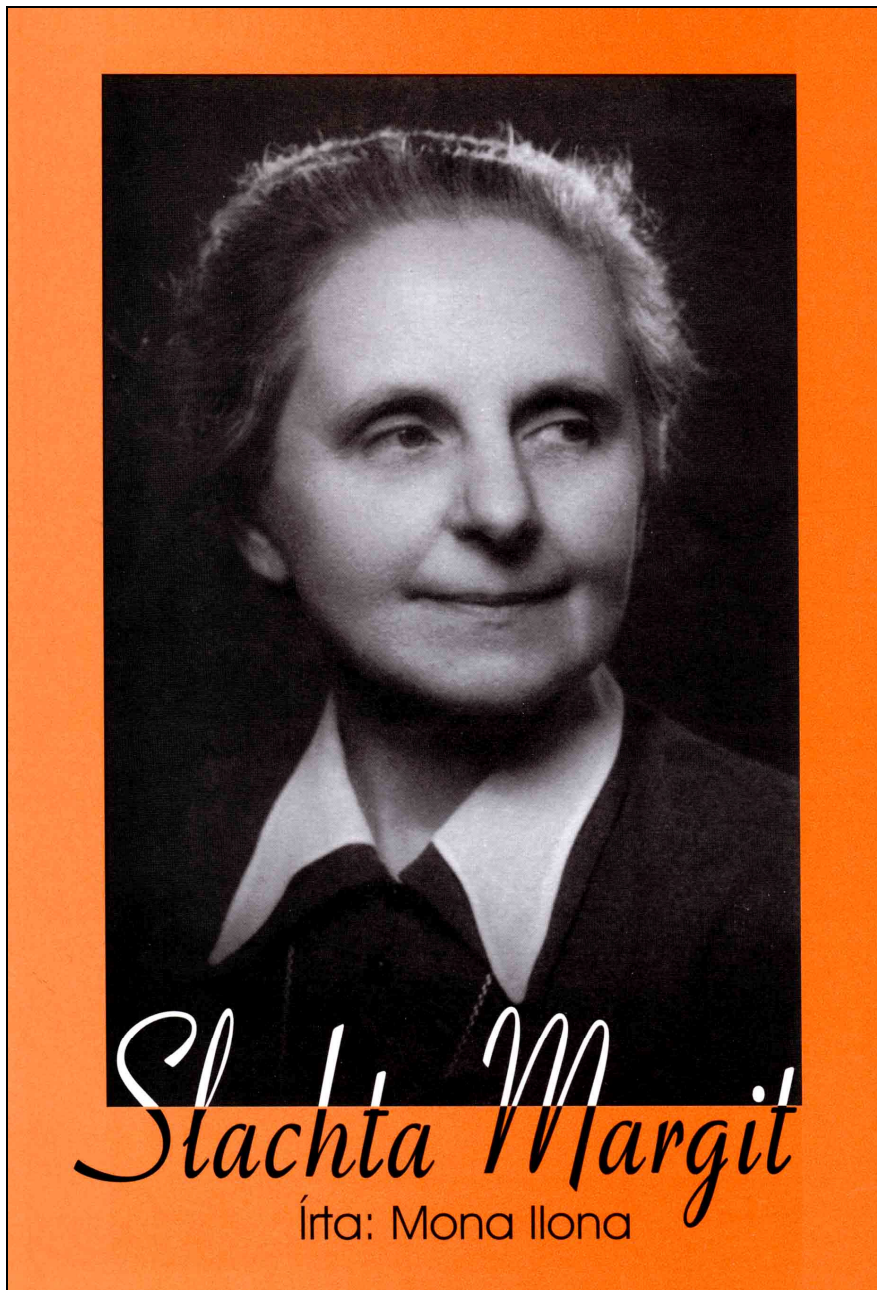

Mona Ilona Slachta Margit

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Mona Ilona
Slachta Margit

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1997-ban jelent meg a Szociális Testvérek Társasága megbízásából a Corvinus Kiadó gondozásában az ISBN 963 9062 10 3 azonosítóval. Az elektronikus változat a Szociális Testvérek Társasága engedélyével készült. A programot lekipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Szociális Testvérek Társasága tulajdonában van.

A könyvet Horváthné Bényei Erika vitte számítógépbe.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
I. A talaj és a gyökerek.....	4
II. Az Országos Katolikus Nővédőtől a Szociális Missziótársulatig.....	18
III. A szociális missziós nővér.....	25
IV. A magyar katolikus nőmozgalom élén.....	37
V. Az első magyar nőképviselő.....	52
VI. A Szociális Missziótársulattól a Szociális Testvérek Társaságáig.....	82
VII. A botcsinálta főnöknő.....	94
VIII. Korszellemtől függetlenül.....	111
IX. Az „egyetlen férfi” a Parlamentben.....	132
X. Az emigráció.....	155
XI. Slachta Margit, az ember.....	166
XII. Tévedések és torzítások.....	170
Függelék.....	176
Könyvészet.....	189
Slachta Margit életének időrendje.....	192
Fényképek.....	198
A szerzőről.....	209

I. A talaj és a gyökerek

„Az Magyar Népnek, Aki Ezt Olvassa...”
(Sylvester János)

Slachta Margit életéről írva nem kezdhetjük másként, mint azzal, amit az elmúlt hetven évben annyiszor leírtak róla (hiányos és sok téves adattal megtűzdelve), hogy „ellentmondásos egyéniség volt.” Pedig nem ő volt ellentmondásos, *hanem a kor, amelyben élt*, ezért, ő, aki szilárdan állt az evangéliumi alapokon, mindenkinek „ellentmondás” volt. Ellentmondás volt a századforduló „Vér és arany” liberalizmusának, ellentmondás a Tanácsköztársaságnak, ellentmondás a Horthy nevével jelezett két világháború közötti korszaknak, és ellentmondás volt természetesen az 1945-ben kezdődő, előbb demokráciának, majd szocializmusnak csúfolt diktatúra idején is.¹ Ellentmondás volt azoknak is, akik politikusnak vélték. Teljes értelemben alkalmazható rá Pethő Tibor Bajcsy-Zsilinszky Endréről írt megállapítása: „A politikus minősítés nem alkalmazható Bajcsy-Zsilinszkyre. Magasfokú erkölcsi érzéke lehetetlenné tette számára, hogy a politika megszokott eszközeivel éljen... igazi politikai pártot vagy csapatot nem hozott létre. Hatalom soha nem volt a kezében. Tehát több volt, mint politikus, nemzete nevelőjévé akart válni. Azoknak a nagy magyaroknak a sorát gyarapítja, akiknek a jelentősége inkább kitűzött céljaikban, semmint elért eredményeikben van...”² Ezt látta Slachta Margit küldetésének Kovács Imre is, aki 1954. I. 15-én így ír emigránstársának: „Én sokat gondoltam Magára, nagy bátorságára és igazi keresztény magatartására: a magyar népnek Magához hasonló térítőkre lesz majd szüksége, ha ez a lidérces álom elmúlik fölöle.”³

Ki volt ez a nő, aki körül annyi vihar dúlt, aki annyi ellentmondást váltott ki, akit oly sokan gyaláztak és gyaláznak, még többen tisztelnek és elismernek. Akiről nem tudják, hogy nemcsak több ezer embert mentett meg,⁴ de egész élete a szociális szolgálat jegyében telt el, amiért gyalázzák, az meg sem történt, csupán egy rágalmat ismételnek. Mindig tiszta, alkuatlan világnézetet képviselt a szélsőségekkel szemben, aki olyan bátorsággal szólalt meg 1945-48 között az Országházban, hogy kétszer jegyzi fel a Parlamenti Napló képviselőtársai megállapítását: „Egyetlen férfi a parlamentben” és akiről 1952-ben azt írja a Schweizerin:⁵ „Eine moderne Heilige” (modern szent). Menjünk tehát végig életútján, nézzük meg a kort és a családot, amelyből született. Járjuk vele együtt Európa és benne hazánk keserves korszakait, lássuk, hogy mikor, mit és miért tett és ítéljük magunk tárgyilagosan e fölött a rendkívüli életút fölött.

Slachta Margit tizenhét évvel a kiegyezés után Kassán született 1884. szeptember 18-án. Már múltóban volt a XIX. század, de csak éveiben. A század eleji uralkodó szellemiség, a liberalizmus a kiegyezéssel kezdte meg munkálkodását a magyar szellemi és közéletben, de a meghirdetett három szabadság elve közül a vallásra vonatkozók csak tíz év múlva érik el kitűzött céljukat a polgári házasságtörvénnyel. A liberalizmus, azaz a szabadelvűség három téren törekedett elveit érvényesíteni: *az egyéni, a társadalmi és a politikai szabadság*

¹ Slachta Margit a szó köznapi értelmében nem volt politikus, ő a társadalom életében ható eszméket az evangélium szempontjából vizsgálta és próbálta befolyásolni.

² Pethő Tibor: Egy küldetéses ember. MAGYAR NEMZET 1992. VI. 27. 11. lp.

³ Kovács Imre, író, a Nemzeti Parasztpárt főtitkára. A levél eredetije: SSSA-B. xerox másolata: SZTTI.

⁴ Vö. erőfeszítéseit az 1940-41-es deportáláskor és 1943-ban a 20 000 szlovákiai zsidó érdekében (VIII. fejezet).

⁵ Die Schweizerin, 1952. V. 1. 39. évf. 6. füzet.

területén. *Az egyéni szabadsággal* biztosítani akarta az egyénnek a személyes működési és kereseti szabadságot, függetlenül az állami rendszabályozástól. A hét év múlva kiadandó pápai enciklika, a *Rerum Novarum* éppen azt hangsúlyozza majd, hogy az állam első feladata kiragadni a szegény munkásokat „azon kapzsi emberek zsarnoksága alól, kik telhetetlenségükben az embert élettelen jószágnak nézik.”⁶ Ugyanis a gazdasági liberalizmus eredménye a pauperizmus, az elszegényedés lett és a gyárurak uralma a földesurak uralma helyett. Így vált a felszabadított jobbágyok helyzete katasztrofálissá hazánkban, hiszen a tulajdon és a tőke felhasználási joga mindenféle állami ellenőrzés nélkül az erők szabad játékvá tette a fejlődés útját. A szegények és kiszolgáltatottak egyéni szabadságjogait büntetlenül megnyirbálva nemcsak sok millió koldus országa lett hazánk, hanem a meginduló kivándorlás az új század elején hatalmas vérvesztést okozott az országnak, éppen az első világháború küszöbén. A második *társadalmi szabadság* területe, itt hangsúlyozza a vallási, az oktatási és az egyesülési szabadságot, sürgeti az állam és az egyház szétválasztását. Hazánkban mindezekért sajátos módon a gúny és a satíra fegyverével küzdöttek. 1867-től számítva „negyven esztendőn át visszhangzik a magyar sajtó és irodalom a lélek és vallás gúnyolásától...” sőt az ezekkel való foglalkozás műveletlenség számba ment, állapítja meg Szekfű Gyula a „Magyar történet”-ben.⁷ Ennél is szomorúbb, hogy a társadalmi szabadságjogok keresztény gyökereiről mindenki megfeledkezett, s ezzel azt a hitet keltette, hogy a vallás ellene van a szabadságjogoknak. Ennek következtében elsősorban az értelmiség és a munkásság tömegesen vált vallástalanná és ateistává.

Az 1872-ben született P. Szeghy Ernő is így ír Emlékirataiban: „Egyébként... vendégszerető házukba pap sohasem tette be lábát, lenéztük, megvetettük ... Egyik első vallási oktatásom, amelyet a nagyapámtól kaptam, így hangzott: – Ha majd később azt mondják neked, hogy van Isten, jegyezd meg, hogy az hazugság s ne felejtsd, hogy minden pap gazember.”⁸

Így volt a Slachta családban is, ahol az apa „tagadta Krisztus istenségét – minden szava a katolikus hit megtagadása volt”, – jegyezte fel naplójában 1903-ban a tizenöt éves Slachta Irén.⁹ Nemcsak az apa, de a bártfai zárdában nevelkedett anya is fékezni igyekezett leányai vallási buzgalmát. Ez évben még azt is feljegyzi Slachta Irén, hogy szeretett volna első pénteken áldozni, de a mama szerint elég annyiszor áldozni, ahányszor az iskolával mennek; – (ez évi három alkalom volt) – Irén ugyan mégis elment gyónni, de áldozni már nem mert.¹⁰ A harmadik terület a politikai szabadságjogok területe, értve alatta az általános titkos választójogot, nemzeti népképviselést, kormányfelelősséget, független bírászkodást, sajtószabadságot. Ezek az elvek a nagy részben kifejlődő kapitalizmus elvei is voltak, mert ebben a korszakban a liberalizmus és a kapitalizmus... elvi egységben és bajtársi hűségben haladtak előre.”¹¹

Ami a kontinens és a magyar parlament működését illeti, arról Szekfű így ír: „...a parlamentek története nem kormányzástörténet, mint az angol, hanem krízistörténet (kiemelés

⁶ XIII. Leó pápa apostoli körlevele a munkások helyzetéről (*Rerum Novarum*). Ford.: Prohászka Ottokár. Bp., é.n. 45. lp.

⁷ Szekfű Gyula: *Magyar történet*. XIX. szd. 349. lp.

⁸ Szeghy Ernő: *Emlékeim*. Bp. (1944), 13. lp.

⁹ Dr. Slachta Irén kézírásos naplóiból 3 füzet maradt fenn: 1904. V. 14. (1-162. és 317-482. lp.). E két kötet lelőhelye: SSSA-B. Az 1904. V. 15-től kezdődő kötet a SZTTI-ban van.

¹⁰ Akkor még szigorú szentségi büjt volt érvényben: szentáldozás előtt éjfél-től kezdve sem ételt, sem italt nem vehetett magához, aki áldozni akart. Az édesanya észrevette volna, ha gyermeke reggeli nélkül megy el otthonról.

¹¹ Szekfű Gyula: *Három nemzedék...* 84. lp.

tőlem M.I.), kríziseké, melyeken nemegyszer áldozatul esik nemzet, állam és társadalom.¹² „A krízis oka pedig az, hogy a szabadelvű (liberális) párt saját uralmával azonosította a szabadságot és humanizmust,¹³ ennek eredménye volt a feltétlen ellenzékieskedés, ami egészen az iskoláig lehatolt. A már idézett P. Szeghy Ernő írja Emlékirataiban, hogy kb. 1888-89-ben mint gimnazisták tüntettek a kormány egyik javaslata ellen, hogy „Le a 16. paragrafussal ... Nekem leghalványabb sejtelmem sem volt arról, hogy mit akar a 16. paragrafus, de mivel a kormány akarta, én halálra kívántam. Mert hiszen akkoriban a jó magyar ember mind ellenzéki volt, a kormánypárti pedig mind pecsovic, hazaáruló, tekintet nélkül arra, hogy kik voltak a kormányon.”¹⁴

A katolicizmus egyáltalán nem formálta a közszellemet. A katolikus értelmiség, akárcsak a protestáns a nemzeti színezetű liberalizmushoz – s a század második felének materializmusához járt iskolába. Vaszary Kolos hercegprímásnak a papságban nem voltak hitvalló és bátor „káderei”. „Az ún. ... értelmiségi réteg hangadói még félénkebben lapultak meg. Az országház ilyeneknek lett a terepe s a politikában mutatkozó hátrányt a katolikus sajtóval sem lehetett pótolni, mert egyszerűen nem volt.”¹⁵

Nagy Miklós úgy látja, hogy „A kor katolikus vonatkozásban ... az erőgyűjtés ideje és az egyéni kezdeményezések kora”¹⁶ volt. Az egyházpolitikai harcok kudarcra ébresztette fel szélesebb rétegekben a katolikus tudatot és meglepően nem az egyháziak, hanem a *világiak* kezdenek ennek megfelelően cselekedni. Gróf Zichy Nándor, az abszolutizmus alatt börtönbüntetést kiállt nagy hazafi kezdte el a munkát és próbálta meg összefogni a katolikus tömegeket. Ő rendezte az első katolikus gyűléseket (1893, 1894) a széles néprétegeknek. Jellemző a korra, olvassuk Szekfű Gyulánál, hogy az 1894-es, Budapesten tartott katolikus gyűléskor – amit az Első Katolikus Nagygyűlésnek neveznek – a vidéki katolikus tömegek láttán a sajtó megbotránkozik a „lefokozott katolicizmuson” ... Falstaff serege ez, gubás, abaposztós, birkasüveges embereket hoz fel az egyház, ennyire süllyedt hát!¹⁷ Ez a budapesti seregszemle januárban volt, ez év novemberében Székesfehérvárott ismét volt katolikus népgyűlés, ahol Zichy Nándor már kimondta: „... mi vagyunk a katolikus nép Magyarországon, ha akarjuk, a katolikus nép pártja.” 1884-ben Magyarország kilencmillió katolikusanak nem volt képviselője a parlamentben.¹⁸

A tényleges politikai pártot, a Katolikus Néppártot 1895. I. 28-án alapítja meg Zichy Nándor. Programjában a katolikus követelések mellett a közjogi sérelmek helyett először sorol fel szociális intézkedéseket. Abban az időben a politikai pártok két szint: vagy a liberális, vagy a közjogi programot képviselték. Ezek egyike sem volt alkalmas arra, hogy a kisemberek millióinak anyagi gondjait észrevegyék. Nagy politikai függetlenség és bátorság kellett, hogy Zichy Nándor új szellemben alapítson pártot, írja Szekfű Gyula. Nem is volt könnyű útja a Katolikus Néppártnak. Mivel a párt zászlóbontása hitvallásos politikát jelentett ... „a liberális tábor – könnyelmű politikusnak, felekezeti békebontónak, ultramontánnak – bélyegezte Zichy Nándort. Az Egyház hivatalos vezérkara enyhén szólva egykedvű hűvösséggel kísérte a néppárti politikát. Vaszary Kolos, az akkori prímás sem volt kivétel. Megtörtént például, hogy az 1898-as választásokon a néppárti jelölttel szemben egy *kanonok* lépett fel liberális programmal ... ez a példa követésre talált, eredménye a néppárt gyengülése

¹² Szekfű: i. m. 86. lp.

¹³ Szekfű: Magyar történet, XIX. szd. 335. lp.

¹⁴ P. Szeghy E. i. m. 64. lp.

¹⁵ Meszlényi Antal: A magyar hercegprímások arcképsorozata. Bp. 1970. 339., 340.

¹⁶ Nagy Miklós: A századforduló alkotó katolicizmusa – és ami abból máig hat. – ÚJ EMBER ALMANACHJA, 1948. Bp., 119-125. lp.

¹⁷ Szekfű: Három nemzedék... 352. lp.

¹⁸ Bónitz Ferenc: Gr. Zichy Nándor. Bp. 1912. 174. lp.

volt.”¹⁹ Pedig Zichy Nándor az „abszolút és atyáskodó kormányzat” helyébe az érdekeltek és hivatottak autonóm tevékenységét óhajtotta. Politikai téren nem érte el, de más vonalon ez az autonómia lassan érvényesülni kezdett Magyarországon. 1892-ben megalakult Budapesten az első Katolikus Kör, majd ennek nyomán vidéken több ezerre emelkedett a Katolikus Körök száma. Ezek Országos Katolikus Szövetség néven egyesültek és később közösen rendezték a katolikus nagygyűléseket. A katolikus körök nem hitbuzgalmi, hanem társadalmi egyesületek voltak, a hasonló gondolkodásúak közös beszélgetési, szórakozási, továbbképződési alkalmai. 1906-ban pl. a kalocsai Katolikus Körben tart a Növédlemről (Patronage) előadást Farkas Edith,²⁰ az Országos Katolikus Növédő Egyesület ügyvezető elnöke. Az akkori kalocsai érsek, a szent életű Városhy Gyula nemcsak meghallgatta és megköszönte, de záró szavaiban melegen ajánlotta a város hölgyeinek, hogy vegyenek részt ebben a munkában. Egymás után alakultak hazánkban a különböző szentekről elnevezett, de szociális és karitatív célú egyesületek, amelyek a szegények és nyomorgók megsegítését tűzték ki célul. Slachta Irén 1904. I. 8-án pl. feljegyzi naplójába, hogy „Reggel volt a mama a tejkiosztásnál. Ez a nőegyletnek legújabb intézménye, hogy ti. az iskolás gyermekek, akiknél (!) az étel hiánya nagyon is nagy, reggel kapjanak tejet és zsemlet...”

Másik, ugyancsak a szegény néposztály segítségét célzó volt a Regisi Szent Ferenc Egyesület. Ez a szervezet felkutatva a vadházasságban élőket, megtudta, miért nem rendezik helyzetüket. Jogi tanácsadással, pénz- és ruhasegéllyel sok együttélést törvényesítettek. A határon túli magyarok sorsát viselte szívében a Szent László Társulat Moldvától Amerikáig. Elsősorban könyvvel, pénzzel, látogatással segítette a szórványban élő magyarokat. A katolikus értelmiség is szövetkezni kezdett. Megalakult az Aquinói Szent Tamás Társulat és megalakultak az egyetemi hallgatók Szent Imre Kollégiumai. A középiskolások lelki gondozására pedig a Regnum Marianum – itt szerveződött meg később a Cserkészszövetség, majd a Zászlónk kiadóhivatala. Ugyanezen a századfordulón jött létre az egyik legfontosabb és legjobban elfelejtett szövetkezés, az Országos Katolikus Növédő Egyesület. Erről bővebben a következő fejezetben szólnunk. Slachta Margit tehát a XIX. század végének forrongó idején született. Hét év múlva teszik közzé XIII. Leó pápa „Rerum Novarum” c. körlevelét „A munkások helyzetéről”, ami egész életére meg fogja határozni a kislány sorsát.

A Slachta család, mint minden nemesi család romantikus elképzeléseket őrzött a család eredetéről. A már említett Slachta Irén 1903. október 18-án ezt írja a naplójába: „Apa mesélte, hogy ... a mi családjunk 550-ben keletkezett. Lengyelország legelső nemesi tőle származnak”. A még élő Slachta rokonság egyik tagja őrzi azt a kézzel írt XVIII. századi könyvet, amelyben Slachta Miksa – Margit nagyapja – leírja a család eredetét. Ő XIV. századnak tartja magyar nemességüket. Nagy Iván a „Magyarország nemesi családjai”-t számon tartó könyvében 1754-55-ből tud zadjeli előnévvel nemes Slachtákat, illetve Schlachtákat, mert e két formában írták a nevüket. Heves vármegye igazolja Slachta Ádámot és társait, Liptó vármegye Györgyöt és társait, Nógrád vármegye egy másik Ádámot, Hont vármegye pedig Slachta András, aki Margit őse.²¹ A család a név lengyeles formáját használta. A „slachta” szó lengyelül „nemest” jelent. Slachta Margit később az emigrációból Nemes Margit néven levelezett Magyarországra, Nemes Borbála néven pedig a Szabad Európa Rádióban is szerepelt.

¹⁹ Meszlényi, i. m. 346. lp.

²⁰ Farkas Edith, 1877-1942. Pedagógus, nőmozgalmi szervező, az Országos Katolikus Növédő Egyesület ügyvezető elnöke, alapítványi hölgy, a Szociális Missziótársulat alapító főnöknője.

²¹ Nagy Iván: Magyarország családjai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal. 10. köt. Pest, 1863. 87, 909. lp.

A család a történelmi Felvidéken élt, gazdag földbirtokosok voltak. Id. Slachta András 1754-55 körül született, fia: ifj. Slachta András 1774-1825-ig élt, akinek három gyermeke volt: János, Miksa és Emili. Miksa (a családi krónika írja) 1846-ban kötött házasságot Szászi Antóniával. Ebből a házasságból kilenc gyermek származott, de csak négy érte meg a felnőtt kort: János, Kálmán, Margit, Miksa. Kálmán volt a mi Margitunk édesapja, aki Nyitrán 1857-ben született és 1882. július 22-én kötött házasságot sárosi Saárossy Borbálával. Kálmán a családi albumot őrző rokon szerint meglehetősen könnyelmű volt. Itthoni iskoláit befejezve atyja kívánságára Münchenbe ment továbbtanulni. Kétéves kinttartózkodásra szükséges összeget kapott, ezt azonban Münchenbe menet már Bécsben elverte két hét alatt. Nem számított, hazament és újra megkapta az összeget, amivel elvégezhetette a főiskolát. Házasságot is egy fellángolás alapján kötött, mert a rokon szerint meglátta a szép florentin-kalapos Saárossy Borbálát és azt mondta: vagy ő, vagy senki. Sajnos, az így megkötött házasság nem volt boldog. 1921. május 15-én Slachta Kálmán írt egy hosszú végrendeletszerű levelet,²² ebben véleményt nyilvánít önmagáról és családtagjairól, tanácsot ad nekik – csak Margitnak nem, mert neki „úgysem lehet”. Ebben a levélben így vall önmagáról: „Mondhatom, kegyeltje voltam az Istennek. Sok szemérmiséget követtem el. Egy csónak voltam, mely az élet hullámain fel és le himbálódzott, kevés akarattal és határozott irányzat nélkül. Ez nagy baj, annál is inkább, mert megvolt hozzám a »vágott dohányom«” (Arany János: A tudós macskája c. versére utal.) Ebben a levélben a következőt írja feleségéről: „A mamáról. Elösmerem azon nagy anyai szeretetet, ami hat leányom szoptatására bírta, azonban az volt a nem kis hiba, hogy *egymáshoz nem illettünk*, Te nem tudtál alkalmazkodni hozzám, *én meg nem akartam* a te sajátságaidal megbarátkozni (kiemelés tőlem: M.I.) mindenben, még az evést, rendet és a társadalmi formákban is ellentétek voltunk.” Egyetlen dologban egyeztek meg, amiről Slachta Margit 1948. IV. 7-i levelében ír társulati és vér szerinti testvérének: „Nem tudom, volt-e alkalmam veled arról beszélni, hogy azon sok értékes adottság mellett, melyet örökségben kaptunk szüleinktől, van pl. a »Rechthaberei« (önfejtés), melyet le kell győznünk, azaz feldolgoznunk.”²³ Erről, mint látjuk, az apa 1921-es „végrendelete” is tanúskodik.

Zadjeli Slachta Kálmán és sárosi Saárossy Borbála tehát 1882-ben kötött házasságot. Mindketten földbirtokos családból származtak, jó anyagi körülmények között kezdték közös életüket, ez azonban a férj könnyelműsége folytán elég hamar megváltozott. A házasságból hat leány származott: Mária Antónia 1883-1935, Margit 1884-1974, első Borbála 1886-87, Irén 1888-1970, a második Borbála 1891-1961, és Erzsébet 1896-1988.

Kedves gyermekkori epizódot említ Slachta Margit egyik tanításában: „Anyácskám úgy nevelt minket, hogy ne húzódozzunk a munkától. Négyéves voltam és már kaptam gyúródeszkát és Mamával és testvéreimmel együtt nyújtottam a tészta. Nemcsak a háztartásban dolgoztunk, hanem a kertben és a baromfiudvarban is.”²⁴ A gyermekek otthoni vallásos neveléséről hitelt érdemlően csak azt tudjuk, amit Slachta Irén naplójából olvasunk. Margit testvér elmondta egyszer, hogy – nyilván még iskoláskora előtt – édesanyjával menve az utcán, az egyik kirakatban meglátott egy Szentháromság-képet. Megkérdezte, hogy kit ábrázol. A jó Istent, volt a válasz. Hát a jó Isten bácsi és nem néni? – kérdezte megdöbbenve a kislány.²⁵ A jóságot és szeretetet tehát csak édesanyjától tapasztalta. Slachta Erzsébet – Alice testvér – ugyan azt írja visszaemlékezéseiben, hogy „a vallásosság elsődleges volt a család életében” – azonban ezt csak azzal támasztja alá, hogy Margit hatása igen erős volt az

²² SSSA-B.

²³ Slachta Margit levele Slachta Alice testvérnek SSSA-B. Xerox másolata SZTTI 533.

²⁴ SZTTI 1172/3.

²⁵ Renfro, Sr. Jean Marie: Planted by running water, The story of a Charisme. Los Angeles, Ca., 1985. 194. lp. SZTTI 1154/2, 3. lp.

egész családra – vagyis a zárdanövendék Margit találta meg a módját, hogy alkalmazza otthon azt, amit az iskolában tanult. Kisebbségi testvérei hallgattak szavára, így közvetve a szülőkre is volt némi befolyása. Azt, hogy a vallásosság egyáltalán nem volt „elsődleges” a család életében, Irén naplóján kívül bizonyítja a „hatodik Slachta lány”, Peitl Róza Katalin. Rózika „Margit kisasszony” patronázsába járt Győrött, 1907 nyarától a Slachta családhoz került, a beteg Mariska gondozására. Valóban családtagként tartották. Ő mondta el, hogy mivel a Kassai Takarékos Igazgatóság szobájának ablakai a Dóm főbejáratára néztek, a Slachta leányok csak a mellékajton mertek bemenni a Dómba, nehogy a Papa meglássa őket.²⁶

Mire a leányok középiskolába kerültek, már erősen érződik az anyagi helyzet változása. A már említett naplóból kiderül, hogy egymástól örökölték a ruhákat, sőt még a papa ruháiból is alakítottak maguknak. Édesanyjuk elég korán bevezette őket a háztartás rejtelseibe. 13-14 éves korukban már vezetik a háztartást soros alapon. Mindez a már említett naplóban olvasható: „... jelenleg én vezetem a háztartást, de nagy baj, mivel nem kaptam ki mind a pénzt, és ha a nagymama jön, akkor jobban kell főzni...” „a kasszának nincsen pénze...” „Apa este elment abba, a valamilyen országos szövetkezet gyűlésébe a szomszédokkal együtt. Ez, a mama által lump társaságnak nevezett egyesület, melyben apa az alelnök és a szomszéd az elnök.” A 14-15 éves kislány saját sorsáról is ír a naplóban: „... Ha annyira oda leszünk anyagilag, hogy tovább az orvosi pályára nem taníttathatnak a mamáék, akkor tanárként fogok tanítani.” Másik napon: „Betti (Borbála nevű húga) hazajött és hozta a kérvényt, amelyre már rá volt írva, hogy Betti és én külön-külön fél tandíjmentességet kapunk. Nagymama sírt. Vajon azért, hogy a család annyira leszorult, hogy más emberek jöttetere szorul?” (Slachta Kálmán ekkor a Kassai Takarékos Igazgatóságja!) Nézzük tovább: 1904. január: „Apa konstata, hogy az írásom szép, ebből kifolyólag kapok én másolni valót...” azaz pénzért vállalt másolási munkát. Keresményéről így vall: „A 6.- forintból ötöt betettem a bankba. Most már erősen kell gyűjtenem, mert Kalocsára menni, a képzőt elvégezni pénz kell. De első évben Margittal együtt lennék (Margit akkor utolsó éves tanárképzős). Ez részben nagyon jó, de a mamáék havonta 50 forintot nem fizethetnek értünk, ezért én most gyűjtök, hogy az első évben félig az enyémből éljek.” 1904 februárjában a kislány álmodozásait veti papírra: ha elvégezte a tanítóképzőt Kalocsán és hazajön, akkor majd ő lesz a ház tündére: A mamának nyugodt, az apának megelégedett életet teremtene és „Apát egy-két simogatással, csókkal, minden jóra, pénz beosztására rávenném ... Egyszer egy hónapban vendégeket hívnánk. A tányérokat csendben viszik majd el, észre sem veszik, hogy mikor történik...” Betti és Erzsi (a két kisebb testvér) szombaton tiszta ruhát kapnak, minden gomb rajta, a harisnyán lyuk egy sem.” „Margit írt, hogy lehet stipendiumért (ösztöndíj) folyamodni, de csak protekcióval. Apa inkább az utóbbit a kinevezésnél fogja igénybe venni.” Még egy nagyon jellemző idézet Irén naplójából: 1904. júl. 6. „... Roppant kellemetlen hangulat uralkodik nálunk ... Mamát rossz érzés fogja el, ha a holnapra útra gondol... a fürdőt (Poprádra utazik a család egy része: Mama, Mici, Erzsi, Irén) Mici fizeti, valamint a vasutat, *apa annyit ad, mint különben*. (Kiemelés tőlem: M.I.) Engem csak az bánt, hogy apa épp ma, utolsó este nem jött haza, csak nagyon későn, 12 felé...”

Slachta Kálmánnak azonban minden könnyelműsége ellenére igen erős szociális érzéke volt. 1897-ben kiadott egy kis füzetet: „A csekk és kliring lényege és alkalmazása.” A könyvet azért írta, mert: „... a csekk és kliringforgalomban résztvevők száma Magyarországon elenyészően csekély, ami elszomorító jelenség ... egy ország bizonyos osztályának intelligenciájára következtetni lehet ama magatartásból, melyet az, a hasznosnak bizonyult új eszmék iránt tanúsít.” Ezzel a könyvvel a csekk és kliring használatának

²⁶ The star of the three Magi. Buffalo NY 1974, 37-38. lp., Peitl Róza-Katalin testvér szerzőnek elmondott emléke.

nemcsak a gyakorlati oldalát akarja bemutatni, hanem ennek nemzetgazdasági jelentőségére is rá akar mutatni, sőt ennek a használatát „a mezőgazdákcal is akarom e sorokban megösmertetni ... Mi is manapság egy földbirtokos? A nyugati államokban egy gyáros, aki a természet fékezhetetlen erejével, de a kereskedő mozgékonyasága és leleményességének igénybevételével gyárt. Vagyis mezőgazdasági üzem. Nálunk ... sajnos még mindig egy magát kiskirálynak képzelő nagyúr ... A földesúrnak meg kell tehát barátkoznia azzal az eszmével, hogy a korszellemnek megfelelően ő is gyáros és kereskedő, miért is neki azon intézményekkel, melyek elsősorban a kereskedelmi világot érintik, szintén meg kell ösmerkednie.” Ezután a behozatallal és a kivitellel foglalkozik, mondván, hogy ha a statisztikát megnézzük, nyomban érthető, hogy miért akkora a kivándorlás, főleg a felső megyékből. Mennyire gyöngül ily módon haderónk, mennyit szenved iparunk és a termőföld, amely intenzívebb műveltetést igényelne. Megrója a kereskedőket, akik a külföldi gyártmányt dicsérik és ajánlják. „Vajon minő megítélés alá esnék, ha a háborúban egy vezér a sereg előtt szüntelen az ellenség bátorságát emelné ki, azáltal saját embereiben öntudatlanul is az erkölcsi erőt ingatná meg. Pedig a világkereskedelem nem más, mint harc békében.”

A csekk és kliring ilyen és ehhez hasonló ajánlása után rátér az 1886-ban megindult Postatakarékpénztár ismertetésére. Elismeri, hogy „tevékenysége a városban nem bír ugyan fontossággal – de annál áldásosabb a működése vidéken.” Szemléletesen előadja, hogy ha egy napszámos keres 2 forintot, az nem marad meg a zsebében, mert ha a kocsmá előtt halad el, betér, ha pénz van a zsebében és így 2-3 nap alatt elveri a keresményét. „De ha őt mondjuk a pap, a tanító, a postavezető” arra serkenti, hogy szerzeményének egy részét mindenkor a falujában lévő postatakarékpénztárba fizesse be, segítik a józan életvitelben és takarékosagra szoktatják. Zárógondolata ma is megszívlelendő: Azt az államot, „amely anyagi függetlenségét kivívni nem törekszik, amelynek polgárait munkára csupán egy eszme serkenti, az, hogy élni kell, azt elnyomja a többi...”²⁷

Mondtuk, hogy Slachta Kálmán és felesége a jómódban kezdték közös életüket, majd az 1903-4-es napló már anyagi nehézségeket emleget, pedig Slachta Kálmán 1906-ig a Kassai Takarékpénztár helyettes igazgatója, onnan kezdve pedig vezérigazgató. 1907-ben „egy gonosz indulattal kezdeményezett támadás által az intézet válságba került” – írja a Magyar Compass.²⁸ A Kassai Hírlapban 1907. III. 17-én megjelent közleményből megtudjuk, mi volt ez a „gonosz” indulatú támadás: a Takarékpénztár jó hírnevét a Takaréknak egy volt dolgozója próbálta tönkretenni, de az intézet kiderítette, hogy ki a rágalmozó és azt hivatalból feljelenti. Tizenegy nap múlva ugyanez az újság a rágalmozó volt tisztviselő nyílt levelét közli, melyben elismeri, hogy ő volt az, aki különböző pénzintézeteknek és bankoknak azt írta, hogy ne bízzanak a Kassai Takaréknakban. Elismeri azt is, mindezt bosszúból csinálta, mert nem léptették elő. De most szánja-bánja bűnét, és kéri a Takaréknak vezetését, hogy vonják vissza a feljelentést. Meg is történt. A bank becsületén nem esett folt, a család mégis tönkrement. Ugyanis, Slachta Kálmán sógora 36 000.- koronát kért kölcsön a Kassai Takaréktól, amit meg is kapott fedezet nélkül. A sógor pénzestül azonnal elment Amerikába, kilenc évig azt sem tudta a családja – az elhagyott feleség és gyerekek – hogy mi történt vele. Slachta Kálmánnak pedig felelnie kellett a könnyelműen kiutalt összegért, felelt is teljes vagyonával. Annyija maradt, hogy ők is kivándoroltak Amerikába, pontosabban a két idősebb leány: Antónia és Margit – aki már akkor éppen frissen diplomázott polgári iskolai tanár volt – itthon maradtak. 1908 elején történt a kivándorlás. A korabeli újságok – különösen az érintett területek minden számban jajonganak a kivándorlók nagy száma miatt – de egy szóval sem

²⁷ Slachta Kálmán: A cheque és clearing lényege és alkalmazása. Kassa, 1897.

²⁸ MAGYAR COMPASS 1908-9. 580. lp.

búcsúztatják el a Slachta családot, sőt mikor hírül adják, hogy teljesen rendben van a Kassai Takarék, még egy finom epés megjegyzést tesznek hozzá, hogy remélhetőleg ezután nem sógorság-komaság alapján fogják intézni az ügyeket. A teljesség kedvéért ide tartozik, hogy az amerikai út nem segített rajtuk, végigélték az emigráns sors minden keservét. Slachta Margit 1934-35-ben egyik munkatársaknak szóló tanításában ezt is említette: „Mikor a mi családuknak tönkrement, egész famíliánk kiment Amerikába: cselédsorba került édesanyánk, és amikor hazajött, azt mondta, hogy – csak egyet bánok, hogy az én cselédeimnek a vasárnapon kívül nem adtam egy hétköznap szabad délutánt, hogy dolgaikat akkor intézhessék el.”²⁹

Slachta Irén hűséges krónikása ennek az időnek is: „Mrs. Rosette kis leányainak voltam a Fräuleinje³⁰ 1909-ben havi 20 dollár fizetéssel. Ha néha pár órára szabadságot kaptam, család-látogatni mentem az Est 81 Streetbe, ahol egy kétszoba-konyhás, hátulsó, fél-sötét lakás volt Szüleimé. Papa Ellis Islandon mosogató volt, míg leejtett egy teli tálcát és elengedték (elbocsátották). Azután a Jezsuiták iskolájában a 84. utcában sűrűlt az iskola-helyiségek. Betti kiszolgált; Anyánk egy bútorozott szobás háztulajdonos kis étkezőjének főzött este (amerikai rendszerű kiadó szobák voltak, és a bérlők, ha akartak, ott is étkezhetek), Böske 13 éves, iskola után ott felszolgált. – Ha senkit sem találtam otthon ... oda mentem és ott találtam Papát, a volt bank-vezérigazgatót, a basement (alagsor) lépcsőjén ülve. Várta Anyánkat, a szakácsnőt, hogy hazahozza a megmaradt ételből kapott vacsorára valót.” Nem volt elég a keresetük a megélhetésre, és a „családi ezüst” újra és újra a zálogházba került. „A hónap elején fizetésemből 19 dollárért kiváltottam, hónap közben ismét bekerült. – Anyánk beteg lett és 1911-ben [1912-ben] Bettivel és Böskével hazamentek Magyarországra.” Papa maradt és a tönkrement Rosette banknak lett csőd-tömeg gondozója (a tulajdonos gyermekeinek volt Fräuleinje Irén) Perth Amboyban. Itt volt alkalma találkozni az őket tönkretevő könnyelmű sógorral, amiről 1912. febr. 12-én levélben számol be leányának. „...mama már sokkal jobban van és szorgalmasan tanulmányozza a hajómeneteket Európába ... Nekem e nap nagyon emlékezetes marad, mégpedig egy kis történetke teszi azzá, mely hőse A Sógor.” Továbbiakban leírja, hogy New Yorkból Perth Amboyba utazott, a New York-i váróteremben meglátta a sógort (aki miatt tönkrementek) „...mennyire megöregedett, ráncos halvány arcz ... ruhája nem a legelegánsabb ... hébe-korba rávettem egy tekintetet, és láttam, hogy ő is néz ... gondolt-e még arra, hogy minket oly érzékenyen megkárosított...”

A csődtömeg-gondozás megszűnte után Slachta Kálmán hajójegy-irodát nyitott 200 dollár kölcsönből, de ez az üzlet sem sikerült, így Irén rávette apját, hogy hazamenjen, hiszen a családfőnek a családnál van a helye. Slachta Kálmán már az első világháború kitörése (1914. VII. 28.) után ért Európába, szerencséjére Franciaországban nem internálták, baj nélkül megérkezett Budapestre. Slachta Irén pedig ottmaradt New Yorkban. „Társamul maradt a hajójegy-iroda tartozása ... és vagyonom: 36 cent a zsebemben.”³¹

Talán sokat foglalkoztunk Slachta Kálmánnal, de az ő tulajdonságai igen erősen jelentkeznek Slachta Margitban, a bohémság, könnyelműség, fellángolás – de mindez már lélektani kifejezéssel: „szublimáltan”. A papa mulatni szeretett, Margit mulattatni; a papa bohémsége Margitnál az elv-szolgálatért minden áldozatra készségben mutatkozik, hiszen pl. 1944-es magatartásával nemcsak saját, de a Szociális Testvérek Társasága egészét kockára tette. Ősi lelkiéleti szabály, hogy a kegyelem a természetre épít. Margit életében éppen a kegyelemnek erre a nem kedvező természeti alapokra kifejtett csodálatos hatását láthatjuk.

²⁹ SZTTI 1160/32.

³⁰ „Fräulein” németül kisasszonyt jelent, a jómódú családok idegen nyelvű nevelőnőjének gyűjtőneve volt.

³¹ Dr. Slachta Irén: A családi ezüst. SZTTI 1181/5.

Margit, mint testvérei, Kassán járt iskolába: az elemi (általános iskola) négy osztálya után a hat felsőbb leányiskolát végezte el. Ez az iskola kb. a mai ált. iskola felső tagozatának felelt meg. Általános műveltséget adott és két nyugati nyelvet (francia és német) is tanított. Ezenkívül zenét (zongora), festést, hímzést, mintázást. Ennek befejeztével 1903 májusában tanítóképzőben képesítőzött. Továbbtanulásra két lehetőség volt: az akkor már a nők előtt is megnyílt egyetem, vagy a Polgári Iskolai Tanárképző. Margit szeretett volna egyetemre menni, de a papa ellenezte. Ezért a Budapesti Zirzen Janka tanárképző intézetébe (a későbbi Erzsébet Nőiskola) kérte felvételét, ahonnan helyhiány miatt elutasították. A Kalocsai Miasszonyunk nővérek Tanárképzőjének internátusa is megtelt. Úgy látszott, hogy nem tanulhat tovább, ekkor az édesanya vette kézbe a dolgot, leutazott Kalocsára és elintézte, hogy Margitot bejáró diákként felvegyék. Ezután még, ahogy akkor mondták, „kosztos” helyet szerzett a lányának egy közjegyző özvegyénél. Így 1903. IX. 8-án – akkor ez volt az iskolakezdés napja –, édesanyja kíséretében Margit megérkezett Kalocsára. Slachta Irén megjegyzi naplójában, hogy a papa az állomásról hazatérve, „zokogásban tört ki”, annyira megsínylette leánya távozását. Margit levele nem késett, már IX. 12-én írja, hogy kitűnő dolga van, nagyszerű az ellátása, otthonias a környezet, és egy pancsovai lánnyal lakik egy szobában. Később átköltözött egy másik családhoz. Kalocsán mindvégig bejáró növendék volt. Egy hónap múlva már érdekes eseményről tudósít a napló: „Margit múltkori levele kicsit felizgatta apát. Ebben írja, hogy egy fiatal tanítóval, falusival kezdett vitatkozni – nyilván a szállásadó ismerőse volt – de a vitát be nem végezhettk, így a tanító ... levélben ... akarja folytatni. Kérdezte, hogy lehet-e felelni vagy sem.” Jellemző a fiatal Margit lelkületére, hogy szülei véleményét akarja hallani a dologról, addig nem válaszol a kapott levélre. Az apa felelete: „...nem, mert egy férfinak csak a leány felszólítása után szabad írni. Mivel itt az nem történt, a nem felelés csak rendreutasítás és nem gorombaság.”

1905-ben – mikor már Irén is Kalocsán tanult, – mindkét leány egy másik családhoz, Újváriékhoz költözött. (A család egyik tagja 1964 után a következőkben így írja le erről az emlékeit:) A nagy család minden tagja örült a kassai diáklánynak. „Mindkettőt szerették, de Margit az, akinek jelenléte valósággal besugározta környezetét. Pedig nem volt különösebben szép, de mosolya, nagy sötét szemének vidám csillogása derűt és valami megnevezhetetlen jóérzést árasztott maga körül. – Boldog volt, akivel együtt sétált, vagy aki a vacsora-asztalnál melléje ülhetett. Az egyik unoka, nyurga nyegle kamasz fiú a saját maga legnagyobb csodálkozására szorgalmas, komoly fiatalemberré vált. Pedig mindössze egy rövid beszélgetés történt köztük. Margit halkan megkérdezte tőle, hogy nem fáj-e a szíve, mikor édesanyját sírni látja őmiatta? A fiú tudta, hogy azért, mert ő hányaveti, tanulni nem akaró gyerek. Nem emlékezett rá, hogy akkor a vén diófa alatt ülve miket mondott neki a komoly szemű lány. A szavakra nem emlékezik, csak a lány szemére és saját maga belső megrendülésére ... S ahogy a lány azt mondta neki: ígérd meg, hogy soha nem fogod megszomorítani édesanyádat. – Emlékszik, hogy őt akkor valami kis dac fogta el s bizonytalanul azt kérdezte: Miért fontos ez magának, Margitka? – S ahogy a lány az álla alá nyúlva felemelte a fejét és úgy felelte: mert te nagyon tehetséges és jó fiú vagy, csak virtuskodásból játszod a fenegyereket, ami pedig nem nagy dicsőség. Neked kell majd édesanyád támaszának lenned, gondoldj erre többször ... ő lehajtotta fejét és szinte belső kényszerrel felelte: Megígérem. – Akkor ősszel a diákok ranglistáján a legmagasabb fokra emelkedett, a maga legnagyobb ámulatára...”

Vacsora után Margit színházat rendezett. A család körbeült, Margit kiment, néhány perc maszkírozás után bevánszorgott „egy hajlott hátú, bekötött fejű, töpörödött öregasszony. Roskadt kis alakján szürke posztókendő ... arca hamuszürke, barázdákkal tele, őszes hajtincsei homlokába lógtak fejkendője alól ... csak a szemek csillogtak meglepően az aszott arcban.” Bemondta a jelenet címét: A nagybeteg öregasszony. Két szék volt a szoba közepén,

fáradtan leült az egyikre. Néhányat köhintett, nehézkesen felállt, néhány lépést tett a másik szék felé és a kezét nyújtotta. – Jó napot kívánok doktor úr. Meg is rázta a kezét ... Visszatípett, leült és beszélni kezdett. – Köszönöm doktor úr, bizony elfáradtam, mire ideértem, nem az öregségtől, mert az a 77 év igazán nem kor, hanem a betegségtől. Hiszen tudja, hogy milyen beteg vagyok a tavalyi cséplés óta, amikor tizenöt emberre főztem sonkacsülkös bablevest, aztán meg ránk gyűtt az a ménkű nagy eső ... Azótául köhögök lelkem doktor úr. El is kezdett köhögni, zihálni, szipogni ... Mondom, mondom szépen sorjába lelkem doktor úr, hogy jól felértse a betegséget. Mondom, azóta köhögök egyfolytában éjjel-nappal. Újra köhögni kezdett, mind erősebben, a nagy kendő a hátán, mellén emelkedni kezdett, mintha a mellét akarná kiszakítani a köhögés ... Margit egy félig nyitott ernyőt rejtett a kendő alá, és boszorkányos ügyességgel nyitogatta minden egyes köhögésre, teljesen azt a látszatot keltve, mintha mindjárt kiszakadna a lelke az öregasszonynak ... – Szóval megfáztam, – mindjárt, mindjárt lelkem doktor úr, nem kezdhetem a végén, mert nem érti meg, de így mindjárt rájön a nyitjára, nohát aztán, mikor szüretkor is megfáztam, akkor már a halál kutyája kezdett belőlem ugatni ... Köhögött, a nagykendő úgy járt, mint a fűjtató ... Páratlanul ügyes produkció volt, bármelyik színésznek dicsőségére vált volna ... Mikor vége lett a nagyszerű rögtönzésnek, egy fiatal földbirtokos odalépett a csinos fiatal lánnyá visszaváltozott előadóhoz. – Magának színésznőnek kellene lennie Margit, hiszen maga óriási tehetség. Margit hangosan felkacagott: Én? Színésznő? ... Á dehogy. Semmi sem áll tőlem messzebb. Én csak szeretem az embereket, szeretek velük foglalkozni, olyan jó kicsalni belőlük a derűt, a jókedvet ... A jókedvű emberek jó emberek...³²

Margit a tanárképzőben azonnal belép a Mária-kongregációba. Közkezdvelt hitbuzgalmi egyesülete volt ez nemcsak az iskolásoknak, de a társadalom minden rétegének. Mélyebb vallásos életre, tudatosabb Mária-tiszteletre nevelt. A jelentkező egy évig készült elő a felvételre, a csoport idősebb tagjainak egyike vezetésével, akit „jelöltmesternek” hívtak, ez utolsó éves korában Margit volt. Az ünnepélyes felvétel után a teljes jogú tag vállalta, hogy bizonyos imákat elmond, komolyabb, tudatosabb lelki életet él, a felajánlást minden évben december 8-án megismétli, „renovózik”, és erről a kongregációt értesíti.

1904. VI. 16. Slachta Irén naplója bepillantást enged a fiatal Margit lelkivilágába, sőt jövőképebe is: „Margit szerencsésen megérkezett... Úgy megfogyott, olyan nagyos lett... Már biztosította a skapulárét.³³ Egy időre nálam deponálta. Ha mama meglátná, valószínűleg azt hinné, hogy Margitot befönték a zárdába, és hogy apácának akarják. Pedig hát ebben a skapuláré kérdésben semmi sincs...”

VII. 1. Első péntek van, ezért Mici (Ez Mária Antónia beceneve) és Margit gyónni voltak ... Este aztán beszélgettek egymással... Margit arról beszélt Micivel, hogy milyen életpályát választana, ... de ezt csak súgta Micinek, és én arra nem is hallgattam, sőt bedugtam a fülem, amin Margit nevetett, de azért, mikor már hangosan, nem titkolódzva érkekeztek, az elejtett pár szóból én mindent megtudtam. Mici mondta, hogy hogyan lehet két ilyen ellentétes dologra kedve az embernek. Margit ezt érti, de lehetségesnek gondolja, hogy csak a környezet hatása alatt gondol arra, amire Mici szerint ne is gondoljon. Világos: Margit vagy férjhez menni, vagy apácának lenni szeretne ... Én nem csodálkozom ez ellentétes óhajtagon vagy pályaválasztáson.” A jövőkép még nem világos, de már fellelhető benne a másokért

³² Rónai Mária Paula testvérenek írt levélből. SZTTI 1181/12.

³³ A karmelita rend által népszerűsített Mária-tisztelet egy sajátos formája. A rend alapítója a hagyomány szerint látomásban kapta a szerzetesi ruha fölött viselt vállruhát, skapulárét. A hívek kicsinyített, ruha alatt viselhető változatát hordták.

való élet-odaadás gondolata. A Miasszonyunkról nevezett Kalocsai Iskolanővérek vezetése alatt álló Tanárképzőben Margit a nyelv- és történettudomány szakcsoportot (ma úgy mondanák: a humán tagozatot) végezte. Hároméves képzés után polgári iskolai tanárként hagyták el az intézetet. Margit történelem, német és francia nyelvszakos diplomát kapott. A képzés rendkívül alapos volt: Hittan, lélektan, stilsztika, retorika, esztétika, poétika, egyetemes történelem, egyetemes földrajz, pedagógia. Magyar történelem, alkotmány- és jogi ismeretek, Magyarország földrajza és statisztikája, valamint az említett két nyelv irodalma és nyelvtana volt a tantervben. Természetesen mindkét nyelvet beszéd szinten kellett tudni. Az iskolai Értesítőből tudjuk, hogy az 1904-5-ös iskolaévben az önképzőkör szavalóversenyét Slachta Margit nyerte meg. 1905-ben pedig a „Nagyasszonyunk” című katolikus leányifjúsági lap pályázatán második díjat nyert „A titok” c. elbeszélésével. Ez megjelent a lap 1905 áprilisi számában. Az iskola Értesítője így méltatja: „Nagyon nehéz témának könnyed, ügyes feldolgozása, meséje alig van, mégis leköti az olvasó figyelmét minden sora, és ami fő, anélkül, hogy észrevenné.” A történet kb. a következő: Egy özvegy földbirtokos nevelőt alkalmaz kisleánya mellé. A gyermek végtelenül el van kényeztetve és mivel ő a földbirtokos leánya, elvárja, hogy neki hódoljanak és amit parancsol, azt teljesítsék. Ezenkívül nem találja elég előkelőnek a saját nevét: Mária és ezért azt kívánja, hogy Lilinek szólítsák. A fiatal nevelőnő kongreganista, ennek megfelelően viselkedik, őt mindenki szereti. A kislány is észreveszi, hogy a kisasszonynak mindenki engedelmeskedik, pedig sohasem parancsol, neki pedig, aki mindig parancsol, nem engedelmeskednek. „Pontosan azért, mert én nem akarok parancsolni, én mindenkitől csak kérek” válaszolja a nevelőnő. Nos hát a leányka is megtanulja ezt és már Máriának nevezeti magát.

1906 tavaszán fontos esemény történt Kalocsa és az Intézet életében. Március 18-án Farkas Edith³⁴ az Iskolanővérek tanár- és tanítónőképzőjében, majd a városi hölgyek egy szűkebb csoportjában, végül délután a Katolikus Körben a nagyközönségnek beszélt a patronage-ról, a munkásnők védelméről.³⁵ A következő vasárnap már huszonöt hölgy és százhusz leány jelent meg, akikkel megalakult a patronage. Több „képezdésnő”, köztük Slachta Margit, segítettek a patronessz hölgyeknek. Sajnos nem sokáig, mert az iskolaév befejeztével a harmadévesek diplomát nyerve elhagyták Kalocsát. Így Slachta Margit is a szünidőt otthon töltötte és ősztől kezdve a győri Orsolyiták polgári iskolájában tanított. Az iskola értesítőjében olvasható, hogy Slachta Margit kisasszony okl. polg. isk. tanár heti 16 órában tanít németet és franciát az I-IV osztályokban. 1906. november 19-én Erzsébet királynő emlékére ünnepélyt tartottak, az alkalmi beszédet Slachta Margit kisasszony mondta, és december 8-án a kongreganista tagavatáson: „lelkes beszédben fejtegette, hogy mily szerencse Mária leányának lenni, mennyire törekedjenek hibáik ellen harcolni, hogy Szűz Máriának méltó leányai lehessenek.”³⁶ A győri iskolaév alatt, mivel ideje engedte, ismét bekapcsolódott a patronage munkába. A meginduló győri munkában már ő az „előljárónő” és az Országos Katolikus Nővédő Egyesület 1906-7. évkönyvében komoly tanulmánya jelent meg: „Melyek a patronage létesülésének és fennmaradásának feltételei.”

A tanulmány segít, hogy mélyen bepillantassunk a fiatal patronessz lelkébe. Amiről bizonyosságot tesz, az saját lelkének ösztönzője és gyakorlati munkájának a módja. – A Patronázs létesülésének két feltétele van: alanyi és tárgyi. Alanyi feltétele a patronessz szellemi és erkölcsi tulajdonságai. – A patronesszt munkájában két fénypont vezet: egyrészt

³⁴ Farkas Edith, 1877-1942, pedagógus, nőmozgalmi szervező, az Országos Katolikus Nővédő Egyesület ügyvezető elnöke, a Szociális Missziótársulat alapító főnöknője.

³⁵ KALOCSAI NÉPLAP, 1906. III. 18. 4. lp.

³⁶ A győri Szent Orsolya-rend internátussal összekapcsolt Polgári Leányiskola Értesítője az 1906-7-ik iskolaévről.

a szeretet és szánalom, mikor *felismeri, hogy a rongyban és piszokban vele egyenjogú testvért lát*, és hogy ő is lehetett volna ilyen, hiszen nem választhatja meg senki azt a társadalmi osztályt, ahová született, *a másik fénypont a Teremtő iránt föllángoló hála, melyet embertársai személyében nyújt Annak, Kinek azzal tartozik.* (Kiemelés tőlem: M.I.) A patronázs létesülésének első feltétele a lélek, „mely érti, amit érez és van ereje megteremteni, amit ért.” A hivatott patronesszeknek fáj az, ami másnak fáj és nem keresik azt, hogy vajon aratnak-e dicsőséget munkájukkal.

Az ilyen lelkeket keresni kell, tehát nagyszámú hölgyközönséget kell összehívni, mikor a patronázst ismertetik. Az ismertetőnek tudnia kell lelkesedést ébreszteni az ügy iránt, s a munkára jelentkezőket tanítani kell. Vegyenek részei a patronessz tanfolyamokon és ismerjék meg a mozgalom intézményeit. Ha már vannak képzett patronesszek, akkor következik a leányok összegyűjtése Ez annyiféle, ahány hely van. Van, ahol a meglévő vallásos egyesületben tömörült anyáknak lehet elmondani, hogy küldjék leányaikat a patronáztsba, másutt, ahol pl. élő a háziipar, *iparpártoló* szövetkezet alakját öltheti magára a patronázs. (Itt már az értékesítés gondolatát is fölveti!) Gyári munkásnők esetében (1907-ben vagyunk!) a *betegsegélyző* pénztár révén lehet elkezdni a szervezést, és ha létesíthető nekik *kisdedóvó*, ahol gyermekeik az egész napot eltölthetik és csekély díjért étkezhetnek. – Ha cselédeknek nyílik meg a patronázs, a patronesszek cselédjei legyenek az elsők, ők majd hozzák a barátnőiket. Legegyszerűbbnek látja, ha éppen iskolát elhagyók, ún. „ismétlő-iskolások” beszerzése kezdődik. (Az akkor érvényes iskolatörvény tizenkét éves korig írta elő a tankötelezettséget, azután még három évig az ún. „ismétlő” következett: heti két alkalommal a tanító vezetésével az iskolában átismételték a tanultakat.) Ezeket tanítójuk révén könnyű lesz megnyerni. A tapasztalat is azt mutatja, hogy ez a korosztály hálás, ha foglalkoznak vele, szeretnek tanulni, „azaz akarják még az eszüket használni.” – Gyakorlati szükség, hogy a patronáztsban a kisebb és nagyobb lányokkal külön foglalkozzon a patronessz, mert belső világuk egészen eltérő, ezért más bánásmódot igényelnek. Ha együtt van a két csoport, nehéz az ellentéteket kiegyenlíteni.

A patronázs fennmaradásának anyagi feltételei: az anyagiakat a pártoló tagok által fizetett évi díj fedezi. Kevés helyen kell helyiséget bérelni, hiszen iskolaterem mindenütt van és az illetékesek rendszerint díjtalanul engedik át patronázs céljára. A kézimunkaóra anyagszükségleteire kell fedezet a legszegényebbeknek. Nehezebb az énektanuláshoz szükséges hangszer megoldása, nem is gondolhatnak komolyabb hangszerre, esetleg egy harmóniumszekrényre vagy egy hegedűre. De hangszer nélkül is lehet éneket tanítani. – A pártfogoltaknak juttatott szerény ozsonna kikerül az évi díjából. Viszont a könyvtár létesítésének már komoly anyagi feltételei vannak, erre viszont a pártfogoltaknak igen nagy szükségük van. Ezt a helyi lehetőségek szemmel tartásával a lelkes patronessznek meg kell oldania.

Ha már létrejött a patronázs, a fennmaradása a kérdés. Ennek alanyi feltétele, hogy a patronesszek önmagukat nevelik az előljárónő vezetésével. Ha nincs központi irányítás, lelkiéleti továbbképzés, munkamegbeszélés, akkor veszélyben a folyamatosság. Tudatosítani kell, hogy a leányokért történik itt minden, és az egylet a vezetők által bennük él. – Az előljárónő kétféleképpen foglalkozik velük: mint sok egyedből álló egységes egésszel és mint egyesekkel. „Mínt hogy a tömegek javítása ... egyesek javításánál kezdődik...” Úgy kell foglalkozni velük, mint ahogy a művész a művével. Időről időre bizonyos távolságból szemléli művét, hogy mint egészben megtartsa benne a harmóniát, de ismét egészen közlelről dolgozik a legfinomabb árnyalatokon, mert ez az egész harmóniájának feltétele.

A foglalkozások sorrendje általában a következő: 3-4-ig kézimunka, ez a gyülekezési idő is, alkalom a lányokkal beszélgetni. 4-1/2 5-ig hitoktatás, 1/25-3/46-ig ozsonna, énektanulás.

Ezután legyen a közös ima. Ima után 1/2 7-ig játék, 1/2 7-7-ig könyvtár. A könyvtárat olyan patronessz kezelje, aki ismeri a könyveket és nemcsak ajánlani tud a lányoknak, de meg is tanítja őket az olvasás művészetére.

A patronázs olyan hölgyeket kíván, kikben elég nagy a lélek s elég önzetlen az akarat, hogy erejüket mások szolgálatába szegődtessek, kikben elég mély az értelem, hogy belássák, ők csak kézenfogva érvényesülhetnek, az előljárónő vezetése alatt. – Most már egy nagy kérdés következik: hogyan szerezzen magának tekintélyt a patronessz? Vannak, akikkel ez vele születik, míg másoknak bizonyos fokig meg kell szerezni, meg is szerezhető. – Egyik eszköze ennek, ha „a zajt nem zajjal győzzük le”, mert akkor nyilvánul meg a fegyelmelésben az erő. Akkor kezdjen el beszélni, amikor ráfigyelnek, nem figyelmeztetéssel, hanem tekintettel vagy elhallgatással. A tekintély megtartásának eszköze a hű és állhatatos következetesség. A hölgyeknek kell ebben előljárniok jó példával.

A tekintély megszerzését a szeretet megszerzésének kell követnie. A leányoknak iránta való szeretete, az ő leányok iránti szeretetének visszfénye. Mert ha nem is értenek a műveletlen lelkek, *de éreznek*. „És ők megkülönböztetik a nagyvilági hölgynek udvarias leereszkedni akaró mosolyától a krisztusi irgalmas szeretetnek a lélekből kiáradó derűjét... A védettek úgy kell szeretni, mint Ő (Isten) szeret minket: istenileg...” Az irgalmas szeretet kincsét akarni és kérni kell, s megtartani önmegtartózkodással lehet. Értékért értéket, hatalomért lemondást, uralkodásért önelgyőzést.”

Ha egy élet munkájának gyümölcse egy lélek megmentése, már ez is busás jutalom, hiszen a legszegényebb léleknek is megvan a maga abszolút értéke, az az érték, amiért az Alkotó érdemesnek tartotta megteremteni, melyért az Üdvözítő érdemesnek találta vérért ontani. „Az ember nem találná érdemesnek azért egy-két órát, napot, hetet, hónapot, évet vagy akár egy egész életet odaadni?” (Kiemelés tőlem M.I.)

Ebben a kis értekezésben már megtalálhatjuk azokat az elveket, amelyek a későbbi Slachta Margit életét és tevékenységét irányították: A szentírási értelemben vett embertestvériség mély átélése, az emberi lélek értéke Krisztus kereszthalálával mérhető. Az elméletet a gyakorlatba kell átültetni. A lényeg a szeretet, a patronessznek „istenileg” kell szeretnie védettjeit és akkor a védettek is szeretni fogják a patronesszt és megteszik, amire tanítja őket. Befejező szavaival már felcsillantja a lelkében élő gondolatot: „akár egy egész életet odaadni” erre az Isten- és emberszolgálatra.

Bizonyára a jól végzett kalocsai és győri munka hívta fel rá az Orsz. Kath. Nővédő vezetőségének figyelmét, mert csak egy tanévet tölt az Orsolyiták iskolájában és 1907 őszétől már a budapesti Csalogány utcai állami tanítóképzőben vállalt nevelő tanári állást. Az intézet akkori igazgatója Geőcze Sarolta, a magyar nőnevelés egyik nagy alakja. – Az 1907. év vakációja alatt zajlott a „Kassai Takarékos” botránya, ekkor ment tönkre a család és határozották el a kivándorlást. Margit nem ment és rábízták a legidősebb leányt, Mária Antóniát is, aki epilepsziában szenvedett, ezért betegen nem merték magukkal vinni. Margit vállalta, hogy törődik testvérével. Ideiglenesen Győrben az említett Rózika gondozására bízta.

A Csalogány utcai intézet évkönyve is feljegyezi, hogy növendékeit elvitte a Fűvészkertbe, novemberben pedig a Kerepesi temetőbe nagyjaink sírjához. Azonban csak három hónapig dolgozott itt, 1907. december 31-ével elhagyta az intézetet.³⁷

Mint említettük, az Orsz. Kath. Növédő vezetősége felfigyelt Slachta Margitra és 1908 elején néhány hétre elküldte Korányi Saroltával együtt Berlinbe „munkásnő-titkári” tanfolyamra, olvashatjuk az 1907-8. évkönyvben. Nyolc, legfeljebb tíz hétig tartózkodhatott kinn, mert már 1908. március 23-28. között a Növédő Szociális Tanfolyamán előad. Ekkor még úgy gondolta, hogy Korányi Saroltával megkezdik a munkásnő-szervezést katolikus alapon, de ahogy megismerte a Szociális Missziótársulat tervét, nem Korányi Saroltával, hanem Farkas Edith-tel ment tovább.

³⁷ Csalogány utcai Állami Tanítónőképző Évkönyve, 1908.

II. Az Országos Katolikus Nővédőtől a Szociális Missziótársulatig

A századfordulón az „egyéni kezdeményezések korában” kiemelkedő jelentősége van a gr. Pálffy Pálné sz. gr. Károlyi Géraldine (1836-1915) kezdeményezésének, amiből az évekig nagy buzgalommal és hatással működő Országos Katolikus Nővédő Egyesület jött létre. Gr. Károlyi Géraldine 1855-ben kötött házasságot gr. Pálffy Pállal és e boldog házasságból hét gyermek született. Sajnos a férj igen korán, 1866-ban meghalt. Az özvegy ezután életét gyermekei nevelésének szentelte, majd hosszabb külföldi utat tett, megismerte a nyugaton már folyó szociális-karitatív munkákat. 1874-től már nem a családi birtokon (Malacka, Pozsony vármegye), hanem állandóan Budapesten él, részt vesz a társasági életben. 1881-ben súlyosan megbetegszik, lábadozása alatt határozza el, hogy hátralévő életét Isten- és emberszolgálatnak szenteli. Első ilyen tette volt, hogy átvette a Knézits utcai „Erzsébet” hasonszervi kórház igazgatását. A kórházat 1870-ben gr. Zichy Jánosné alapította szegény sorsú betegek számára.

1890-ben Zichy grófnő Bécsbe költözött. Pálffyné a kis hatágyas kórházat 1915-ig kétszáz ágyas jól működő intézménnyé fejlesztette. Ápolásra irgalmasnővéreket hívott.

Ebből a kórházból, pontosabban a kórház kis kápolnájából indult ki az a karitatív munka, amiből a magyarországi katolikus nőmozgalom bontakozott ki.³⁸ 1893-ban néhány dohánygyári munkásnő a kórház kápolnájába kéredezett be májusi ájtatosságra. A főnöknő kérdésére, hogy miért nem mennek a nagyobb plébánia templomba, azt felelték, hogy mivel a ruhájuk teljesen át van itatva dohányszaggal, ott az emberek undorodva elhúzódnak a közelükből. A nővér befogadta őket, sőt elbeszélgetett velük, majd elmondta az igazgató grófnőnek mindazt, amit a munkásnőktől megtudott. 1896 őszén ezekből a dohánygyári munkásnőkből megalakult az első patronázs csoport, akiket Pálffy grófnőn kívül Bundala Mihály – a Budapesti Szeminárium lelki felügyelője, később nagyváradi kanonok – a legmelegebben karolt fel. 1897 elején megszervezte Mária Jozefa főherceg-asszony (későbbi IV Károly anyja) fővédnökségével a „Katolikus Munkásnők Védőegyesületé”-t a „Ker. kath. munkásnők erkölcsi és anyagi jólétének előmozdítására.” Voltaképpen egy kath. munkásnőegyesület megalakításával kísérletezett, erre azonban az idő még nem volt érett. A védőegyesület eszközei: erkölcsi segítség: vallásos oktatások, épületes és szórakoztató előadások rendezése, könyvtárak létesítése, a szükséges házimunkába való bevezetés, ... amikre a jó kath. munkásnőnek vagy családjának szüksége van. „Tagjait anyagi támogatásban is részesíti akkor, ha önhibájukon kívül munkához nem jutnak, vagy munkára képtelenné válnak. Tagjait minden munkásviszonyokból kifolyó igazságtalan bánásmóddal szemben jogi védelemben is részesíti.”³⁹ A védőegyesület elnöke, Pálffy grófnő ebben az évben már hetvennégy ágyas otthont nyit a munkásnőknek a Bakáts tér 10. sz. alatt. Bundala kanonok ír nemcsak anyagiakkal járul hozzá az otthon létrejöttéhez, de rákoskeresztúri nyaralóját is az egyesület rendelkezésére bocsátotta, hogy ott a tagok nyaralhassanak, a betegek üdülhessenek. 1904-ben, mikor Nagyváradra távozott, a védőegyesület beleolvadt a Pálffy grófnő vezette Katolikus Nővédőbe, az Otthont pedig 1906-ban áthelyezték a IX. ker. Bokréta utca 3-ba.

³⁸ Gr. Zichy Sarolta: Gr. Pálffy Pálné, Bp. 1915., Slachta M.: Özv. Pálffy Pálné sz. Károlyi Géraldine grófnő. = KERESZTÉNY NŐ, 1915/2 3. lp.

³⁹ EPL Vaszarj Cat. 46. 1897. VIII. 6. No. 5023.

Pálffy grófnő kezdetben arisztokrata hölgyismerőseivel vasárnap délutáni foglalkozásokat szervezett a pártfogoltaknak, s mivel hamar megismerte szükségleteiket, egy másik harminckét ágyas otthont hoztak létre a Hermina úton. Csakhamar más dolgozó nők is keresték a kapcsolatot a Védegylettel. 1899-ben „Katolikus Nővédő Egyesület”-re változtatták a nevüket és 1903-tól már Évkönyvben számoltak be az elvégzett munkáról.

A Katolikus Nővédő alapszabálya így határozza meg az egyesület célját (az 1890-1903-as Évkönyvben):„...a női társadalomnak kenyérkeresettel foglalkozó tagjaiban a valláserkölcsei szellemet fenntartani, továbbfejleszteni és őket úgy szellemileg, mint anyagilag támogatni.

A Nővédő Egyesület céljai elérhetők:

a) Rendes társas összefüggések által, tanácsok és tanítások által, melyek úgy valláserkölcsei, mint gyakorlati életre céloznak.

b) Szakvédnökségek és otthonok létesítése által, melyek nemcsak Budapesten, hanem az ország bármely helyén létesíthetők.”

A grófnő, mint mondtuk, először osztályának hölgyeivel kezdett el dolgozni, de rövidesen mindjobban az akkor már meglehetősen számban lévő értelmiségi nőkre, elsősorban a pedagógusokra támaszkodott. A Munkásnőket Védő Egyesületet röviden patronáznak hívták és ilyen patronázatok kezdtek kialakulni a fővárosban, 1904-ben már öt ilyen patronázs van, vidéken kettő. A gyarapodás lassúnak látszik, pártfogoltak lennének bőven, de vezetők, patronesszek nincsenek. A grófnő pedig olyan hölgyeket, akik még nincsenek szellemileg és lelkileg erre a magasztos feladatra kiképezve, nem akart foglalkoztatni.⁴⁰

1902-ben találta meg azt a munkatársat, akire a kiképzés komoly és felelősségteljes munkáját rábízhatta. Farkas Edith volt az (a várbeli patronázs kiváló előljárónője), akiben a grófnő felfedezte gondolatainak kongeniális megértőjét, aki nemcsak szolgálai, de saját iniciatívája folytán vezetheti és továbbfejlesztheti a művet. 1903-tól már Edith elnöklete alatt a patronesszek Budapesten időről időre értekezletet tartanak. 1904-ben a grófnő Edith javaslatára meghívja a központi szeminárium új spirituálisát, Prohászka Ottokárt, hogy havonta tartson a hölgyeknek előadást. (Ezekből fejlődtek ki a híres konferenciabeszédek.) A hölgyek képzését szolgálta még 1905-től Farkas Edith kéthetenként tartott kurzusa, amelyben lelki, pedagógiai, szociális ismereteiket bővítette. 1906-ban már kilenc fővárosi patronázs működik, vidéken is ugyanannyi. A Nővédő pedig felveszi az „Országos Katolikus Nővédő Egyesület” címet. A grófnő megbízásából Farkas Edith járja az országot, elsősorban a katolikus tanító- és tanárképző intézetekben beszél a Nővédő munkájáról és lelkesít új munkatársakat, hogy pedig a feudális Magyarországon a „nyilvános szerepléshez szükséges társadalmi állványt”⁴¹ felállítsa, Pálffy grófnő – aki Erzsébet királynő udvarhölgye volt – 1907-ben megszerezte Farkas Edithnek a Grazi Nemes Hölgyalapítványi tagságot és az ezzel járó anyagiakat s a méltóságos címet.⁴²

Gróf Pálffyné kezében tartja a Nővédő szellemi irányítását, de fizikailag már nem tud a vezetésben részt venni. 1908-tól már átadja a vezetést Farkas Edithnek. Szellemét állandóan művelte utolsó éveiben is, íróasztala mellett végigtanulmányozta a világirodalom szociális szempontú műveit, főleg a nőkérdéssel foglalkozókat. Kiterjedt levelezést folytatott a svájci

⁴⁰ A Katolikus Nővédő Egyesület hetedik évi működéséről szóló jelentése. 1905. Bp. 1906. 15. lp.

⁴¹ Folba János. Farkas Edith helye történelmünkben. = KERESZTÉNY NŐ 1943/3. 20. lp.

⁴² A LÉLEK SZAVA, 1942/5. 45. lp.

és francia hasonló célú szervezetek elnöknőivel. (Sajnos levelezését az 1919-es kommün alatt óvatosságból megsemmisítették.)⁴³

„A Katolikus Nővédő Egyesület ... egyrészt fiatal munkásleányokat gondoz, másrészt nevel egy gárdát a művelt osztályokhoz tartozó nőkből, amely gárda pár év múlva megveti az alapját annak az annyira elágazó szociális munkának, melyet a magyar katolikus nők végeznek, és amely közvetlenül vagy közvetve mind ... Pálffy Pálné ... kezdeményezésének eredménye és szellemének őrzője. Csodálatos, hogy élte bele magát az idős főrangú dáma abba a világba, melyhez védenői tartoztak, kikkel méghozzá közvetlen érintkezése nem is volt, csak a védőnők, patronesszek útján, hiszen kora és egészségi állapota diktálta életmódja folytán alig mozdult ki palotájából” – írja róla 1921-ben Korányi Sarolta.⁴⁴

Pálffy Pálné fölismerte, hogy a túlságos centralizáció nem szolgálja a fejlődést, hogy az intézmények fölvirágzásához kell a különállás, az öncélúság ... csak a testvéri kapcsolatot, az egységes szellemet kívánta, hogy az intézmények megőrizzék. Természetesnek látszott, hogy a Nővédő vegye kézbe a munkásnő egyesületek szervezését is. Mégsem így történt. A munkásnőszervezést Korányi Sarolta kezdte meg a Nővédőtől függetlenül, csak annyi segítséget kapott, hogy a munkát a Katolikus Nővédő tizenhét éven felüli védenőivel kezdhette meg. Így alakultak meg 1912-ben a Kath. Munkásnő Egyesületek. 1915 március 15-én hunyt el a grófnő, hosszú betegeskedés után. A legszebbet talán Prohászka püspök mondta róla az emlékbeszédben: „Ő a szociális munkásságot szoros kötelességnek nézte: s nem mint önkéntes, hanem mint munkára kötelezett vette ki belőle részét. Ez a szociális kötelességérzet a grófnő egyik kiváló jelleme és legnagyobb dicsérete.”⁴⁵

Tekintsük át nagyvonalakban azt a szerteágazó szociális munkát, amit a Nővédő végzett: A Kath. Munkásnők Védegyletét 1897-ben indította el Bundala Mihály, ez beolvadt az 1899-ben indult, Pálffy grófnő vezette Kath. Nővédő Egyesületbe. Az Egyesület 6 szakosztállyal működött:

1. Munkásnőket Védő Egyesület. Ez voltaképpen a Patronázs, ami egy előjárónő vezetésével segédelőjárónők közreműködésével vasárnap délutáni foglalkozást jelent, lelki, szellemi, kedélyképző műsorral. 1907-től a Patronázs elnevezés átszáll a mindkét nembeli fogházmissziós munkára.

2. Elárusítónők és üzleti alkalmazottak védő egyesülete. A grófnő megértette, hogy a különféle foglalkozási ágaknak más és más a problémájuk, más és más elbírálás alá esnek, más módon kell segíteni nekik.

3. Az Otthonok közül az említett Bakáts téri, amit a Bokréta utca 3-ba helyeztek át, és különös nevezetességre tett szert, mert egyrészt ez volt a Nővédő legtovább fennálló intézménye, másrészt innen ment vértanú útjára az Otthon utolsó vezetőnője, a felebaráti szeretet áldozata, Salkaházi Sára szociális testvér,⁴⁶ hogy menekítettjei egy részével 1944. dec. 27-én áldozata legyen a faji örület megszállottjainak. – Másik otthonuk a Hermina úton volt, ezt a Szent Ferenc rendi Mária Misszionáriusnők vezették, itt inkább értelmiségi nők és a szomszédos Erzsébet nőiskola diáklányai voltak.

⁴³ Ld. 38. sz. jegyzet.

⁴⁴ MAGYAR NŐ, 1921/7. Címlap.

⁴⁵ Emlékbeszéd özv. gróf Pálffy Pálné fölött. In: Az Országos Katolikus Nővédő Egyesület JELENTÉSE 1914/15., 4-5. lp.

⁴⁶ Hetényi Varga Károly: Akiket üldöztek az igazságért... Bp. 1985., Mona Ilona: Salkaházi Sára élete, In: Mona I.-Szeghalmi Elemér: Vértanú kortársunk, Salkaházi Sára élete és munkássága. Bp. 1990. Puskely Mária: Akik a jobbik részt választották. Róma, 1978. (Sok pontatlansággal! – M.I.)

4. Cselédeket védő egyesület. Az akkor még igen magas számban a városba tóduló falusi leányokat védte, csírájában már elkezdtek a vasúti missziót is. Már a pályaudvaron várták a hölgyek a feljövő falusi lányokat, elkísérték őket az otthonba, és igyekeztek jó munkahelyet szerezni nekik. Vasárnap délután pedig Patronázs módra törődtek velük.

5. Szakosztály volt 1904-ig a Bundala Mihály által alapított Kath. Munkásnők Védőegyesülete is.

6. Az Újpest-Rákospalota-i Szent Erzsébet jótékonyági egyesület.

1904-ben megindul a patronessz-képzés, egyrészt Prohászka Ottokár, a közp. papnevelő spirituálisa tart havi konferenciákat a hölgyeknek, másrészt az egyöntetű vezetés céljából Farkas Edith kéthetenként értekezletet tart a patronesszeknek és patronessz-jelölteknek. „Reméljük, hogy ezen hasznos összejövetelek praeludiumát képezik azon nagyobb szociális tanfolyamoknak, amelyek a keresztény jótékonyágot gyakorló összes hölgyeinknek nagyon segítségére volnának” – írja az 1905-ös évkönyv.⁴⁷ (Ez az óhaj később beteljesül.) 1905-ben beszámol az Évkönyv arról is, hogy az Otthonban kézimunka és virágkészítő műhely nyílt, a védeenceket erre nemcsak megtanítják, de kerestet is biztosítanak számukra. A patronázst leányvédő szakosztálynak nevezik, Budapesten már nyolc jól működő Patronázs van, vidéken három. Farkas Edith már szakosztály alelnök.

1906-ban egyhetes patronessz-kurzust tartottak a Szent István Társulat nagytermében, „legkiválóbb szociológusaink tartottak előadásokat a szociális témákról”...„fényes tanújelét adta annak az érdeklődésnek és vonzalomnak, mellyel kath. közösségünk egyesületünk szociális törekvésével szemben viseltetik.”⁴⁸ – A kurzust Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök nyitotta meg és Városov Gyula kalocsai érsek zárta be. Gyarapodtak a fővárosi és a vidéki szervezetek is, Kolozsvárott, Nyitrán,⁴⁹ Kassán (itt három is) és Kalocsán. A kalocsai patronázásban, mint már említettük, 1906. márciustól júniusig bekapcsolódik Slachta Margit végzős tanárképzős és ősztől mint a győri Orsolyita polg. isk. tanára részt vesz a győri patronázis munkájában.

Új munkateret nyitott a Nővédőnek Farkas Edith, aki 1906. IV 4-én ment először a gyűjtőfogházba, hogy a rabnőkkel kezdjen el foglalkozni. Még ez évben már hat hölgy tevékenykedik ebben a munkában, a kezdeményező vezetése alatt. Egy év múlva a férfi raboknak is alakul hasonló szervezet gróf Pálffy Sándor vezetése alatt.

Farkas Edith már régebben dönthetett arról, hogy az életét Isten- és emberszolgálatnak szenteli, már az 1905-ös évkönyv hozza egy tanítását arról, hogy „a beteg társadalomnak ugyancsak égető szüksége van vocatiós (hivatásos) lelkekre, kik idejüket és erejüket szabadon szentelhetik szenvedő embertársaik javára.”⁵⁰ Ő erre szánta magát, ennek jeléül egy IHS vésetű gyűrűt viselt. Mikor Kalocsán ismertette a Patronázis mozgalmát, a végzős Slachta Margit megkérdezte tőle, hogy ez mit jelent. Ő ezt válaszolta: „Magának is lesz ilyen.” Ez is utal arra, hogy már rég szívében hordozta a későbbi Szociális Missziótársulat gondolatát.⁵¹

A megindult fogházmisziós munka ráirányította a figyelmet a fiatalok bűnözőkre, 1906-ban a IX. ker. Elnök u. 11. sz. ház földszintjét, és alagsorát bérbe veszi a Nővédő, hogy átmeneti Otthont alakítson ki javítónevelésre szoruló fiatalok lányoknak.

Farkas Edith ebben a szétágazó munkában – már az Országos Katolikus Nővédő ügyvezető igazgatójaként – „sokszor elkeseredett, mert munkatársai nem állhattak rendelkezésére eléggé”, hiszen önkéntesekkel, nagyjából pedagógusokkal és háziasszonyokkal dolgozott, azonkívül „nem voltak kiképzettek”. Önfeláldozó önkéntes

⁴⁷ A Katolikus Nővédő-Egyesület ... működéséről szóló Jelentése, 1905., 21. lp.

⁴⁸ Az Ország Kath. Nővédő-Egyesület JELENTÉSE 1906/7... Bp. 1907. 11. lp.

⁴⁹ Nyitrán meginduláskor P. Bangha SJ édesanyja, Bangha Istvánné volt az Elöljárónő.

⁵⁰ = 11. jegyz., 17. lp.

⁵¹ Rónai Petra szociális testvér emléke.

munkatársai, kiket a szív vezérelt, de életkörülményeikben nem voltak sem szabadok, sem képzettek, nem elégíthették ki őt. Editnek katonák kellettnek, kik felett ő rendelkezik. Leányok, kik szabaddá teszik magukat, hogy a nagy szervezés munkájába állhassanak, s kiknek vágyuk a felajánlás, a vezetetés ... Mikor lelkében már kialakult a terve, akkor közölte b.e. Püspök atyánkkal (Prohászka Ottokár), ki nagy tisztelettel és csodálkozással hallgatta Edith tervét, mely szerint alakuljon egy szerv, mely a mai kor legnagyobb igényét, a lélekmentést szolgálja, oly módon, hogy az apácák és a világ között találjon helyet, s Edith vezetése mellett működjék, s így alakult a Szociális Missziótársulat ...” – írja Stoffer Mária (Mici), Farkas Edith legelső munkatársa és barátnője.⁵²

A Szociális Missziótársulat létrejöttéhez még hozzájárult, hogy Farkas Edith megismerkedett a nagy svájci morálpedagógussal és szociológussal: Friedrich W. Foersterrel, akinek eszméit és módszereit beépítette saját elgondolásaiba és tevékenységébe. Később (1910 után) a Missziótársulat Irodalmi Bizottsága lefordíttatja *Lebenskunde* (Az élet művészete) és *Lebensführung* (Az élet és jellem) c. könyveit és egészen 1950-ig terjeszti.

A harmadik szál, amiből összetevődött a Szociális Missziótársulat szelleme, ismét Pálffy grófnéhoz vezet, aki támogatta a kegyurasága területén lévő szerzeteseket, így az ő segítségével valósult meg a Pozsony megyei Ferencesek reformmozgalma, része volt a jezsuiták pesti templomépítésében és nagyon pártfogolta P. Leo karmelita kezdeményezését, aki a századfordulón Győrött az egyik legnépszerűbb lelkiatya volt. Karmelita harmadrendi alapon szabad női szervezetet akart létrehozni, elsősorban szegénygondozásra és házi betegápolásra. Gyónóleányai közül már összetoborzott 12-14 vállalkozót, de még nem talált köztük főnöknőnek valót. 1905-ben a püspöki székesegyházban tartott májusi ájtatosságon egy oda csak udvariasságból, mást elkísérő, addig világi fiatal leány, Tóth Etelka megtért és arra kérte rokonát, hogy vigye el gyónni egy jó paphoz. A rokon P. Leóhoz küldte. P. Leó rövidesen felismerte gyónójában a megfelelő alanyt és megkérdezte, hogy hajlandó lenne az ő szervezetébe belépni. Tóth Etelka igent mondott. Ekkor tudta csak meg, hogy ahova ő belépett, csak ezután fog megvalósulni.⁵³ P. Leó elgondolását tartományfőnöke, P. Soós nagyon ellenezte. Az az időszak igen nehéz volt a magyar Kármel életében. „Az én belépésem idején (1917) – írja P. Szeghy Ernő – esett át a magyar Kármel súlyos, szinte életveszélyes gyermekbetegségén, s még alig volt lábadozónak mondható. Mindössze 14 esztendeje volt annak, hogy elvált az osztrákoktól és önálló magyar rendtartományá alakult. Kevés volt az ember, sok a munka, hiányos volt a képzés, még hiányosabb a lelkiesség. Mikor én beléptem akkorra a magyar Kármel tagjainak fele elment.”⁵⁴ Az általunk említett két atya is elhagyta később a Kármelt, de most még P. Leó támogatót talált Pálffy Pálné grófnőben, így elindította 1906. jan. 1-én Tóth Etelkát Budapestre a Vöröskereszt kórházba, hogy ott egészségügyi kiképzést kapjon. Néhány hónap után visszahívta, összegyűjtötte a jövőbeni szerzet tagjait a győri Kármel akkor meglévő ún. „sötét kápolnájába – ez egy belső kápolna volt ablak nélkül, a Lorettói Szűzanya tiszteletére, – ott letette velük a fogadalmat, ezután már rendelkezhetett velünk” – írja Tóth Etelka, és 1906 szeptemberében az egész csoportot a Szentlélekről nevezett Karmelita Harmadrendi nővéreket felküldi ismét Budapestre, hogy a grófnő Knézits utcai kórházában ápoljanak. Valószínűleg sok hasznukat nem vették a kórházban, ezért az Országos Katolikus Nővédő 1907-ben rájuk bízta az Elnök utca 11-ben lévő átmeneti otthonban a javítónevelésre szoruló fiatal lányokat. P. Soós azonban még mindig nem helyeselte a kezdeményezést. 1907 nyarán volt Rómában a karmeliták nagy

⁵² Stoffer Mária (Mici) kéziratos visszaemlékezései, SZTTI 1226/7.

⁵³ Tóth Etelka szociális testvér kéziratos visszaemlékezései. SZTTI 242.

⁵⁴ Szeghy Ernő, i. m. 339. lp.

káptalanja, ott P. Soós megismerte a Róma melletti Papa di Rocca-ban lévő Jézus Szívéről nevezett Karmelita Harmadrendi nővéreket és az alapítójukat, Szent Józsefről nevezett Teréziát (Mária Tauscher), akit azonnal meghívott Magyarországra, hogy vegye át a P. Leó-féle alapítást. Az alapítónő 1907. augusztus 2-án már Budapesten volt többedmagával, és eljutott az Elnök utcába. Látván a szegényes helyzetet és azt is, hogy az itteni munka nem az ő feladatuk (ők árvaházakat tartottak fenn), valamint az emberanyagot – mint önéletrajzában írja – azonnal más lehetőség után nézett, és talált is Újpesten céljaiknak megfelelő házat, azt meg is vette, az Elnök utcai csoportból pedig kiválogatta a neki megfelelőnek ígérkezőket, a többit otthagya elmentek Újpestre. Szent Józsefről nevezett Terézia nem tudott magyarul, a vele lévő nővérek sem, a győri csoport pedig nem tudott németül, csak tolmáccsal érintkezhetek. Tóth Etelka leírja emlékezéseiben, hogy milyen döbbenet vették tudomásul, hogy társaik nagyobb része a nővérekkel együtt eltűnt, ők pedig öten ottmaradtak. A Szent Józsefről nevezett Terézia önéletrajzában sajnálkozik, hogy a várplébános (Kanter Károly) és P. Soós sem készítették elő a néhány otthagytat az ő távozásukra.⁵⁵ Az alapító főnöknő igen agilis valaki volt, rövidesen 1908-ban már a Maglódi úton vesz egy házat, az illetékes plébános a püspökséghez fordul, hogy kik ezek a nővérek, mert neki hivatalos tudomása nincsen róluk. A püspökség P. Soóshoz intéz kérdést, aki az Esztergomi Prímási Levéltárban lévő 3015/1908. V. 18. sz. levelében a következőket írja: „Mindeddig azért nem válaszoltam, mert a főnöknő akkoriban, midőn tőle a szükséges felvilágosítást kértem, azt felelte, hogy a közbejött körülmények folytán a dolog nem actualis ... Azóta az ügyet előttem nem említette. A Maglódi úti megtelepedésről tudomásom nincsen és egyáltalán azt veszem észre, hogy a főnöknő directe akar az egyházi hatóságokkal érintkezni ...” A Bethánia Szeretetházban (IX., Elnök utca 11.) maradt Tóth Etelkával „felügyelőnői” beosztásban öt győri karmelita harmadrendi, akik később valószínűleg hazamentek, mert Tóth Etelka kivételével róluk többé szó nem esik.

Visszatérve Slachta Margit életére, neki is döntő év volt az 1907-es. Júniusban befejezi munkáját Győrött és nyilván a Katolikus Nővédő javaslatára Budapestre jön a Csalogány utcai tanítóképzőbe nevelőtanárnak, Geöcze Sarolta mellé. Ezt az új beosztását azonban, mint mondtuk, csak három hónapig tölti be. 1908 január–februárjában a Nővédő külföldi tanulmányútra küldi Berlinbe a „Sozialen Frauenschule”-ba, ahol elvégzi egy munkásnő titkári tanfolyamot. 1908 márciusában már előadója az Országos Katolikus Nővédő tanfolyamának:

1908.

- III. 23. Megnyitó: Szentiványi Károly szövets. ig.
Szoc. kérdés: *Slachta Margit*
Nővédelem: Andor György dr. prelátus
- III. 24. Törekvések a megoldás felé: *Slachta Margit*
Munkásbiztosítás: Ernszt Sándor dr. képviselő
- III. 25. Irányelvek a szoc. kérdésben: *Slachta Margit*
Munkásbiztosítás: Ernszt Sándor dr. képviselő
- III. 26. Cselédkérdés: Wüstner Henrikné
Az erkölcsi veszedelemben lévők oltalmazása: Balogh Jenő egyetemi tanár
- III. 27. A munka keresztény felfogása: *Slachta Margit*
A mai iskolai nőoktatás fogyatékoságai: Ember Károly ig. tanár

⁵⁵ The Servant of God, Mother Mary Teresa of St. Joseph, ... An Autobiography, tr. Bittle, B. Wauwatose WN, 1953. 158-175.

III. 28. A birtokközösség: Mihályfi Ákos egy. tanár
Gyakorlati kereszténység: Farkas Edith⁵⁶

Azt kell feltételeznünk, hogy Slachta Margit a Nővédő keretében folyó munkákból veszi ki részét az év további folyamán. Augusztusban Párádon üdül, erről így ír édesanyjának: „Kedves mamuskám, mégis az lett a vége, hogy egészen váratlanul Párádra jöttem, mert a Pálffy grófnő egy igen kedves levelet írt, hogy jöhetek. Gyönyörű szép hely, rendkívül kellemes, csendes...”⁵⁷

Előbb említettük, hogy a munkásnők szervezését Pálffy grófnő Korányi Saroltára bízta. Korányi Sarolta 1908-ban írt egy cikket, ami az 1909-es Kath. Népszövetségi naptárában jelent meg: *Kell-e a munkásnőket szervezni* címmel. Itt beszámol az előkészítő munkáról, majd azzal fejezi be, hogy aki tag akar lenni, vagy a kérdés érdeklő, az forduljon a Bokréta utca 3. alatti munkásnő otthonban Slachta Margit titkárnőhöz. Ebből úgy látszik, mintha Slachta Margit Korányi Sarolta munkatársává szegődött volna. Azonban nem így történt. Farkas Edith nyilván megemlítette tervét a „saját katonákról”, és Margit úgy látta, hogy ez az a hivatás, ami betöltheti az életét és kimondta, hogy csatlakozik. Farkas Edith megbeszélést folytatott a győriek maradékával is. Tóth Etelka azt válaszolta, hogy ők fogadalmat tettek P. Leó kezébe, velük csak ő rendelkezhet P. Leó közben elhagyta a karmelita rendet és egyházmegyei pap lett. Farkas Edith érintkezésbe lépett vele és meghozta a páter engedélyét, hogy csatlakozhatnak. 1908. november 19-én, Árpádházi Szent Erzsébet ünnepén csatlakoztak Tóth Etelkáékhoz Csehál Anna Edit, Csehál Mária, Slachta Margit patronesszek, decemberben még egy további patronessz jött: Bokor Erzsébet. Ezzel megalakult a Szociális Missziótársulat, mint az Országos Katolikus Nővédő Egyesület egy Szakosztálya, így szerepelnek az 1908-as évkönyvben.⁵⁸ A Csehál nővérek hamarosan kiváltak – a későbbi Szociális Missziótársulat alapító tagjai tehát 1908-ban: Bokor Erzsébet 22 éves, Slachta Margit 24 éves, Tóth Etelka 27 éves, az alapító Farkas Edith 31 éves.

⁵⁶ Az Országos Kath. Nővédő-Egyesület JELENTÉSE 1907/8. évi működéséről. Bp. 1908. 10-11. lp.

⁵⁷ SZTTI 1180/2.

⁵⁸ Az Országos Kath. Nővédő-Egyesület és a vele kapcsolatban levő Önálló Intézmények ÉVKÖNYVE 1908. 59 skk lp.

III. A szociális missziós nővér

A Szociális Missziótársulat bölcsője tehát a XI. Elnök utca 11-ben ringott, ahol a már ottlévő győriekhez csatlakoztak a belépők. Nem volt könnyű a helyzetük, mert „noviciátus”-ként saját képzésük mellett húsz-huszonöt javító-nevelésre ítélt leánnyal kellett foglalkozniok. Slachta Margit belépéskor a Szabályzatot kérte. Farkas Edith átadott neki néhány gépelt oldalt: „A Katolikus Női Missziótársulat szervezetének és alapszabályainak tervezete.”⁵⁹ Minden bizonnyal Farkas Edith fogalmazványa. (Amint látjuk, még a szervezet neve sem volt pontosan meghatározva.) Ebben elsőként azt hangsúlyozza, hogy a társulat létesítésének szükségessége „kizárólag a modern élet sajátságos körülményeiből fakad. Mindinkább előtérbe lép a laikus elem óriási fontossága és szerepe a hitélet és a szociális feladatok mezején ... Oly szerzetesek kellene nekünk, kik a világ szemében nem egyháziak s az egyház szemében nem világiak... Mi mindazt, mit a szentek a lelki üdvösségre vezetőnek mondtak, át vesszük, mi csak a külső életben, a formában, a világgal való kapcsolatban lépünk új ösvényekre. Erre a nővédelem terén szerzett tapasztalatok vezéreltek ... Isten dicsőségére megkísérlem, nem sikerül-e ebben a mi kipróbált „patronage” szellemünkben egy társulatot létesíteni ... A társulat célja ... olyan nőknek közös életre való egyesülése, kik a lélek-mentésnek akarnak élni, akár oly hivatalban és alkalmazásban álljanak, mely kimondottan és egyenesen szolgálja a célt (pl. nevelő intézetekben, probation-officerek,⁶⁰ gyárfelügyelőnők, otthonok vezetői, stb.) akár világi vonatkozású hivatalban legyenek lekötvé (tanítónők, tisztviselőnők), de amellet a társulat szellemében élni, s amennyiben lehet, tevékenységében részt venni akarnak.” A tervezet beszél még a társulat belső tagozódásáról; Az engedelmességről; A működési térről; Lelki vezetésről és házirendről; Ruházatról, valamint az intézmény anyagi fenntartásáról. Meg kell jegyeznünk, hogy a Szociális Missziótársulat ismertetése nem feladata ennek a könyvnek, csak annyiban említjük, amennyiben Slachta Margit életútját megvilágítjuk vele.

Az Elnök utcai kis intézet vezetője Csehál Anna Edit (Mária anyának is nevezik), titkárnője pedig Slachta Margit. Az intézményről az Országos Katolikus Nővédő Egyesület 1908-as Évkönyvében olvasunk⁶¹ a Katolikus Nővédő Egyesület (Fogházmisszió) cím alatt, meg nem említve, hogy az Elnök utcai Bethania Szeretetház egy alakuló társulat bölcsője. Néhány képet közölnek az intézet életéről, a kis kápolnát a Szentlélek-galambbal, a növendékek háló-, ebédlő és munkatermét, valamint az irodáét. Az irodában az igazgatónő és titkárnője (ez Slachta Margit) egyszerű, sötét, bokáig érő ruhában (akkor minden nő hosszú ruhát hordott), a fejükön nincs semmi, látszik az egyszerű, sima hajviselet. Az Évkönyv azt is tudatja, hogy ez az intézmény meg fog szűnni, mert a kassai püspök, a szent életű és erősen szociális gondolkodású Fischer-Colbrie Ágoston jóvoltából megkapják a szikszói Hunyadi alapítvány házáat (26 helyiség, 82 hold szántó, ill. kert és szőlő). Az 1909-es Évkönyv már a „Szociális Női Missziótársulat működéséről számol be,⁶² hogyan költöztek át Szikszóra, milyen munkát végeznek. 1909 tavaszán volt az átköltözés. Feladatuk, hogy az 1910-ben életbe lépő büntetőtörvény értelmében a szabadságvesztés helyett javító-nevelésre ítélt fiatalok leányokkal foglalkozzanak. Hatvan férőhelyes az intézet, ötvennyolc növendékkel kezdték. Ugyanekkor a meginduló társulati életet is meg kellett szervezni. Az első időkről így ír Slachta Margit 1942-ben: „A Missziótársulat a maga életformáit és kereteit természetesen

⁵⁹ Pannonhalmi Levéltár, dr. Mázy Engelbert iratai, Bk 484/III.

⁶⁰ Probation-officer = fiatalok büntető-nevelője.

⁶¹ 62-72. lp.

⁶² 77-86. lp.

még nem alakíthatta ki, csak kereste.”⁶³ Ez a feladat Slachta Margitra várt, mert az alapító nem lakott a közösségben, csak 1913-ban költözött a Krisztina körüti házban lévő lakosztályába.

A gépelt szabályzat azt tartalmazza, hogy „Nem minden nővérnek kell próbaidőt töltenie, mert aki alkalmasnak ítéltetik, az közvetlenül a rendes tagok sorába vehető fel.” – Nos hát az első hat nővér „alkalmasnak ítéltetett”, mert 1909 pünkösdjén már fogadalomtétel volt. A fogadalmi előkészületet Farkas Edith vezette, nagy hatással, mert Slachta Margit 1937-ben így emlékszik rá: „...nem felejtettem el azóta sem azokat a tanításokat, melyeket mi kaptunk...”⁶⁴ (Érdekes, hogy Farkas Edith sohasem tett fogadalmat a nővérek jelenlétében, sem nem újított velük.) A fogadalmi szöveget a gépelt szabályzatból ismerjük: „Édes Megváltóm, Uram Jézus, Irántad és az Anyaszentegyház iránti szeretetből ezennel engedelmességet fogadok, hogy a Szociális Missziótársulat (az eredeti szövegben itt olvasható Farkas Edith kézírásával a társulat végleges neve) szabályainak szellemében pontosan megteszek mindent, amit társulatunk szelleme szerint saját lelkem üdvére s felebarátaim szolgálatára vonatkozólag tennem kell. Örömmel és lelkesedéssel ajánlom fel Neked minden erőmet s tehetségemet, mellyel saját megszentelésemet, mások lelkének megmentését, s minden szociális munkát tőlem telhetőleg szolgálni akarok. Fogadd kegyesen ezen fogadalmamat, s áldd meg Uram Jézus a Te kegyelmeddel, hogy hivatásomhoz hű maradjak és elnyerjem az élet koronáját. Az Atyának † és Fiúnak † és Szentlélek Istennek † nevében, Ámen.”

A társulat meglévő igényt elégített ki, ezért rövidesen felvirágzott. A szikszóiak ugyan nem örültek, hogy az „egész ország rossz lányai” ide kerülnek, de egészen hamar megszerették őket. A leányok többféle módon segítségére voltak a falunak (szegény- és beteggondozás), sőt egyszer még az óvodában keletkezésén tüzet is eloltották. (Tűzoltóság nem volt a faluban.)⁶⁵

A nővérek lelki és gyakorlati irányítása Margit nővér kezében volt. 1909-től papi segítség is adódott, Mázy Engelbert OSB kassai királyi tankerületi főigazgató személyében, aki egyik belépett gyónóleányát jött Szikszóra meglátogatni. Itt elbeszélgetett a nővérekkel, majd rendszeresen látogatni kezdte őket és az ősi szentbenedeki szellemben adott nekik lelki irányítást. Később a kassai püspök engedélyével átdolgozta Szent Benedek Reguláját a Társulat használatára 1911-ben a Szociális Missziótársulat rövid ismertetése c. kiadvány (Farkas Edith írta) az előszóban – Prohászka aláírásával – így méltatja Mázy működését: „Nagy elismeréssel vagyok Mázy Engelbert dr. kassai főigazgató úr érdemei iránt is, a társulat szabályzatának megalkotása, nemkülönben a tagok lelki vezetése körül...”⁶⁶

A nővérek belső élete tehát a Mázy-féle átdolgozott Regulán alapult, szervezetileg pedig két kategóriára, tanult és dolgozó nővérekre oszlott. A tanult nővérek hajadonfővel, fekete ruhában és fehér kötényben jártak, a dolgozó nővérek fejükön „pártát” viseltek, és fekete ruhájukhoz kék kötényt. A nővérek közösen éltek, közös napirend szerint, de a növendékekkel aludtak. Korán keltek, reggel 5-kor, közös ima, elmélkedés, szentmise, reggeli után indultak dolgozni a növendékekkel a gazdaságba. Feljegyezték, hogy Margit

⁶³ A LÉLEK SZAVA 1942/5, 44-45. lp.

⁶⁴ SZTTI 1191. 1937. május 10-i tanítás.

⁶⁵ MAGYAR NŐ, 1918/10-11. 2-3. lp.

⁶⁶ Farkas Edith: A Szociális Missziótársulat rövid ismertetése. (Irányzat és gyakorlat) Bp., 1911. 7. lp. Ez a szöveg már hiányzik az 1913-as kiadásból, bár az előszó dátumát változatlanul 1911. VIII. 20-nak hagyja. – A történelmi Magyarországon az ország 4 tankerületre volt felosztva, igazgatóik között két civil és két papi ember volt.

nővér elsőrangúan kapált. (Egész életében szerette a kertészkedést.) A nővéreknek ebéd után rekreációjuk [üdülőóra] volt, nyáron nyári, télen téli játékokkal. Margit nővér súlyt helyezett a tornára és megkívánta ebéd után a félórás pihenést is. Aki akart, szundított, aki akart, olvasott, de csendben.

A szikszói életről még ezt mondta el Margit nővér: „Nálam százszázalékosabb, szenvedélyesebb missziós nővér nem volt. A mai napig sem tudok visszaemlékezni, hogy történhetett velem a következő eset: Akkor még képtelen voltam a gondokban osztozni. Szikszón az alapítványi pénztárból elfogyott a pénz, és ez nekem mulatságos volt! A Főnöknőnek pedig fáj, hogy ez nekem komikus.”⁶⁷

A Szociális Missziótársulat egyik fő szereplése az 1909. évi szegedi Katolikus Nagygyűlésen volt. Farkas Edith benevezte előadónak Margit nővért. A már említett Rózika elmondta, Farkas Edith azt kívánta, hogy Margit az akkori divatos ruhában és kalapban álljon a pódiumra. Nagy hatású beszédet mondott a munkásnők helyzetéről, a magyar katolikus női összefogás szükségességéről és a munkásnő titkárok alkalmazásáról.⁶⁸

Negyven évvel később Rónai Paula testvér visszaemlékezik erre a beszédre, de még inkább arra, hogy neki (mert Szegeden náluk szállt meg) „ragyogó szemmel beszélt olyan istenjegyeségről, amely nem kívánja a világtól való elvonulást.”⁶⁹ Ekkorára már hivatása bizonyossággá vált, ugyanis 1924-ben egyik tanításában ezt mondta: „...tudom magamról, hogy hogy jöttem be a társulatba, és hogy a bizonyosság tudatára talán egy év múlva ébredtem”.⁷⁰ A Társulat fejlődésével szükségessé vált, hogy legyen egy budapesti központ, ezért 1911-ben Farkas Edith megveszi a Krisztina körút 125. sz. házat (ma Krisztina körút 61/a). Szikszóról ide helyezi a Szemináriumnak nevezett noviciátust. Margit nővérnek is jönnie kell, ugyanis munkakör szerint ő a társulat alelnöke és a Szeminárium házfőnöke. Az akkor még Amerikában lévő szüleinek a következő levélben számol be az életében bekövetkező változásról: „...Bpestre holnap megyek, a holmimat már feladtam és ezzel véget ér a Szikszón töltött boldog 2 1/2 év és megkezdődik életemnek új szakasza, nagyobb munkakörrel, nagyobb nyilvánosság előtt, de remélem, épp oly boldog lesz, hiszen a boldogságot utóvégre az ember árasztja az életére, mint fordítva: persze ilyen körülmények közt, mint az enyéme, ez nagyon könnyű, mert olyan jó dolgom van, hogy el sem mondhatom.”⁷¹

A Szeminárium „...feladata, hogy azokat, kik a Társulat belső tagjai közé óhajtanak lépni, jövő élethivatásukra kiképezze.” A képzés három irányú: lelki, megfelelő elméleti és gyakorlati, „...a szemináriumban kell a nélkülözhetetlen áldozatos szellemnek a jelöltekben örömmé fokozódnia, mert csak boldog, harmonikus emberek tudnak más bánata és bajai iránt igazán testvériesen érdeklődni és csak így tudnak olyan áldozatosak lenni”⁷² – jelenti 1913-ban Margit nővér a Szemináriumból. Ez a megbízatása nem tartott sokáig. Bizalmas lelki levélben írja 1933-ban: „Kezdetben, mint a Főnöknő Anya helyettese, én irányítottam a belső életet és a nővéreket, de ő azt találta, hogy ezzel én a nővérek szívét túlságosan magamhoz kapcsolom, ezért azt kívánta, hogy a külső munkatér felé orientálódjak és nővérekkel belső

⁶⁷ SZTTI 899/a, 24. lp.

⁶⁸ Slachta Margit: A munkásnők védelme. A szegedi Katolikus Nővédő Egyesületnek a 9. Katolikus Nagygyűléssel kapcsolatosan 1909. augusztus hó 31-én tartott díszgyűlésén elmondotta –. Szeged. Endrényi Lajos... 1910.

⁶⁹ Rónai Paula testvér, In: A TESTVÉR 1949. IX. 6. lp.

⁷⁰ 1924. február 3-i tanítás.

⁷¹ Slachta Margit levele szüleinek, SZTTI 1180/9.

⁷² ÉRTESÍTŐ, 1913/3, 12. lp.

kapcsolatot se tartsak...⁷³ Tóth Etelka testvér, aki 1915-22-ig volt a főnöknő Anya helyettese, így emlékezik erre vissza: egyik fő feladatomból volt a nővérektől távol tartani Margit nővért.⁷⁴ Csírájában már ekkor jelentkezik a két nagy egyéniség közötti ellentét.

A külső munkatér a nővédelem volt, amire Farkas Edith kezdettől fogva nagy súlyt helyezett. „A Missziótársulatot az a meggyőződés hívta életre, hogy a nővédelmi munka állandóságát és tervszerűségét csakis önálló szervezet biztosíthatja.⁷⁵ Ez Farkas Edith állandó visszatérő gondolata volt és annyira közismert, hogy Prohászka püspök 1911. III. 18-án Farkas Edithnek írt üdvözlő lapjára is rákerült: „...Nem feledkezem meg a nagy nővédelmi problémáról s akarok segíteni ... In Ss. Corde P.O.”⁷⁶ 1912-ben, az évi lelkigyakorlat befejeztével így tanítja Farkas Edith a nővéreket, miután kérte, hogy álljanak fel: „Állva akarom ezt a pár gondolatot veletek közölni... állva beszéljünk és hallgassunk, ez ünnepélyesebb és szebb és tisztelettudóbb ... A mi életcélunk a nővédelem ... ez speciális irányban alakítja ki a mi egész lelkünket... azt szeretném, hogy ha ti mindent ezentúl ez alá az egy pont alá helyeznétek ... ez annyit jelent, mint ezért a célért küzdeni, magunkban az akadályokat leküzdeni, tehetségeinket kifejleszteni, tanulmányainkat e szerint beosztani, összekötéseinket e szerint rendezni, törölni azt, ami ez alá a cél alá nem helyezhető, s kifejleszteni ami ez alá tartozik.”⁷⁷ Természetesen Margit nővér eddig is dolgozott a külső munkatéren, elég, ha az 1909. évi Katolikus nagygyűlést említjük, vagy 1911-ben, amikor a Társulat április 21-én „Szociális Meeting”-et rendezett a régi országházban (ma az Olasz Intézet a Bródy Sándor utcában) Margit nővér tartott előadást „Társadalmi életjelenségek és a Szociális Missziótársulat” címen. A meeting fontosságát mutatja, hogy azon az akkor frissen kinevezett Csernoch primás elnökölt.⁷⁸

Farkas Edith már az Országos Katolikus Nővédőben is adott valamiféle szociális képzést munkatársainak. A Társulat 1912-re már megerősödött annyira, hogy a szociális képzést is felvehette munkatereinek közé. Ez év novemberében megrendezte a hozzácsatlakozott munkatársaknak első szociális kurzusát. A munkatér nagy, a nővérek kevesen vannak, az önkéntes munkatársakat ki kell képezni. A munkatársak kétfélek: a kültag hölgyek és a Szeretetszövetségi tagok. A kültagok vállalják, hogy külső kereteikben (család) megmaradva élnek a Társulat lelkiségét és valamilyen módon bekapcsolódnak munkájába is. Külön jelvényük van és bizonyos jelöltségi idő után – később egy év a jelöltségi idő – egy évre érvényes fogadalmat tesznek, hogy a Társulathoz hűek lesznek, a Kültagszabályzatot megtartják, és a Társulat érdekeit mindenkor szolgálják. Kültagfelvétel egyszer volt egy évben, igen ünnepélyes keretek között. Szeptembertől júniusig kapják havonta a KÖRLEVELET, és illetményként kapják az ÉRTESÍTŐT is.

A Szeretetszövetség tagja bárki (férfi is) lehet, kötelezettsége csak az, hogy havi 1 koronával támogassa a Társulat munkáját és abban tetszés szerint részt vesz.

A KÖRLEVÉL, – Prohászka püspök Margit nővér javaslatára – havonta írt egy körlevelet lelki és szociális témákról a Szeretetszövetség tagjainak, kb. két „A4-es” lap terjedelemben.

⁷³ SZTTI 1217/59.

⁷⁴ SZTTI 242a, 2. lp.

⁷⁵ Országos Katolikus Nővédő Egyesület ... ÉVKÖNYVE. 1910. 57. lp.

⁷⁶ SZTTI 1180/8. „In Ss. Corde” = A szent Szívben [üdvözlő].

⁷⁷ SZTTI 1180/11.

⁷⁸ SZTTI 1180/10. 1911. április 21.

Az első 1912. március 19-én kelt és így kezdődik: „Istenből kiindulunk egymagunk, de hozzá vissza nem térhetünk, csak többedmagunkkal...”⁷⁹ Az ÉRTESÍTŐ pedig „A Szociális Missziótársulat és vele kooperáló katolikus női egyesületek lapja.” Egyelőre 4-5 szám jelenik meg évente, első száma 1912 márciusában a nagy svájci pedagógus, Foerster látogatását örökítette meg.

1912-ben Margit nővért érintő nagy esemény történt: Slachta Kálmánné két leányával – Borbálával és Erzsébettel – tavasszal hazajött Amerikából (az apa és Irén maradtak). Átmenetileg kassai ismerősöknél vannak, anyagi helyzetük teljesen bizonytalan. Slachta Kálmánné később Budapestre költözik és valami megélhetési módot keres. Margit nővér bizonyára többféle módot is kigondolt, hogyan segítse meg családját, de csak egy ilyen értelmű levelét ismerjük: 1913. május 13-án írja édesanyjának: ő úgy gondolta, hogy a felosztatott Margit kollégiumot kezdhethé édesanyja kicsiben. Azaz valószínűleg bérelne egy nagyobb lakást, abban egyetemista lányok laktának és tetszés szerint kosztot is kapnának. „Azonban kedves Főnöknő Anyánk nem akarja úgy, amint gondoltam, hanem csak, hogy Mama vállalná a háztartásvezetést a Szemináriumban ... A Társulat pedig adna ezért Mamának teljes ellátást és lakást ... szoba-konyhát (az utóbbi előszoba lehetne és Böske hálhatna benne) s a szoba fűtését és világítását. – Mama kötelessége volna pedig minden, amit a »konyha« fogalma csak magába foglal, tehát étlapkészítés, beszerzések, a konyhára beosztott újoncok betanítása, kordában tartása stb. Böskéért és Bettiért pedig fizetne Mama a konyhai kasszába ugyanannyit, amennyit a társulat a nővéreknél is megállapít. ... De azt mondja (kedves) Főnökanyánk, hogy ő csak akkor menne ebbe bele, ha Mama kijelenti, hogy nem esnék rosszul, ha ő Mamával szemben is épp úgy tartja a »clausurát« (kolostorok külvilágtól elzárt része, itt társadalmi értelemben vett elkülönülés) mint más világiakkal szemben, vagyis ha Mama felmenti őt attól, ami különben társadalmi szokásaink szerint kötelező lenne; de ezen semmi különös nem ért, csak azt, hogy ő jön-megy anélkül, hogy Mamát vendégnek tekintené stb.”⁸⁰ Eddig ismert forrásaink nem tájékoztatnak arról, hogy lett-e valami ebből az egyezségből, valószínűleg igen, mert Slachta Irén visszaemlékezéseiben elmondja azt is, hogy amikor 1914-ben a Papa megérkezett Budapestre, senki sem várta, egyedül indult el, hogy eljusson a Krisztina krt.125-be, mire elkésett leányai befutottak a Keletibe.⁸¹ Más források arról tudósítanak, hogy Slachta Kálmánné, majd Slachta Kálmán pénztárosa volt a Társulatnak.⁸²

1913-ban Farkas Edith anélkül, hogy „szakított volna” Mázy OSB lelki igazgatóval, a Missziótársulat lelki irányítását átadta volt soproni hittanárának, Szilágyi Oszkárnak. Szilágyi is pannonhalmi bencés, de egyházi engedéllyel átlépett a trappistákhoz, mégpedig a délafrikai (Marienhill) apátságba, akik a trappista szemlélődő életet a missziós munkával kötötték össze.⁸³ Ezzel megkezdődött a Társulatban a „trappista” korszak, s egyre távolabbra került a „világ szemében nem egyháziak” gondolata, hiszen teljesen zárt klauzúras szerzetesi szokásokat gyakoroltak. Pl. a fogadalmat a földön fekvé (véniában) tették le. Schwartz Teréz nővér le is írja, hogy folyton attól félt a szertartás alatt, hogy megrúgja a mögötte fekvőt.⁸⁴ Természetesen a böjt, a virrasztás, az önostorozás sem maradhatott ki a nővérek életéből. Szilágyi Oszkár mindjárt működése elején kinyilvánította ellenszenvét Margit nővér iránt,

⁷⁹ SZTTI 1208.

⁸⁰ SZTTI 1180/27. Farkas Edith megjegyzése azt jelenti a kor nyelvén, hogy nem tekinti úrinőnek. Ezért fogalmaz ennyire finoman Margit nővér.

⁸¹ Slachta Irén: A családi ezüst. SZTTI 1181/5.

⁸² A KERESZTÉNY NŐ, 1915/2, 26. lp.

⁸³ Részletesen ír róluk P. Szeghy Ernő i. m.-ben.

⁸⁴ SZTTI 323.

akit állandóan vezeklésre kötelezett. Pl. le kellett feküdnie a kápolnaajtó elé, és a nővérek átléptek rajta, vagy vezeklésül nem feketett ágyba, hanem matracával minden este a Főnöknő Anya ajtaja elé kellett ágyaznia, a földre. A nővérek, akik karitatív-szociális munkára szervezték az ország nőtársadalmát, az önostorozást szervező útjaikon sem hagyhatták el, s az ostor csattogása kihallatszott a szobából, ahol meg voltak szállva, írja a nővértárs Rónai Petra.⁸⁵

1913-ban Margit nővér már egészen a külső munkának él, szociális témával bejárja az egész országot, az akkori utazási viszonyok között! Ízelítő munkarendjéből: 1913 febr. 5. Kőszeg, febr. 6. Sopron, febr. 8. Budapest (Budai Fiú Mária Kongregáció tagjainak tart előadást), febr. 17-én Baseltől küld egy lapot. *Március*: 9-10. Szombathely, 12-13.: Esztergom, 26.: Vác, 31.: Eperjes. *Április*: 10-12.: Pozsony, 13.: Pápa, 14.: Budapest, 21-22.: Rákosliget, és három közelebből meg nem határozható napon: Szikszó, ahol azoknak tartottak kurzust, akik be szeretnének lépni a Társulatba.⁸⁶ Nyáron tizenöt nővér, köztük Margit nővér is, Szomolnokon a pihenési idejük alatt magyar és német nyelven előadássorozatot tartottak.⁸⁷ Az év kiemelkedő eseménye azonban kétségtelenül a Székesfehérváron megtartott háromnapos szociális kurzus. Előadók: Farkas Edith, Rottenbiller Fülöp kúriai bíró, Szilágyi Oszkár, Kreisler Matild és Slachta Margit szociális missziós nővérek. Utóbbit így méltatja a Fejér megyei Napló (1913. XI. 19): „Slachta Margit pompás ékesszólása egészen feltűzelte a közönséget... Összetartásra van szükség, különösen a jövőre nézve, amikor majd nagy női kérdések kerülnek megoldásra... A keresztény nő álláspontjának megvédelmézésére munka és összetartás kell, mert ha mi nem dolgozunk, dolgozni fognak mások” (Más világnézetűek). A lap szerkesztője ezzel zárja a kurzus ismertetését: „...ezek a hölgyek majdnem kivétel nélkül gyönyörűen tudnak beszélni, egyik-másik olyan temperamentumos, hogy szinte magával ragadja a hallgatóságot... Nevettünk, kacagtunk, sírtunk, ujjongtunk, úgy, ahogy ők akarták... ezen a három estélyen (estén) egy olyan világ tárult elénk, amelyet eddig nem ismertünk, de amelyet megismernünk szükséges volt.”

Az évet az 1913. XII. 12-én kezdődő nagy erdélyi körút zárja. Slachta Margit nővér Rónai Petra jelölttel végigjárja Erdély nagy városait: Kolozsvár, Brassó, Fogaras, Nagyszeben, Arad. Hölgyeknek és tanító- és tanárképzős növendékeknek beszélnek a szociális munkáról, a Társulatról, és etikai leckéket ismertetnek Foerster könyve alapján (Az élet művészete).

Az 1914-es év a szokott munkákkal, tehát előadásokkal kezdődik. Áprilisban (15-19) rendezték Bécsben a 2. Ausztriai Katolikus Nőnapot (II. Oesterreichische Kath. Frauentag). „Ez alkalommal Slachta Margit nővér képviselte ott a Szociális Missziótársulatot, a Patronage Egyesületet és a Kath. Leányszövetséget”... és „Hanny Brentano: Sozialis Frauenberufe” (Szociális Nőhivatás) címmel tartott előadásával kapcsolatban röviden ismertette a Szociális Missziótársulatot, melynek tagjai a nőnek azt a típusát képviselik Magyarországon, aki életét egészen a szociális tevékenységnek szenteli. Ez az eszme még sem Ausztriában, sem Németországban nem valósult meg eddig, de amint az általános érdeklődés mutatta, a mindinkább fejlődő szociális tevékenység közepette annak hiányát mindjobban érzik... (Csak 1919. júl. 20-án alakult meg Bécsben a hasonló célkitűzésű

⁸⁵ SZTTI 1212a 15. lp.

⁸⁶ ÉRTESÍTŐ... 1913/3, 46. lp.

⁸⁷ ÉRTESÍTŐ... 1913/4, 35. lp.

Caritas Socialis.)⁸⁸ Ez ismertetés nyomán felszólítást is kapott a Szociális Missziótársulat, hogy vállalja el egy kétszáz munkásnőre berendezett bécsi otthon vezetését. Sajnos azonban erről le kellett mondanunk mindaddig, míg számban jobban megerősödünk” – írja az ÉRTESÍTŐ.⁸⁹

1914-ben kezdi előkészíteni Margit nővér az 1915-ben megnyíló szociális iskolát. Az eddigi munkákat kissé hátráltatja az első világháború kitörése, de szívósan dolgozik ezen a „nem háborús” szükségleten. Az iskola rendszeres kiképzést ad az esti órákban felnőtteknek és ifjúságnak egyaránt.

1915. március 25-től az ÉRTESÍTŐ új nevet vesz fel A KERESZTÉNY NŐ címmel, és új alcímmel jelenik meg: Katolikus egyesületi lap. Szerkesztője mostantól: Slachta Margit nővér.

A beköszöntő vezércikket Prohászka Ottokár szignálta ugyan, de Margit nővér írta.⁹⁰ A rövid kis cikk elmondja, hogy három éve indult az ÉRTESÍTŐ, első évben csak kétszer, 1913-ban már négyszer, 1914-ben már ötször jelent meg. „Eközben körültekintett a nagyvilágban, és látta, hogy neki más hivatása is van, nemcsak »értesíteni«. Látta, hogy minden mozgalmat gondolatok, meggyőzések, világnézetek hordanak és lassan mindig nagyobb lett benne a vágy, hogy ő azon gondolatok postása legyen, melyek majd megindítják nálunk a szoros értelemben vett magyar katolikus nőmozgalmat... melyet még csak jelez az a most folyó karitatív tevékenység ...” (Kiemelés tőlem: M.I.) Az egységes magyar katolikus nőmozgalom eszméjét villantja fel – erről a következőkben szólunk részletesen.

Ebben az évben Farkas Edith új lelkiatyát választ Schütz Antal személyében, Szilágyi Oszkárt elhelyezi hittanárnak. A nővéreknek nagy megkönnyebbülés a józan piarista szellem. Megszűnnek a „trappista” túlzások.

A felvillantott „egységes katolikus nőmozgalomnak” már története volt, mielőtt a mondatot leírta volna. 1913 nyarán Budapesten tartotta kongresszusát a Választójogokért Küzdő Nők Világszövetsége.⁹¹ Erről Margit nővér vezércikkkel írt az ÉRTESÍTŐ-ben. Tanulságul pedig ezt szűri le: „...A választójogért küzdők ligája már átfogja az öt világrészt, mi pedig a haza határain belül nemcsak hogy egymástól elszigetelve végezzük kiskörű munkáinkat, de még csak nem is igényünk, hogy szövetkezzünk, összetartsunk, egymástól tanuljunk, egymást támogassuk, sőt törekvésünk inkább az ellenkezőre irányul ...”⁹² A cikk névtelen, a válaszok viszont néven nevezik: „...a bevezető sorok ... a Te tolladat árulják el ...”⁹³

A munkatársaknak tetszik a gondolat, annyira, hogy az előkészítő munka Katolikus Női Tanács névvel már szeptemberben megtartja első választmányi ülését, célul tűzve ki, hogy a különböző egyesületek vezetői között személyi kapcsolat alakuljon ki. Még 1913. december 2-án megtartják a második választmányi gyűlést, egyre több egyesület csatlakozik a leendő egységes magyar katolikus nőszervezethez. 1914 májusában az ÉRTESÍTŐ hozza a Kath.

⁸⁸ Burjan-Domanig, Irmgard: Hildegard Burjan, eine Frau der sozialen Tat. h.k.é. n. 39. lp.

⁸⁹ 1914/3, 21. lp.

⁹⁰ SZTTI 1212a, 21. lp.

⁹¹ ÉRTESÍTŐ... 1913/3. Vezércikk.

⁹² ÉRTESÍTŐ... 1913/3, 2. lp.

⁹³ ÉRTESÍTŐ... 1913/4, 4. lp.

Női Tanács felhívását: „...Alakítsuk meg a Kath. Nőszövetséget és csatlakozzunk hozzá mindannyian, kik korunk szavát és a katolicizmus értékeit megértjük.”⁹⁴ Nagyon érdekes, hogy ennek a számnak a vezércikkét Farkas Edith írta, aki a „kath. feminizmus” fontosságára hívta fel a figyelmet.

Elkészült a Kath. Nőszövetség alapszabálya is, amit jóváhagyásra felterjesztettek a Belügyminisztériumba. Az ország valamennyi kath. női egyesülete, a hitbuzgalmiakat is beleértve, csatlakozott. – 1914 szeptemberében Mária Kongregációk főcím alatt számol be az ÉRTESÍTŐ a Nőszövetség sorsáról. A Kath. Női Tanács júniusi gyűlésén kimondta, hogy megalakul a Kath. Nőszövetség. Elnökké Pallavicini Edéné örgrófnét választották. Azonban az örgrófné családi ügyei, meg a kitört háború hátráltatja a megvalósulást. Ezért a Katolikus Női Szervezetek a háború időtartamára Katolikus Karitászcímű egyesültek.⁹⁵ Más forrásból tudjuk, hogy a júniusi gyűlés ügyvezetőnek Margit nővért választotta meg. A tisztség elfogadásához engedélyre volt szüksége, ezt az engedélyt Farkas Edith megtagadta.⁹⁶ Nem jött létre az egységes katolikus nőmozgalom, Margit nővér lelkében pedig összetört eszményképe, Farkas Edith. Ez meglátszhatott rajta, mert a kortárs nővérek szerint a Főnöknő Anya állandóan érezte vele neheztelését.⁹⁷ Ennek ellenére szabad volt a már megkezdett Szociális Iskola tervezetén dolgoznia, 1915 januárjában meg is nyílt heti három órában, elsősorban munkatársaknak és olyan felnőtteknek, akiket a szociális munka érdekel, hogy munkájukat felkészültebben végezhessék. Ifjúsági kurzus is volt, heti két órában, középiskolás leányoknak és fiúknak is. Tantárgyak: Hit- és erkölcsstan, Alkalmazott háztartástan és egészségstan, Nemzetgazdaságtan, Lélek- és neveléstan, Egyesületi és szoc. etika, Stílusgyakorlatok („Irálytan”), Retorika, Polgári törvénykönyv, gyakorlati munka. Előadók a nővéreken kívül a megfelelő tárgyak szakemberei, köztük van több ígéretes fiatal erő: Sík Sándor, Schütz Antal stb.⁹⁸

Pünkösdkor a Főnöknő Anya Korányi Saroltát, Slachta Margitot, Rónai Paula és Petra nővéreket azzal bízta meg, hogy dolgozzanak ki egy tervezetet, amely a működését meg nem kezdett Katolikus Nőszövetség helyett összefogja az ország katolikus nőtársadalmát és a Szociális Missziótársulat tulajdona.⁹⁹ Sokáig tanakodtak, végül is megállapodtak abban, hogy a Missziótársulat helyi szervezeteit kell létrehozni szerte az országban vallás-erkölcsei alapon, de szociális-karitatív programmal. Ha elegendő helyi szervezet létesül, akkor ezeket össze lehet fogni egy nagyobb szervezetbe. Ezzel kezdetét vette az egész történelmi Magyarország területén az ebben az értelemben vett szervezés. Margit nővér Erdélyt járta hónapokig, és 1915 őszén, amikor hazajött, a Főnöknő Anya táviratilag értesítette, hogy áthelyezte Szikszóra, nem is jöhet fel Budapestre. Margit nővér ekkor a Társulat külső munkáját vezette, szerkesztette a KERESZTÉNY NŐ-t, irányította a szoc. iskolát s a Leányklubok működését és a Missziótársulat Szeretetszövetségének ügyvezetője volt. S mindezt vidékről folytatni!¹⁰⁰

Margit nővért nagyon megviselte az a tény, hogy ennyire mélyen csalódnia kellett eszményképében. Ez a csalódás emberileg szembeállította a Főnöknővel és felborította lelke nyugalalmát. Bizonyára kifejezést is adott ennek bizalmasa előtt. Legalábbis erre kell

⁹⁴ ÉRTESÍTŐ... 1914/3, 11. lp.

⁹⁵ ÉRTESÍTŐ... 1914/4, 41. lp.

⁹⁶ Rónai Petra testvér emléke.

⁹⁷ SZTTI 667/d.

⁹⁸ A KERESZTÉNY NŐ 1915/1, 20. lp.

⁹⁹ SZTTI 1212, 22. lp.

¹⁰⁰ SZTTI 1180/39.

következtetnünk abból a néhány levélből, ami megmaradt az egykori kis győri patronázs leánya, Rózika – most Katalin nővér – hagyatékában.¹⁰¹

A helyzetet kitűnően festi egy „Betti testvéremhez” írt vers, Petőfi: István öcsémhez című költeményének parafrázisa:

„...Szegény Nővérünk! ha ő úgy nem küzdik
A környezettel: Szikszóra nem viszik,
Mert ő hősiességű igaz:
Azt gondolá, hogy minden jó ember az.
És e szenvedésének folytatása lett,
Szikszón kapott negyven növendéket.
Szorgalmas élte verítékinek
Jutalmát majd az égben kapja meg...”¹⁰²

Valószínűnek kell tartanunk, hogy Margit nővér keserűségét Rózika jámbor közhelyekkel próbálta enyhíteni, de ő mindent komolyan vett, ami kapcsolatban volt az Úristennel. Nehéz harcot kellett önmagával vívnia. Ennek bizonyossága az 1915. VII. 19-én kelt Rózikának írt levél: „...Imádkozni már ne imádkozzál, de hálaadást még teljes értelemben nem kezdhetünk, amennyiben még a teljes megigazulást el nem értem. E nyáron ... lelkigyakorlatot szeretnék tartani ... Talán az befejezi...”

Egy másik, ugyancsak Rózikának írt, keltezés nélküli cédulán: „...Köszönöm, köszönöm, amit adtál, adsz és adni fogsz.”¹⁰³ A következő szöveg egy szentképen olvasható: „1916 nagyszerda, d. u. 3/4 3. Ha egyszer kísértéseitek lennének a remény ellen, gondolj rám és akkor nem fogsz többé kételkedni üdvöd felől, mert írva van, hogy kik másokat jóra tanítanak, fényleni fognak az örökkévalóságban, mint a csillagok; Te pedig nekem ennél sokkal többet tettél: Te megváltottál. Az örökkévalóságban is hálás testvéred: Margit nővér.”¹⁰⁴

A következő levél 1916. április 29-éről kelt, Budapest és Arad között vonaton ceruzával írt levél. Katalin nővér védőszentjének, Sziénai Szent Katalinnak egy németből fordított életrajzát küldi (valószínűleg saját fordítása). Befejező sorai tökéletes képet adnak a Margit nővér lelkében végbement változásokról. Isten „oltó kése”¹⁰⁵ elvégezte munkáját, Margit nővér szenvedéseiből – ahogy majd Katalin nővérnek kívánja – átalakult, megsemmisült benne a „rég ember” és feltámadt a természetfölötti életre. Idézet a levélből: „Magasabb célt, mint Szent Katalin elért, nem is tűzhetnél, de ezt szívből kívánom, hogy elérd, nem a külső sikereket és működési teret értem, azt az Úr adja, ha akarja, hanem hogy Te is úgy tudj megsemmisülni, tehát Istenben élni, mint ő. – Ezt kívánom Neked a holnapi nap alkalmából és ezért fogok szívből esedezni a szentmisénél és áldozáskor. Isten áldjon, óvjon, védjen, vezessen, alakítson, semmisítsen meg és támasszon fel.”¹⁰⁶ Június 6-án pillanthatunk be újra Margit nővér lelkébe. Egy lapon üzeni Cecília nővérnek: „...még Szikszón szerettem volna mondani, hogy az igazi szabadság az engedelmességben és az igazi lelki érettség az önmegvetésben van.”¹⁰⁷

¹⁰¹ Peitl Róza Katalin testvér, 1890-1979. 1906-7 Győrött Slachta Margit patronázsába jár, 1907-től Slachta családnál a beteg Mariska gondozója. 1909-ben belép a Szociális Missziótársulatba, 1923-ban pedig a Szociális Testvérek Társaságába. Margit testvér egyik legnagyobb segítsége volt a Holokauszt idején.

¹⁰² SZTTI 1180/37.

¹⁰³ SZTTI 1180/59.

¹⁰⁴ SZTTI 314

¹⁰⁵ Tóth Árpád: Az árnyból szőtt lélek. Vál. Versek. Móra Kiadó (1958), 67. lp.

¹⁰⁶ 1180/56.

¹⁰⁷ SZTTI 1180/60.

Utolsó ilyen jellegű ismert levelét 1916 júniusa után írta. A teljes levelet közöljük, mert tökéletes képet ad Margit nővér lelkének alakulásáról, elveiről, tanításának és lelkiségének alapjáról. Ezeket a gondolatokat élte és adta át azoknak, akik tanulhattak tőle.

„A SzMT Bethánia Szeretetháza, Szikszó, Abaúj megye. Telefon 20.

Kedves Katalin nővér!

Jézus Szíve ünnepén két szentmisénk volt; a második szentséges. Ezt az utóbbit érted ajánlottam fel, – különben is kértem a szent Szívet, segítsen meg és azért a sok kegyelemért, melyet Te nekem a jó Istentől nyertél, adj a viszonzású(!) azt a kegyelmet, hogy nehézségeiden győzelmesen mehess keresztül. Most főképpen kedves Etelka nővérral való viszonyodra gondolok. Egészen biztosan én nehezítettem meg azt Neked avval a világ okossága szerint való gondolkozással, mely miatt a lélek elveszti áldozatos hajlékonyságát és keményé lesz. Ezt éppen azért olyan könnyű eltanulni, mert ez a természetes és a természetes könnyebben megy mindenkinek, mint a természetfölötti. Éppen most legutolsó pesti tartózkodásom alkalmával ismertette meg velem a jó Isten, (ugye! megint nagyon imádkoztál értem?!), hogy a múltnak bajai mennyire forrásukban enyésztek volna el, ha nincs az én szívemben az áldozatosságnak, szabad odaadásnak, önmagam elfelejtésének *az a nagy hiánya!* Amit ebben tőlem rosszat tanultál, azt felejtsd el drága Testvérkém és légy *mindenki lelke számára az, aki nekem voltál és vagy.* Ehhez pedig szükséges az, hogy soha se felejtsd, amit talán Kempis mond, hogy *előjáró* és alattvaló az *isteni akarat* teljesítésének *eszközei.* – Legyen benned nagyobb és természet-fölöttibb bölcsesség és soha azt ne nézd, hogy az isteni akaratnak veled szemben alkalmazott eszköze milyen, vagy hogyan vág vagy fúr benned, csak azt, hogy *Te* mint eszköz milyen vagy. Istenem, mennyire látom most, hogy mennyire nem teszünk eleget az Úr belénk helyezett várakozásának, mikor másnak eljárás módjától tesszük függővé, hogy milyenek legyünk mi. – Sőt, tőled tanultam azt, hogy az igazi szeretet, ha szeretete tárgyában hiányt lát, sem nem csökken, sem el nem vész, sem el nem hül, sem meg nem keményedik, hanem annál önfeláldozóbbá v[agy]i[s] tökéletesebbé lesz.

Kívánok Neked drága testvérem mély önmegismerést, mindenkire vonatkozó áldozatos szeretetet, igaz egyszerűséget és teljes önelfeledést.

Hálás testvéred

Margit nővér.”¹⁰⁸

Margit nővér, mint tudjuk, Erdélyben szervezi a Szociális Missziótársulat helyi szervezeteit. Azonban a Főnöknő anyja, időnként Erdélyen kívüli munkára is beosztja. Így jut el 1916 februárjában Gyulára, ahol az akkor fiatal káplán, Apor Vilmos (a későbbi győri püspök) így örökíti meg látogatását: „Tegnap este érkezett (II. 15.) egy szociális missziós nővér, Schlachta (!) Margit, akit plébánosom kéretett, tartana előadást a hadiözvegyek és árvák kérdéséről. Nagyon szimpatikus megjelenésű nővér... Egy nő kellett arra, hogy nekünk papoknak ... szánkba tegye ezt a témát... Magam is lelkesedtem, látván ezen nővér meleg buzgóságát, minden szava mutatta, hogy Krisztus szeretete űzi...”¹⁰⁹

Bár mint láttuk, Margit nővér nehéz belső harc alatt és után belátta saját hibáját: „a szívbeli áldozatosság, a szabad odaadás, önmaga elfelejtésének nagy hiányát”, előjárójában az isteni Akarat megtestesülését látta és tisztelte, Farkas Edith mégis azt tervezte, hogy elküldi Törökországba. A KERESZTÉNY NŐ 1916/5 száma a 15. lapon „A nőkérdés keleten” címmel rövid eszmefuttatást közöl arról, hogy Törökországot a háború miatt elhagyták a francia és angol szerzetesnők, így a török nőtársadalom most szellemi vezetők

¹⁰⁸ SZTTI 1180/57.

¹⁰⁹ Szolnoky Erzsébet: Fellebbezés helyett. Apor Vilmos püspök élete és vértanúsága. 28. lp. Szeged, é. n. [1990] A szerző tévesen írja könyvében, hogy Slachta Margit látogatása 1915-ben történt volna. Ti. Apor Vilmost 1915. VIII. 24-én szentelte fel püspöke, ue. hónap 31-én helyezte Gyulára, tehát csak 1916 februárjában történhetett a találkozás.

nélkül marad ... Az ott kínálkozó nagy munkából a Missziótársulat is ki fogja venni a maga részét, a vezetőség illetékes helyen már tett is erre nézve ajánlatot.” Ez az ajánlat az volt, hogy Farkas Edith felkínálta a Primásnak Margit nővért, hogy küldje ki misszióba Törökországba.¹¹⁰ Az ajánlatot az „illetékes hely” nem fogadta el.

1916. augusztus 27-én a román csapatok betörték Erdélybe, Románia ugyanis átállt a szövetségesek oldalára. Erdély magyar lakossága a hírre fejvesztve menekült, egész Erdély hadszínterré vált. Ezt a betörést hamar visszaverték a központi hatalmak, így a menekültek előtt felvillant a lehetőség, hogy hazamehetnek. Margit nővér szikszói száműzetése véget ért, a Főnöknő Anya engedélyével feljöhetett Budapestre, de nem lakhatott a közösségben. Ezért Stadler Friedához¹¹¹ költözött és az egyik gyermekotthonba járt étkezni. Engedélyt kért és kapott, hogy mielőtt a polgári közigazgatás visszatérne Erdélybe, már tanulmányozhassa a terepet. Olvassuk el saját írását a tanulmányútról:

„Amíg itt vannak, ha sokszor és sokan nélkülözve és keservesen is, mégis megvannak... De mi lesz velük, ha visszatérnek?... Ha visszatérnek és kifosztott otthonokra vagy csak romjaira találnak, vagy csak az üres telekre, melyen az otthon volt... Mi lesz velük?... Menjünk, nézzük meg a feldúlt, szívünknek drága Erdélyt és mondjuk el a testvérelkeknek, hogy mit láttunk és kérjük őket, kik segítettek a nyomoron, melyet láttak, segítsenek azon a nyomoron is, melyet nem látnak, de mely kegyetlenebb, csikorgóbb fogú, mint melyet láttak... És elindultunk november 11-én, Paula nővér és én. Utaztunk gyorsvonaton és parasztszekéren, parancsnoki szakaszban és paklikocsiban, teherautón és fiákeren, ahogy éppen jött; átpihentük az éjjeleket kényelmes vendégszobákban és fűtetlen, befagyott ablakú vonatfülkékben, katonai inspekciós irodában, ládákra támaszkodva és hivatalos helyiségek asztalain, ahogy éppen a lehetőség magával hozta; keresztül vitt utunk a menekülés egyetlen székelyföldi országút vonalán, kidöntött szálfák, felrobbantott hidak, leperzselt falvak, megtépett városok, kihalt vidékek, elégett vonatronsok, kormos faltörmelékek, üres házhelyek mellett; láttuk napsugárban a fellélegzett Nagyszebent, a megmenekült Brassót, láttuk komor ég alatt a magyarságot kifosztott otthonokkal hazaváró Fogarast és a sok sebet kapott Székelyudvarhelyt és láttuk téli világban a fehér hólepellet letakart, néma Csíkszeredát. Itt még nem vártak vissza senkit, mert nem volt hová. Aztán láttuk a nemzetiség közé ékelt magyarság küzdelmes sorsát, láttuk, hogy nemcsak harcban vérzik sebettől a Hungária ... Ezeket láttuk ...

Aztán tanácskoztunk a hazatértekkel, hogy miképp lehetne segíteni, miképp lehetne családvédelmi irodákat nyitni. Megbeszéltük, hogy vezetésükre fölkerjük mindenütt az illető városok hölgyeit, mi pedig bejárunk annyi várost az ország kárt nem szenvedett részeiben, ahányat csak bejárhatunk, ahová nem mehetünk, oda küldünk körleveleket és küldünk nyomtatott felhívást a KERESZTÉNY NŐ lapjain és gyűjtünk és továbbítunk az erdélyi irodáknak, amit és amennyit csak lehet. Aztán hazajöttünk. És elmondtuk a fenti kevés szóba foglalva, hogy mit láttunk, mibe kezdtünk, mit határoztunk és kérünk titeket, munkatársak, kik segítettek enyhíteni a nyomoron, amelyet láttatok, segítsetek enyhíteni a nyomoron, melyet nem láttok, de mely – biztosítunk róla – kegyetlenebb, csikorgóbb, mint melyet láttatok.

Kérünk pedig így: ha Szilveszter estéjén vagy újév napján végignézték a menekülés nehéz csapását elkerült meleg otthonotok szobáin, konyháján, kamráján, gondolatok azokra, kiknek szobáiban csak bútorronsok hevernek, kiknek tűzhelye hónapok óta hideg, kiknek kamrájában csak egy-két falhoz csapott befőttes üveg darabjai emlékeztetnek a gazdag őszre.

¹¹⁰ SZTTI 1212, 28. lp. Rónai Petra testvér emlékei.

¹¹¹ Stadler Frieda 1888-1969. A Szociális Missziótársulat kültagja, 1923 után a Szociális Testvérek Társasága munkatársa. író, szerkesztő, leányifjúsági szervező.

És ha aztán lelketek hálatalten emelkedik az ég felé, hogy nektek mindenetek megmaradt, gondolatok nemcsak a hálaimára, de a *hálaáldozatra* is.

És vegyetek ki telt szekrényeitek fehérműiből, vásznából vagy a bontatlanul álló vendégágy párnáiból, vagy a pohárszék üvegpoharaiból, vagy tányéroszlopaiból, vagy evőeszközöiből, vagy a konyha falán függő edénysorokból, vagy jelöljétek ki a nélkülözhető bútorokból néhányat és mondjátok igazán szerető, igazán krisztusi érzelmekkel: ezeket pedig a mindenüket vesztett erdélyi testvéreknek szánom. És legyen ez a hálaáldozat egyben *könyörgőáldozat* is: ki tudja, kiről mi áll a jövő könyvében és hátha elfogad jövő szenvedések váltságául önkéntes felajánlást Az, ki életünk útját irányítja...¹¹²

Természetesen elkészíti a hivatalos jelentést is, amit kötelességszerűen átad Farkas Edithnek. A Főnöknő Anya „átírja” és saját neve alatt terjeszti azt föl.¹¹³

A meginduló országos gyűjtésről állandóan hírt ad A KERESZTÉNY NŐ: pénz és természetbeni adomány érkezik, ezeket a Margit nővér beszámolójában említett – családvédelmi irodának nevezett – Nővédelmi Hivatalok osztják ki.¹¹⁴

A román betörés előtt szervezett csoportok és a Nővédelmi Hivatalok egyesültek a Szociális Missziótársulat Erdélyi Szervezete címmel. Az alakuló kongresszus Gyulafehérvárott az erdélyi püspök, gr. Majláth G. Károly jelenlétében 1917. szeptember 18-21 között volt, majd két hónap múlva, november 10-11-én Budapesten megalakult a Szociális Missziótársulat Országos Szervezete. Elnöke a Szociális Missziótársulat mindenkori elnöke, azaz most Farkas Edith. Ügyvezető Margit nővér.¹¹⁵ Ezzel az évvel (1917) egy fejezet zárul le Margit nővér életében. Az elmúlt kilenc év során nemcsak a sikeres, úttörő szociális munkást, hanem ami ennél fontosabb, a lelki élet útján járó, Isten formáló kezében alakuló lelkét is megismertük. A lelki élet egyik nagy buktatója, hogy egy embert képesek vagyunk összetéveszteni az általa közvetített eszménnyel, s ha csalódunk az *emberben*, hátat fordítunk az *eszménynek*. Margit nővér hamar megértette, hogy „... a legjobb emberek is bizonyulhatnak megbízhatatlannak. Nagyoknak mutatkoznak, kicsiknek bizonyulnak. Ma szilárdan állnak, másnap meg elbuknak. Ilyen az emberi erény.”¹¹⁶ Margit nővér elkerülte ezt a buktatót. A főnöknő anyával történt nehézségért – mint láttuk – önmagát okolja. Jellemző, hogy mikor ezek a nehézségek külszín szerint a legnagyobbak voltak, Rónai Petra nővér leírja, hogy egyszer éppen emiatt sírt, mikor Margit nővér arra jött és meglátta. Megkérdezte: „...miért sírsz? – Mert Te annyira szenvedsz – feleltem. – Én szenvedek? Nem vettem észre – volt a válasz.”¹¹⁷ Gondolkodásmódjában, magatartásában teljesen természetes lett a természetfeletti, ahogy ő maga egy későbbi tanításában kifejti: „...A magunkhoz ölelt kereszt megtanít minket a kereszt titkára, amely abban áll, hogy a szenvedéssel párhuzamosan boldogok tudunk lenni. Ez a kegyelmi élet legnagyobb csodája: hogy lehet súlyosan szenvedni és ugyanakkor boldognak lenni.”¹¹⁸ Ez a belső boldogság vértette fel az új feladatokra, amelyeket magában hordott a közelgő 1918-as év vészterhes méhe.

¹¹² A KERESZTÉNY NŐ, 1917/1, 6-7. lp.

¹¹³ SZTTI 1212. 29. lp.

¹¹⁴ A KERESZTÉNY NŐ 1917/2, 8. lp.

¹¹⁵ A KERESZTÉNY NŐ 1917/5-6. 17. lp., ua., 1917/7. 2. lp. SZTTI 1212. 31. lp. A tisztségviselő nővérek mindazok, akik később a SZTT-t megalakították, és akkor úgy döntöttek, hogy saját neve alatt a Társaság egyesületet, mozgalmat nem vezethet.

¹¹⁶ MAGYAR KURIR, 1989. II. 18. M/6.

¹¹⁷ SZTTI 1212, 24. lp.

¹¹⁸ SZTTI 890, 1927. VI. 14-i elmélkedés.

IV. A magyar katolikus nőmozgalom élén

1918-ra már gyakorlatilag eldőlt a háború sorsa. A német hadsereg aratott ugyan még néhány győzelmet a nyugati fronton, de már nem tudta ezeket a győzelmeket kihasználni, a Központi Hatalmak sorsa már megpecsételődött. Margit nővér háborús tevékenységéről voltaképpen még nem szóltunk. Ő ugyanis nem foglalkozott a háborúval, leszámítva azt, amit Erdélyért tett, de ez is a háború áldozataiért történt. A KERESZTÉNY NŐ hasábjain, 1914-től állandóan azt ismételte és arra készítette a munkatársakat, hogy élelmet kell gyűjteni, konzerválni, mert be fog következni az élelmiszerhiány, most, amíg még van, ki kell használni minden lehetőséget, hogy elegendő készletünk legyen. Kevesen fogadták meg a szavát.

A magyar politikai életben pedig – mintha nem is lenne háború, a legfontosabb kérdés a választójog volt, mert sem az ipari munkásságnak, sem a vagyontalanoknak – és természetesen a nőknek sem volt választójoguk. 1918 nyarán meghozták az új választójogi törvényt, amely részben orvosolta ezt a kérdést,¹¹⁹ ugyanakkor a női választójogot elutasította a parlament, bár a radikális feministák igen erősen harcoltak érte. Margit nővér már 1913-ban, amikor a választójogért küzdő nők világtalálkozója Budapesten volt, azt írta az ÉRTESÍTŐ-be, az fáj neki, hogy nekünk ilyen nincs, és ahogy ő nevezte, a keresztény feminizmus gondolatát igyekezett felszínen tartani, Farkas Edith teljes egyetértésével. 1918-ban érlelődött meg annak a gondolata is, hogy „akié a sajtó, azé a társadalom” és P. Bangha Béla¹²⁰ vezetésével megindult a sajtómunka, először csak a meglévő katolikus sajtótermékek propagálása, majd felébredt az igény, hogy legyen keresztény világnézetű napi sajtó. Ennek egyik lépése az volt, hogy P. Bangha 1918 elején felkereste Farkas Edithet és azt kérte, hogy a KERESZTÉNY NŐ változtasson nevet és alakuljon át politikai lappá. Megtörtént. 1918 márciusában megjelent MAGYAR NŐ alcíme szerint „A keresztény feminizmus lapja, a Szociális Missziótársulat Országos Szervezetének hivatalos közlönye.” A lap szerkesztője Margit nővér.

Miért volt szükség az alcímre: „A keresztény feminizmus lapja”? Egyszerű, az első szám megfelel rá: Olyan feminizmust akarnak, amely szemléletében, világnézetében eltér a „radikális feminizmustól”. Ahogy Farkas Edith „Zászlóbontás” c. cikkében idézte a német protestáns nőszövetség elnökét: „Gyalázat, ha egy ország nőmozgalmát azok irányítják és reprezentálják, akik Krisztusról nem tudnak és nem is akarnak tudni.”¹²¹ A „keresztény” jelző sem akkor, sem azóta nem irányul senki ellen, kizárólag csak világnézeti hovatartozást akarnak kifejezni vele. Tökéletesen érthetővé teszi az első szám, címlapján megtaláljuk az összehasonlítást világnézeti alapon:

Lássunk világosan!

Mit akar a radikális feminizmus?

1. Több önrendelkezést a családban a nő személyét, vagyonát és gyermekét illetően.

Mit akar a keresztény feminizmus?

1. Ugyanazt, de *a jog mellett hangoztatja a kötelességeket is.*

¹¹⁹ 1918. XXVII. tc. Választójoga van minden 24 éves férfinak, ha magyar állampolgár, írni-olvasni tud, ipart-kereskedést stb. üz; Katona akkor, ha altiszti fokozata, vitézségi érme vagy Károly-csapatkeresztje van.

¹²⁰ P. Bangha Béla SJ. 1880-1940. Közíró, szerkesztő, egyházi szónok, szervező.

¹²¹ MAGYAR NŐ, 1918. március, címlap.

2. A közügyek intézésére határozott befolyást.
3. A politikában a választójogot, a nemzetek világszövetségének megalakítását és a kötelező nemzetközi bíraskodást.
4. Az emberi jogoknak általában való kiterjesztését
5. A leányoknak a fiúkéval egyenlő szakképzést és minden pályának megnyitását a nők számára.
6. Gazdasági tekintetben a kenyérkereső nő helyzetének javítását és egyenlő munkáért a férfiakkal egyenlő díjazást.
7. A gyermekmunka kiküszöbölését.
8. A nő idejének felszabadításáért és a gazdasági előnyökért közös konyhát és közös gyermeknevelő helyeket.
9. A női speciális tulajdonságot, az anyai lelkületet és altruizmust belevinni a közéletbe.
10. A pozitív vallásosság kiküszöbölésével a liberális és materialista irányzat érvényesülését.
2. Ugyanazt, de a nyilvános működés mellett sokra *becsüli, sőt nélkülözhetetlennek tartja a csöndes, rejtett gyökérmunkát*, mely a családtagok lelki erőforrásainak egyike.
3. Ugyanazt, de *ellene mond az anarchiás békének és vallja, hogy a haza érdekeit akár az élet árán is megvédeni erény.*
4. A jogkiterjesztést úgy akarja, hogy a társadalmi élet rendje és biztonsága fel ne boruljon. *A nők sajátlagos érdekét nem szakítja ki az emberiség összességének érdekeiből, mert az élet nemcsak öncél.*
5. Sürgeti megfelelő pályák megnyitását a nők számára: de *nem feledkezik meg a nő speciális életfeladatairól, értékeinek, sajátosságainak védelméről sem.*
6. Ugyanazt, de *az e célból való szervezkedést nem engedi a vallási és erkölcsi élet aláadásával összekötni.*
7. Ugyanazt.
8. Ezzel a gépies megoldással szemben védi a családi élet melegségét és zártságát, mint amely egyedül alkalmas az erkölcsiség, szeretet és egyéni gyermeknevelés biztosítására.
9. Ezt is akarja, de többet akar, mint a sokat hangoztatott, de sehol meg nem valósított altruizmust: krisztianizmust akar.
10. Az individualizmus túlhajtásainak leküzdésével a keresztény világnézet diadalát.¹²²

Ezután a nyitány után a MAGYAR NŐ egyre-másra hozza a politikai irányú cikkeket, Prohászka Ottokár, Farkas Edith, Margit nővér és mások tollából.¹²³ 1918. május 23-án pedig a bécsi Pázmáneum meghívására Margit és Paula nővérek „ismertették a Szociális Missziótársulat céljait, munkáját, a keresztény feminizmus szervezési munkálatait” és kérték, hogy minden lehetséges eszközzel támogassák a keresztény feminizmus ügyét.¹²⁴ Néhány nap múlva Margit nővér már Temesvárott, az ottani szervezetben a nőmozgalmak irányait

¹²² MAGYAR NŐ, 1918. március, címlap. Jelöletlen cikk, de minden bizonnyal Margit nővér írása.

¹²³ Ld. ue. számban: Farkas Edith: Zászlóbontás, uő: Részvételünk a közügyekben, 1918. V. 11., Prohászka Ottokár: Nőket a parlamentbe! 1919.X. 8. címlap, stb.

¹²⁴ MAGYAR NŐ, 1918. VI. 22. 4. lp.

ismertette.¹²⁵ A nőmozgalmi és a nők politikai nevelését célzó munkáknál is fontosabbnak tartotta Margit nővér jól előkészíteni az 1918/19-es egyesületi évet. „Szociális útmutató” címmel 1918 szeptemberében tizenhat lapos kis nyomtatott füzetet kaptak a munkatársak. A füzet két részre oszlik, I. Régi céljaink és II. Új feladataink. Régi céljaink közt említi a nyomor és bűn elleni küzdelmet, amit folytatni kell, de a karitatív munkát szociális munkára kell változtatni. „Tehát nemcsak a nyomor és szenvedés enyhítésére kell gondolnunk ... hanem a szegénység, nyomor okainak megszüntetésére kell törekednünk.” Részletesen taglalja, hogy az akkori társadalmi szervezetek és lehetőségek között hogyan lehet ez irányban dolgozni. Régi céljaink második pontja a „nő állampolgári tevékenységének előkészítése.” Eddig alig dolgoztunk érte – írja Margit nővér –, a hangadók a feministák voltak, ezért idegen szellem bélyegét viselve valósult meg a nők politikai érvényesülése ... Meg kell érnünk állampolgári jogaink gyakorlására ... hogy mikor ismét előtérbe kerül a kérdés – a mostani időkben ki tudja, milyen meglepetésszerű gyorsasággal – mi legyünk megoldásánál az irányadó elemek. Harmadik régi cél: a lelkeség érvényesítése, mégpedig azért, hogy a forradalmi szellemet legyőzzük.

Érvelése nagyon érdekes: „A forradalom réme még nincs eltemetve, még kísért; társadalmunk testében a kóros anyagok még mindig gyűlnek; nem tudjuk, mikor ömlik ki belőle az összehalmozódott rossz erőszakos kitörés alakjában. A forradalom és a lelkiek nem látszanak egymáshoz tartozóknak, mert még mindig hajlandók vagyunk a lelkieket a túlvilágra utalni és nem vagyunk áthatva attól, hogy a földön is minden boldogságot vagy boldogtalanságot a jó vagy rossz lélek teremt meg ... Egy írja van társadalmunk súlyos kórságának: a *kegyelemből táplálkozó kereszténység* ... csak akkor leszünk mi győztesek, ha sikerül minden vonalon: családi életünkben, a kenyérkereseti pályákon, az irodalomban, a színházban, az államban a lelket érvényre juttatni. Ez a jelen idő nagy feladata, ha be nem töltjük, minket is el fognak temetni roskadó társadalmunk összeomló romjai.”

Ezután rátér a II. részre, „Új feladataink”. Voltaképpen csak egy feladat, de több oldalról világítja meg a problémát és a megoldás módját is. Ez az új feladat: Dolgozni a középosztály megmentésén. Megállapítja, hogy régi középosztályunk hanyatlóban van, részben már alá is merült. De egy társadalmi osztály az egyedekben él és pusztul ... Meg kell menteni a középosztályt, ez a feladat áll előttünk. Hogy megtehesük, az ügghöz méltó komolysággal tanulmányoznunk kell a kérdést... Elméletileg jól át kell értenünk a helyzetet. Gyakorlatilag csak az dolgozhat jól, aki elméletileg tisztában van a dologgal. Foglalkoznunk kell az előttünk bontakozó evolúciós folyamat okaival. Meg kell ismernünk magunkat, összes jellegzetes tulajdonságaival együtt, hogy ellensúlyozhassuk magunkban a halálnak csíráit ... A magyar keresztény középosztály és az általa képviselt szellem kiveszése gazdasági elhanyaglásunk útján megy végbe ... Amely osztály nem tudja magának a gazdasági boldogulást biztosítani, az szellemi irányzatát sem tudja hegemoniához juttatni ... Nemzeti érdek, hogy fennmaradjon a régi középosztály és vele az a nemzeti kultúra, melyet hordoz.¹²⁶ Folytatólag az akkori időknek és lehetőségeknek megfelelő megoldásokat sorol fel, amelyeket nincs terünk ismertetni. – Margit nővér ezzel az írásával voltaképpen csak előrevetített egy feladatot, amelyre azután az események következtében sor sem kerülhetett. Még megjelenhetett októberben a következő kisútmutató, ez már 32 oldalon, két témával: Schütz Antal¹²⁷ tollából: „A lelkes szociális munka szerepe a krisztusi jellem kialakításában”, és „A modern népgondozás feladatai”: Balázs Benedikta és Slachta Margit nővérek tollából. A kis tanulmány arról szól, hogyan lehet a karitatív munkát szociális tevékenységgé tökéletesíteni. Megállapításaik ma is helytállóak. Három pontban összegezik a lényegét: 1.

¹²⁵ MAGYAR NŐ, 1918. VI. 22. 4. lp.

¹²⁶ SZOCIÁLIS ÚTMUTATÓ, 1918. szeptember.

¹²⁷ Schütz Antal Sch. P. teológus, egyt. tanár, †1953.

jótevényt helyett rendszeres és szervezett karitatív munkával kell a bajokon enyhíteni, 2. arra kell törekedni, hogy az állami és társadalmi népgondozás kiegészítse egymást, 3. a társadalmi munkát a karitatív szellem megőrzése mellett a szociális munka színvonalára kell emelni.¹²⁸ 1918 októberének – a tragikus események előtt – még egy ünnepi pillanata volt: Prohászka püspök 60. születésnapja 10-én, ugyanezen a napon avatták fel a csobánkai Ottokár hadiárvaot. Margit nővér filmre vette az ünnepséget és elsősorban a missziótársulati szervezeteknek kölcsönzik ki.¹²⁹ Ezután már szomorú dátumok következnek: október 17-én Tisza István bejelenti az Országházban: „Ezt a háborút elvesztettük”. Október 30-án Károlyi Mihály a radikális politikusokkal és a szociáldemokratákkal megalakítja a Nemzeti Tanácsot, október 30-31-én pedig kitört az őszirózsás forradalom, és az ezeréves Magyarország összeomlott.

Még a forradalom kitörése előtt, október 28-án a keresztényszocialista párthoz tartozó nők – később Keresztény Női Tábor lesz a nevük – benyújtották a belügyminisztériumba a női választójogra vonatkozó tervezetüket.¹³⁰ Mielőtt válasz jöhetett volna rá, megtörtént a forradalomból született rendszerváltás, Károlyi Mihály és köre vezetésével. A MAGYAR NŐ november 9-i számában hírül adja, hogy a Katolikus Népszövetség és a Szociális Missziótársulat úgy a maga, mint Országos Szervezete nevében bejelentette a Nemzeti Tanácshoz való csatlakozását. November 13-án IV. Károly király lemondott. A Margit nővér szerkesztette MAGYAR NŐ 1918. november 23-án a címlapon a következő szöveggel búcsúztatja a királyi párt:

„Néma sorfalat magyar nők: egy könnyel, vérrel és dicsőséggel egybeforrt kilencszázados tradíció határkövét teszi le a történelem a múlt és jelen mezsgyéje közé, mikor Szent István koronájának utolsó hordozói hagyják el az országot. Vonuljatok fel az utolsó tiszteletőrségre és gyűjtsátok lángra a kegyelet őrtüzeit, mert akinek lelkében ezek nem égnek, mikor megválnak a régítől és aki nem tud úgy a történelem fejlődésének új csarnokába lépni, hogy kegyelettel zárja be a réginek kapuit, az máris árulója az új eszmének, mert hűtlenség átkával terhelten lép az új ügy szent szolgálatába. Mi hűséggel akarunk szolgálni az új Magyarországnak. Azért néma sorfalat magyar nők, mikor Károly király és Zita királyné elhagyják a trónt. Vonuljatok fel tiszteletőrségre és lelketekben lobogjanak magasan a kegyelet és tisztelet őrtüzei. Utolsó királyunk lemondása napján a MAGYAR NŐ”.

Az Ország új vezetősége, a Nemzeti Tanács, kimondta az általános egyenlő titkos választójogot, beleértve a női választójogot is.¹³¹ A novemberi Szociális Útmutató már a „November 16-án választójogot nyert nőkhöz” szól. Ebben felszólítja a Szociális Missziótársulat helyi szervezeteit, hogy mondják ki magukat politikai egységnek, ezzel 1. a tagok ismerjék meg állampolgári jogaikat és kötelességeiket, 2. állítsanak be analfabéta oktató tanfolyamokat, hogy minél több nő jusson szavazati jog birtokába. 3. Tagjait és tagjain keresztül a nőtársadalmat a napi politika irányában állandóan tájékoztassa. 4. Irányítsák a választásokat, keresztény világnézetű és a női érdekképviselet híveire adják szavazataikat, 5. az összes helyi keresztény nőegyesületeket együttműködés céljából egyesítsék. Ennek az egész országra kiterjedő, a Szociális Missziótársulat helyi szervezeteire alapuló szervezkedésnek Margit nővér volt a vezére, aki 1918 második felében összehívta és megtartotta az első női politikai gyűlést, amelyen kimondták a nők autonóm politikai szervezetét a Keresztényszociális Néppárton belül.¹³² A munkát azonnal megkezdték, a

¹²⁸ SZOCIÁLIS ÚTMUTATÓ 1918. október.

¹²⁹ MAGYAR NŐ, 1918. október 26. 4. lp.

¹³⁰ MAGYAR NŐ, 1920. március 20. Címlap.

¹³¹ Férfi – analfabéta is – választó és választható 21 éves kortól. Nő 24 éves kortól, írni-olvasni kell tudnia. NÉPSZAVA, 1918. november 17. 5. lp.

¹³² A LÉLEK SZAVA, 1943. december 15. 191. lp.

hölgyek megszervezték Budapest katolikusait, ház-, utca- és körzeti megbízott szervezettel. Az ország új vezetősége is meghirdette a választásokat, a Keresztény Szociális Párt is indulhat, tehát az ország katolikus nőtársadalmának azt kell támogatnia. Margit nővér és a többi vezető nővér ezt a munkát csak engedéllyel végezheti. Farkas Edith megadta ezt az engedélyt, sőt több politika jellegű írással is támogatta a munkát. Itt csak röviden idézünk 1918. dec. 31-én a MAGYAR NŐ-ben megjelent írásából: „Súlyos erkölcsi okok indították Országos Szervezetünket arra, hogy belemenjen a forradalom-hozta új munkakörbe: a politikai tevékenységbe ... mint jó állampolgárok vegyünk részt az ország nagy szellemi mérközésében anélkül, hogy a suffragettek¹³³ stílusába esnénk, hogy aktív szerepeket töltsünk be anélkül, hogy megtagadnók ősi hitünket, ősi magyar vérünket és nőiességünket...”

Margit nővér ugyanebben a számban a felelősséget emeli ki: ...át vagytok-e hatva a tudattól, hogy amikor jogot kaptatok a közélet irányításában, *felelősekké is lettetek annak irányításáért*. Rajtatok is fordul, hogy lomtárba kerül-e drága országunk térképe ... hogy tanulnak-e gyermekeitek valamit a mindenható Istenről az iskolában, vagy valami pogány „erkölcsstan” foglalja el a hitoktatás helyét! ... hogy úrrá lesz-e az ország fölött a terror, vagy megvédelmezhető-e mindenkivel szemben az egyéni és a szervezkedési szabadság...”

A kormány kiírta ugyan a választásokat, de már nem volt ura a helyzetnek, a nagy reményekkel indult öszirózsás forradalom elvesztette lendületét, egyre inkább a szélső bal felé tolodott. 1919 februárjában Farkas Edith elutazott Svájcba,¹³⁴ az itthoni ügyek intézése Margit nővérré hárult. 1919. március 21-én kitört a bolsevista forradalom. Margit nővér nem vesztette el a fejét – cselekedett, s amikor már lehetett, leírta azt is, hogy mit és hogyan:

„Miért és mit dolgoztunk a szovjetkormány idejében?

Mikor március 21-ikén eljutottunk az öt évvel ezelőtt kezdődő szerencsétlen háború végső következményéig, a *proletárdiktatúráig*, tisztában voltunk azzal, hogy az uralomra került materializmus minden erejével szét fog rombolni mindent, ami a keresztény világnézetnek hordozója. S ekkor gyorsan körülnézve és lehetőleg mérlegelve az adott helyzetet, elhatároztuk, hogy mi, mint a szociális misszióra fogadalmat tett munkások és nők, *keresztény haladó és női* mivoltunknak megfelelően, *pozitív építő munkával küzdünk ki magunknak helyet az új körülmények közt és amennyire tőlünk függ, nem állunk félre és nem hagyjuk magunkat szétromboltatni, hanem keresünk olyan megoldást, mellyel elfeladás és alku nélkül elfogad minket az új világrend és így belevisszük oda azokat az erkölcsi erőket, melyeket ő ugyan tagad, de egy nap rá fog ébredni, hogy nélkülük el nem lehet.*

Erre a megoldásra csak egy lehetőség kínálkozott: *a termelő munka*. Minden másnál, tanításnál, újságírásnál, propagandánál, szervezésnél szellemet kellett *adni* vagy eladni, csak a zöldség, főzelék, tej és kosárfonás élt „politikai szabadságban”, azaz politika nélkül. S ettől eltekintve itt volt az általánosan fenyegető és rohamosan közeledő éhség. Ha nem is lehetünk enyhítésében döntő tényezők, legalább csökkenthetjük a fogyasztást saját termelésünk arányában. És itt voltak munkatársaink, akik jobb időkben évek hosszú során áldozatos szeretettel dolgoztak eszméink megvalósításáért, s kik most hirtelen elvesztették önfenntartásuk alapjait. Úgy éreztük, hogy velük szemben nekünk most kötelességeink vannak. De nem kevésbé ösztönzött minket az a vágy is, hogy bármely alakban, de legalább együtt maradhassunk.

Így vittük el – (Slachta Margit vitte el egyedül) – egyenruhában, melyet nem rendeletre tettünk le, nem a hatóságokra való tekintettel, hanem a zűrzavaros időkben felelőtlen utcai elemek elől való védekezésből, Garbai Sándorhoz, a tanácskormány elnökéhez az alább következő beadványt:

¹³³ Suffragette = az angol választójogért küzdő nők korabeli elnevezése.

¹³⁴ EPL Csernoch cat. 22. 4. fasc. 1123 ajánlólevél.

Elnök úr!

Úgy hisszük, a kormánynak egyik legnagyobb és legnehezebb feladata, hogy minél kisebb rázkódtatások között és minél gyorsabban vezesse át az országot az átmeneti időkhöz; továbbá, hogy az igazságos kiegyenlítődés az egyes társadalmi osztályok között minél fegyelmezettebben és így a javak minél nagyobb kimélésével történjék meg és végül, hogy biztosítsa azokat az erkölcsi erőket, melyek nélkül az előttünk álló nemes célokat megvalósítani nem tudja, mert ezek nélkül az egyesek és így a tömegek nem maradnak vezetőik hatalmában és akkor könnyen megtörténhetik, hogy A VAGYONOS OSZTÁLYOK TÖNKREMENNEK ANÉLKÜL, HOGY A MUNKÁSSÁG JOBB ÉLETFÖLTÉTELEK KÖZÉ KERÜLHETNE és az általános zűrzavarban és anarchiában az egész ország elpusztul.

Ezen válságos időkben a közügyet a következőképpen óhajtánok szolgálni: A Szociális Missziótársulat vezetésem alatt álló Országos Szervezete túlnyomó részben azon társadalmi osztályok tagjait foglalja magában, melyek eddigi helyzetüknél fogva a szakszervezeti mozgalomtól távol állnak. Egyúttal ezek azok a rétegek, melyeknek az új rendbe való beilleszkedése a legnehezebb, mert legtöbbször elvesztették eddigi megélhetésük feltételeit és új megélhetési módok után kell nézniük, melyekhez szokva nincsenek és éppen ezért a kezdet nehézségein át kell őket segíteniük.

Minthogy közérdek, hogy mindenki minél előbb termelő munkába álljon és senki se legyen csupán fogyasztó, kérem a Kormányzótanácsot: ADJON LEHETŐSÉGET ARRA, HOGY SÜRGŐSEN OLYAN ÜZEMEKET ÁLLÍTHASSUNK BE, MELYEK ENNEK A KETTŐS PROBLÉMÁNAK MEGOLDÁSÁT LEHETŐVÉ TESZIK.

Mindenekelőtt kérem, bocsásson Országos Szervezetünknek rendelkezésére főleg a székesfővárosban és határában olyan üresen álló telkeket és meg nem művelt területeket (Vérmező, a Németvölgyi út menete, díszparkok, Város- és Népliget egyes részei, stb.), melyeken haladéktalanul konyhakertészetet és baromfityenyésztést kezdhetünk, ami a fővárosnak esetleges körülzárása vagy ostromállapotba való jutása esetén a végzetessé váló élelmezési nehézségek közt fontos tényező lehetne.

Ugyancsak haladéktalanul kellene a vidékről még összeszerezhető élelmiszereket minél nagyobb mennyiségben a fővárosban összehalmozni, melyeknek konzerválása és feldolgozása ismét sok embert foglalkoztatna. Igaz ugyan, hogy ezen élelmiszerek most már főleg csak zöldségre és tojásra vonatkozhatnak, azonban most mindez értékes.

Mindkét indítvány részletes kidolgozási tervét azonnal benyújtanám, mihelyt az indítványt a Kormányzótanács a maga egészében és elvben elfogadhatónak mondja ki.

Úgy a konyhakertészettel, mint baromfityenyésztéssel foglalkozókat és az élelmiszereket feldolgozókat csoportokba szerveznők be és így mint Országos Szervezetünk szakcsoportjait a maguk egészében kapcsolnók a szociáldemokrata országos szakszervezetbe, azon egyetlen kikötéssel, hogy a szakszervezet, amint azt eddig mindig hangoztatta, TEKINTSE A VALLÁST MAGÁNÜGYNEK, ANNAK GYAKORLÁSÁBAN TAGJAINKAT NE AKADÁLYOZZA ÉS TŐLÜK HITÜKNEK SEMMI ALAKBAN VALÓ MEGTAGADÁSÁT NE KÖVETELJE.

Meggyőződésem szerint csakis a keresztény és a szocialista szervezeteknek ilyen összeolvadása esetén lehet elviselhető átmeneti időket remélnünk, mert ezeknek a szocialista mozgalomhoz való csatlakozása biztosítaná egyedül azokat AZ ERKÖLCSI ERŐKET, MELYEK NÉLKÜL A TÖMEGEK kicsúsznak vezetőik kezéből és meg nem értve a nagyszerű eszményeket, VISSZA FOGNAK AZOKKAL ÉLNI, amire ma már nemegyszer látunk és MAGUKKAL EGYÜTT ROMLÁSBA FOGNAK SODORNI MINDENKIT, AZOKAT IS, akik ma az élen küzdenek jobb idők megteremtéséért.

Éppen ezért kérem a Kormányzótanácsot, segítse elő sürgősen ezt a kapcsolódást; a Szociális Missziótársulat Országos Szervezete közismert arról, hogy míg egyrészt egészen hithű, másrészt teljesen modern és így csatlakozása a keresztény társadalomra, hiszem, hogy

döntő hatású lesz; márpedig szükséges, hogy az összes osztályok mielőbb együtt küzdjenek a jobb jövőért.

Budapest, 1919. március 26.

Garbai a beadvány elvi részét ismételten válasz nélkül hagyta (s így természetesen mi sem léptünk be a szakszervezetbe). Ha elfogadja, talán sok könny nem hullott volna a diktatúra idejében és talán sok könny nem hullna most. Némelyek előtt túlzottnak látszhatik ez az állítás, de aki ismerte a közhangulatot, az tudja, hogy a megtépett, megalázott és szertehullott kereszténység, ha csak egy *kis lehetőséget kap*, összefogott volna és tudott volna a keresztény igazságok érvényesítéséért dolgozni bármily formák ellenére. És aki ismerte a kommunista-szocialista tényezőket, azokról is tudja – magunk tapasztaltuk –, hogy a közvetlen közeledés és megismerkedés mennyire enyhítette (eltekintve néhány kivételtől) a bennük dolgozó vad agresszivitást.¹³⁵

Ami a beadvány elvi részét illeti – Slachta Margit megelőzve a II. Vatikáni zsinat tanítását –, már 1919-ben kimondja azt, amit a „Gaudium et spes” c. lelkipásztori konstitúció 1965. december 7-én: „...ha az egyház teljességgel el is utasítja az ateizmust, mégis őszintén vallja, hogy minden embernek, a hívőknek és nem-hívőknek együtt kell működniük, hogy helyes módon épüljön a világ, mindnyájunk lakóhelye.”¹³⁶

„De Garbai az indítvány elvi részét illetőleg hallgatott és ajánló sorokkal eltovábbított minket a termelő munkára vonatkozó megvalósítása végett egy másik hatósághoz, innen ismét máshova, míg végül a földművelésügyi népbiztosságon rögtönzött értekezlet behatóan foglalkozott a megvalósítandó munkával. Igaz, hogy a végleges megvalósulásig még hetek teltek el, de eltelték és a munka a Földművelésügyi Népbiztosság XI. sz. termelőségvetkezetének címe alatt és keretében megkezdődött. Lapunk következő számaiban részletesen ismertetni fogjuk, abban a reményben, hogy olvasóinkkal éppúgy megkedveltetjük a termelést, mint ahogy mi azt megszerettük.

Slachta Margit.¹³⁷

A beadvány 1919. március 26-án kelt – a Tanácskormány lapjaiban pedig április 4-én jelent meg a földművelésügyi népbiztosság rendelete: „Meg kell művelni a művelésre alkalmas budapesti területeket...”¹³⁸ A Termelőségvetkezeti élményekből a MAGYAR NŐ 1920. április 17-i száma adott egy kis ízelítőt:

„...Ilyenkor kezdtük tavaly a földműves munkát, régi munkatársak, akik évek óta önzetlen odaadással dolgoztak a közért és most maguk is kenyérkeresetre szorultak, szerzetes papok és fővárosi hitoktatók, akik földönfutóvá lettek, egy-két grófné, akinek volt bátorsága testi munkához látni, néhány irgalmas nővér és mi missziós nővérek mintegy 60-an.

Mindenünkből kifosztva, a szociális munkatérrel leszorítva – nem akartunk kegyelemkenyéren élni, nem akartunk szellemi munkát vállalni, amelyet akkoriban csak az elvek feladása árán lehetett –, örömmel és készségesen fogtuk meg az ásó-kapanyelet, sőt a csákányt is, hogy április-májusban ösgyepet, ugart törjünk, sőt pl. a Pasaréti telepen, a téglagyár telkén, először a sok követ és szemetet hordtuk el, heteken át...”

Ottani munkálkodásunk, ha szokatlan és fárasztó is volt, de sok vigaszt adott azokban a nehéz hónapokban.

¹³⁵ MAGYAR NŐ, 1919. augusztus 23. 6. lp.

¹³⁶ A II. vatikáni zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázata és okmányai. Szerk.: Cserhádi J.-Fábián Á. Bp. 1957., 457. lp.

¹³⁷ MAGYAR NŐ, 1919. augusztus 23. 6. lp.

¹³⁸ VILÁG, 1919. IV. 4. 7. lp. VÖRÖS ÚJSÁG, 1919. IV. 4., 5. lp.

Reggel rövid közös imával kezdtük az Isten ege alatt a napot, a közös pihenőben egyikünk felolvasott egy-egy lelki könyvből, szombat este pedig hazafelé menet, sok-sok mezei virágot szedtünk a Krisztina-körúti kápolna oltárára. Mindent magunk végeztünk, a trágyázást, kaszálást, sarlózást, a tóról felhordott vízzel való öntözést is. Kosarakban magunk hordtuk ki a telepre a palántákat, egy ilyen alkalommal kérdezte a villamoson egyikünkötől – aki nem éppen éveiben, de cepelnivalókban volt gazdag –, a kalauz: „Nagymamám, merre adjak?” Mennyi tapasztalatot gyűjtöttünk ezekben az időkben hűségéről, értékeltetéséről, látszatról, valóságról. Egyszerű, de jó lelkekre azonban láttuk, nagy hatással volt elszántságunk.

Egyszer egy kocsis megtudva, hogy annak a hölgynek, akivel ő együtt fuvarozott paradicsomkarókat, két diplomája van, – mélyen megrendült, borraivalót nem fogadott el, («...hiszen nekem napi 75 K keresetem van») s másnap is jött megrendelés nélkül ingyenes szívességet felajánlani.

Mi teendőinket nagyon egyszerűen fogtuk fel. Nehézségeit felajánlottuk engesztelésül, a magunk számára pedig edzésül fogadtunk mindent. És milyen örömet szerzett nekünk, amikor palántáink egyre növekedtek, telepünk folyton szépült. Fialat munkatársaink, hűséges cserkészeink pihenő-sátrat emeltek számunkra, – szombat délutánonként már eloszthattuk lassanként egymás közt terményeinket: a hónapos retket, salátát, borsót, spenótot, karalábét, zöldbabot, tököt, krumplit, kukoricát, dinnyét, paradicsomot sorba.

Jutott belőle beteg, nélkülöző ismerősöknek, néhány szegénynek is mindig. Gondoztuk a kapucinus atyák gyümölcsöskertjét is felesben, hogy megmenthessük. Azt mondják, egy évben sem kaptak akkora gyümölcsrészt, mint tavaly. Egyik munkatársunk (földbirtokos leánya) végighajtotta a szövetkezet közös tehenét az utcán, s mikor utána kiabáltak, hogy »Ugye, valamikor ölebecskét vezetett maga mellett?! « – derülten csak azt felelte: »Kutyát akárki vezetgethet, de tehenet nem.«

Mennyit szomorkodtunk l-l házinyúlunk vesztén, libatojásunk ki nem keltén. És mennyit nevetgélünk egyikünk-másikunk humoros esetein, pl. mikor X Y tanítónő munkatársunkat megkérte feleségül a kondás, bizonygatva, hogy ő jó parti, s neki némi vagonfosztogatásokból mellékjövedelme is szokott lenni. Arrafelé járkáló elvadított munkások néha rázták felénk az öklüket és gyűlölködve csúfolódtak: »Ugye, jó most a kapálás? Azelőtt mennyiért tették volna? « A mi egyik vigaszunk az volt, hogy a lelkünk erre gyűlölet helyett nagy szájalommal tudott felelni.

Hálával gondolok vissza azért is erre a súlyos időre, mert egyrészt mint szociális napszámosa az Úrnak, élnem kellett egy ideig olyan életet, amelyből jobban megismertem azok életét, akik mindig ezt a munkát végzik, másrészt szemem előtt láttam a keresztény meggyőződés és az intelligencia győzelmét, azét a keresztény intelligenciáét, amelyet a nehézségek nem tudnak letörni és a gonoszságok nem tudnak osztálygyűlöletre megtanítani.»¹³⁹

A XI. sz. Termelőszövetkezet működéséről álljon itt még egy korabeli beszámoló: „A hangyaszorgalom megküzdött a lehetetlenségekkel is és mire a II. termelési biztosságtól és a földművelésügyi népbiztosságtól az ellenőrző közegek kijöttek a munkát megtekinteni, az a vélemény hangzott el egyikük részéről: »Még kiderül, hogy a XI. sz. termelőszövetkezet kertészete a legszebb. « *Margit nővér tehát elérte, amit akart: együtt maradtak a munkatársak, a nővérek; bántatlan a Váci utcai Nővédelmi hivatal; (ezt nevezték ki termelőszövetkezeti irodának, MI.) sőt hetenként, mikor a „fizetés” történt, össze is jött itt bántatlanul az egész társaság – ő mint missziós nővér, az elvtársak közé be akart állítani egy éket ... mely köztük éli a krisztusi elveket és az övéktől egészen eltérő világával bennük*

¹³⁹ MAGYAR NŐ, 1920. IV. 17. 3. lp.

magukban meggyöngíti uralmukat azzal, hogy megnyeri őket annak a Megváltónak, aki ellen csak azért fordultak, mert nem ismerték.”¹⁴⁰

Nem volna teljes a beszámoló, ha nem idéznénk Slachta Margit véleményét a Tanácsköztársaság létrejöttének okairól: A MAGYAR NŐ-nek ez a száma már a román megszállás alatt jelent meg, a cenzúra alaposan meghúzta, elképzelhető, hogy mennyire kiállhatott a munkások mellett, ha ennyi jóakarátú, megértő, munkásérdekeket hangsúlyozó szöveg megmaradhatott. (A cikk elejét a cenzúra törölte.)

„Habár nem hálás dolog most, mikor a kínzókamrák, sikkasztások és gaztettek színre került és részben igaz, *részben költött* hírei (kiemelés tőlem: M.I.) még nagyobb árnyat vetnek a múlt 5. hónapra, mint amelyben úgyis volt, mégis le kell szögeznünk, hogy akadtak, kik habár tévesen, de alányilag idealizmusból jó szándékkal dolgoztak.

A jobb jövőt a vezető osztályok megadni nem akarták. A munkásság tehát segíteni akart magán; megalakította szakszervezeteit, siker-kasszáit, ment azok után, kik hitegették is, dolgoztak is érte, vissza is éltek bizalmával. S ez az út vezetett el a háború poklán át a bosszút lihegő kommunista terrorhoz. A kommunisták téves irányzatát a köztük dolgozó sok haszontalan gaz és éretlen elem közreműködése még hamarabb és tragikusabban zátonyra juttatta, mint az jutott volna. (Kb. 34 sort törölt a cenzura)

S ezt a haladást akarnunk kell! Legyünk tehát radikálisak. Törödjünk a közérdekkel, álljunk a mozgalmak élére, adjunk nekik tartalmat és akkor nem fognak eltévelyedni.

Aki tétlen és reakciós, aki bosszút liheg és bedeszkezett, az újabb forradalmat készít elő.”¹⁴¹

Néhány szóval vázoljuk a kommunizmus bukása utáni bonyolult magyarországi helyzetet Balla Antal könyve alapján: „A bolsevizmus ... nem a munkások osztályuralma volt, hanem azé az álművelt selejtes értelmiségé, amelyet társadalmi felfordulások alkalmával a vérnek valamilyen titkos törvénye szokott összetömríteni. A románok tiszántúli győzelme megpecsételte a magyarországi kommunizmus sorsát. Kun Béla és társai július végén elmenekültek ... A hatalmat Peidl Gyula elnöklése alatt megalakuló szocialista kormánynak adták át. Augusztus 3-án a román csapatok Romanelli olasz ezredes tiltakozása ellenére bevonultak Budapestre és augusztus 7-én a Fehér Ház nevű ellenforradalmi társaság Peidl Gyula kormányát lemondásra kényszerítette, majd József főherceg tábornagyot kikiáltotta kormányzóknak, aki Friedrich Istvánt nevezte ki miniszterelnökké.”¹⁴²

Az új helyzetben Farkas Edith a legteljesebb mértékben kiállt a keresztény világnézetet szolgáló tábor mellett.¹⁴³ Haller István¹⁴⁴ 1919 augusztusában „haladéktalanul tárgyalt Farkas Edithtel... hogy Margit nővért és a nővéreket a pártszervezési munka folytatására kikérje. – (A pártszervezési munka a Károlyi forradalom alatt indult meg.) – A főnökasszony bölcsen belátva, hogy a keresztény Magyarország újjáépítése olyan érdek, mely mögött most minden egyébnek háttérbe kell szorulnia, a nővéreket erre a munkára átengedte. Sőt a női nagygyűlések legtöbbször ő maga elnökölt és lelkesítő beszédet mondott.¹⁴⁵ A női nagygyűlések a pesti és budai Vigadóban voltak, ahol a rendet a piarista cserkészcsapat tartotta fenn. Ezeknek a gyűléseknek a hangulatára emlékezik 1971-ben Slachta Margitnak írt levelében dr. Zakar Jenő: „1919 volt, amikor a pesti vigadóban (!) hallgattam lelkes beszédeit, amelyek alatt mi piarista cserkészek teljesítettünk »szolgálatot«. Azt a hatalmas lelkesedést, amely a vigadót(!) mindig zsúfolásig megtöltő közönséget a tanácsköztársaság

¹⁴⁰ Slachta Margit az első magyar nőképviseelő politikai működése. Kiadja a KNT. [Bp.] é. n. [1922.] 9. lp.

¹⁴¹ MAGYAR NŐ, 1919. IX. 16. 4. lp.

¹⁴² Balla Antal: A legújabb kor világtörténete. Bp. 1937, 505. lp.

¹⁴³ MAGYAR NŐ, 1919. VIII. 23. 1-3. lp.

¹⁴⁴ Haller István 1880-1964. Újságíró, keresztény szocialista politikus, 1919-20-ban miniszter.

¹⁴⁵ Slachta Margit az első magyar nőképviseelő politikai működése. Kiadja a KNT. [Bp.] é. n. [1922.] 10. lp.

utáni nemzeti újjászületés feletti örömeiben elfogta, soha nem lehet elfelejteni.”¹⁴⁶ A román megszállók gyülekezési tilalmat hirdettek ki, ezért a keddi gyűlések 1919-augusztus 19-től kezdve „klubdélután” címen váltak lehetővé, ezeken készítették elő a női tábort a választásokra.¹⁴⁷ Azonban, mielőtt a választások létrejöhettek volna, Magyarország sorsát a Párizsból intéző antant úgy döntött, hogy Friedrich István kormányával tárgyalásokat ... nem folytat... ellenben hajlandó elismerni egy olyan átmeneti kormányt, amelyben az összes magyar pártok, beleértve a szociáldemokratákat is, képviselve vannak.¹⁴⁸ Ezzel a misszióval érkezett 1919. október 24-én Budapestre az antant ötös tanácsának megbízottja: Sir George Clerk. Clerk október 24-én kezdte meg tárgyalásait a lakásául szolgáló Werbőczy utcai palotában, ahol sűrűn csöngetett a postás táviratokkal, melyekben a legkülönbözőbb hazafias, nemzeti és keresztény szervezetek tettek hitet a kormány mellett és mindenfajta „demokratikus átalakulás ellen” – írja 1967-ben Ránki György.¹⁴⁹ A Női Tábor is szükségesnek látta, hogy megmutassa az antant küldöttjének az ország valódi akaratát, ezért – a gyülekezési tilalom ellenére hatalmas női tüntetést szervezett. Röpcédulákon és a sajtóban megjelent a következő hirdetmény: „Üzen az egyesült keresztény pártok női táborának vezetősége: Rendes vigadói nagygyűlésünk ezúttal is elmarad. Keddi klubdélutánunkat fél 4-kor a Szent György-téri helyiségben tartjuk. Testvérek, föltétlen elvárunk mindnyájatokat.”¹⁵⁰ Szent György-téri helyiség nem volt, de ott volt a miniszterelnökség épülete és onnan lehetett bevonulni a Werbőczy utcába Clerk hivatala elé. A női tábor tagjai kis nemzetiszínű zászlókat hoztak magukkal, hogy alkalmas pillanatban elővehessék. Több mint harmincöt ezren jelentek meg. Margit nővér munkatársaival tizenötös sorokba rendezte a felvonulókat, de először egy néhány emberből álló követség szeretett volna Clerk elé jutni, aki ezeket „nem fogadta ... azzal az indoklással, hogy a tüntetés a jelen körülmények között következményekkel járhatna.” Így titkára vette át a MAGYAR NŐ-nek egy nemzetiszínű szalaggal átkötött kéziratot példányát.¹⁵¹ Angol nyelvű, illusztrált kis kézirat volt, mi itt magyarul közöljük:

„A LETIPORT MAGYARORSZÁG RAB ASSZONYAI A SZABAD ANGLIA SZABAD FIÁHOZ, CLERKHEZ. Megértést, igazságot, szabadságot kérünk! Legjobbaink egy ötéves háború alatt elvérzettek; mindenünket elvesztettük; ezeréves országunk szétdarabolva; éléstáraink üresek; – leverve és koldusszegényen, megkínzott és kifosztott a bolsevik had; – megmaradt igaz magyar testvéreink ARAD, KOLOZSVÁR ÉS BRASSÓ KAZAMATÁIBAN SÍNYLŐDNEK, utolsó javunktól, a szabad sajtótól és gyülekezési jogtól megfosztottak és végül a keresztény kormánytól is el akarják szakítani vértanú nemzetünket. Pedig soha kormány és nép egymáshoz oly közel nem volt, mint most. De sohasem dolgozott oly mesterségesen a gonoszság és pénz, hogy megérdemelt törvényes büntetéséből kimentse azokat, akik sokszoros hazaárulással a végső szerencsétlenségben sírunkat megásták. Mi egy maroknyi mártír nemzet asszonyai felemeljük szavunkat a szabad angol nemzethez: mi tudunk szenvedni és bűneinkért vezekelni, tudunk hazánkért meghalni, mint ahogy tudtak anyáink, a hős magyar asszonyok, de élni CSAK MINT KERESZTÉNYEK, MAGYAROK ÉS SZABADOK TUDUNK. Angliának szabad fia, a letiport magyar nemzet rab asszonyainak kiáltása hozzád: Megértést! Igazságot! Szabadságot! Több millió magyar nő nevében A „MAGYAR NŐ”.

¹⁴⁶ Dr. Zakar Jenő (dr. Zakar András bátyja) levele Slachta Margithoz, SZTTI 1193/63.

¹⁴⁷ MAGYAR NŐ, 1920. III. 26. Címlap.

¹⁴⁸ A magyar országgyűlés története. 1867-1927. Szerk.: Balla Antal. Bp. [1928] 429. lp.

¹⁴⁹ Ránki György: A Clerk misszió történetéhez. TÖRTÉNELMI SZEMLE, 1967/2, 156-187. lp. Bandholz szerint (34. jegyz.) „eltökélten románbarátnak mutatkozott”.

¹⁵⁰ NEMZETI ÚJSÁG, 1919. X. 28. 6. lp.

¹⁵¹ MAGYAR NŐ, 1919. XI. 16. 2-3. lp.

A misszió titkára lekísérte a követséget az utcára és ott udvariasan elköszönt. Margit nővér viszont ezt írja az események ismertetésében: Nem becsüljük le az udvariassági aktust, de tévednek az ötös bizottság tagjai, ha azt hiszik, hogy mint *nők* jöttünk, és egy udvariassági aktussal eleget tettek várakozásunknak. *Mi mint a hazának mindenkivel egyenjogú polgárai mindenkitől elvárjuk, hogy szembenézzen a tényekkel, ha az egy legyőzött nép részéről és keresztény oldalról nyilatkozik is meg.* Az antant misszió azt kérte, hogy ez a hatalmas tömeg csendben vonuljon el – a román megszállók is felvonultak gépfegyverekkel a fegyvertelen asszonyok ellen. – A női tábor vezetősége biztosította a szövetségi titkárt, hogy minden rendben lesz. „Ekkor megindult 15-ös zárt sorokban a menet, csupán ezernyi zászlóit lengetve, teljes némaságban. Hogy hányan voltak, nem tudjuk, de vonulásuk 27 percig tartott; ez a néma kiáltás áttört a misszió zárt üvegtábláin. Lejött Günther titkár és a következőket mondta: Sir Clerk üzeni, hogy ha hivatalosan nem is tehette, de ténylegesen nézi ezt a tüntetést, *amelyet még nem látott, de még elképzelni sem tudott...*”¹⁵²

Clerk missziója azzal végződött, hogy koalíciós kormány jött létre Huszár Károly vezetése alatt és ezt a kormányt az antant elismerte.¹⁵³ A románok november 16-án hagyták el a várost, és másnap Horthy bevonult Budapestre. Megkezdődött az alkotmányos élet helyreállítása, megindultak a nemzetgyűlési választások előkészületei. „...megindult az ostrom a női szónokokért és szervezőkért ... Legjobban természetesen Margit nővért ostromolták a jelöltek kérelmeikkel...”¹⁵⁴ A nemzetgyűlési választásokat 1920. január 25-re írták ki és mint ismeretes, ebben a nemzetgyűlésben Prohászka püspök is szerepet vállalt. Január 11-én tartotta választási programbeszédét, ezen a női szónok Margit nővér volt:

„...Sok nevet hallottunk a választásokkal kapcsolatban említeni, de egy név említésekor sem rezonált úgy a lelkünk, mint mikor azt hallottuk, hogy Nagyméltóságod magára veszi azt az áldozatot, hogy elfogadja a székesfehérvári választókerület jelöltségét. Amikor itt mondom, hogy mi, akkor az egyesült keresztény pártok autonóm női körzetébe tömörült 50 000 budapesti nőt értem, kiknek hódolatát hozom. Ezen hódolat elsősorban nem a szónoknak, íróknak, tudósnak, zseninek, sőt nem is az egyházfőnek, hanem az evangéliumi igazságok apostolának szól.

A budapesti női tábor arasznyi politikai tevékenysége alatt körülnézve az államéletben, hamar tisztába jött avval, hogy a nemzeteket a boldogság felé irányító legelső hatalom nem az ész s nem az erő, hanem a lelkiség. Mi nők azt tűztük ki programunk első pontjául, amikor Nagyméltóságod elhatározásáról a hírt vettük, azért rezonált oly mélyen a lelkünk, mert biztosan tudtuk, hogy kereszténység nem mint jelszó, hanem mint átélt valóság van zászlajára írva és hogy mindegyikünknel élesebben érzi át, hogy minden állam alapja a tiszta erkölcs.

Hódolatunk másodsor az úttörőnek szól. Mi budapesti nők nem vagyunk egyszerűen a férfigondolatok ismételői, a férfi tábor árnyéka. Mi a saját lelkünkön át ítéljük meg a dolgokat, megvannak a magunk céljai, felfogása, akarata, iránya és programja ... A nő részvétele az államéletben nem számban jelent pluszt, hanem az ő egyéniségének speciális erői által.

Ennek tudatára ébredvén a női tábor nemcsak mint szavazó akart részt venni a keresztény irányzatnak mostani nagy küzdelmeiben, hanem női lelkének erőit is be akarta kapcsolni az

¹⁵² MAGYAR NŐ, 1919. XI. 16. 3. lp. NEMZETI ÚJSÁG, 1919. X. 29. címlap, BUDAPESTI HÍRLAP, 1919. X. 30. 22. lp. Bandholz Harry Hill: An Undiplomatic Diary by the Inter-Allied Military Mission to Hungary 1919-1920. N.Y. 1933, 136. lp. Magyar ford.: Napló nem diplomata módra, írta H.H. Bandholz vezérőrnagy (USA) a magyarországi Szövetséges Katonai Misszió amerikai tagja, 1919-20 között. Román megszállás Magyarországon. (123. lp.) A 149. jegyzetben említett kitétel: 92 skk. h.

¹⁵³ Ránki: i. m. 187. lp.

¹⁵⁴ Slachta M. az első magyar nőképvisele... 13. lp. „Több mint 600 gyűlésen beszélt”. ÚJ NEMZEDÉK, 1920. III. 28.

állam szolgálatába. S ekkor látta, hogy a törvény adta polgári egyenjogúság csak a papíron van, az életben nem, ... s azért mint küzdő tábor áll itt, hogy kivívja egy életbe átvitt egyenjogúsítást (nem egyformaságot, de egyenlőséget). S minthogy ezt a jelen kor még megtagadja tőle, a nő nem mondhatja magáénak a jelent, de övé lesz a jövő. Mi a jövő tényezői vagyunk.

S ezen a ponton jöttünk hódolni Nagyméltóságod úttörő lelkének, ámbár mi nem tartozunk a székesfehérvári választó kerülethez, a választások ideje nincs még itt, de átlépve a formaságokon, kérem a budapesti női tábor nevében, fogadjon el minket azok közé, akiket képvisel, és amint apostola volt a földbirtokreformnak s minden igaz szociális haladásnak, úgy vegye programjába, hogy segítse életbe átvenni azt, amit a törvény a nőknek papíron megadott...¹⁵⁵

Erről a beszédről Prohászka megemlékezett a naplójában is:

„1920 ... jan. 11. Elmondtam a programbeszédet de. 11-kor a Szent István teremben; ott voltak ám sokan ... Azután elkísértek haza, s énekelték a kapu előtt az Isten áldd meg a magyart.” Schütz Antal, aki a húszas évek derekán gondozta Prohászka összes műveinek közreadását, élő kortárs nevét nem közölte, de eljuttatta kézírásban a Szociális Testvérekhez a fent idézett naplójegyzet folytatását: „1920. jan. 11-e »magyart« után: Margit nővér itt volt és nagyon jól beszélt. Szeretem ezt a finom, gyengéd, zseniális leányt, igazi finom lélek; csak nagyon radikális és az alacsonyabb néposztályok életmódját és szokásait könnyen fölveszi, pl. roppant igénytelen, mindennel beéri, földön is elalszik stb.”¹⁵⁶ (Az 1990-ben megjelent Prohászka-kötet csonka szöveget közöl.)¹⁵⁷

A nemzetgyűlési választások (1920. január) a keresztény-nemzeti gondolat teljes győzelmét hozták meg. „Külön meg kell emlékeznünk ezen a Szociális Misszió társulat (!) megbecsülhetetlen értékű munkájáról, mellyel a fővárosban aratott siker oroszán részét vette ki.”¹⁵⁸ Valóban azzal, hogy a nővérek ráébresztették a nőket felelősségük tudatára az ország sorsáért és számbeli fölényükben rejlő erejükre, történelmi feladatot töltöttek be. Erről minden, a választásokról szóló közlemény megemlékezik: „Először választott az ország ... az általános, titkos, egyenlő, a nőkre is kiterjedő választójog jegyében ... az asszonyok most először nyomultak be a politika sáncái közé s mindenfelől azt a jelentést vesszük, hogy a nők többet buzgólkodtak, hevesebben agitáltak s tüzezebb nekibuzdulással korteskedtek, mint a férfiak. Egyik-másik kerületben az *alsóbb rétegekhez tartozó fehérség, sőt éppenséggel a cselédek* döntöttek el a választás sorsát.”¹⁵⁹ (Kiemelés tőlem: M.I.)

A megválasztott képviselőket január 26-án a Női Tábor meghívta mindkét Vigadóban¹⁶⁰ tartott nagygyűlésükre, ahol a Tábor nevében üdvözölték őket, kérve, hogy miután a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja női képviselőt nem jelölt ezen a választáson, tehát ők, akiket a nők juttattak be a Parlamentbe, képviseljék a nők érdekeit. Margit nővér még ezeket kötötte a megválasztottak lelkére: „Ne felejtsek el, képviselő urak, hogy soha választásokhoz annyi ima nem fűződött, mint az Önökéhez és soha mandátumokat annyi várakozással és reménnyel nem adtak át, mint az Önökét”.¹⁶¹ Margit nővér még 1919. december 30-án pontosan meghatározta, hogy mit ért keresztény politikán: „A keresztény politika a lélekben kezdődik, a magánéletben folytatódik és az államéletben csak betetőzést nyer. Aki keresztény

¹⁵⁵ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. I. 13. 8. lp. FEJÉRMEGYEI NAPLÓ, 1920. I. 13. 3. lp.

¹⁵⁶ SZTTI 731. 1994-ben a székesfehérvári püspöki levéltárban az említett Prohászka-naplót erősen megcsontított állapotban találtuk. A levéltáros úr közlése szerint a hagyaték egyik gondozója vágta ki a szerinte szükségtelenné ítélt részeket.

¹⁵⁷ Prohászka Ottokár: Modern katolicizmus. Vál. Prohászka műveiből, szerk.: Koncz Lajos. Bp., 1990., 36. lp.

¹⁵⁸ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. I. 27., 3. lp.

¹⁵⁹ BUDAPESTI HÍRLAP, 1920. I. 27. 3. lp.

¹⁶⁰ A pesti és budai Vigadóba. Ez utóbbi az I., Corvin tér 8. alatti épület. NEMZETI ÚJSÁG, 1920. I. 26. 3. lp.

¹⁶¹ Slachta Margit az első magyar nőképvisele... 14. lp.

politikát hangoztat, de lelkében és gyakorlati életében még nem jött el hozzá, a Megváltó, az port hint szél ellen.”¹⁶² Sajnos, erről a Nemzetgyűlésről mondta később Prohászka ezt a szomorú véleményét: „keresztény kurzus *kereszténység s keresztények nélkül!*”¹⁶³ nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket.

Még tartott a választási küzdelem, amikor megjelent a sajtóban és végigharsogott a csonka országon Huszár Károly miniszterelnök „Vészkiáltás!”-a:

„A mai napon az amerikai metodista egyházmisszióval bejártam a budapesti nyomortanyákat. Meggyőződtem róla, hogy százával és ezrével élnek Budapesten gyermekek ruha, cipő, élelem nélkül, sötét, bűzös, fűtetlen lakásban. A magyar társadalom ... egy éjszaka sem hajthatja le nyugodtan fejét álomra, ha elnézi, hogy ez az égbekiáltó nyomor százakat és ezreket dönt idő előtt sírba.

Nyilvánosan felkérem mindazokat, akiknek felesleges pénzük, ruhájuk, élelmiszerük és fűtőanyaguk van, haladéktalanul siessenek az ínségesek támogatására.

Ezenfelül azonban a keresztény felebaráti szeretet és az emberiség nevében felszólítok mindenkit, hogy gyorsan, reklám és hálára való számítás nélkül segítsen ott, ahol csak tud.

Láttam egy szobában nyolc elhagyott gyermeket, láttam beteg anyát vagonban öt gyermekkel, akit nyolcéves leányka gondoz, láttam nyolctagú családot bútor nélkül, üres szalmazsákon, ablak nélküli odúban. Láttam sok száz gyermeket mezítláb, nadrág, felsőkabát nélkül...

Ezek a dolgok így nem maradhatnak, mert különben az eddiginél is szörnyűbb társadalmi erupciók következnek. Nemcsak kérem, de elvárom a magyar társadalom minden tagjától, akinek csak tehetségében áll, hogy gyors adakozással siessen a nyomorgók segítségére. Mindaddig, amíg nem késő.

A hozzám küldött adományok szétosztásával egy nagyobb társadalmi bizottságot fogok megbízni.

Január 16.

Huszár Károly miniszterelnök¹⁶⁴

Ez a társadalmi bizottság csak a Keresztény Női Tábor lehetett, mert csak ez volt „egységesen megszervezett, az összes kerületekre kiterjedő szervezet... Az áldozatos Női Tábor vállalta a munkát, melynek feltétele az volt, hogy az arra szorulóknak vallás- és pártkülönbség nélkül részesüljenek segítségben, ezt becsületesen meg is tartották...”¹⁶⁵ A munkát már a következő felszólítás is tartalmazza:

„Üzen a Keresztény Női Tábor Vezetőségére!

Rendes keddi nagygyűlésünket (jan. 27-én) du. 4 órakor a pesti és 5 órakor a budai Vigadóban tartjuk, melyen Huszár Károly miniszterelnök az általa megindított fővárosi segélyakciót fogja ismertetni. Felhívjuk körzetvezetőinket, utca- és házmegbízott munkatársainkat és tagjainkat, hogy e gyűléseken teljes számmal jelenjenek meg.

Lezárván a választási küzdelmet, ajánljuk fel teljes munkaerőnket Huszár miniszterelnök nagy mentési akciójára, melyben pártállástól és hitfelekezettől eltekintve, egyedül a felebaráti szeretet alapján karoljunk fel mindenkit, és melybe mindenki csak mint egyén és nem mint párttag kapcsolódik. Elvárjuk munkatársainktól, hogy abban a szellemben fogják fel Huszár Károly puritán becsületos és energikus lelkének ezt a mentő munkáját, mely szellem őt vezeti...”

¹⁶² MAGYAR NŐ, 1919. XII. 30. 2. lp.

¹⁶³ Prohászka O.: A modern katolicizmus... 37. lp.

¹⁶⁴ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. I. 17. 5. lp., AZ EST, 1920. I. 18. 5. lp.

¹⁶⁵ Slachta M., az első magyar... 16. lp.

* * *

A munka meg is kezdődött, amiről a következő cikk is tanúskodik. Az újságíró kicsit felületesen fogalmaz, mert a szociális misszió nővérei természetesen részt vesznek az akcióban, de a munka oroszlánrészét a „keresztényszociális női tábor” végzi, amint ezt Margit és Erzsébet nővér hangsúlyozzák: „A budapesti ínségesek felsegítésére napról napra mind bőségesebb adományok érkeznek. ...Szinte felbecsülhetetlenek azonban azok az értékek, melyek élelmiszerekben, kötszerekben, ruhaneműekben és gyógyszerekben teszik mélyebbé és eredményesebbé az akciót. A gyűjtött hatalmas anyagnak a célhoz juttatása, szétosztása komoly és odaadó szervezetet igényel. A nagy munkát a Szociális Missziótársulat fáradhatatlan nővérei vállalták magukra és élükön Slachta Margittal és Bokor Erzsébettel már kidolgozták a segítség programját. Alkalmunk volt az akció szervezőitől a szétosztás módozataira nézve informálódni.

– A keresztényszociális női tábor egész odaadó törzsét megindítottuk az éhségnyhítás mentől lelkiismeretesebbé tételére – mondották munkatársunk előtt.

– Csaknem minden fővárosi házban van megbízottunk, egy-egy lelkes keresztény nő, az úgynevezett „házi gondozó”, akik már megkapták tőlünk az űrlapokat, melyek kettős célt szolgálnak. Egyrészt a házban lakó vagyonos családok adakozását mutatják ki, másrészt *katasztert* adnak az ugyanabban a házban lakó szegény emberek állapotáról. A válaszok egy részét már február első napjaira várjuk, úgy, hogy előre láthatóan *február 3-án megkezdjük a szétosztás munkáját*. Szétosztó irodánk a Károlyi grófi palotában kapott helyet és itt fogjuk beraktározni a természetben kapott cikkek nagy részét is. Már most nyomatékosan fel akarunk szólítani minden igénylőt, hogy *közvetlenül hozzánk ne forduljanak, hanem a házi gondozókhöz*. Házi gondozóink minden igazán ínségesnek a helyzetéről a legteljesebb készséggel fognak bennünket tájékoztatni és akkor mi gondoskodunk, a lehetőséghez képest, nyomora enyhítéséről.

– Szervezetünk, kiterjedt apparátusával terveink szerint az ínségakció lebonyolítása után nem kevésbé fontos problémát akar megoldani: a munka- és munkásközvetítés kérdését. Ugyanavval a határozottsággal és lelkeséggel, amellyel a Szociális misszió eddig minden feladatát végrehajtani igyekezett, – akarjuk megdönteni azt a hitet, amely a munkakedv feléledését és a termelés megindulását a jószerencsétől várja. A munkaalkalmak pontos és gyors kimutatásával és a munkát keresők permanens nyilvántartásával, házi gondozóink fáradhatatlan, serkentő munkája által, hisszük, hogy ez a kérdés is sokkal előbbre fog jutni mai, sivár kilátásainknál.”¹⁶⁶

A nyomorenyhítő akció természetesen folyt tovább, akkor is, amikor új megtisztelő feladatot kapott a női tábor. Haller István ... ki három mandátuma közül a ceglédit tartotta meg ... a budapesti I. kerületi választmányának maga helyett Slachta Margitot ajánlotta. Margit nővér jelölését, mint a PESTI HÍRLAP közölte (1920. II. 11.) – Budapest huszonkét választókerülete nevében – száz tagú nőküldöttség is kérte a keresztény nemzeti egyesülés pártjától. Az illetékesek megígérték, hogy a női választók kívánságát előterjesztik.

„Margit nővér jelöltetése a mellette és ellene állást foglaló választmányi tagok feszült várakozása mellett folyt le. A 130 tagból álló elnökség és választmány csaknem teljes számmal megjelent; az elnök, Joannovits Pál nyugalmazott államtitkár szigorúan ragaszkodott a legpontosabb szabályszerűséghez és titkos szavazás alá bocsátotta a jelölésre

¹⁶⁶ ÚJ NEMZEDÉK, 1920. I. 31. 3. lp.

ajánlott három nevet. Margit nővér abszolút szótöbbséget kapott és így a pártközpont is elfogadta hivatalos jelöltnek 1920. február 26-i ülésén.”¹⁶⁷

Margit nővér pedig engedelmességi fogadalma értelmében, kikérve főnöknője hozzájárulását, elfogadta a jelölést. Farkas Edith a maga részéről tökéletesen megértette az idők jeleit, és „Fogadalmas nővérek a politikában?” című cikkében ki is fejezte: „...*A keresztény Magyarország mentésén dolgozni nem politizálás, hanem véres szent munka* ... magától értetődik, hogy a Missziótársulat nem a maga egészében vesz részt a politikában, hanem csak néhány erre kijelölt tagja dolgozik abban.”¹⁶⁸ Margit nővér pedig saját politikai hitvallását a MAGYAR NŐ ugyanebben a számában így fejezte ki: „...*Amit romba döntött az erő és amit nem tudott megvédeni az ész – (a férfi két nagy fegyvere) – azt talán felépíti a szív és életre kelti a lélek*. Mikor a nő aggódva és könnyes szemmel megjelenik a romba dőlt világ törmelékei közt és szívét és lelkét akarja gyógyító kötésül ráborítani az emberiség égő sebeire, vissza ne utasítsátok...”

A március 25-i pótválasztás előtt egy hónapja volt a Női Tábornak, hogy diadalra vigye az első magyar nőképviseelő ügyét.

¹⁶⁷ Slachta M., az első magyar... 15. lp. NEMZETI ÚJSÁG, 1920. II. 27. 3. lp. BUDAPESTI HÍRLAP, 1920. II. 27-i száma a szavazatok arányát is közli: 133 érvényes szavazatból Slachta M.: 69, Baránszky Gy.: 40, Kmoskó M.: 19, Anka J.: 3. Üres: 2.

¹⁶⁸ MAGYAR NŐ, 1919. IX. 16.

V. Az első magyar nőképviselő

Mielőtt elkezdenénk ezt a fontos fejezetet, szeretnénk egy alapvető tévedést tisztázni. Slachta Margit minden más világnézetű ellenfele abban a hiszemben támadt ellene, hogy – mai kifejezéssel élve – ő a „klerikális reakció küldött képviselője”, hogy a magyar egyház vezetői bízták rá ezt a feladatot. Ellenfelei súlyosan tévednek. Már az eddig leírtakból is világos, hogy a hivatalos egyház képviselőinek semmi szerepe sem volt abban, hogy Margit nővért képviselőnek jelölték. Nem is lehetett. A Szociális Missziótársulat, mint azt a 3. fejezetben már leírtuk, nem volt az egyházjog szerinti „szerzetesrend”. Farkas Edith pontosan leírta, hogy olyan szerzetesek kelljenek nekünk, akik „a világ szemében nem egyháziak, s az egyház szemében nem világiak”.¹⁶⁹ Az akkor érvényes egyházjog értelmében, a Missziótársulat „szerzetesek módjára élő” szervezetek közé tartozik, melynek tagjai nem tesznek nyilvános fogadalmat, legfeljebb magánfogadalmat, amely fogadalmat az Egyházi Törvénykönyv nem vesz tudomásul, csak „fogadalmak nélküli, közösen, szerzetesek módjára élő társulatoknak” nevezi az ilyen szervezeteket.¹⁷⁰ Ebből következik, hogy Margit nővér főnöknője engedélyével – az egyházi hatóságok jóváhagyása nélkül – léphetett a politikai élet porondjára a lelkében élő hivatástudat alapján: „A nő magasabb értelemben vett anyai életadó erejét bekapcsolni az államéletbe”¹⁷¹ és ezt az evangéliumi igazságok szellemében megvalósítani. Prohászka Ottokár, aki teljesen megértette ezt a gondolatot és itt nem mint püspök, hanem mint közéleti férfiú, helyeslését a következő beszédében fejezte ki:

„... Államháztartásunkba ... több nőiesség, több élni tudás kell. A Szociális Missziótársulatra e téren óriási feladatok várnak; a benne rejlő erők óriási tartalékot jelentenek, amely most még felhasználatlanul áll egy nemzet boldogulásának rendelkezésére... Ha beállítjuk a női szívet, a női érzést, a női géniuszt a mai politikánkba, akkor megtaláltuk az egész nemzetnek az együttműködését s ezzel a nemzet boldogulásának alapját. Ez a Szociális Missziótársulat célja, azt akarjuk, hogy a keresztény magyar nők lelkük gazdagságát, szívük melegét vigyék bele a társadalomba, a szociális munkába a lelkekben élő erőket akarjuk összefogni egy nagy hatalommá a nemzet javára...”

Prohászka ezt az 1920. októberében tartott katolikus nagygyűlésen mondta. A nagygyűlés után tartotta meg a Szociális Missziótársulat Országos Szervezete évi kongresszusát. Ez alkalommal tartott beszédében még így nyomatékozta szavait: „Az államháztartásba több nőiesség kell, több gazdasszonyi érzés kell, több közösséges élni tudás kell... Hogyha mi ezt megértjük, akkor megértjük egyszersmind azt is, hogy miért kell a politikában is a női nemnek befolyásának lennie, megértjük azt is, hogy az államháztartásba miért kell beállítani a nőt. Nemcsak a szavazásért, nem politizálásért, hanem azért, hogy teremtsen, melegítsen, rendezzen, hogy a politikába ... más, új, praktikus szellemet belevigyen.” Hasonlóan szól ugyanezen alkalommal Farkas Edith főnökasszony is: „Nincs az a társadalmi, gazdasági, politikai munka, amelyről azt mondhatjuk: ez pedig nem ránk tartozik – mert szociális missziókat csak úgy gyakorolhatjuk, ha minden viszonylatban, minden módozatban közeledünk az emberhez.”¹⁷² (Ezeknek az idézeteknek később igen nagy jelentőségük lesz.) De térjünk vissza Margit nővér jelöltetéséhez.

Azt feltételezhattük, hogy miután ő volt a párt hivatalos jelöltje, különösebb választási küzdelem nem is lesz, hiszen nincsen ellenfél. De lett. Magából a Keresztény Nemzeti

¹⁶⁹ Ld. III. fejezet, 2. jegyz.

¹⁷⁰ Dr. Scheffler János: A szerzetesi élet katekizmusa. Oradea, 1937., 370. lp.

¹⁷¹ MAGYAR NŐ, 1920. IV. 17. Címlap.

¹⁷² NEMZETI ÚJSÁG, 1920. X. 26. 6. lp. MAGYAR NŐ, 1920. XI. 2-3. lp.

Egyesülés Pártjából lépett fel az első ellenfél, dr. Csilléry András, majd még öt, más pártállású férfi képviselőjelölt.¹⁷³ „Úgy látszik, nőjelölttel szemben könnyű feladatnak tartják a kerület meghódítását” – jegyzi meg a NŐMUNKÁS.¹⁷⁴ Margit nővér a Női Tábor segítségével belement a küzdelembe. A neki olyan drága program, a magyar nők programja volt, s szinte sohasem beszélt a választási küzdelemben egyes szám első személyben, hanem mindig többes szám első személyben, tudatosítva hallgatóiban, hogy a Női Tábor elveit és terveit ismerteti. Első alkalommal 1920. március 3-án a Budai Vigadóban:

Első kerületi választópolgárok!

A magyar nők politika programja az, hogy bevigyék a Parlamentbe az egyént, mert az államhatalom irányítása elvált az egyéni élettől. Ezért a nők politika célkitűzése: az ember, az egyén boldogítása.

Három alkalommal szeretnék a nőnek evvel a nagy politikai programjával foglalkozni. A mai napon a család boldogulásának föltételeit, a következő alkalommal a nevelés, oktatás és közkerékségre vonatkozó dolgokat, a harmadikban a növédelmet, a nő, a férfi és az állam szempontjából kívánom tárgyalni.

Itt vagyunk a megélhetés nagy problémája előtt. ... Nagy népbiztosításra van szükség: nyugdíjasok, aggok, betegek. Nem szabad kimaradni belőle a ma még teljesen megoldatlan anyasági biztosításnak sem. Ma a gyári, az ipari munkásnők számára egyáltalán nincs biztosítva a lehetőség arra, hogy erőteljes, életerős nemzedéket ajándékozzanak a társadalomnak, sem az, hogy a világra hozott gyermeket megfelelő módon táplálja, ápolja, nevelje. Követelünk az állam egységes szempontjai szerint vezetett munkaközvetítést. Az állam gondoskodik mindenki számára munkáról, aki azt a munkát el nem fogadja, az ne kapjon munkanélküli segélyt, de amennyiben munkát akar és nem kaphatja meg, kapjon állami támogatást.

Szorosan összefügg tehát az előzőekkel a jobb adórendszer kérdése. Progresszív vagyons- és jövedelmi adóra van szükség. Nem igazságos, hogy a kisember aránytalanul – bár számokban arányosan –, ugyanannyit fizessen, mint az, akinek szükségleteit felülmúló óriási vagyona vagy jövedelme van. A nagy vagyonokat, amelyek az élet feltételeit sokszorosán felülmúlják, hatalmasan meg kell adóztatni. Különös eréllyel kell zászlónkra felírni a luxuscikkek és a mulatóhelyek súlyos adóját. Itt következik sorra az állami javak jobb értékesítése és az állam által bérbe adott javak revíziója...

Meg kell indítani a drágaság elleni elhatározott küzdelmet. (Taps) Kereskedelmi közszellemünk mintegy demoralizálódott. Manapság mindenki láncoskodik (az árukapcsolás korabeli elnevezése), árdrágít, zsarol.

Ugyancsak elsőrangúan női feladat az élelmiszerhamisítás elleni küzdelem. Követelnünk kell, hogy azok a lelkiismeretlen elemek, melyek nem átalják erszényüket más ember életerejére árán tömögetni, méltó büntetésben részesüljenek. – Ide tartozik a küzdelem mindaz ellen, ami a csalás, hamis bukás és a törvény minden ez irányú rendelkezése ellen való vétségre vonatkozik... Egyik napról a másikra megszüntetni mindezeket nem lehet, de a legsürgősebb az ácsorgásnak a megszüntetése (sorbaállítás az élelmiszerboltok előtt). (Taps) Talán kis dolognak látszik ez az ácsorgás, de hogyha felsorakoztatjuk mindazokat a szegény munkásasszonyokat, kifáradt kishivatalnok feleségeket, akik félnapokat, fél éjjeleket ott ácsorognak, ... akkor bizony ez súlyos nemzeti probléma. Sok semmisség, ezernyi apróság az, ami életünket úgyszólván elviselhetetlenné teszi. – A termelő, fogyasztó és vásárló

¹⁷³ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. III. 10. 3. lp. Ellenjelöltek: Kerkápoly Zoltán, Szentirmay Ödön, Török Endre, Franke J.

¹⁷⁴ A dolgozó nő érdekeit képviselő szoc. dem. lap. 1920. III. 15.

szövetkezetek létesítésével, tudjuk mindannyian, az előbb említett probléma részben magától megoldódik.

A legsúlyosabb kérdések egyike a lakáskérdés. Ma Budapesten mintegy húszezer lakásigény van bejelentve. Budapest lakásviszonyai olyan rosszak ma, hogy 80-90 ezer ember él tized-tizenötöd magával egy szobába összezsúfolva. A súlyos lakásviszonyokhoz még hozzájárulnak a rettenetes élelmezési nehézségek. ... Kézzelfogható előttünk, hogy tényleg a napsugár-, a kenyér-, élelem- és fűtőanyaghiány az igazi nagy katasztrófa. A háború nem szívott el annyi életerőt, mint ez a sok nyomorúság.

Ezzel szemben a mi ideálunk a kertes városrész, kis családi házak, kis háztartások, kis gazdaságok és mindaz, ami hozzátartozik a boldog, megelégedett családi élethez. – A tabáni városrész jut eszembe... Helyet kell adnia egy új városrésznek.

Mindenki ígéretet tesz, amikor programbeszédet mond. Mi a gyakorlat emberei vagyunk akkor is, amikor ígéretet akarunk tenni.

Két napja gondolkoztam rajta, kimondjam-e azt, amit most ünnepélyesen, mint szívemből és lelkemből való programot akarok előadni, de már elhatároztam, hogy megteszem.

Programom a következő:

Először is azon a napon, amelyen az I. kerület, ha diadalra viszi a zászlót, (felkiáltások: visszük! Percekig tartó éljenzés és taps) s a mandátumot a kezembe adja, ugyanazon a napon életviszonyaik rövid leírásával, kérvénynek nem akarom nevezni, mondjuk levelükkel, az összes, de különösen az 1912 előtt nyugdíjba került nyugdíjasok, amely leveleiket én ugyanazon a napon a mandátumhoz ráadásul átveszek. Nem azért azonban, hogy azok elintézetlenül maradjanak. Ennek az ígéretemnek, helyesebben programom beteljesítésének határideje a mandátum átvételétől számított három hónap.

A második programom: ... azon a napon, amit szentnek tekintek, minden apa és anya, akinek nevelési gondjai vannak, gyermekeivel, legyen az a gyermek bármily picinyke, akár csak pár hónapos is, a gyermek arcképét körülményeinek, adatainak leírásával kezembe adhatja. Én azon a napon anyjává akarok lenni az I. kerület minden olyan gyermekének, akiről szülői maguk önállóan gondoskodni nem tudnak. Ettől a naptól kezdve osztolni akarok azokban a nehéz gondokban, melyek őket terhelik. Ez ígéretem beváltásának határideje szeptember.

A harmadik pontom a Tabán szabályozása és rendezése. Erre lelkiismeretem szerint határidőt nem mondhatok. Ha pedig az előbbiekre vonatkozóan kérdően néznek rám, hogyan ígérhetek olyan nagyot, erre a következőket felelem: Amikor itt Budapesten választások voltak, megmutatta a keresztény női tábor, hogy egy, hogy összetart. A női szívek azonban nemcsak az ország határain belül találkoznak. És annak az eseménynek, annak az újításnak, annak a haladásnak emlékére, amelyre tanúságot fog tenni az első választókerület, ha utat tör a női gondolatnak, össze fog dobbanni, – ... a nemzetközi keresztény nőszövetség.

Hogy pedig ez az ígéretem nemcsak levegőbe való szó, annak bizonyosságául kijelentem, hogy azon a bizonyos napon női pártirodánk falára berámázva odakerül ez a három ígéret, hogy bármikor szavamon foghassanak és számon kérhessék tőlem az ígéret beteljesítését. (Éljenzés és taps.)

Befejezván azt, amit a mai napon mondani akartam, kérem a következőket: Láttam a választási küzdelmek alkalmával, hogy a macchiavellizmus nem halt el még a keresztény jelszóval dolgozók táborában sem. Mikor tehát beleindulunk ebbe az erősnek ígérkező küzdelembe, mocsoktalan és tiszta nevemet az első kerület keresztény férfijainak lovagias védelmébe ajánlom. (Lelkes éljenzés és taps.)¹⁷⁵ ...”

¹⁷⁵ Slachta Margit három választási beszéde gépírással megőrkítve az 1920-22. évi parlamenti beszédeinek kötetében vannak bekötve. Vö.: PESTI HÍRLAP, 1920. III. 3. 1-2. lp., NEMZETI ÚJSÁG, 1920. III. 3. 3. lp., BUDAPESTI HÍRLAP, 1920. III. 20. 3. lp.

Ezeket a gondolatokat parlamenti szűzbeszédében fogja majd bővebben kifejteni és határozati javaslatban összegezni. A második programbeszéd egy hét múlva, március 9-én hangzott el:

„Első kerületi Választópolgárok!

Azok a munkakörök, amelyek az állami teendők között a legközelebb állnak a mi szívünkhöz és gondolkozásunkhoz: a népjólét, a népélelmezés, a népegészségügy és a közoktatás ügye. A mai napon sorra kerülnek a nevelés- és oktatásügyi reformok.”

(Folytatólag ismerteti a nőképzés történetét hazánkban és korabeli statisztikai adatokkal bizonyítja, hogy népünk mennyire nem él a lehetőségekkel.)

„...Ebből csak azt a következtetést akarom levezetni, hogy ha arról beszélünk, milyen állapotban van a közoktatásügy Magyarországon, nem csupán arról kell beszélni, hány óvodánk, hány elemi iskolánk hiányzik, mennyivel több polgári iskolára volna szükség, hanem arról is, hogy a mi népünk nincsen irányító kézben, nincs, aki megmondja népünknek, hogy gyermekeit ilyen vagy olyan pályára küldje. A jövedelmező pályák, állások mind zsidók által vannak betöltve, ellenben a szerény tanítónői, óvónői stb. pályák a keresztények által.

Akár tetszik valakinek, akár nem, én mindig hangsúlyozom, hogy az a bizonyos mostani antiszemita irányzat nem keresztény. Amelyik gyűlöletet hirdet, az nem keresztény. Ez az a pont, amelynél azt mondjuk: Keresztény társadalom! Ne tessék a zsidót gyűlölni, de a magunk fajtáját tessék jobban szeretni! (Hosszas taps és éljenzés.)

Ha tehát most azt kérdezzük, mit kellene tenni a reformkérdések megvalósítása céljából, a következőket felelem rá: Először fel kellene emelni az iskolák létszámát, a tanítók számát növelni kellene, evvel kapcsolatosan rendezni a tanítóság fizetését. A kérdés azonban itt megint az anyagiakhoz ütközik. ... Most, amikor a nevelés- és oktatásügy reformja kapcsán az anyagi kérdésbe ütközünk, engedjenek meg egy kis kitérést a szövetkezeti eszme nagy jelentőségéről ... Nem elég mindig csak az államtól követelni, rendezze ezt vagy azt a fizetési- vagy nyugdíjkategóriát, építsen iskolát, stb., hanem dolgozni kell azon, hogy gazdagabb legyen az állam, hogy több legyen a jövedelme, hogy tényleg módjában legyen ezt megtenni, mert különben követeléseinknek nincs alapjuk.

Mit jelent egy ország gazdasági állapotának javítása? Dánia példájára hivatkozom. ... 1881-ben tejjgazdasági szövetkezetet létesítettek egy faluban. Az első szövetkezetnek négyszáz tehene volt, de már három év múlva 251 gőzüzem dolgozta föl az országszerte elterjedt tehenész szövetkezet termékeit és jelenleg már ezernél is több van. ...

Hangsúlyozom, hogy nemcsak arra kell törekednünk, hogy törvényhozás útján sürgessünk mindenféle reformokat, de mindenféle termelőszövetkezetek alapításával először is az általános jólétet kell növelni, ezzel közvetve az emberek adózó képességét, akkor azután fölléphetünk követelésekkel is az állammal szemben. (Úgy van! Taps.)

Térjünk vissza a kiseddóvók, az elemi iskolák meglehetősen szomorú állapotára, kimondom, hogy az az ideálunk, hogy a gyermek hétéves korában kerüljön az elemibe... Amellett ... fontos követelmény, hogy ... az iskola még egy kis mennyország [legyen], örömmel, boldogsággal, ... nem fogok nyugodni addig, míg akár a Vérmező helyén, akár a tabáni törmelék helyén egy nagyszerű, a gyermek szívét-lelkét kielégítő settlement (gyermek- és ifjúságvédelmi intézmény) nem emelkedik. (Éljenzés és taps.) Egészen konkrét vagyok, ha nagyon sarokba szorítanak, azt kérdezik, kire támaszkodom, hát megmondom, kire. – Amerika Colorado államának egy kiváló, derék női kultuszminiszterére... Ennek a miniszter asszonynak pártját keresném föl, segítsenek rajtunk.

Magyarországon a csecsemőhalandóság 1910-ben 20,7%, 1916-ban 26,6% volt... Ha azonban a társadalmi osztályok szempontjából vizsgáljuk a statisztikát, [látjuk, hogy] vannak olyan testvéreink, akiknek gyermekei 35%-ban csak azért születnek meg, hogy meghaljanak. Nekünk úttörő munkát kell végeznünk ezen a téren is.

[Másik komoly probléma, hogy] jelenlegi középosztályunk kihalásával a legkomolyabban számolnunk kell... ki fogja a kihaló középosztály helyét elfoglalni? Mert a világtörténelemben az a legritkább jelenség, hogy ha megroppan a társadalomnak egy ilyen óriási rétege, mint amilyen a középosztály, hogy az regenerálódhassék. Itt van vele szemben az életerős, a romlatlan, vallásos parasztság. Hazánk jövője azon múlik, sikerül-e ezt a magasba törő, életerős elemet szervezni és annyira kiemelni, hogy természetes jó tulajdonságaiban megerősödve és gyarapodva elzüllött középosztályunk helyét nemcsak elfoglalhatná, hanem sikerrel meg is állhatná ... nemcsak vér, izom kell ahhoz, hogy egy nemzetnek megmaradjon az életereje. Legyenek benne szellemi erők is, átöröklött tradíciók, szóval sok minden olyan, ami középosztályunkban van meg. Én tehát egyik legfőbb feladatomnak tekintem ... azt is, hogy középosztályunkból mentsük meg a kiválókat, gondoskodjunk kultúrájuk fennmaradásáról ... Az I. kerület egyik legszebb feladata lesz ezt megvalósítani és bemutatni a világnak. (Éljenezés és taps.)

Azon kell dolgoznunk, hogy a kötelező nyolc osztályos tanítás megvalósuljon, azon, hogy az emberek ne dobassanak ki olyan korán a kenyérkereseti pályákra. A tananyagot revízió alá kell venni, sürgősen követelni kell, hogy azt a rettenetes idegölő és erősorvasztó túlterhelést levegyük a gyermek válláról. Azután mindenképpen szükségünk van arra, hogy ha csak ki tudjuk vinni, 18 éves koráig legyen módjában a fiatalságnak az utolsó fokon is akár csak hetenként kétszer-háromszor esti iskola alakjában a továbbtanulás áldásaiban részesülnie. Az iskolák differenciálódását kell követelnünk ... Nálunk sajnos, az iskola éppen olyan elvont valami, mint amilyen a parlament. S ahogy a parlament nem tud az életről, úgy az iskola sem tud az életről. Nekünk az iskolát be kell hoznunk az életbe, azért, hogy az életnek nevelhessen és ne neveljen többé csakis az iskolának...

Továbbá erősen hangsúlyozni kell, hogy az iskolától megkívánjuk a családi életre való nevelést ... gazdasági, kertészeti stb. iskolák kellene. És ... nagyon fontos ... a hitoktatás módszerének revíziója. Azt gondolom, soha a vörös uralom be nem következhetett volna Magyarországon, ha az a gyermek az iskolában igazi, gyakorlati, kézzelfogható Isten-szeretetet, Isten-ismeretet szívott volna magába...

Itt kellene foglalkozni a szünidei gyermeknyaralattal, amely például Amerikában rendszeresítve van, a nyomorék gyermekek oktatásával (Budapesten 1500 nyomorék gyermek közül össze-vissza hetven részesül szakszerű tanításban), mert ezen a téren rendkívül sok erőt lehetne megmenteni...

Mához egy hétre fogom elmondani a harmadik programbeszédemet, és pedig két részben, kedden a nőknek, vasárnap a férfiaknak, ... A témán a nő helyzetének a reformja, a nő, a férfi, a gyermek és a nemzet szempontjából. A nőnek a társadalomba, a világba való beállítása olyan kérdés, amelyet két egészen ellentétes nézőpontból kell megtárgyalni, a nő és a férfi szempontjából. Végül még arra kérem önöket, vegyék úgy tőlem, amit mondok, hogy mindaz szívemből jön, a szívem legeslegmélyéről, ahol az ember már csak imádkozva dolgozik programpontokon. ... Mivel ez szívemnek legszeretettebb programja és úgyszólván imádkozva fogok idejönni, arra kérem, hogy ha máskor nem is jöhetnek, de erre a napra minden nő és férfi tegye meg nekem, hogy eljön maga és elhozza magával azt, akit csak tud...¹⁷⁶

Természetesen a képviselőjelöltek nemcsak beszélnek, elveiket, terveiket plakátokon is terjesztik. A Női Tábor tagjai a plakátragasztók. S mikor az ellentábor férfijai letépi a Slachta párt plakátjait, a hölgyek létrát hoznak magukkal és emeletmagasságra ragasztják a plakátokat. Margit nővér legádázabb ellenfele, dr. Csilléry András, aki – olvassuk AZ EST-

¹⁷⁶ Vö.: PESTI NAPLÓ, 1920. III. 10. 2. lp., BUDAPESTI HÍRLAP, 1920. III. 10. 3. lp., NEMZETI ÚJSÁG, 1920. III. 10. 2. lp., ÚJ NEMZEDÉK, 1920. III. 9.

ben: – „... úgy látja, hogy neki csak Schlachta (!) Margittal van leszámolni valója, a másik két jelöltet egyszerűen keresztülnézi. Röviden csak azt a kérdést veti fel, hogy mire van nagyobb szüksége az országnak, a missziós nővérré-e, vagy pedig dr. Csilléry Andrásra. Azután jön a vádak özöne. Kiderül, hogy a missziós nővér eddig csak azért jótékonykodott, hogy most politikailag érvényesüljön, meg akar alkudni mindenkivel és könyöradományokból akarja megoldani a tisztviselői és köznyomort, kivetkőzik minden nőiességéből és elvadult erőszakoskodással nyilvánítja politikai érettségét.” Még azt is állítja dr. Csilléry plakátja, hogy a gyöngéd nőiesség a kortes-plakátokon a magyar hadsereg tisztjeit becsméri. Ezzel szemben azután hosszú listán sorolja fel saját érdemeit ... ő állítja meg az országot azon a lejtőn, melyen a megalkuvás politikusai a keresztény Magyarországot újabb bukás felé sodorják...¹⁷⁷

Nem késett a Női Tábor válasza:

„Slachta Margit, az I. kerületi Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának hivatalos jelöltje, az Országos Párt alelnöke üzen:

dr. Csilléry Andrásnak!

Képviselőjelölt Úr!

Elolvastam pártjának legújabb röpiratát.

Elolvastam ... és örültem, hogy nem én írtam azt. Nem, én hasonló helyzetben nem írtam volna, de én hasonló helyzetbe nem is jutottam volna, mert az én szemem előtt nem egy mindenáron megnyerhető mandátum lebeg csupán, tehát NEKEM SZÜKSÉGEM VAN ERKÖLCSI TŐKÉMRE.

Nem is tartom érdemesnek, hogy feleljek a röpirat rágalmaira és ferdítéseire. Hogy ki bontotta meg a pártot, ki tekintette szabad prédának az I. kerület mandátumát, ki jutott a jelöltetéshez törvényes és törvénytelen úton, ki vásárolt liszten, cukron vagy egyebeken lelkeket, azt pártjának és minden egy kicsit is becsületesen gondolkozó embernek tudnia kell és TUDJA IS.

ITT NEM A TUDÁS HIÁNYZIK, HANEM VALAMI EGÉSZEN MÁS.

Azért csak azt izenem dr. Csilléry Andrásnak:

Egy háborút viselt főhadnagy beszélte nekem, hogy van egy emléke, melyet mindenáron szeretne lelkéből törölni.

Szerbiában járt a komitácsik idejében. Felderítő szolgálata közben három gyermeket talált a mezőn, kik közeledtére hátratett kézzel néztek felé. Ő ismételten felszólította őket, hogy emeljék fel kezüket, de nem mozdultak. A főhadnagy azt hitte, hogy bombát akarnak felé vetni és elsütötte revolverét. A golyó talált. Két gyermek elfutott, a harmadik holtan rogyott a földre. A tiszt hozzálépett, hogy elvegye tőle a bombát:

A KIS HALOTT KEZÉBEN CSAK EGY DARAB KENYÉR VOLT.

Dr. Csilléry András fellépése által engem is felszólított, hogy adjam meg magam. Nem tehettem, mert ha megadásom jeléül felemelem a kezemet, kiejtem azt a darab kenyeret, melyet mandátumommal az I. választókerületnek hozok.

Kérdezem dr. Csilléry András:

MINT NÉPEGÉSZSÉGÜGYI MINISZTER MIT ADOTT A NÉPNEK?

MINT KÉPVISELŐ MIT AKAR ÉS MIT TUD NEKI ADNI?

Ha valótlanágokkal, félrevezetésekkel, tiltott eszközök igénybevételével elhitei a választókkal, hogy én a kezemben robbanó bombát tartok és így ő viszi el a mandátumot:

Átvállalja-e tőlem dr. Csilléry András

¹⁷⁷ AZ EST, 1920. III. 25. 2. lp.

az összes I. kerületi rászoruló gyermekek anyagi támogatását, hogy embert neveljen belőlük?

Átvállalja-e tőlem dr. Csilléry András

az összes nyugdíjasok nyugdíjának társadalmi úton való pótlását, hogy munkás életük után ne tengődjenek kolduskenyéren?

Átvállalja-e tőlem dr. Csilléry András

egy gyermektelepnek létesítését és a Tabán rongyos kunyhóinak újjáépítését? Vagy nagyképű újságpapírprogramot ad-e választóinak, melynek főpontja, minthogy ő és barátai kimaradtak a kormányból, a kormány szidása. Nem tart-e attól *dr. Csilléry András*, hogy ha kicsavarja a kezemből az éhezőknek szánt darab kenyeret, megnyervén a mandátumot, az olyan teher lesz az ő vállán, hogy nem fogja tudni elviselni. Vagy *dr. Csilléry András* azt is el fogja tudni viselni?¹⁷⁸

Csilléry plakátjával nem ért véget a rágalomhadjárat. Arról az oldalról érkezett, amire senki sem gondolt: a konzervatív női oldalról, a támadás övön aluli ütés volt: Megjelent a *Kacagj Európa!* című falragasz.¹⁷⁹ Tartalma a 4. fejezetben ismertetett, 1919. III 26-án Garbai Sándorhoz intézett levél a következő záradékkal:

„Tehát Margit nővér együtt akarta megcsinálni a kommunistákkal a »boldog« magyar jövődöt. Azt képzelte naiv tudatlanságában, hogy a tűz és a víz egyesülni fognak és összeolvadnak. Hát lehet azt képzelni, hogy a materialista zsidó világnézet és az ideális keresztény világnézet valamikor össze fognak olvadni! Akkor, amikor a magyar földművesek ellenálltak, a hivatalnokok elmenekültek, a vasutasok és postások sztrájkoltak, becsületes magyar emberek és igaz keresztények bitófára kerültek, amikor mindenki tudta, hogy a vörös hóbort csak napokig tarthat, akkor Margit nővér előáll és már 1919. március 26-án kezét nyújtva a vörös rémnek, olyan boldog magyar jövőről prédikál, amelyet a vörös gazemberek és ő a magyar Slachta Margit fognak Magyarországon bevezetni!

Aki ilyen módon adta bizonyosságát politikai éretlenségének, az esetleg megfelelő képességgel bírhat a jótékonykodás terén, avagy pedig egészen szépen elkerülhetik egy kisebb veteményes kertben, de a parlamentben, ahol a politikai előrelátásnak mégis legalább egy kis mértékével kell rendelkezni, higgyék el komoly intelmünknek, nem való!

És amikor mindenkinek számot kellett adnia a szovjet alatti működéséről, amikor vizsgálat alá vettek mindenkit, amikor sokakat ártatlanul a legcsekélyebb vörös gyanú vagy feljelentés folytán börtönre vetettek, mégis talán szükséges lett volna a pártvezetőségnek Ónagysága működését is vizsgálat tárgyává tenni. A fentiek valódiságáról bárki meggyőződhet a magyar királyi ügyészség, a magyar királyi miniszterelnökségi sajtóiroda, avagy a Múzeumokban lévő »MAGYAR NŐ« támpéldányaiból, amelyek csodálatosképpen a román invázió és védelem alatt 1919. augusztus 23-án megjelenhettek.

A »MAGYAR NŐ« két hűségese olvasója.”

Erre az otrombaságra – amit a kortársak szerint a MANSz¹⁸⁰ tagjai követték el – Margit nővér a sajtó útján válaszolt:

„... Tisztelt Szerkesztő Úr!

Most veszem kézhez a *Kacagj Európa!* című röpiratot, melyet utolsó *slágernek* szántak ellenem és melyre már plakáton nincs idő válaszolni.

Ha a *Magyar Nő*-ben írt közleményem felét *tendenciózusan ki nem hagyták volna* a röpirat szerzői és ha a Garbaihoz intézett beadványnak *más mondataira hívták volna fel a*

¹⁷⁸ Korabeli plakát az OSZK Plakáttárából. SZTTI 439/4.

¹⁷⁹ FSZEK Budapest Gyűjtemény, B 328/2.

¹⁸⁰ Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége.

közönség figyelmét, minden gyermek észrevehetné – az ítélni tudók így is tisztán látják – hogy hogyan »nyújtottam én kezet a vörös rémnek«.

Hogy azonban nem voltam olyan »naívu tudatlan«, amilyenek az ellenpárt feltüntetni akarna, az már az idézetekből is kitűnik; mert szóról szóra előre megmondtam már márc. 26-án, (akkor kelt a beadvány), hogy mi fog történni, hogy fog elpusztulni az ország, ha azok a népboldogítók le nem tesznek durva materializmusukról. Sőt azt is megírtam Garbainak a beadványban, hogy a visszaélésekre már most is vannak példák; és abban az időben ezekhez talán több bátorság kellett, mint az elmeneküléshez.

Egyébként felesleges fáradság volt ezért a szenzációs felfedezésért a miniszterelnökségi sajtóirodában, múzeumokban, stb. kutatásokat végezni és végül a lapot az ügyészségtől a »népjóléti miniszter nevében« (?) kikérni, mikor a diktatúra bukása után mi magunk közöltük azt le a Magyar Nő-ben 10 000 példányban. Miért nem támadtak meg érte akkor?

Szerkesztő úrnak tisztelő híve:

Slachta Margit¹⁸¹

A válasz már a választás napján, 1920. III. 25-én jelent meg. Másik sajtóorgánum a Slachta-párt utolsó plakátjának szövegét közli, megjegyezve, hogy valamennyi „emeletnyi magasságban hirdeti az első női magyar képviselőjelölt ígét: »Nem gyűlölök, nem rágalmozok, lelkem előtt alkotó programok világítanak. Lesz még új Magyarország, mely fölött a kereszt fog uralkodni s amelyben igazán testvérek leszünk.«¹⁸²

Margit nővér harmadik programbeszédét két részletben mondta el. Március 16-án csak nőknek, március 21-én csak férfiaknak.¹⁸³ Csak a férfiaknak mondott beszéd szövege maradt fenn, ezt ismertetjük. Rendkívül jellemző, hogy ebben a beszédben szól szabadabban önmagáról – a számára mindent jelentő hivatásáról: Nem életidegenségből lépett a Missziótársulatba, ellenkezőleg, hogy jobban szolgálhassa embertársait. Nem mondja ki, csak céloz rá, hogy a hivatás ugyanolyan kizárólagossággal foglalja le a lelket, mint ahogyan a házastársi szeretet is mindkét házastársnak egyformán kizárólagos. Ez a beszéd a Margit nővér szerint értelmezett keresztény feminizmus „Aranybullája”:

„...Aki gyűléseinkre szokott járni, az tudja, hogy én mindig röviden szoktam beszélni; ma kivételesen hosszasan szeretnék. (Halljuk, halljuk!) ... Amit mondok, ne is úgy vegyétek, mint tulajdonképpen programbeszédet ... lelkem mélyéről akarok beszélni az Önök lelkéhez.

Mikor a Szociális Missziótársulatba beléptem, és annak nővérévé lettem, nem az élettől való elidegenedésből tettem. És éppen ezért... a legmelegebb érdeklődéssel s a legmelegebb szeretettel kísérem ezt az örök nagy problémát, a férfinak és a nőnek egymáshoz való viszonyát és az ebből eredő sok mindenféle konfliktust, kérdést, nehézséget, amely egymásra torlódik és nagyon sokszor tragédiákat okoz közöttük.

Meggyőződésem, hogy nincs külön női és férfi érdek, mert a kettő a családban egy. Nem lehet elhanyagolni a nő érdekét anélkül, hogy a férfi érdeke ne szenvedjen. Nem lehet egy férfi érdeke ellen véteni anélkül, hogy a nő és a gyerek azt meg ne szenvedné. A férfi, a nő és a gyermek, egyszóval a család ... megbonthatatlan egész, ... Foglalkozni akarok tehát a nőnek helyzetével gazdasági, erkölcsi, társadalmi és politikai szempontból...

A mi ideálunk az, hogy a nő maradjon és legyen a családban, vagyis jobban mondva a nő menjen vissza a családba ... Minket keresztény és meggyőződéses nőket teljesen kielégít az, amit a földön legnagyobbnak gondolunk, hogy ti. embert, soha el nem múló, örök gondolatot, örök boldogság felé törekvő embert neveljünk...

¹⁸¹ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. III. 25. 3. lp.

¹⁸² AZ EST, 1920. III. 26. 3. lp.

¹⁸³ ÚJ NEMZEDÉK, 1920. III. 18. 5. lp., NEMZETI ÚJSÁG, 1920. III. 17. 2. lp.

Azonban mondják meg nekem egészen őszintén, hogy vajon a nő ott az ő családi körében, ahol megkapta a legnagyobb hivatást, amely öneki a földön csak juthat, vajon megfelelhet-e az ő hivatásának...?

A férfi úgy gondolkozik: ahhoz, hogy valaki ... alkotásokat létrehozson, ahhoz képzettség kell, ahhoz tanulnia kell, de a legnagyobb dologhoz, ahhoz, hogy valaki embert állítson ide a földre, ahhoz nem kell tanulni. ... A nő nem tud olyan embereket ideállítani a világba, amilyeneket kellene. Hol vannak nekünk magyaroknak nagy jellemeink? Lámpával kell keresni, amíg találunk egyet. Kinek föladata lett volna tulajdonképpen, hogy ide a világba beleállítsa azt az embert, azt a jellemet? A nőé! (Úgy van!) Nem teljesítette, mert nem tudta. A férfi félreismerte az ő küldetését, hivatását, azt hitte, hogy mivel azt könyvből nem lehet megtanulni, a nőnek tulajdonképpen csak a főzőkanállal és a bölcsőringatással van dolga, nem pedig alkotásra, államfenntartásra, vagy küldetésekre hivatott férfiak jellemes nevelésére. A családban lévő nők helyzete félre van ismerve, nincs képviselve. *Ez az én egyik programom, a családban lévő nőt felemelni – anélkül, hogy őt a kenyérkeresetre kényszerítenék, – szellemileg, lelkiileg, világnézetiileg arra a nivóra, amelyen jobban tudja szolgálni a családot, a gyermeket, a férfi érdekét.*

Visszatérek arra, hogy nincs külön női érdek, nincs külön férfi érdek, mert a kettő egy. Visszatérek a kenyérkereső nő harcára. A kenyérkereső nő háromszoros, négyszeres terhet visel. Az asszony a legtöbbször feleség, kenyérkereső, nevelő és cseléd. A kenyérkereső nő kint a világban nagyon rossz helyzetben van, jobban megszorítják, rosszabbul fizetik. ... Mire a nő a diplomájához jut, bizony az már egy elerőtlenedett valaki. (Úgy van, úgy van!) Ha pedig a gyárban dolgozó nőket vesszük, ... reggeltől estig tartja a gyári munkaidejét ugyanúgy, mint a férfi. Mikor főz? mikor mos? vasal? takarít? mikor ringat bölcsőt? mikor ápol gyermekeket? mikor gondozza a férjét?...

Uraim! ezt a nőnek bírnia nem lehet. Ez gazdaságilag ferde helyzet. Ez a kétfelé levés, amelyben a nő kint is van és a családban is van, csak megbosszulja magát. Itt szenved legjobban a férfi érdeke. Sokan önök közül 40-50-55 éves korukban, a férfikor legszebb idejében [már] rokkantak, s ezt annak köszönhetik, ... hogy édesanyjuknak, az anyának érdeke nem volt annak idején megvédve... A legsürgetőbb program, amely előttünk állhat, a dolgozó anya érdekének védelme...

Áttérek a nő erkölcsi helyzetére a társadalomban. Elkövetkezik az az idő, amikor a férfi... és a nő találkoznak. A férfinak és a nőnek örök küldetése van egymáshoz, az örök nőnek az örök férfihoz. A gyöngéd, odaadó, szerető, nőies léleknek az erős, okos, akarni, teremteni tudó férfihoz...

A jelenlegi helyzet úgy áll, hogy bár a férfinak és a nőnek egymáshoz való küldetése van, azért, hogy egymást erősítsék, a jelenlegi beállításban, a jelenlegi világfelfogás mellett inkább egymást gyöngítik... A férfi és a nő egymást gyengeségeiknél fogják meg. A férfi megfogja a nőt hiúságánál fogva, a férfit megfogja a nő szenvedélyeinél fogva. (Úgy van, úgy van!) A férfi a nőre rááraszt mindent, amikor a szenvedély hozzáfűzi, de önmagát szereti öbenne...

Mélyen tisztelt Uraim! Az a bálványimádás, amit napjainkban látunk, ... abban áll, hogy a férfi életében csak egy esemény az Első, a Második, a Harmadik, akinek átmenetileg aranyos jó dolga van... Amikor azonban elerőtlenedve (a férfi) családot alapít, ha megtalálja azt, akinél megállapodhatik, amikor már elhervadnak a rózsák, gyorsan következik a kiábrándulás, jönnek az ajtócsapkodások és az utánuk következő szomorú jelenségek. (Úgy van, zaj...) Miért? Azért, mert frigyre lépett két egymásnak teremtett lény, akikben azonban nem volt kifejlődve jellegzetesen az, ami azért adatott nekik, hogy egymást boldogítsák. Nem volt igazi nő a nő és nem volt a férfi igazi férfi. (Úgy van, úgy van, taps.) Egymásnak átkaivá, egymásnak terhévé lesznek azok, akiknek egymást kéznél fogva kellene boldogítani, akiknek egymást támogatva kellene végigmenniük ezen a szomorú, nehéz világon. Örület

nemzetboldogításról beszélni, örület, farizeizmus, államboldogításon dolgozni, ha elsősorban lelkünkben, s családunkban nincs meg a boldogság, nincs meg a harmónia...

Ezért törekedtem én arra, hogy még a politikai munkában is a nők külön legyenek szervezve. Nem akartam én soha-soha elszakítani a nőt a férfitől, hiszen ez félreértése volna a Teremtő örök gondolatának, de én úgy hiszem, hogy nem csalódtam, amikor önmagamban mélyebben nyitottam rá a női öntudatra, mint ahogy ez általában véve történik, mélyebben ismertem meg önmagamból, ami a nőnek tulajdonképpeni hivatása és azért akartam, hogy a nők szervezkedjenek egymás között, hogy közvetlenül legyenek hozzájuk kapcsolva és mintegy jobban ki tudjam belőlük emelni azt az örök nőiességet, amely szerintem legjobban boldogítja az örök férfiasat... Az én ideálom, hogy a magas szellemi nívón álló férfi mellé ugyanolyan magas szellemi nívón álló nőt lehessen állítani. (Éljenzés és taps.)

A férfi és a nő találkozik a családi, találkozik a társadalmi életben. A férfi és a nő eddig nem találkoztak még az államéletben. Most, az átélt nagy szenvedések között ébredtünk arra az öntudatra, hogy miközttünk nemcsak fiziológiai különbségek vannak, hanem a szellemben éppen úgy megvan a nőies és a férfias, mint ahogy megvan ez a fizikai világban. Azért azt mondom Önöknek, az én személyemben itt áll Önök előtt a XX. század viharvert, nagykorú leánya, hogy nemzeti létünk romjai fölött szellemi frigykötést kérjen, ... amikor az államéletben is együtt kell dolgoznunk, ... hogy visszaállítsuk egymás mellé azt a férfit és azt a nőt, akit az élethivatás, a foglalkozás nem választ el egymástól, hanem akik egyenlők lévén, meg tudják egymást érteni.

Ne féljenek az ilyen keresztény értelemben vett női felszabadítástól... Azt mondja KIDD BENJAMIN: „Nincs ésszerűbb dolog, mint a rabszolgaság, de a rabszolgaság egészen természetszerűen tönkreteszi azt az államot, amely bevezeti.” – Nincs ésszerűbb dolog, minthogy az erősebb, az okosabb, a tehetségesebb férfi egy bizonyos nívón, egy bizonyos lenyűgözöttségbe tartsa a nőt, ... [de] amily mértékben emeli a férfi a nőt, egészen öntudatosan magasabbra, maga mellé, annyival erősebb lesz a férfi és annyival boldogabb is lesz. (Hosszas éljenzés és taps.)...

Boldog leszek, ha sikerülni fog nekem csak egy kicsikét is közelebb hozni a férfit a nőhöz, szellemi találkozóra összehívni ezt a két egymásnak teremtett, de egymást még alig megtalált lényt. (Úgy van, Úgy van.) ... Emlékeznek Önök Madách „Ember tragédiájára, ahol a fáraó [rabszolganőt emel föl] a trónusára. Ez a rabszolganő sem terrorra, sem uralkodásra, sem szemrehányásra nem gondolt a fáraóval szemben, de attól a pillanattól kezdve, hogy trónjának lépcsőjén állt, azt súgja a fáraó fülébe: Hallod a rabszolgák jaját, szenvedését, hallod az emberek fájdalmát, hallod testvéreim sóhaját? És tudjuk, a fáraó erre szabadon engedi rabszolgáit. (Úgy van, úgy van, lelkes taps.)

Kérem, hogy erről a mai értekezletről vigyenek haza egy kis szentjánosbogárfényt, s gyűjtsák meg otthonukban... Aki boldogtalan családi otthonba megy, győzze le magát férfiasan és kérdezze meg magától, hátha rajtam fordul, hogy az én boldogtalan családom boldog legyen... Aki pedig boldog családi otthonába tér vissza, az vigye magával a szentjánosbogárfényt és gondolja meg magában: szavazatommal hozzá akarok járulni ahhoz a munkához, amely sok-sok ezer ilyen kis boldog családjáért akar küzdeni, amilyen az enyém.

Uraim! Az én programom, hogy a boldogságnak a képviselőjét vigyem be a parlamentbe. (Hosszas lelkes éljenzés és taps.) Úgy akarom bevinni, ahogy az ember a Szentséget viszi a kezében, ... [hogy] sóhajunk és könnyünk között jöjjön egyszer mifelénk abból a parlamentből egy kis sugara a nemzeti boldogságnak. (Percekig tartó lelkes éljenzés és taps.)¹⁸⁴

A választás napja előtti utolsó nagygyűlésről több lap tudósít. Így ír a NEMZETI ÚJSÁG:

¹⁸⁴ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. III. 20. 2. lp., III. 21. 2. lp.

„A képzelhető legnagyobb mértékben túlsúfolt Budai Vigadóban Slachta Margit negyedik programbeszéde alkalmából közéletünk kiválóságai adtak egymásnak találkozt, hogy tanúságot tegyenek a női mandátum mellett. Dr. Joanovich Pál ... elnök Prohászka Ottokár püspök levelét olvasta fel. A püspök kifejtette levelében, hogy aki ismeri a szociális fejlődés törvényeit, az nem hallgat a női mandátum ellenségeinek úgynevezett főzőkanál elméletére, hanem öntudatosan szembeszállva azzal, tanúságot tesz a haladás mellett s a nők egyik legkiválóbbjára bízta családjának s ezzel önmagának boldogabb jövőjét... Slachta Margit képviselőjelölt mai negyedik programbeszédének tárgya a népegészségügy és a közerkölcsiség volt. Megdöbbentő adatokkal mutatott rá, mily irtóztató pusztítást okozott nemzetünk életerejében a tuberkulózis, a sok nemi betegség és az alkoholizmus. S míg arra, hogy vért ontsunk, milliárdokat áldoztunk, a tüdőbetegségek elleni védekezésre alig másfél millió korona volt előirányozva. Ha az ápolatlanul maradt betegek munkaidejét, ami egy évben mintegy 11 millió munkanapot tesz ki, a napi munkabérekkel megszorozzuk, látnunk kell, micsoda kiáltó milliárdokat vesztegetünk el mai válságos helyzetünkben. Az alkoholizmus elleni küzdelem fontosságát fejtegette ezután nemzetvédelmi szempontból, majd végezetül kifejtette, hogy mindnyájunknak egyetlen közös célunk csak az lehet, hogy az egész első választókerület egy nagy, szerető, békés, keresztény családdá legyen.”¹⁸⁵

A választás eredményét feszülten várták, mind bel-, mind külföldön. A leadott 10187 szavazatból 5471 jutott Margit nővérnek, aki ezzel nemzetgyűlési képviselő lett. „A választás az egész országban osztatlan örömet keltett, külföldről, sőt még Amerikából is érkeztek érdeklődő kérdezősködések és a feleletet a villám sebességével vitte szét a távíró és a telefon...”¹⁸⁶

Margit nővér megválasztásának hatását két, kifejezetten polgári radikális újság híradásával próbáljuk érzékeltetni; mindkettő a választás eredményének közzététele után jelent meg:

„...Beszélgetés Slachta Margit képviselőnővel

Egyszerű fekete ruha van rajta, a missziós nővérek kékkeresztje az egyetlen ékszer, amit visel. Dús fekete haj koronázza magas homlokát, arcán állandó mosoly, sűrű szeméből okosság sugárzik elő. Boldogan köszöni meg a gratulációt és tömör szavakban foglalja össze programját.

– Hétfőn megyek be a képviselőházba és rögtön hozzáfogok a munkához. Eddig a politika valami elvont fogalom volt és semmi kontaktusát nem lehetett felfedezni a családdal, ahol az egyének szorongnak, küzdenek, harcolnak a megélhetésért. A családnak az érdekeit kell bevinni az országos politikába, mert ha az elsatnyul, ha az egyének tönkremennek, akkor a politika magától összeomlik, akkor nem lesz kinek politikát csinálni. A megélhetésért, a tisztességes életért fogok elkövetni mindent, harcolni fogok a fizetésrendezésért, a nyugdíjkérdés helyes megoldásáért, a lakásprobléma elintézéséért.

– Törekvéseimnek második komplexuma az oktatási és a nevelésügyi reformok tömege lesz.

– A harmadik iránya működéseimnek a nő helyzetének megreformálásában fog kimerülni. Hangsúlyozni szeretném, hogy ez nem tisztára női kérdés, a férfi és a család érdekét ettől elválasztani igazán nem lehet.

– Végül a *népegészségügyi kérdésekkel* fogok behatóan foglalkozni, valamint mindazokat a problémákat felszínre hozom, amelyek a *közerkölcs* megjavítását célozzák.

¹⁸⁵ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. III. 24. 3. lp., BUDAPESTI HÍRLAP, 1920. III. 24. 4. lp., PESTI HÍRLAP, 1920. III. 28. 3. lp.

¹⁸⁶ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. III. 28. 5. lp., BUDAPESTI HÍRLAP, 1920. III. 28. 5. lp., PESTI HÍRLAP, 1920. III. 28. 3. lp.

– Ez lenne – fejezte be mosolyogva – a nagy politikának a kerete. Egyről azonban nem szabad megfeledkezni. Én elsősorban az I. kerület képviselője vagyok és nem vagyok hivatásos politikus, aki csak addig mutat nyájas arcot a választóknak, amíg voksukat rá nem adták. Én ezentúl szívemen fogom viselni az első kerület sorsát és végre akarom hajtani azokat az ígéreteket, amelyeket tettem.

– *Az I. kerület ezentúl az enyém és ha az országos politikában nehezen is lehet majd elérni valamit, a mi szűkebb területünkön meg fogunk tenni mindent... Az emberi erő tényleg erősen korlátolt, de Isten segítségével sok mindent elérhetünk...*

Minden szavából előtört a hihetetlen munkavágy és a hatalmas akarat.¹⁸⁷

Jó jel

A politikai viszonyok nem éppen felemelő mozzanatai között ma végre akadt valami, ami mellett jóleső érzéssel és meglepődéssel lehet megállni. A főváros első kerületének választási eredményére gondolunk.

Amiért Slachta Margit képviselőségét fontos tünetnek ítéljük, azt abban látjuk, hogy a választó közönség (az első kerület választó közönségét intelligens, művelt hölgyek és férfiak alkotják) ömellelte ... döntött ... Csilléry mellett mindazokat a kortes eszközöket mozgósították, amelyek az utóbbi hónapokban Magyarországnak a külföldön sok dicsőséget nem szereztek. Soha talán még a politikai felelőtlenséget és kiskorúságot úgy szabadjára nem eresztették, mint ebben a korteskedésben.

A kötelesség és helytállás ily könnyed felfogásával szemben lépett fel a missziós nő, sápadt arcával, egyszerű, fekete ruhában... A jótékonságnak és irgalmasságnak esztendőök óta megalkuvást nem ismerő katonája, ezenkívül szociális mozgalmak képzett vezetője... *De ő nemcsak mint kiváló ember ment bele a küzdelembe, hanem mint a keresztény párt ama részének jelöltje, amelyik demagógia és gyűlölködés helyett konszolidációt óhajt, amelyik komolyan dolgozni akar s amelyik a rendelkezésre álló erőket egybefogni igyekszik.*

A választó közönség előtt volt a két irányzat s a túlnyomó többség nem a frazeológiát, hanem a komoly, megfogható tartalmat választotta. Mi nem értünk mindenben egyet Slachta Margittal és pártjával; némelyik pontnál éppenséggel igen nagy közöttünk a távolság. *De az ő megválasztása mégis meglepődéssel kell, hogy eltöltse ellenfeleit is – minthogy az a választó közönség érettségének és higgadságának tanúbizonysága...* Ez, kérem, jó omen.¹⁸⁸

(Kiemelések tőlem: MI.)

1920. március 28-án, Virágvasárnap vette át Slachta Margit ünnepélyesen a mandátumot a budai Várban, a Szentháromság-téren. Margit nővér beszéde az aktuális politikai tartalmán túl, egy Istenbe bekapcsolt lélek természetfölötti magasságokba emelkedett hitvallása. Megvalósult életében az, amit a XIV. századi ismeretlen misztikus leírt: „Az aktív élet magasabb foka ... annyira hozzákapcsolódik a kontemplatív élet alsó fokához ... hogy egyre bensőségesebbé válik, egyre inkább lényének mélyéből él, s ezért egyre teljesebb emberré válik.”¹⁸⁹

Hallgassuk ezt a teljesebb emberséget:

„Első kerületi választópolgárok!

...Lelkemet a mandátum átvételekor mélységes öröm tölti el. NEM AZÉRT, MERT NEKEM A TÖMEG MANDÁTUMOT ADOTT, DE MERT EZ A MANDÁTUM ENGEM ODAAD A TÖMEGNEK, HOGY AZT SZOLGÁLHASSAM. (Kiemelés tőlem: MI.)

¹⁸⁷ AZ EST, 1920. III. 28. 1 lp.

¹⁸⁸ PESTI NAPLÓ, 1920. III. 28. Címlap. Lelkes beszámolót olvashatunk az ua. napi NEMZETI ÚJSÁG-ban (7. lp.), az ÚJ NEMZEDÉK-ben (5. lp.) és az ÚJ IDŐK-ben is. (1920. IV. 14. 192-3. lp.)

¹⁸⁹ A megnemismert felhője. Bp. 1987. 28-29. lp.

Ti százhatvan erős férfi ott a parlamentben! – védhetitek már az országhatárokat! Dolgozhattok már az alkotmánynak új épületén, építhettek gyárat, indíthattok új nagy üzemeket, mert mögétek sorakozik az én kicsiny, igénytelen személyemben a magyar nő, a magyar nők milliányi tábora, hogy a szívünköl élet áradjon a férfiaknak nagy alkotásaira. (Éljenzés és taps.)

Itt, ős Budavárának megszentelt falai közt idézem a mi pihenni tért nagy anyáink szellemét. Idézem Szent Erzsébetet, aki karitatív téren szolgálta a hazát, Szilágyi Erzsébetet, aki a kis emberek, a bocskorosok közül adott királyt a hazának, Perényinét, aki temetni jött a nemzet elesett hőseit, Zrínyi Ilonát és Rozgonyi Cicellét, akik kardot forgatva nők maradtak. – Testvéreim! Ez után a dicső sor után vonuljunk mi is mind, hogy a férfi mellett szolgáljuk a hazát. (Éljenzés)...

Ez a mandátum elmondja énnekem, hogy az első kerület emeletes házai és palotái nemes gondolkodású lakóinak kicsiny csoportján kívül, a Tabán viskóiból jöttek az ezrek, a házmesterlakásokból, a konyhákból, eljöttek a kicsinyek, felsorakoztak a nemesen gondolkodó polgárok kis csoportja mögé, ezek adták az én kezembe a mandátumot... Az én mandátumomba bele van írva a demokratikus haladásnak, a szociális igazságokért való küzdesnek és a testvériség szent jegyében való munkának parancsa. (Éljenzés)

Tudom, hogy széles e hazában nincs mandátum, amelyhez annyi ima, annyi mélységes jóakarát, annyi nagy lelki munka, annyi mélységes hűség, annyi odaadó fáradság fűződne. Én úgy veszem ezt át, mint egy imakönyvet, mint egy parancsot, hogy az én szociális irányzatom felett az imának, a keresztnek kell mindenkor öröködni. (Éljenzés) Tudom, hogy másképpen eltévedünk, másképp a Marseillaise lenne a vége a szociális gondolatnak, tudom, hogy ha ettől eltérnénk, vörössé lenne a program, ... Nincs megváltó gondolat, nincs igaz, odaadó hűséges testvériség, csakis a szent kereszténységben!

Csak egyet kérek tőletek! Ne kövesse a mi virágvasárnapos találkozásunkat nyomon az áruló hűtlenség. (Felkiáltások: Soha!) Hogy énnekem erőm legyen az előttem álló munkára, ahhoz szükségem van a ti bizalmatokra, a ti hűségtekre, a ti kitartástokra. Mikor megindultam ebben a küzdelemben, azt mondták: csalódnai fogok a nőkben, csalódnai fogok a férfiakban. A szívem azt felelte nekem, hogy nem fogok csalódnai és nem is csalódtam...

Hiszem: ma az ország ezeréves földjén egy új hajtás vagyunk, mi új nyelven beszélünk, mi a politikában is ismerjük a hűséget, a szeretetet...¹⁹⁰

Ezekkel a szavakkal indult Margit nővér a virágvasárnapos ünneplés, a hozsannák után tövises útjára az Országházba, ahol várták férfikollégái, akiknek legnagyobb része betolakodónak tartotta, csak azért, mert nő, akik alig félév múlva már a női választójogot megnyirbáló új választójogi törvényt alkottak, és várták választói, akik úgy vélték, hogy az *egyetlen* nőképviselő a 160 férfiképviselővel szemben csodákra lesz képes. S mivel a tömeg feltétlen sikert és eredményeket akar, könnyen elfordul attól, aki azt ismétletgeti, hogy a siker és eredmény vért, verejtéket, kemény munkát és türelmet kíván. Várták világnézeti ellenfelei, akik minden eszközt megengedhetőnek tartottak azzal szemben, aki kifejezetten a krisztusi elvek győzelméért harcol. Várta a legnehezebb megpróbáltatás, az, amit az Úr Jézus így fejezett ki: „Saját házanépe lesz az ember ellensége” (Mt 10:36). Mindez még messze van. A diadalmas virágvasárnap után másnap, nagyhét hétfőjén Édesanyja és Farkas Edith főnökasszony kíséretében belépett a Parlamentbe. „A folyosón gyülekező képviselők nagy tapssal fogadták Magyarország legelső nőképviselőjét... akit az ülésteremben is ünneplés üdvözölt, »a karzatok is részt vettek e spontán kedves ovációban« (néhány nő a karzatról kendőlobogtatással üdvözölte). Slachta Margit a balközép második padjának a szélső ülésén

¹⁹⁰ A beszéd helye: ld. 175. jegyzet. 1920. III. 30. AZ EST, 3. lp., BUDAPESTI HÍRLAP, 4. lp., PESTI HÍRLAP, NEMZETI ÚJSÁG, 3. lp.

foglalt helyet. Az elnök bemutatta az újonnan választott nemzetgyűlési képviselő megbízólevelét, amit kiadtak az igazoló állandó bizottságnak.”¹⁹¹ Ez a szokásos eljárás. Azonban ellenfelei petícióval éltek és megtámadták a mandátumot, mint erről a bizottság elnöke beszámolt a Házban.¹⁹² Azzal érveltek, hogy megvesztegetéssel szerezte szavazóit, mert „azzal befolyásolta választóit, hogy a kerület lakosságát elhalmozta mindazzal a jóval, amit a jótékonyági akciók csak nyújthatnak. A petíció már folyamatban van s ez ügyben egy újabb hivatalos pótbejelentést akartak a petícionálók tenni.” Ügyvédjük meg is fogalmazta a bejelentést, s fiskális stílushoz szokott modorban így kezdte iratát: – „*Jótékonyággal vádolt* Slachta Margit nemzetgyűlési képviselő ügyében a következő tiszteletteljes előterjesztést nyújtom be: ...”¹⁹³ Eddig jutottak és belátták, hogy ezzel az érveléssel nem sokra mennek, ezért elálltak a további lépésektől. Az ügy végül is 1920. augusztus 31-én dőlt el véglegesen, amennyiben a Házban bejelentette a bíráló bizottság elnöke, hogy megvizsgálták a képviselő ellen felhozott panaszt, és kérték a panasztevőket, nevezzék meg meghatalmazottaikat, de ennek többszöri felszólítás ellenére sem tettek eleget. Ezért a panaszt visszautasították és Slachta Margitot igazolt képviselőnek jelentették ki.¹⁹⁴

Első parlamenti beszédét három hét múlva, 1920. április 23-án, az indemnitás-vitával kapcsolatosan mondta el. [Indemnitás: a kormány országgyűlési felhatalmazása arra, hogy az új költségvetésig az előző szerint gazdálkodjon.] Ebben a beszédben összefoglalja és kibővíti a választási kampány során mondottakat és a problémák megoldására határozati javaslatot terjeszt a nemzetgyűlés elé. Az első nőképviseelő első megnyilatkozását nagy érdeklődés előzte meg: „Zsúfolt karzatok és a mai fogalmak szerint telt ülésterem várta Slachta Margit első felszólalását.” Rögtön előjáróban meg kell állapítani, hogy a beszéd a várakozást mindenben igazolta, mert túl azon az érdekességén, hogy az első női képviselő mondta el, értékes volt s oly sok újszerű meglátással és különösen szociális témájú új gondolatokkal tele, hogy ez a felszólalás maga is igazolhatta a nők passzív választójogának aktualitását és célszerűségét.¹⁹⁵ Csengő, erős hangon beszélt Slachta Margit, kevés gesztussal, belebelepillantva kéziratába, nyugodtan, lassan, mindenütt érthetően, amit sok férfi-kollégájáról nem lehet elmondani. Amit mond nyíltságával, női ajkáról talán meglepő, de oly igaz s annyira fájó problémája az életnek, hogy csak hálásak lehetünk érte Slachta Margitnak, amiért a nemzetgyűlés elé hozta. A magyar anyák védelmének nagy fontossága a jövő generáció s a jövő Magyarország szempontjából volt a vezérgondolata a beszédnek s ebből a gondolatból fakadt az a határozati javaslat is, melyet általános helyeslés között benyújtott.¹⁹⁶ A NÉPSZAVA is megemlékezik a beszédről: „Pénteken szólalt fel először a nemzetgyűlésben az első magyar nőképviseelő ... A szocialista nőktől tanult igazságokkal tarkított szimpatikus beszédét a férfiképviseelők derülten, tréfálkozva, fölényeskedve fogadták...” A lap közli a képviselő határozati javaslatát is.¹⁹⁷

A beszéd kivonata a következő:

¹⁹¹ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. III. 30. 1. lp.

¹⁹² ÚJ NEMZEDÉK, 1920. IV. 15. 4. lp.

¹⁹³ ÉRDEKES ÚJSÁG, 1920. VI. 10. 24. szám, 16. lp.

¹⁹⁴ Nemzetgyűlési Napló, 1920. VIII. 31. 16. lp.

¹⁹⁵ Az újságíró a női választójogot ellenzőkre céloz.

¹⁹⁶ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. IV. 24.

¹⁹⁷ NÉPSZAVA, 1920. IV. 24. Címlap. A jelzett „képviseelői magatartásról” ld. Nemzetgyűlési Napló ua. napijelentését: Slachta Margit után következő szónok azzal kezdte beszédét, hogy a magyar parlamentben „még senki sem részesült abban a szerencsében, hogy egy nőképviseelő után közvetlenül beszélhessen... [arra kell törekednie], hogy azt a nemes magasztos hatást, amelyet az első nőképviseelő ebben a parlamentben kivívott... túl ne szárnyaljam és csak mint szürke veréb szárnyaljak utána a cselekvésnek, a programnak azon a kidolgozott útján, amelyet ő a t. Nemzetgyűlés elé terjesztett.” Balla Antal is megemlékezik művében Slachta Margitról. (A m. országgyűlés tört. 1867-1927. 439. lp.)

T. Nemzetgyűlés! (Halljuk! Halljuk!) Az indemnitási törvényjavaslathoz általánosságban hozzájárulok, mert bízom abban, hogy a kormány fog módot találni olyan adóreformok megvalósítására, amelyekben a félévi költségvetésben feltüntetett ... deficitre fedezetet fog nyerni. Magukban az adóreformokban azonban ezt a kérdést nem oldhatjuk meg, csakis akkor, ha ezekkel parallel megtörténnek mindazok az intézkedések, amelyek képesítik a nemzetet arra, hogy tényleg adófizetőképes legyen. ... foglalkozni kívánok női programunknak csupán azon pontjaival, amelyek indirekt ugyan, de szoros összefüggésben vannak éppen ezekkel a kérdésekkel...

Amikor tehát a nő életerejének védelmét a Nemzetgyűlés figyelmébe ajánlom, nem a nők szempontjából kívánok ezzel foglalkozni. Mi, keresztény nők, nem is kezeljük ezt a kérdést, mint a radikálisok, osztályharc alapján tisztán a nők szempontjából, hanem az általános érdekek szempontjából. (Helyeslés) Mi úgy tekintjük a nő erejét, mint a nemzeti életerő forrását. Ez a kérdés eddig általában véve nem kezeltetett az általános érdek szempontjából, hanem mellékkérdésnek tekintetett.

Ha a férfi gazdasági érdekei szenvednek, szenved attól a nő is, de ha a nő gazdasági ereje ki van uzsorázva és ő a gyermekeket fél életerővel küldi bele az életbe, akkor ezt pótolni, ellensúlyozni, jóvátenni nem lehet... Mi erős férfikarokat keresünk, de erős férfikarokat csak akkor fogunk tudni az országnak biztosítani, hogyha erős és egészséges anyái lesznek az országnak. (Élénk helyeslés)

A másik szempont, amelyből ugyanezzel a kérdéssel foglalkozni akarok, az, amely szerint szintén közvagyonnak tekintem a nő erejét és súlyos veszteségnek minősítem azt a rettenetes erőbefektetést, amely a nő részéről kívántatik a nemzet életfájának fenntartásához, hogyha ezen erőbefektetésnek a kamat hozatalát nem biztosítjuk... A mostani körülmények között a főváros egy nyolcad részét teszi az egész országnak, tehát az a falu, amely hivatva volna ezeket a lehulló erőket pótolni, ennél az aránytalanságnál fogva nem tudja ezt a pótlást eszközölni... A középosztály női krízis előtt állnak... Lehetetlen nekünk a középosztály gazdasági felsegítését a fizetéseknek a végtelenbe való fokozásával megoldani, mert csak követelni és követelni, mikor tudjuk, hogy nincs miből, nem lehet, akkor azt mondom, hogy a kormánynak a legsürgősebben meg kellene ragadnia minden eszközt, amely minket ezen rettenetes összeomlás elől más módon megóv...

Talán látszólag nagyon csekély és jelentéktelen eszköz az, amelyre gondolok, jelenleg azonban nem látnék más megoldást, mint ... háziipart bevezetni, úgy ahogy azt eddig a falun tettük, éspedig a külföldre való exportálással kapcsolatban és a nyersanyagoknak a külföldről való behozatalára alapítva...

Hogyha az ipari munkásnők helyzetét nézem, ott rettenetes eredményre jutunk... Leszek bátor felolvasni csak egy dohánygyárban a munkásnők gyermekeire vonatkozó statisztikai kimutatásokat. Ezek szerint az ott dolgozó munkásnők gyermekei közül négy éven alul meghalt 36,17%, négy éven felül 6,8%, koraszülött 1,90%, elvetélés 8,15%, beteges a megmaradt gyermekek közül 20,28%, összesen tehát elvész a nemzet számára 72,59%, marad egészséges gyermek pusztán 27,41%. Ez egy olyan rettenetes tény, amely nemcsak a dohánygyárakban, hanem többé-kevésbé az összes gyáripari üzemekben mutatkozik, amely elől nem térhetünk ki, és ezért a legsürgősebben szükségesnek tartanám főképpen az ártalmas üzemekben és különösen a nőket foglalkoztató gyárakban, félnapos váltóüzem meghonosítását...

Szükségesnek tartom az anyaságnak sokkal hathatósabb védelmét, mint az eddig történt, éspedig a betegségyező pénztárak keretében, továbbá minden gyáriparban dolgozó munkásleány és asszony számára évente kétheti fizetéses szünetet. (Helyeslés) ... Elkerülhetetlenül szükségesnek tartom iparfelügyelőnőknek minél sürgősebb beállítását.

Foglalkoznom kell itt a dajkaság kérdésével is... Kötelezővé kellene tételni azt, hogy a dajkának édes gyermeke is bevétessék ugyanazon házba, vagyis törvény útján a tejtěstvérséget be kell hozni... Nekünk a legsürgősebben követelnünk kell, hogy ne legyen módjában senkinek indokolatlanul – ha gazdasági helyzete azt meg is engedné –, más gyermekétől elvásárolni az anyatejet és azt a másik gyermeket így egyenesen a halál karjaiba kergetni. (Helyeslés és taps.)

A közerkölcsi kérdések is a legszorosabban összefüggésben vannak a gazdasági kérdésekkel. Karafiáth [Jenő] képviselő úr idézett dr. Nékám [Lajos], (bőrgyógyász, egyetemi tanár, 1868-1957) adataiból néhányat, amelyek közül a legkiáltóbb az, hogy míg 1910-ben a bujakórtani klinikán 5773 volt a személyforgalom, addig ez a szám 1919-ben majdnem megnégyszereződött, vagyis felemelkedett 22 904-re. Ezeket az adatokat vagyok bátor kiegészíteni ugyancsak dr. Nékám megdöbbenő statisztikai adataival, a férfi ifjúság nemi betegségeire vonatkozóan, ... amely statisztikák szerint a háború előtt 15 éves gyermekeknél 1% volt, most pedig 8%, a 17 éveseknél 11% volt, most 26, a 18 éveseknél pedig 27% volt és most 68-ra szökött fel a nemi betegségek aránya. (Mozgás. Egy hang jobbfelől: Hallatlan, mennyire haladunk!)

Tisztelt Nemzetgyűlés! Mi itt költségvetésről készülünk tárgyalni, de úgy gondolom, hogy ezek a számok jóváhagyatlanul negyedik, ötödik és X-edik milliárd deficitet fognak jelenteni az országra nézve. Most, amikor keresztény kurzusról beszélünk, ezeket a jelenségeket nem szimpatikusan kell igyekeznünk megszüntetni kívülről jövő rendeletek útján, hanem teljesen tisztában vagyunk azzal, hogy itt egy nagy erkölcsi összeroppanás külső kifejezésével állunk szemben (Úgy van!) és hogy ezt azért gyökeresen javítani csakis a belső erkölcsöknek konszolidálásával lehet. (Úgy van! Úgy van!) Mi, a keresztény nemzeti egyesülés női pártszervezetei meg vagyunk győződve arról, hogy ezt mi nők, megoldani nem vagyunk képesek s ebben a tekintetben igazi erkölcsi reneszánsz csakis akkor várható, ha ez a mozgalom férfimozgalom lesz és mi nők csak a segítséget fogjuk annak keresztülviteléhez adni.

Áttérek – ugyancsak nemzetgazdasági szempontból – az iskolareform kérdésére is. (Halljuk! Halljuk!) Követelésem talán amerikaias kissé, azonban a lét és nemlét kérdése elé állított nemzeteknél egészen különleges szempontok kell hogy dominálók legyenek. Szükségesnek tartom, hogy úgy az alsó, mint a közép- és felső iskolákban a reformokat a következők szerint vigyük minél hamarabb keresztül: Az első szempont a nemzeti életerő, a második a gazdasági talpra állás és csak harmadsorban az elméleti tudás és a klasszikus műveltség. Mindezeknek a reformoknak a keresztülvitelét nem elméleti tudósokra kellene bízni, ... hanem gyakorlati tanügyi szakértőkre, nemzetgazdászokra és orvosokra ... (Úgy van!) akik meg tudják állapítani, hogy vajon az a kicsi, fejlődő gyermek 6-7 éves korában elbíri-e a napi 3-4-5 órai zárt levegőt és hogy az ifjúság ugyancsak ebből a szempontból mit bír el. Kívánatosnak tartanám, hogy az iskolareformot tárgyi szempontból is kezeljük (helyeslés és taps) és kialakuljon nálunk négy típus éspedig a háztartási, ipari, kereskedelmi és gazdasági iskolák típusa, amelyek külföldön is megvannak.

Csodálatos, hogy nálunk az iskolák mily keveset látszanak tudni az életről... Hiába vannak meg a legnagyobb reformtervek, ha nincs ember, aki azokat befogadja, aki azokat megvalósítsa. (Úgy van! balfelől)...

Tisztelt Nemzetgyűlés! Elsőrangú feladatunk kell hogy legyen, hogy az egész nemzetben felkeltsük a cselekvő energiát. (Igaz! Úgy van! Taps bal felől.) S ahol ilyen jelentkezik, ott az ilyen kiindulásokat hathatósan támogatni kell... Az a női autonóm politikai szervezet, amely a Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártjának kebelén belül bekapcsolódott ebbe az újjáépítő nemzeti munkába, nem dicsekedhetik nagy politikai múlttal... Mi, keresztény nők teljesen idegenül állunk szemben azzal a csodálatos pártfluktuálással, amelynek most a tanúi

vagyunk... Minket egyszerűen az foglalkoztat, hogy mivel tudunk mi gyakorlatilag hozzájárulni az újjáépítés munkájához. (Helyeslés.)

És itt elsősorban szerepel nálunk az a lefektetett elvünk, hogy a jelen körülmények között mi nem az államtól akarunk felsegíttetni, hanem mi meg akarunk tenni mindent, amivel – habár kis mértékben is – de az állam felsegítéséhez hozzájárulhatunk. Ma ne azok álljanak elő, akik elsősorban követelnek, hanem azok, akik elsősorban ajánlanak...

Mi politikai programunkat megvalósítandó, az I. választókerületben, mely minket ide beküldött, haladéktalanul hozzá is kezdtünk olyan jóléti intézkedések megvalósításához, amelyeket máskülönben az államtól vagy a várostól kértünk volna...

Reméljük azt is, hogy a kiinduláshoz és a megindításhoz szükséges minimális anyagi támogatást a pénzügyminiszter úr sem fogja megtagadni, (Helyeslés és taps. Felkiáltások: Ez már nehezebben megy! Derűtség.) főleg ha biztosíthatjuk őt arról, hogy rövid időn belül pluszokat tudunk beszámolni.

Tisztelt Nemzetgyűlés! A keresztény nőknek a tábora, amely egységesen és fegyelmezetten áll a keresztény nemzetgyűlés mögött, (Helyeslés) nem szerepelni és tündökölni kíván, hanem áldozatokat akar hozni a haza oltárán. Mi értjük a kort, értjük az áldozatokat, amelyeket kíván, értjük a feladatokat, amelyeket ránk ró, ... mi részt követeltünk és részt harcoltunk ki magunknak a nemzeti újjáépítés munkájából... Az a szellem, amely minket vezet, ha modern keretek között nyilvánul is meg, azonos azzal a szellemmel, amely a hős magyar asszonyokat inspirálta, ... akik nem féltek az ágyútűztől s akik igazi nők maradtak. A keresztény magyar nő nem keres magának politikai pályákat a politika kedvéért. (Éljenezés a jobboldalon.) Azonban a politikai pályáktól nem félünk, a nemzet újjáépítésének nagy munkája kedvéért. Be fogjuk bizonyítani, hogy mi is mindig és mindenkor nőiesek maradunk, (Taps a jobboldalon) de készek vagyunk és képesek is leszünk minden áldozatot meghozni, amelyet a jelen körülmények között a haza tőlünk kíván. Kérjük azonban, hogy ezek a mi törekvéseink ne csak megértésre, hanem hathatós támogatásra is találjanak. Az elmondottakból kifolyólag pedig a következő határozati javaslatot terjesztem a t. Nemzetgyűlés elé: (Halljuk! Halljuk! Olvassa.)

Utassítsa a Ház a kormányt, hogy:

1. módosítsa sürgősen az ipari munkásnőkre vonatkozó törvényeket a család jelen érdeke és a jövő generáció szempontjából, főleg azáltal, hogy ártalmas üzemekben a félnapos váltórendszer kötelezővé teszi; (Helyeslés)

2. hogy megfelelő számú női iparfelügyelőt állít be, (Helyeslés)

3. addig is, míg a családbiztosítás megvalósítható, az anyaság védelmét a betegsegélyezés keretében az eddiginél jobban biztosítja; (Helyeslés)

4. minden ipari munkásnak évente kéthetes fizetéses szabadságot biztosít.

(Helyeslés)

Indítványozom továbbá, utassítsa a Ház a kormányt, hogy dolgozzon ki sürgősen

1. törvényjavaslatot a dajkaság eltörlésére, illetőleg a tejtěstvérség kötelezővé tételére;

2. vegye a keresztény erkölcstannak megfelelően radikális revízió alá az összes erkölcsrendészeti törvényeket és intézkedéseket; (Helyeslés)

3. dolgoztasson ki törvényjavaslatot a rég sürgetett iskolareform megvalósítására, melynél a vezető szempontok: először a gyermek egészségének megvédése, másodsor a gazdasági érdekek szolgálata (munkaiskolák) és csak harmadsorban az elméleti tudás és klasszikus műveltség. (Általános élénk éljenezés és taps. A szónokot számosan üdvözlük.)

* * *

A parlamenti munka során – rövidesen sor került annak a törvényjavaslatnak tárgyalására, amit napjainkig eltorzítva unos-untalan emlegettek és emlegetnek, és ami 1945-48-ig állandóan felhangzott a baloldali közbeszólók ajkán: a „botbüntetés”. Ismerjük meg tehát az

igazságot; nem a propaganda iratokból, sem a demagóg szónoklatokból, egyszerűen onnan, amibe mindent hitelesen rögzítettek: a Nemzetgyűlési Naplóból. (Csak annyiban egészítjük ezt ki, amennyiben a történelmi távlat ezt megkívánja):

Az ország a szerencsétlen első világháború utáni kétségbeesett, tönkrement állapotban volt. Bár a trianoni békét csak 1920. június 4-én cikkelyezte be az országgyűlés, az elcsatolt területek gyakorlatilag már két év óta idegen uralom alatt voltak. Az ország tele volt menekültekkel. A Tanácsköztársaság után jött a román megszállás, az ország élelmiszer- és nyersanyag tartalékaiból kifosztva, a lét és nemlét határán állt. Természetes, hogy ezt a helyzetet kihasználják azok, akik mások nyomorúságából hasznot szeretnek húzni. Hihetetlen mértékben nőtt az országban az élelmiszerhamisítás és *élelmiszerdrágítás*. Ez utóbbit akkor „láncolás”-nak hívták, és abban állt, hogy hatósági áron adták ugyan pl. a kenyeret, de csak azzal a feltétellel, ha ugyanakkor a vevő valami más, drága árut is megvett.

A Nemzetgyűlés első gondolatai közé tartozott, hogy valamilyen formában megoldja ezt a mindenkiket, de főképp a legszegényebb néposztályokat és gyermekes családokat sújtó áldatlan állapotot.

Természetesen a sajtó már jóval előbb foglalkozott ezzel a kérdéssel, „botot, derest, bitófát” követelnek a vétkeseknek.¹⁹⁸ A szociáldemokrata NŐMUNKÁS (1921. IV. 15.) is azt írja, hogy „...Ám ha nem megy másképpen, legyen bot, legyen deres, legyen bitófa az árdragítók büntetése, de ne legyen kivétel ... tessék végrehajtani mindenkin”. Fontos, hogy megjegyezzük ezeket a kitételeket, mert hasonló kifejezésekért indították meg Slachta Margit ellen a rágalomhadjáratot.

A Nemzetgyűlésnek 1920. IV. 20-án nyújtotta be az igazságügyminiszter az „*árdragító visszaélésekről szóló törvényjavaslatot*” – az országgyűlés akkori rendje szerint, a tárgyalás előtt két hónappal, hogy a képviselőknek legyen idejük áttanulmányozni és felkészülni a hozzászólásra. Így a javaslat tárgyalása csak az év június 15-én kezdődött.

Az ülés elején az igazságügyminiszter bejelentette, hogy benyújtja a következő törvényjavaslatot – amit a Ház majd jó négy hónap múlva fog tárgyalni – „a vagyon, az erkölcsiség és személyiség hatályosabb büntetőjogi védelméről”. Ezután kezdődik az áprilisban benyújtott és eddig tanulmányozott javaslat vitája. Az elsők között szólal fel *Homonnay Tivadar*, tüzesen ostorozva az árdragítókat, és kijelenti, hogy kevésnek találja a rájuk kiróni tervezett fogházbüntetést, javasolja, hogy főbüntetésként *kapjanak botbüntetést is*. Az igazságügy-miniszter tiltakozik: az imént benyújtott és később tárgyalandó törvényjavaslatban szerepel ez a büntetésforma, most ebbe ne vegyék bele. Azonban a később felszólaló képviselők egyre-másra visszatérnek az árdragítók botbüntetésére. Június 18-án kap szót *Slachta Margit*, aki a következőket mondja: (itt csak a botbüntetéssel kapcsolatos felszólalását idézzük) „Áttérve a botbüntetésre, félnünk kell attól, hogy ... éppen a legrafináltabb lánckereskedők fognak alóla minden módon kibújni tudni, az esetben, ha ... orvosi bizonyítvány kell ... hogy alkalmazható legyen. Kerülnünk kell mindenféle ilyen egerútra a lehetőséget, és kell, hogy az orvosi vélemény a botbüntetést legfeljebb csak elodázhassa...”¹⁹⁹ Rámutat még a javaslatnak egy másik hiányára, arra, hogy *csak férfiakra vonatkozik*. Ha megmaradunk emellett, akkor „arra a meglepő eredményre fogunk jutni, hogy az összes láncolásokat, és árdragításokat nem a férfi, hanem a nő csinálja” (ti. az árdragító női hozzátartozója), ezért szükségesnek tartja, hogy annak *hatályát a nőkre is terjesszék ki*.

Ez minden, amit az árdragítók, láncolók, élelmiszerhamisítók botbüntetéséről mondott. Álláspontját saját táborának a MAGYAR NŐ hasábjain fejté ki (1920. július 10.): „...szükségesnek tartom, hogy eszmecekerét folytassunk ... Az első kérdés az, emberhez

¹⁹⁸ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. II. 29. ÚJ NEMZEDÉK, 1920. III. 27. AZ EST, 1920. IV. 6. stb.

¹⁹⁹ Nemzetgyűlési Napló, 1920. VIII. 31. 85. lp. NÉPSZAVA, 1920. IX. 1. címlap, SZTTI 1176.

méltó-e a botbüntetés? A felelet egyszerű rá: *nem*. A második kérdés ez: emberi színvonalon áll-e az az árdrágító, aki nem átallja másnak kényszerhelyzetét kihasználni, hogy gazdagodjon, aki nem retten vissza attól, hogy *szegény embertársai vére árán hizlalja erszényét?* A felelet erre is egyszerű: *nem*. Tudja-e az árdrágító, hogy rosszat tesz? *Tudja*. De alacsony szenvedélye erősebb, mint az erkölcsi törvény szeretete. Mivel tehát lelkivilága emberi színvonal alá süllyed, emberi színvonalon álló eszközökkel nem tudunk reá hatni ... De ha cselekedetének rossz következményeit szenvedés alakjában éreztetem, megjegyzi azt.” Ezután kitér arra, hogy a baloldali sajtó a kereszténység nevében tiltakozik a botbüntetés ellen – mi hozzátehetjük: ez már a majd tárgyalandó törvényjavaslatnak szól –, és így folytatja: „...*van bennünk annyi erő, hogy beismervén erkölcsi nívónk megdőbbentő süllyedését, merünk annak megjavítására akár botot is ragadni.*”

* * *

1945-ben a DEMOKRÁCIA c. lap X. 21-i számában olvashatjuk, hogy Slachta Margit ellen támadások indultak. „Akik vele és oltalma alatt töltötték az elmúlt év borzalmait, el sem tudják képzelni, hogy Slachta Margitot támadni is lehet.” De az újságíró felkeresi Margit testvért és megkérdezi, hogy igaz-e, hogy megszavazta a botbüntetést. Igaz, válaszolja. „Ma minden emóció nélkül fennhangon hirdetik, hogy *„halál a feketézőkre*” Ezen senki sem ütközik meg. Véleményem szerint a botbüntetés kicsit enyhébb formája az árdrágítás ellen való küzdelemnek, mint a halál. Mégis megbotránkoznak miatta. 1920-ban sokkal nagyobb volt a nélkülözés, mint ma. Az utcán nem egy ember éhen halt, a csecsemők pedig megfagytak. A parlamentben kétségbeesetten tárgyalták, hogyan segíthetünk ezen.” Ezért hozták az árdrágítók – ma feketézők – ellen a botbüntetést. Az újságíró megkérdezte: Megszavazná-e ma is? „Nem ... Ma tudom már, hogy az ilyenfajta büntetéssel mennyire visszaélhetnek a büntetők ... Azt is tudom már, hogy ilyen módon *nem lehet megakadályozni az árdrágítást*. Csakis a belső ráneveléssel.”

A Nemzetgyűlés végül is megszavazta az árdrágítók elleni törvényt, de a nőkre vonatkozó cikkely nélkül. Ez az 1920. IV. tc. június 16-án jelent meg az Országos Törvénytarban. 23-án a NÉPSZAVA így ír róla: „Az elszánt láncolók persze tovább fognak láncolni ... lesz eszük és fúrfangjuk hozzá, hogy ezután kötendő ügyleteiket feleségeik, leányaik, barátnőik, vagy külön erre a célra alkalmazott csöndes üzlettársnőik neve alatt bonyolítsák le.” Ezt mondta Margit nővér is.

Az *igazi* „bottörvény”, „A vagyon, az erkölcsiség és személyiség hatályosabb védelméről” szóló törvényjavaslat 1920. augusztus 25-én került a Nemzetgyűlés elé. Margit nővér viszont a Parlamenti Napló tanúsága szerint augusztus 11-én 6 heti szabadságot kér, amit a Ház meg is ad neki. A Parlamenti Naplóban július 22-től nem szerepel a neve sem a szónokok, sem a közbeszólók között. Csodával határos módon megmaradt egy naplója éppen ebből az időszakból. Mindenekelőtt lelkigyakorlatot végzett Pannonhalmán, innen továbbutazott Ausztriába, onnan pedig Svájcba szándékozott továbbmenni. A célja az volt – ahogyan ma mondanánk –, hogy szponzorokat szerezzen. Megválasztása előtti beszédeiben ő is „ígért” választóinak, mint minden képviselő... Tehát a gyermekekre vonatkozó ígéretét beváltani ment 1920 augusztusában külföldre. MICHRIST (Memoriale Internationale Christianum) szavak összevonásából a neve annak a nemzetközi szervezetnek, amely segít megvalósítani a képviselőnő programjában vállalt ígéreteket. Természetesen számítanak a hazai erőkre is. (MAGYAR NŐ 1921. 7. sz.) A lap 8. számában részletezi Margit nővér, hogy mit kér a hazaiaktól: „Biztosítsátok a kerület minden gyermekének jövő boldogulását.” Kifejti, hogy az I. kerület óriási reformlépést tett, amikor nőképviselet választott. Szébb emléket nem állíthat ennek a reformlépésnek, minthogy úgy segít a rászoruló gyermekeken, hogy „a szülőknek távolból *testvére*, a gyermeknek második *anyja* lesz. „Sem a vesztett

háború, sem a gazdasági tönkremenet, sem az elrabolt határok nem akkora nemzeti csapás, mint az, hogy olyan kevés a nagy emberünk. *Emberről, nagy emberről adni az országnak, új lökötő életáramokat indítani a szétmarcangolt nemzettestbe az ország dobogó szívéből, ez a legnagyobb női program; ebben a műben fog a női tábor emléket állítani az első választókerületnek.*”

Azonban a hazai erőforrásokon túl szükség van a külföldi segítségre is, ezért töltötte Margit nővér 1920 augusztus-szeptember havát Ausztriában. A naplóban elmondja, hogy Bécsen kívül sokfelé járt Ausztriában, mindenütt először az ottani magyarokat kereste, de ismertette a helyi szervezetekkel is a „Michrist” mozgalmat és gyűjtötte a pártfogókat a gyermekeknek, váltakozó sikerrel. Október 4-e után jött haza.

Itthon pedig ezalatt az idő alatt két új törvényt hoztak: a Numerus Clausus (1920. XXV tc.) és a vagyon, az erkölcsiség és a személyiség hatályosabb büntetőjogi védelméről szóló, közkeletű nevén: botbüntetés, 1920. XXVI. tc., amely a következő büntettek elkövetőire vonatkozik: szemérem-, emberi élet- és közegészség elleni büntettek és vétségek esetében, továbbá: rablás, lopás, zsarolás, orgazdaság, csalás, gyújtogatás, csalárd bukás, uzsora és árdrágító visszaélés büntettének esetében alkalmazható, és *csak 1 évig tart a hatálya.* (Vonatkozó törvény 9. §-a). (A névszerinti szavazást rögzítette a Nemzetgyűlési Napló, ld: 223. lp.) Mai szemmel érthetetlen az a felzúdulás, ami a korabeli baloldali lapokban olvasható a törvény ellen. Viszont érthető, ha – mint a NÉPSZAVA – értelmezi: „A szabadságjogok ellenében a kormányzat a kommunizmus állítólagos veszedelmét játssza ki, holott a kommunizmus többé nem támadhat föl.” (1920. VIII. 26.), pedig a törvényekben *egyáltalán nem szerepel* a sajtóban közzétett szakasz, hogy büntettet követnek el azok, akik az állam törvényes rendjének fölforgatására vagy megsemmisítésére irányuló mozgalmat vagy szervezkedést vezetnek. (NÉPSZAVA, 1920. VIII. 26. 2. lp.) *Tudatosan megszervezett rágalomhadjárat az, ami a törvény ellen és ennek ürügyén Slachta Margittal történt. A rágalomokban előljárt a NŐMUNKÁS, 1920. VII. 1-én kezdte és azután számtalan esetben ontotta eltorzított rágalmaival a képviselő ellen: „Margit nővér beszél... már a botbüntetés, a numerus clausus megszavazásánál is egész tehetségével, kiváló szónoki közreműködésével közreműködött.”* (NŐMUNKÁS, 1921. XI. 15.) Az alprágalmat azután egyéni szájjal változtatták, szerző hallott olyat is, hogy Slachta Margit azt akarta, hogy a munkások törvényen kívül legyenek.²⁰⁰

Egy 1926-os röplap szövege:

„Eltvársnők! Munkásasszonyok! Proletárnők! ... A reakció, az ellenforradalom nagy garral és ígéretekkel jött ... Ezekből a jelszavakból csak Schlachta Margit botbüntetési törvényjavaslata (!) és az általános tömegnyomor valósult meg...”²⁰¹

Volt-e Margit nővérnek tudomása ezekről a rágalomokról? Feltétlenül igen, mert 1943. február 1-jén A LÉLEK SZAVÁ-ban ír ezekről: „...1928-ban Amerikában jártam, az ottani magyar baloldali lapok egyikében gyakran gyönyörködtem a keresztény irányzat képviselői ellen írt cikkekben, és így magamról is olvashattam épületes tudnivalókat: pl. hogy a Margit körúti fogházban végigkínóztam az ottani politikai foglyokat, akkor először arra gondoltam, hogy sajtópert indítok ellenük, de mert akkor alapoztuk a Társaságot, és az idő olyan nagyon drága volt, lemondtam erről az időmilliomosok számára való vállalatról...”

1926. május 6-án kelt levelében egy Kaliforniában dolgozó testvér beszámol a munkájáról az ottani magyarok között: „...van közöttük sok jó is, de többnyire beszervezettek [valamelyik baloldali pártba, szakszervezetbe] ... Isten és vallás száműzve mindenhol ... [a testvér részt vett a magyar gyermekkar próbáján, és közvetlen eljövetele

²⁰⁰ Szerző édesanyja, aki ezt mondta, szociáldemokrata párttag volt, mikor megkérdezte tőle, hogy mit jelent a „törvényen kívüli”, azt válaszolta: azt, hogy a szegény munkást bármikor lelőhetik, mint egy kutyát.

²⁰¹ A Magyarországi Szocialista Munkáspárt, VII., Hernád u. 23, röpirata, 1926. III. 23. SZTTI 1176/33.

előtt odajött hozzá egy úr] mondom: mi nem ismerjük egymást, mire ő nagy hangosan, hogy mindenki hallja: ...de én tudom, hogy ki maga. Ismerjük ám Slachtát és társait, meg a botbüntetést, amit a kommunisták ellen hozott be Horthy és bandája kívánságára, stb.” No de én mindenki előtt megmondtam neki, talán jobb lenne kissé tájékozódnia, mint a tényeket így összekeverni.”²⁰² Slachta Margit 1926. október 30-án egy munkatársnak írja: „Hálás köszönet az újság szemelvényekért. Nem nagyon örülök annak, hogy valaki miattam be legyen csukva, ... lehet, hogy csak az érzésem tompult le az újság útján való rágalmozásokkal szemben, azon cikkek olvasása után amelyeket az amerikai magyar szennylapok rám kentek. Egészen rémesek voltak...”²⁰³

Ezért emlegették állandóan az elmúlt 40 évben a parlamentben, a sajtóban a „botbüntetést” Slachta Margit kísérelőjeként. Margit testvér hősiesen állta ezeket a gyalázásokat, az 1946. március 12-i ülésen személyes megtámadtatás címen röviden ismertette az 1920-22 között működését, és így fejezte be: „Ezeket felelem azoknak, akik csak egyet tudnak mondani, a botot ... valóban kifogástalanul működhettem, ha ellenem csak ez az egy kritika hangzik el, s még ennek sincs meg a valóság alapja”.²⁰⁴

Mivel 1921-22 közötti működését ebben a beszédében csak címszavakban említi, ahol szükséges, ott kiegészítjük. „Azok, akik állandóan a botot emlegetik, mégpedig nem elismerően, *hogy a szegény családokat akartam azzal védeni* (Kiemelés tőlem: M.I.), hanem ellenem fordítják, pedig legfeljebb azt a kifogást emelhetnék, hogy nem kívántam elég szigorú törvényt, azok ugyanakkor sohasem szántak egy gondolatot sem mindarra, amit esetleg sikerült elintéznem a szegény dolgozó munkáscsaládok javára, akiknek egész életem munkássága szól.”

„Így említem *az iskolanővéri intézményt*, amelyből később az iskolaorvosi intézmény fejlődött ki.” Eredetileg az iskolás gyermekek iskolán kívüli szociális gondozását akarták ezzel megoldani, de teljes körű gyermekvédelmi munka lett belőle. 1921. szeptember 30-ával hívta életre az intézményt Budapesten a 83.519/921-VII. sz. polgármesteri rendelet.²⁰⁵ – „*A totalizátor adónak [lőverseny fogadóiroda és nyeremény] szociális célokra fél százalékkal való felemelését.*” 1921. március 19-én a totalizátor-adónak másfélről 2%-ra való felemelését indítványozta, hogy ezzel a főváros szociális-karitatív alapját növeljék. Ezt az indítványát elfogadták és egészen 1945-ig ez a fél százalék tartott fenn nem kevés szociális-karitatív intézményt. – „*A luxuslakások szám feletti szobáinak luxusadó alá vonását*, hogy azt a vagonlakók számára kislakások építésére fordítsák.” 1918-tól özönlöttek a trianoni békében elcsatolt területekről a menekülők, akik, lakás nem lévén, a pályaudvarokon tehervagonokban laktak nyomorúságos körülmények között. Úgy fejezte ki magát 1921. június 9-én, hogy: *a törvénynek nem szabad módot adni arra, hogy a gazdagok önzésüket a keresztény magánjoggal támasszák alá.* (Kiemelés tőlem: M.I.) 1921. december 30-án elfogadták a luxusadó kivetését a mondott célra. – „*Említem a nők tagságát az iskolaszéknél.*” – Az iskolaszéket – azaz a helyi önkormányzatok iskola-felügyeleti jogát – úgy alkották meg, hogy annak csak férfi tagjai lehetnek. Margit nővér felszólalása után a nőknek is megadták ezt a jogot.

„*Az állami gyermekvédelem körében*, ahol a halandóság olyan nagy volt, mint most (1946), *két nő kormánybiztos* beállításának kieszközölését.” – Erről a már ismertetett első beszédében szólt, a kormánybiztosok beállítása minisztériumi szinten történt. – „*A Nagyatádi-féle földbirtokreformnál a nőknek a férfiakkal való egyenjogúsítását.*” – Ez az 1920-ban történt részleges földreform, ami eredeti fogalmazásában csak férfiakra

²⁰² SZTTI 1157/47, Horváth Friderika testvér levele.

²⁰³ SZTTI 1157/38.

²⁰⁴ Nemzetgyűlési Napló, 1946. III. 12. 744. hasáb.

²⁰⁵ PEDAGÓGIAI SZEMLE, 1939-40. 108-111. lp., A NAP (Kolozsvár) 1927. III. 15.

vonatkozott. Margit nővérnek sikerült úgy módosítani, hogy nemcsak hadiözvegyek, de általában nők is igényelhetnek földet. – „A börtönök női osztályain a férfi börtönörök helyett *női kulcsosok* alkalmazását, továbbá *az ipari munkások részére kétheti fizetéses szabadság biztosítását*. Sürgettem *az egészségre ártalmas üzemekben a félnapos váltórendszer beállítását, női iparfelügyelők* kinevezését, *az anyaságnak* a betegsegélyezés körében való *hathatósabb védelmét, a pálinkamérések látogatásának szabályozását, az égetett szeszesitalok szesztartalmának leszállítását, a nők eltiltását a pálinkamérésekben való alkalmazástól*. A létszámfeletti 12000 kistisztviselő elbocsátása ügyében sürgettem az átképzési osztályt, hogy kenyerüket megmentsem...” Egészen korszerű átképzést kívánt adni az elbocsátandóknak, hogy más munkakörben megkereshessék kenyerüket. – „*Sürgettem a vizsgálati fogságban lévőknek*, a letartóztatottaknak és internáltaknak – akik akkor természetesen kommunisták soraiból kerültek ki – *jobb ellátását és foglalkoztatását*.” – 1922. január 25-én mondta el ezt a beszédét, amelyben lefestve a letartóztatottak és a vizsgálati fogságban lévők helyzetét, a következőket mondta: „A letartóztatottak érdekében való felszólalásom látszólag ellentétben van azzal az állásfoglalással, melyet (az árdrágítók) botbüntetése kérdésében elfoglaltam... Az államnak kötelessége a gyengét védeni. Aki ismeri a zálogcédulát, keserű könnyekkel telt gyermek-aszályos pinceszobás világot, mely ezen nyomorult védtelenek világa, – és amelybe az árdrágító bestialitása kizsákmányolólag belenyúl – az teljes mértékben tudja, hogy az árdrágítás milyen szörnyű bűn. Szerintem gyáva az, aki fél ezeknek a kiszolgáltatott embereknek védelmére kelni és álhumanista, aki nem meri az emberi nívó alá süllyedt emberekkel saját nívójukon megértetni bűnük nagyságát. Ezekkel szemben, akik embervérrel készek hizlalni saját pénztárcájukat, semmi büntetés nem elég nagy. De az 1920. évi IV. Tc., mely az [árdrágítók elleni] botbüntetésről intézkedik, előírja ezen büntetésnél az orvos jelenlétét is ... egyszóval a legteljesebb mértékben kiemeli az egészség és a testi épség védelmének elvét. A büntetés joga mellett tehát a testi épség védelme teljes kifejezést nyer a törvényben. Az államnak joga van ahhoz, hogy büntesse azt, aki saját polgárainak vérért szívja, *de a megbüntetettiket fizikailag lassan elsorvasztani olyan ellátással, amely teljesen elégtelen az emberi szervezet fenntartására, és a munkanélküliséggel* (a börtönben való foglalkoztatás hiányával) *lelküknek ártani, ehhez az államnak joga nincs*.” (Kiemelés tőlem: M.I.)²⁰⁶ – „*Munkásoknál a családi bért [szorgalmaztam] és országos mozgalmat indítottam a női választójogért*, amelyet akkor szűkebbre vontak.” A női választójogról ezután szólunk.

Ennyiből már megismerhettük a képviselő munkastílusát, de említsük még meg azt az esetet, amit a NÉPSZAVA őrzött meg: „egy fegyveres [banda] éjjel elhurcolt egy budai nagykereskedőt a lakásáról. Hajnali 3-kor törtek be a lakására s magukkal vitték. Azonnal értesítették Slachta Margitot, aki a honvédelmi miniszterhez fordult, és elérte, hogy öt nap múlva szabadon engedték.”²⁰⁷ Még két esetet idézünk: a lakáshivatal működéséről szolt:

„...a kisemberek sorsának intézésében nagyon határozott és energikus a hivatal. Tudok kerületemből eseteket, amikor ravatalon feküdt a férfi s az asszonynak a következő napon ki kellett költözködnie. Jelenleg van a kerületemben egy ügy. Az asszony mosodával tartja fenn magát és négy gyermekét Budán, a Mészáros utcában, ott van munkaadóközössége. Kapott egy kilakoltatási végzést és ... lakást a József utcában.”²⁰⁸

²⁰⁶ Az 1920-22-es Nemzetgyűlési Napló e pontjánál olvasható egy autográf Slachta Margit-bejegyzés: „és most 1946-ban?”

²⁰⁷ NÉPSZAVA, 1920. VII. 6. 2. lp., és VII. 11. 4. lp. A cikk címében X-ek törölnek egy szót, a cenzúra kívánságára, vsz. „a banda” főnevet, mert a szövegből kitűnik, hogy tízen jöttek a nagykereskedőért a különítményesek.

²⁰⁸ Nemzetgyűlési Napló, 1921. VI. 9. 27. lp. A Mészáros utca Budapest I. kerületében Budán, a József u. a VIII. kerületben a pesti oldalon van.

Átfogóbb képet működéséről és elveiről a következő hírlapi cikkből kapunk:

Hogyan dolgozik a nőképviselő.

Fogadónap a pártirodában...

Az Attila utca egyik magas sárga bérháza előtt türelmetlenül topog egy csomó ember... *Slachta* Margitra, a kerület képviselőjére várnak, akinek hetenként fogadónapja van a pártirodában és ekkor eljöhet hozzá boldog-boldogtalan, ügyes-bajos dolgaival...

A pártiroda egyszerű, szegény szobácska. A falról a keresztre feszített Jézus néz le vigasztalón a szomorú, megtört emberekre...

Sorban, egyenként ülnek le a képviselőnö íróasztala elé a kérelmezők. *Slachta* Margit angyali türelemmel hallgatja végig a panaszok hosszú litániáját. Minden ügyet átvesz. Nem kérdezi, kire szavazott a választáson. Sőt az idegen kerületek választóinak ügyét is felveszi. Látszik rajta: szívvel-lélekkel akar mindent elintézni...

Elbámulva a hallottakon, megkérdezem *Slachta* Margittól, hogyan képzei ő a képviselő kötelességét?...

– Nem csodálom, hogy ezt a kérdést fölteszi, mert a mostani körülmények között küzdeni kell, hogy az ember a kötelességszerű munkájához hozzájusson.

Nemcsak a választók, de az országban mindenki, aki bajban van, a képviselőtől várja a segítséget. Szinte elhomályosul egyesek tudatában, hogy a képviselőnek minden erejét a közérdekeket szolgáló törvények megalkotására, hasznos rendeletek kieszközlésére, általános bajok megszüntetésére kellene fordítani.

– Én a magam részéről szenvedek attól a tudattól, hogy míg egyes ügyeket intézek, mennyi időt vonok el ezalatt a köztől. Az emberek nem gondolják meg, mily drága áron, a közérdek megrövidítésével szerzik meg a képviselő idejét. De meg lehet érteni a minden segítség után való kapkodást. Én pedig indítatva érzem magam a *saját körömben elvégezni azt, amire az állam jelenleg nem képes*.

– A két kötelesség összeegyeztetésére a *kerületben a népgondozási ügyek intézésére a Szociális Misszió-Társulatot nyertem meg*. A Misszió-Társulat állandó munkatársaival intézi az ügyeket.

– Azonkívül a kerületemet 11 népgondozási körzetre osztottam. Ezek mindegyike *egy népgondozót kap, aki körzetének ügyeit intézi. Ami nemcsak az anyagi gondok enyhítésére vonatkozik, hanem a lélek és közerkölcs ápolására is*. Ezenkívül egy másik szervezet segítségével intézem a hatóságoknál és minisztériumokban az ügyeket.

– Hogy képviselőtársaim ezt a problémát hogyan oldják meg, nem tudom. Nekik nem áll módjukban 50 munkatárssal dolgozni. A kérdésre a valószínű feleletet abban találom, hogy ők férfiak, – tőlem pedig: nőtől a világ évezredes tradícióinál fogva többet várnak, főleg a nyomor idején, mikor szinte minden hozzám érkező kérés így kezdődik:

– *»Önhöz jöttem, mert nő, s így inkább van szíve«.*

– *Milyen eredményeket ért el kedves nővér képviselősege alatt?*

A falra mutat, ahol berámázva függ egy kézirat.

– Amikor átvettem mandátumomat, három ígéretet tettem választóimnak. Az első ígéretem az volt, hogy a hozzám forduló nyugdíjasoknak társadalmi úton egészítem ki járulékaikat, havi segély alakjában. Második ígéretem szerint tanítási és neveltetési segélyt szereztem minden gyermeknek, ha szülője vagy gyámja ezt tőlem kéri. Külföldi és hazai adományok révén eddig *négymillió koronát* pénz- és természetbeni adományként osztottam ki szegényeim között.

– A parlamenti eredményeim legjelentékenyebbje a bukkméker-adó [totalizátor] *1 1/2 százalékos emelése, ami a főváros szegényeinek évente 5 millió koronát jelent. (! Csak félszázalékos emelés)*

– Kérésemre a kultuszminiszter elrendelte az „iskolanővér” intézmény beállítását, mely a gyermekek szociális gondozását végzi az iskolán kívül. Ugyancsak kérésemre rendelte el a kultuszminiszter, hogy nők is lehessenek iskolaszéki tagok. Az igazságügyminiszter pedig a női börtönökben női felügyelők alkalmazását engedte meg.

– A jövőendő munkaterveimről annyit mondhatok, hogy gondolataim homlokterében van a gyermekügyi női kormánybiztosok kineveztetése. Nem tudom megérteni, miért kell ezt a speciálisan női munkakört elfoglalt képviselőkre bízni, mikor a megoldandó feladatokkal egy teljesen szabad ember is alig képes megbirkózni...²⁰⁹

Említettük már, hogy Slachta Margit az igazi botbüntetés tárgyalásánál éppen külföldön volt, 1920 augusztusában szabadságot kért és kapott a Nemzetgyűléstől. Az ebből az időből megmaradt Naplójában olvasható a következő ceruzás bejegyzés: 1920. „Okt. 4. hétfő. Visszautaztunk Bécsbe ... Sürgöny várt, hogy menjünk haza ... a nők választójoga mentése érdekében való munka miatt.”²¹⁰ Ezeknél a hevenyészett soroknál többet tudunk meg a MAGYAR NŐ-ben megjelent beszámolóból, amennyiben a sürgöny szövegét is közli: „Veszélyben a női választójog, jer haza...”²¹¹

Október 15-én megjelent a NEMZETI ÚJSÁG-ban Slachta Margit nyílt levele: „Keresztény magyar nők!

Rövid néhány hét múlva tárgyalja a Nemzetgyűlés a választójogot ideiglenesen szabályozó rendelet helyett a végleges választási törvényjavaslatot. Ez a törvényjavaslat minket a legközelebről érdekel, mert úgy aktív, mint passzív választójogunkat törölni akarja egyelőre a megyei és községi választásoknál is. Politikai egyenjogúsításunk óta még nem volt alkalmunk állampolgári jogainkról és kötelességeinkről országos gyűlés keretében tárgyalni, most azonban megragadjuk erre az alkalmat, amikor vidéki testvéreink közül oly sokan vannak a katolikus nagygyűlés alkalmából Pesten és kérjük a keresztény politika alapján álló protestáns testvéreinket is, hogy jöjjenek fel minél nagyobb számban és vegyenek részt a nagygyűlés után való napon, okt. 27-én tartandó demonstratív női nagygyűlésünkön, melyen ebben a kérdésben nyilatkozni akarunk, mert nem lenne hozzánk méltó, ha némán néznők ezt a visszafejlődést és nem tennénk meg mindent annak megakadályozására. A nő választójoga nem pártpolitikai kérdés: ... az emberi igazságosság érvényesülésének kérdése ez... Az ország minden községének hitbuzgalmi, karitatív, szociális, gazdasági és kulturális női egyesületei tartsanak helyi gyűlést ebben a tárgyban, szerkesszék meg a nemzetgyűléshez intézendő memorandumait, írják alá egyesületi vezetőik, hozzák fel okt. 27-re, hogy nagygyűlésünkön átvéve, a következő napon beadhassam azokat a nemzetgyűlésnek.

Keressék meg képviselőiket, kérdezzék meg állásfoglalásuk felől és fejezzék ki nyíltan előttük azt, hogy a mi hűségünk és állhatatos kitartásunk nem az embernek szól, hanem az eszmének, melyet az képvisel, és ha a kettő közül választani kell, mi mindenesetre az eszméhez és igazsághoz szegődünk...

Most... jön a folytatása annak, ami most még csak a kezdet kezdetén áll és amit a »Keresztény Magyarország« jelszavában adtunk ki. Keresztény magyar nők, vonuljatok föl és követeljük magunknak, hogy hagyják meg fegyvereinket, mert ha kiütik azt kezünkből, talán előre eldöntötték a kereszténység és a közérdek ellenségei javára a csatát. És ha vannak, akik még nem egészen értenek minket, azoknak el akarjuk mondani pártpolitikai szenvedélyek nélkül, tárgyilagosan, meggyőződéssel, egységesen, ... hogy mit gondolunk, mit érzünk és mit akarunk ebben a kérdésben.²¹²

Slachta Margit”

²⁰⁹ NEMZETI ÚJSÁG, 1922. I. 3. 6. lp.

²¹⁰ SZTTI 1214.

²¹¹ MAGYAR NŐ, 1920. X. 23. 2. lp.

²¹² NEMZETI ÚJSÁG, 1920. okt. 15. 4. lp.

Ugyancsak a NEMZETI ÚJSÁG-ban olvashatunk a demonstrációról a női választói jog mellett.

„...Ma délután megelevenedett a pesti utca... Ez az elevenség, ez a tömeg, ez a felvonulás új volt, mint a kérdés, és a szellem, mely megmozdította és végighömpölyögtette a széles utcáson. A budapesti keresztény nők vonultak ugyanis a modern politikai hadszíntérre, az utcára, hogy síkra szálljanak a női választójogért, melyet az ellenforradalmas idők megértő keze megadott nekik s a napi- és pártpolitika – legalább részben – el akarja venni tőlük. A nők csendben és méltóságosan vonultak az Operától a Vigadóig, ... méltóságosan és öntudattal teli vitték kívánságaikat és érveiket a nagygyűlésre...

A nagygyűlés olyan volt, mint a felvonulás: nyugodt és méltóságteljes. Nem a követelők, hanem a próbát állottak zsúfolódtak tömeggé egy érzésben és egy gondolatban, nem a kiszorultak, hanem a bástyákon belül állók rendezkedtek be jogaik védelmére. A női tábor segítő harcosai között ott volt a régi politika és ott volt az új...

A megérkező felvonuló menet közönsége csakhamar megtöltötte a Vigadó nagytermét. Az emelvényen a közönség lelkes ovációja közben helyet foglaltak: Prohászka Ottokár, gróf Apponyi Albert... nemzetgyűlési képviselők és a főváros törvényhatósági bizottságának tagjai...

Slachta Margit állott fel szólásra. – Mi a női választójogért vívott küzdelmünket nem tesszük pártpolitikai kérdéssé, hanem a kultúra és a kereszténység kérdésévé.

– A belügyminiszter úr azt kérdezte tőlem a minap: Mit szólnék, ha azok a nők gyülnének össze, akik ellenségei a női választójognak? Azt feleltem, most nemlegességekre egy új országot építeni nem lehet. Aki most nemet kiált, az halott, halottak táborával nem lehet újjáépíteni!...

A közönség perceként át éljenzett, ... majd a különböző társadalmi egyesületek és pártszervezetek kiküldöttei jelentették be csatlakozásukat a politika jogok csorbítatlanságáért folyó küzdelemhez. Különösen nagy sikert aratott Ráfis Mari mezőkövesdi parasztlány felszólalása, aki az ország kormányzásában a nők részvételét nélkülözhetetlennek mondta.

Gróf Apponyi Albert állott fel szólásra zúgó éljenzés és tapsvihár közben... A viharos éljenzéssel fogadott beszéd után az összes vidéki szervezetek képviselői memorandumot helyeztek az elnöki asztalra a csorbítatlan női választójog fenntartása érdekében...²¹³

1921-ben újra szőnyegre került a női választójog megnyirbálása. A belügyminiszter betérjesztette az új választójogi javaslatot, amely elvetette a titkos szavazás elvét. Választójogot ad minden férfinak, aki betöltötte a 24. évét, 10 éve egy helyben lakik és magyar állampolgár és legalább 4 elemít végzett. Viszont csak az a nő választójogosult, aki legalább 30 éves, 10 éve magyar állampolgár, legalább négy elemít végzett és két gyermeke, illetve nyolc középiskolai végzettsége van és férjének is hasonló az iskolai végzettsége. Titkosan csak Budapesten és környékén és egyes törvényhatóságokban szavazhattak, másutt nyílt szavazást kellett tartani.²¹⁴

Margit nővér a Parlamentben két mélyen szántó beszédet mondott a női választójog érdekében, az elsőt 1921. XII. 28-án:

„A képviselők budget jogának²¹⁵ a polgárok szempontjából való fontossága ritkán áll előttünk oly kézzelfogható valóságképpen, mint éppen a mostani időkben, mikor a képviselőknek élniük kell azzal a joggal, hogy a polgárok anyagi ügyeire a legmesszebbmenő befolyást gyakorolják, belenyúljanak háztartásukba, szekrényükbe és pénztárcájukból, hogy úgy mondjam, kivegyék pénzüket az ország érdekében...

²¹³ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. okt. 28. 2. lp.

²¹⁴ Balla Antal, 1937. 510. lp.

²¹⁵ Budget = állami költségvetés.

Az ország zilált anyagi viszonyok közé jutott: *juttattuk az országot*. Mert utóvégre mi, akik felelősek vagyunk, kell hogy ezt ki is mondjuk és elismerjük, hogy a helyzet nem adódott, hanem ezt a helyzetet a mindenkori kormány és ország-, illetőleg nemzetgyűlés teremtette meg... A budget-jog miként való gyakorlása és az ország pénzügyi helyzete közt a legszorosabb és elvitázhatatlan összefüggés van. Most kérdezem: hogyan akarjon magának az egyszerű polgár saját anyagi érdekeinek védelme végett pénzügyeinek vezetésébe beleszólást biztosítani, ha nem a budget-jog *közvetett* gyakorlásával, vagyis a választójog révén...

És itt jutok el első következtetésemhez: a keresztény szociális programnak az általános, nőkre is kiterjedő választójogi követelménye elsősorban a pénzügyi összeomlásban nyer igazolást.

Ha az általános, titkos választójog alapján beküldött képviselők sem fognak tudni jobban boldogulni, akkor a helyzet egészen más elbírálás alá eshetik: akkor a nép nem okolhat senkit, hiszen maga kovácsolta sorsát, maga eszi, amit főzött; ellenben, ha ragaszkodom ahhoz, hogy magam készítem az ételt, holott tudom, hogy főztöm kozmás és azt azokkal etetem meg, kiket *nem engedtem a tűzhelyhez*, ez olyan álláspont, mely joggal támadható.

Mindez még sokkal nyomatékosabban vonatkozik a női választójogra. A férfiaknak vannak erős kulturális és gazdasági szervezeteik: ők jobban tudják érdekeiket hangoztatni, természetüknél fogva szívósabban tudnak követelni, kiharcolni, akaratuknak érvényt szerezni...

A nő minden tekintetben sokkal hátrányosabb helyzetben van.

Az állami pénzügyek miként való viteléből folyó drágaság viszont a nőt éppúgy sújtja, mint a férfit, ő éppúgy fizeti az adót, mint a férfi; sőt kevesebb rutinja és gyöngébb lelkiismerete folytán még sokkal súlyosabban...

Amit eddig a nő választójogáról mondtam, azt az ő egyéni szempontjából tartom szükségesnek és igazságosnak. De ugyanezt a követelményt, főleg a passzív választójogot, *az államháztartás szempontjából* is kívánom indokolni.

Amint mondtam, megállapítottam magamban azt, hogy az államháztartás vitele nagyon nehéz dolog lehet, mert hiszen az egyensúlyt ... biztosítani nem sikerült... Azonban abban, hogy eddig lehetetlennek látszott, sőt hogy a világ legtöbb államában is így van, abban azt az igazságot látom kifejezésre jutni, hogy a földön önmagában minden erő egyoldalú és ha elszigetelődik, saját egyoldalúságán és gyarlóságán bukik meg.

Az, hogy a férfi általában véve szellemileg nagyobb tehetségű, mint a nő – általában véve mondom, mert hisz ebben a tekintetben, sajnos, nagyon is sok a kivétel –, az kétségtelen, de a tények azt mutatják, hogy ez a nagyobb tehetség is pótló erőkre szorul. Végességéből tehát nem azáltal emelkedik ki, ha összehasonlítva magát a még kevesebbel, azt lenézi, a munkából kizárja és önelégülten saját több tehetségére támaszkodva, az érvényesülést a maga elszigetelt jogának foglalja le, hanem ellenkezőleg ha végességét és másra utaltságát felismerve, megkeresi azt a kiegészítő tehetséget, mely önmagában talán sokkal szerényebb, mint az ő képessége, de mint más jellegű erő, megadja azt a kiegészítést, mely az ő erőiből hiányzik...

Ennél a kérdésnél párhuzamot kell a férfi és nő tehetsége közt vonnom.

A kettőnek tehetségei nagyon eltérők. Sajátságos, hogy a férfiak még mindig azt hiszik, hogy a nő nőies jellege csak abban fejeződik ki, sőt csak abban szabad kifejeződni, hogy ő csakis női, gyermekügyi, az érzelmi világba tartozó kérdésekkel foglalkozik... A nő nőiessége mindenestre jellegzetesen kifejeződik a fent említettekben, de amit a férfiak eddig nem látnak, éspedig a közügy kárára, az az, hogy a nő speciális gondolkozásmódja minden körben kifejezést nyer, a nő mindenben más árnyalattal és jelleggel gondolkodik.

A nő másként bonyolítja le a kereskedést, ha kereskedő, másképpen áll be a műhelybe, ha asztalos, és másként foglalkozik pénzügyekkel, ha pénzkézelés van rábízva. A dolog természetesen fordítva éppúgy áll.

A férfi a legnőiesebbnek minősített foglalkozásokba éppúgy belevinné az ő férfiszellemének jellegét.

Én ezen az alapon tartom szükségesnek a nő bevonását az állam pénzügyvitelébe. Nem divat, nem hiú érvényesülési vágy az alapja ennek, hanem az a tény, hogy a nő sok mindent másképpen lát, mint a férfi, és sok mindent meglát, ami a férfi figyelmét elkerüli.

Engedjék meg, hogy egypár speciális különbségre rátérhessek. A férfi egészen biztosan jobban tud megszerezni, de rosszabbul tud megtartani, jobban tud pénzforrásokat meglátni és kiaknázni, de rosszabbul tud takarékoskodni. *A takarékoság elsősorban női tulajdonság...*

A gazdálkodás is általában női tulajdonság és ennek fontos szerepe van. Még a közmondás is azt tartja, hogy a gazda hatókrös szekérrel sem tud annyit bevinni a házba, mint amennyit a rossz gazdasszony a köténye sarkában kivisz. A férfivilág azonban eddig az államháztartásban mindkét szerepet magának vindikálta és nem mondhatnám, hogy mint gazdasszony elsőrangúnak bizonyult, mert kötény nélkül is többet vitt ki a házból, mint amennyit hat ökörrrel bevitt. A nő... *kicsinyes, részletező*. Ha így van, akkor éppen ezen az alapon kérem az államháztartásba való bevonását!

A férfi az ő nagy stíljében nagystíliúen költekező is. Az eredmény nagy stílben áll előttünk. Talán sehol olyan fontossága az aprólékosságnak, kicsinyességnek, részletezésnek, kicsinyben való takarékoságnak nincs, mint éppen a pénzkezelésben... Az apró pazarlásokra csak egy jelentéktelennek látszó kis példát hozok. Magyarországon jelenleg az általános választójog értelmében kerekszámban 3 és 1/4 millió szavazó van. Ezeknek szavazatait borítékba teszik, holott ugyanúgy lehetne magát a szavazólapnak szélét enyvezni és azt leragasztani, ami a mostani papírárok mellett csak ennél az egy aktusnál 1-2 millió megtakarítását jelentené... Ezért ezt a női tulajdonságot nem szabad lenéznünk és kikapcsolnunk, mert lassan rájövünk, hogy a nagy világegyetem porszemekből áll és nincs az a nagy kapu, amely nem kis sarkakon fordulna meg.

Van aztán még egy dolog, melyben szintén nagyon élesen nyilatkozik meg a két nem közti gondolatmenet-különbség...

A férfi gondolatmenetében elvont.

Ő számokat, összeadásokat, kivonásokat lát, esetleges deficiteket, egyensúlymegbillenéseket állapít meg, de azon túl nem megy.

A nő számokon és számtani viszonylatokon túl, azokat az embereket is látja, kikre ezek a számadatok kihatással vannak.

Mikor a pénzügyminiszter úr azt mondta, hogy ez évben 16 milliárd lesz a deficit, vagyis tizenhatezer-millió korona újabb adósságot csinálunk, akkor lelkivilágom előtt elvonult az a 8 millió ember, illetőleg 2 millió család, kiknek ezt viselniük kell, akkor láttam, hogyan nehezedik rájuk az újabb 8000 korona adósság az eddigi rettenetes terhekhez. Láttam azt a sok könnyet és a félig átvirrasztott éjszakákat, melyekben az asszonyok, kiknek a terhekben osztozniuk kell, munkával próbálják pótolni, amit a drágaság tőlük elrabol; láttam azokat a vézna, sápadt, nélkülöző gyermekeket, kiknek emiatt nem jut, ami számukra az életfenntartáshoz oly nélkülözhetetlen lenne; láttam azokat a gondterhelt családapákat, kik nem tudván övéik sorsán enyhíteni, bánatukban – ahogy ezt a férfiak tenni szokták – kocsmában vagy a kártyaasztal mellett felejtik el a felejtési valót és rántják le szeretteiket még nagyobb, még mélyebb örvénybe. Egyszóval mi nők a számokon keresztül azokat az embereket látjuk, kikre nézve ezek a szörnyű számok újabb szenvedéseket jelentenek.

Ennek jelentősége abban van, hogy aki tudja, hogy amikor költ, nemcsak pénzhez nyúl, hanem embertársainak szenvedést okoz, esetleg boldogságába markol, esetleg megöli, azt ez az élő tudat hatalmasan visszatartja attól, amitől holt számok vissza nem tarthatták volna...

Hogy jobban fogunk-e boldogulni, ha a nőt is belevonjuk a pénzügyekbe, tényekkel nem tudjuk bizonyítani, csak következtetünk rá. Azonban, hogy a férfiaknak ezen feladat megoldása nem sikerült, annak bizonyossága egy koldus ország és mérhetetlen nyomor.

Felhívok tehát minden igazságos, objektív és hazaszerető embert, hogy attól az irányzattól, amely csődöt mondott, térjen el és az igazságosság, objektivitás, hazaszeretet alapján foglalja el azt az álláspontot, melyen állva, talán egy kicsit több boldogulási lehetőség fog jutni a hazának és testvéreinknek... nők aktív és passzív választójogának indokolását elsősorban pénzügyeink eddigi vitelében és jelenlegi pénzügyi helyzetünkben találjuk meg.²¹⁶

1922. I. 28-án napirend előtti felszólalásában százhetven társadalmi és kulturális szervezet nevében tiltakozik a női választójog megnyirbálása ellen.²¹⁷

Második beszédét a női választójog érdekében 1922. február 14-én mondta el.

(Kivonatosan közöljük):

Az évszázadok folyamán a férfi volt a jogász és törvényhozó. Ennek a két funkciónak az alapja pedig az igazság- és jogéretet kell hogy legyen. A férfi pedig két kódexet szerkesztett a jognak és igazságnak: az egyiket önmaga, a másikat a nők számára. Krisztusi igazság megdöntötte ezt a kétféle elvet, egy elv érvényes mindenkire. Külföldi példák után felolvas egy 1790-ből származó röpiratot, névtelen szerző műve: „A’ magyar Anyáknak az Ország Gyűlésére egybegyűlt Ország Gyűlésére egybegyűlt Ország’ Nagyk’ , s Magyar Atyák’ Elejébe Terjesztett alázatos kérések.”²¹⁸ A kérés csak annyi 1790-ben, hogy az országgyűlés ülésein nők is jelen lehessenek. Kérésük mellett (sok egyéb ok mellett) azzal is érvelnek a magyar nők, hogy: „...az országgyűlésen az a hely, melyben a szabadságnak magva ajkatokról a mi szívünkbe pereghet, onnét pedig fiaiok szívében hajthat kellemetes növéseket...” Majd így folytatja a képviselő: Arra is rájön tehát a modern ember, hogy az ő nője csak emelkedik azzal, ha a körülötte lévők nőjét is emeli! „...Nekünk új világot kell teremtenünk, előttünk tényleg a krisztusi igazságnak és jogegyenlőségnek kell világítania. Ami elmúlt, az a múlté, mi azonban a jövő felé haladunk, melynek küzdelmeibe mindenkit egyformán be kell vonnunk... Ami miatt mi politikai egyenjogúsítást kérünk, az az igazságéretetnek csupán az a legelemibb követelménye, hogy amint mi ugyanolyan polgárai, egyedei vagyunk a hazának, mint a férfiak, mi, akik ugyanúgy dolgozunk, a közös terheket ugyanúgy viseljük, az adóztatás, akár a vagyonszállás minket ugyanúgy sújt, és a háborúban megfelelő téren a terhek nekünk éppúgy kijutnak, mi ugyanolyan mértékben kapjuk meg azt a befolyást is, ami minket megillet” ... Ezután részletezi, hogy a modern fejlődés, a férfiak által irányított technikai civilizáció milyen elviselhetetlen terheket rótt a nőkre, akiknek a boldog családi otthonból ki kellett lépni az élet küzdelmeibe nagyobb terhet hordozva, mint a férfi, akkor kéri ezekhez a terhekhez a jogokat is ... Nemcsak nők kerültek a férfiak által irányított fejlődés útján a két-háromszoros teherviselés igája alá, hanem megjelent a kizsákmányolt gyermekmunkás is. „Mert megjelent a kapzsi tőke, amely pedig szintén a férfiak kezében van... férfikézből van a törvényhozás, férfikézből van a tőke és az egyik nem érzi magát elég erősnek arra, hogy a másik ellen szót emeljen, és nincs itt a nő, aki felkiáltana és azt mondaná: Mi lesz az asszonnyal, mi lesz a gyermekkel? ... Megemlíti, hogy amikor beadta a családi bérrendszerre vonatkozó indítványát, a pénzügyminiszter azzal intézte el, hogy: „itt valami családi bérrendszerről van szó, ezt az indítványt el nem fogadom.” ... „Mindig azt állítottam, hogy töredék tehetsége van a férfinak, töredék tehetsége a nőnek és valamint ha csupán a nő kezében volna a törvényhozás, pusztán altruizmusból szertefoszlanék kezében a tőke ugyancsak az emberek kárára, ugyanígy, ha tisztán férfiak kezében van a törvényhozás, *akkor tönkremegy kezükben az ember a tőke és a versenyképesség érdekében.* (Kiemelés tőlem: M.I.) Ezért szükséges a kooperáció...” A férfi a nőt csak szakácsnőnek és dajkának tudja elképzelni, és ez így is volt, „ezért van nekünk a

²¹⁶ Ez a beszéd megjelent különnyomatban, Bp. é. n. Stephaeum. A klny. szemléletei az állami költségvetés történetét 1867-1913-ig, valamint a pénzügyminiszterek neveit és hivatalban töltött idejüket ue. időszakban.

²¹⁷ Nemzetgyűlési Napló, 1922. I. 28. 69. lp. ÚJ NEMZEDÉK, 1922. I. 29.

²¹⁸ Petrik I. 177. tétel, OSZK jelzet: 316.944, 802. 235.

közéletben olyan kevés jellem-nagyságunk, a közélet azért nélkülözi az igazi férfiakat, mert otthon a lelki, a szellemi anyaságot nélkülözték a gyermekek.” Tarthatatlannak látja azt, hogy vagy bezárják a nőt a horizont nélküli háztartási munkába és fölöslegesnek találják szellemét képezni, vagy kidobják az életbe, és nem veszik figyelembe, hogy a nőnek otthoni terhei is vannak, tehát másként kell kenyérkeresetre beállítani. „Ez hátrányos a nő szempontjából is, de nem elsősorban a nő szempontjából, hanem a gyermek, a jövő generáció, a férfi és a nemzet szempontjából” ... Kiáll amellett, hogy a nőt adjuk vissza a családnak, viszont „...adjuk meg a szabad fejlődést a kivételes egyéniségek számára.” Kiemeli Florence Nightingale-t, Harriet Beecher Stowe-t, Sziénai Szent Katalint, Madame Curie-t. Hatásos képekkel (fék a szekéren, gőz a lokomotívban) hangsúlyozza, hogy igazságtalan a törvényjavaslat, amikor kétféle mércét ír elő a választópolgárnak, és „ezt nem teheti meg az a nemzetgyűlés, amelynek legtöbb tagja a nők szavazatának köszönheti mandátumát.”²¹⁹

Slachta Margit után gr. *Apponyi Albert* kapott szót, aki így kezdte el beszédét: „Az előttem szóló igen tisztelt képviselőtársam hálára kötelezett engem nemcsak abban az értelemben, melyben mindannyiunkat hálára kötelez ezáltal az igazán kiváló beszéd által, amellyel a nemzetgyűlés naplóját gazdagította, hanem különösen azért, amennyiben beszédemnek lényeges megrövidítését tette lehetővé, mert azok után, miket ő a női választójog tekintetében elmondott, nekem nem szükséges többé erre a tárgyra bővebben kitérnem, mert szebben, kimerítőbben, alaposabban azt előadni és megmotiválni nem lehet, mint ahogy ő tette.”²²⁰

* * *

1922. II. 16-án a Nemzetgyűlés megtartotta utolsó ülését, ezen Slachta Margit utolsó szót szólalt fel és ebben a rövid beszédben – amit hatyúdalának is mondhatunk – összegezi azt, amit politikai hitvallásának tekinthetünk:

„T. Nemzetgyűlés! Indítványozom, hogy holnap a rendes szokás szerint hálaadó istentiszteletre gyűljünk össze. ... Ez alkalommal még egy különös okunk is van erre. *Soha országgyűlés nem ült össze a nemzetnek olyan nagy várakozása mellett, mint éppen a jelenlegi* és ez a nagy várakozás a keresztény igazságok megváltó erejének szól. A sok nyomor, a feladatoknak emberfölötti nagysága és részben a mi gyarlóságunk folytán, ezeknek a várakozásoknak teljes mértékben nem felelhettünk meg. Ebből következik, hogy a tájékozatlan tömegek az emberi pszichológia folytán meggyengültek az eszmék iránti hitükben, *márpedig az volna a legnagyobb baj, ha a körülmények folytán tényleg csak jelszóvá válnék a keresztény eszme és ha az a hit, amivel iránta viseltetnek, meggyengülne.* Ezért kétszeres feladatunknak érzem, hogy mi, akik igazán hiszünk ebben az eszmében és akiket nem a konjunktúra²²¹ vezetett ide, hitvallást tennénk az egész nemzet előtt arról, hogy mi ebben rendületlenül hiszünk tovább, hogy a mi lelkünkben az Istenhez való kiáltást nemcsak a bolsevizmustól való megrettenésünk fakasztotta és hogy a mi ajkunkról a fohász nemcsak az első lelkesedés ünnepi hangulatában szállt az Istenhez, hanem hogy mi rendületlenül, munkában, verejtékek, csalódások és eredménytelenségek között is rendületlenül hiszünk abban, hogy a mi nemzetünk csakis a krisztusi igazságok alapján vezethető a boldogság útjára.”²²² (Kiemelések tőlem: M.I.)

A hálaadó szentmise másnap volt a Bazilikában.²²³

²¹⁹ Nemzetgyűlési Napló, 1922. II. 14. 15. lp.

²²⁰ Nemzetgyűlési Napló 1922. II. 14. 20. lp.

²²¹ itt: nem magunk érdekében, hanem az emberek szolgálatáért jöttünk ide.

²²² Nemzetgyűlési Napló, 1922. II. 16. 16-59. lp.

²²³ NEMZETI ÚJSÁG, 1922. II. 18. 3. lp.

Természetes, hogy a júniusra kitűzött választásokra azonnal elkezdtek készülni a pártok. Március 3-án viszont hírül adta a sajtó, hogy „Slachta Margit ... a következő választásokon nem léphet fel, mert ehhez mint missziós nővérnek engedélyre van szüksége, ... ahhoz, hogy az engedélyt megkapja, irányt kellene változtatnia, ami – tekintve, hogy ehhez a belső meggyőződése hiányzik” – nem teheti meg.²²⁴ Öt nap múlva volt a Keresztény Női Tábor nagygyűlése, ezen Slachta Margit, azután, hogy beszámolt politika működésének eredményéről, utalt az egyes lapokban megjelent, személyével kapcsolatos rosszakaratú híresztelésekre. Ő a Szociális Missziótársulat tagja és éppen ezért engedelmességgel tartozik felettes hatóságának, amely azt kívánja, hogy *a politikai élettől vonuljon vissza. Egyben bejelenti a női tábor elnökségéről való lemondását is* ... Kedves emlékekkel távozik ... tudja, hogy áldozatot hoz, de ez az áldozat nem keserű., A jelenlévők tiltakoztak a bejelentés ellen és elhatározták, hogy deputációt menesztenek Farkas Edith-hez, hogy álláspontjának megváltoztatására bírják.²²⁵ Ez azonban nem sikerült, ezért a Női Tábor a püspöki karhoz fordult, kérve, hogy járjanak közbe a Szociális Missziótársulat Főnökségénél, hogy engedélyezze Margit nővérnek a további politikai szereplést. Erről a Püspökkari értekezlet 1922. márc. 22-i jegyzőkönyve ezt írja: „...Noha a püspöki kar teljes elismeréssel van Schlachta (!) Margit politikai működése iránt, a Szociális Missziótársulat belügyeibe avatkozni nem óhajt.”²²⁶

Farkas Edith álláspontjáról a következő fejezetben szólnunk, ezt a fejezetet egy korabeli szójátékkal zárjuk:

„– Mit gondol Slachta Margit, lesz-e méltó utóda a Parlamentben?
– Kéthly.”²²⁷

²²⁴ NEMZETI ÚJSÁG, 1922. III. 3. 3. lp.

²²⁵ NEMZETI ÚJSÁG, 1922. III. 18., SZTTI 1182/83. ÚJ NEMZEDÉK, 1922. III. 9.4. lp.

²²⁶ A püspöki kar tanácskozásai... 1919-1944. Bp. 1984., 99. lp. EPL Csernock Cat. 59. 692. 1922.

²²⁷ H. dr. Boross Vilma közlése. SZTTI 1206/48.

VI. A Szociális Missziótársulattól a Szociális Testvérek Társaságáig

Az előző fejezetben folyamatosan akartuk bemutatni Slachta Margit első parlamenti ciklusát, ezért mellőztük a külső és belső történések vázolását. Ezt a fejezetet azonban ezekkel kezdjük, hogy érthetőek legyenek az itt következő történések. A magyar női társadalomban „keresztény” vonalon 1919-ig a Szociális Missziótársulat volt az egyetlen összefogó erő, szervezeteivel behálózva az egész történelmi Magyarországot. 1919-től új szervezetek indultak meg, így a Tormay Cecil vezette Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége (MANSZ),²²⁸ a Magyar Országos Véderő Egyesület (MOVE),²²⁹ amelynek ugyan Horthy kívánságára Farkas Edith elvállalta a „női osztály” elnökségét,²³⁰ de voltaképpen nem dolgozott benne.²³¹ Mindamelllett – tudjuk meg egy korabeli levélből a Misszió Társulatról – „...helyzetünk az utolsó fél év alatt egészen megváltozott, megszoktuk az első helyet, és most bizony legjobb esetben negyedik helyen vagyunk. Ébredők,²³² MOVE, MANSZ erősen dolgoznak. S ehhez a mi belső nagy nehézségeink...”²³³ Ezekről a „belső nagy nehézségek”-ről csak sejtéseink vannak, de a rendelkezésre álló dokumentumokból egyeseket ki lehet hámozni. Mint láttuk, Slachta Margit és nővértársai életét az engedelmesség hitelesítette. Nyugodtan haladhattak, mert mind Farkas Edith, mind Prohászka püspök egyetértett a nőmozgalmi munkákkal. Prohászka egyéb megnyilatkozásai közül idézzük fel azt, amit 1920 októberében mondott: „...A hitetlenség, erkölcstelenség, blazirtság, a destruktív szellem ... olyan óriási veszedelem, amely szükségessé teszi a *nők további politika szervezkedését*. Meg kell értenie mindenkinek, hogy a világ felének *dukál* valami abból, ami a közelben lejátszódik ... A nők nem lázadók, hanem új hivatással felkent bajnokai a nép és az emberiség boldogulásáért vívott harcoknak.”²³⁴ Farkas Edith pedig 1915-től kezdve közel húsz általunk ismert cikkben fejtette ki közéleti vonatkozású gondolatait, nemcsak a KERESZTÉNY NŐ, illetve a MAGYAR NŐ hasábjain, hanem a NEMZETI ÚJSÁG c. napilapban is.²³⁵

Ismerjük meg egy ilyen cikkét:

„A küzdő női tábor.

...Szomorú lélekkel nézek végig a hazán, tekintetem megnyugvással és reménnyel pihen meg azon az óriási társadalmi faktoron, melyet a kommün óta úgy nevezünk, hogy: »Keresztény Női Tábor«. Ez a tábor egy sereg lelki életet élő nő, ki nemcsak a túloldal

²²⁸ 1918 decemberben alakult, 1944-ig az ország „hivatalos” nőszervezete volt. Lapjuk A MAGYAR ASSZONY.

²²⁹ 1918-ban alakult fajvédő programmal. Ld.: Dósa Rudolfné: A MOVE... 1918-1944. Bp. 1972.

²³⁰ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. I. 17.

²³¹ Farkas Edith Rónai Petra nővért akarta titkárnak az egyesülethez, aki kérte, hogy tekintsen el tőle, mert az Egyesület elveivel nem tud egyetérteni. SZTTI 422.

²³² ÉBREDŐ MAGYAROK EGYESÜLETE kifejezetten antiszemita alapon szerveződő társadalmi egyesület.

²³³ Rónai Petra nővér levele lelkiatyjához Zimányi Gyulához 1920. aug. 10. SZTTI 1182/76.

²³⁴ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. X. 12. 5. lp.

²³⁵ KERESZTÉNY NŐ-ben megjelent cikkek: Per cruce ad lucem. (Nőmozgalomról). 1915/5., Nők egyéves önkéntessége, 1916/5., Katonai hősiesség, loyolai pedagogia, 1917/2., A nő állampolgársága, 1-2 1917/5-7., A női választójog 1918/1-2. A MAGYAR NŐ-BEN: Zászlóbontás, 1918/1, Mi és a politika, 1918/8, A nő a politikában, 1918/20, A hívó Magyarország, 1919/2, Fogadalmas nővérek a politikában, 1919/7, A női választójogért, 1920/15. A NEMZETI ÚJSÁG-ban: A küzdő női tábor, 1920. X. 24., A női tábor a magyar haditáborért, 1920. XII. 11.

hibáit látja, hanem a magáét is és ki a nő radikális gondolkodásával és hajthatatlan akarateréjével sokban talán alkalmasabb a nagy átoknak: a széthúzásnak a megszüntetésére, mint a férfi.

Valami ős, anyai erő kel fel a lelkünkben a folytonos pártoskodások fölötti haragunkban és nehogy hőseink hiába haltak meg a hazáért, el vagyunk tökélve, hogy hazánk konszolidációján szívvel-lélekkel közreműködünk s azt befejezéshez juttatjuk... Nekünk vannak elveink, mi tudjuk, mit akarunk... Lelkiükben Krisztust és földi helyettesét, világiakban a törvényes államfőt követjük... Munkát, rendet, fegyelmet, békét akarunk... Kár volna a nőket a törvényhozásból és egyéb polgári jogokból kihagyni. Nem a mi szép szemünk miatt, hanem a bennünk rejlő értékek miatt... Csendesen és szervezett fegyelemben megindítjuk azokat az áramokat, amelyekből gyógyulás remélhető. Lehet, hogy hónapok vagy évek múlva, lehet, hogy sohasem fog munkánk igazi eredménye napfényre kerülni; mi beérjük a rejtett munka áldásaival... Mi csak azt gondoljuk, hogy az ilyen nagy közéleti szellemi szegénységben, mint amilyenben mi vagyunk, jó lenne a mi értékeinket is »hozzávenni« A szakadó partokat millió gyökér fogja tartani. »²³⁶

Ez az írás a női választójog érdekében szervezett nagyhatású tüntetés idején jelent meg, (Ld. 93-95. lp.) ennél világosabban aligha lehet kiállni egy eszme mellett. Ami a „belső nagy nehézségeket” illeti, másutt kell keresni az okokat. Farkas Edith a Nemzeti Hadsereg bevonulásának estéjén került kapcsolatba Horthy fővezérrel és családjával. A Missziótársulat szervezetei díszítették fel a bevonulási útvonalat és képviselőik is köszöntötték a fővezért. Innen kezdve a legszorosabb barátság szövődött Horthyné és Farkas Edith között. Tegeződtek. Így közvetve szívélyes kapcsolat alakult ki a kormányzóval is.

„A Főnökasszony mindinkább ellenezte a keresztényszocialista irányzatot, mert a Kormányzó közvetlen környezete ellenezte azt, viszont keresztényszocialista körökben az a gondolat terjedt el, hogy ő befolyásolja a Kormányzót a keresztényszocializmus ellen... »²³⁷ Másik ellentét forrása az akkori politikai helyzet, amikor IV. Károly király egy éven belül kétszer próbált meg visszatérni (1921. március és október vége), az ország szellemileg megosztott volt a legitimisták és a szabad királyválasztók között. Ez utóbbiak nem titkoltan Horthyt akarták királlyá tenni, és a Főnökasszony is az ő pártjukon volt, ellentétben a nővérekkel. A szemléletbeli különbségeket nehezítette a Társaság anyagi helyzete, amely mint az egész országé, igen nehéz volt, és a nővérek közül többen már úgy látták, hogy külföldre kell menniük anyagiakat gyűjteni, hogy az itthoni feladatokat elláthassák. A harmadik nehézség abból adódott, hogy Farkas Edith ismét új lelkiatyát választott, most P. Bíró Ferenc SJ személyében, aki 1921-ben megalapította a Jézus Szíve Népkegyelmei Társaságát,²³⁸ és ezzel ismét új lelkiismereti változat indult el a Társulaton belül. A külső munkatéren dolgozó nővérek kevesebbet éreztek ebből, a belső munkatéren és a noviciátusban uralkodóvá lett a jezsuita lelkiismeret. Érdekes, hogy Farkas Edithet egy jezsuita, P. Bangha győzte meg, hogy lépjen ki a Társulat a közélet területére, és most, mikor ez a kilépés Margit nővér személyében olyan jól sikerült, egy másik jezsuita, P. Bíró kezdeményezi a visszalépést. Ismét egy korabeli levelet idézünk: „...e hó végén jönnek ide [Szikszóra] lelkiatyáinkra Etelka és Klotild nővérek, stb... (A lelkiatyáinkat P. Bíró!! tartja, persze én nem veszek részt, ránc... marad akkor a ház)... ahányszor a szikszóiak [értsd: a Szikszón lévő nővérek] visszajönnek Pestről, újra örülök és hálát adok, hogy itt vagyok. Nem bírtam volna ki tovább, az utolsó órában jöttem el... Legnagyobb fájdalommal

²³⁶ NEMZETI ÚJSÁG, 1920. X. 24. 4. lp., SZTTI 693.

²³⁷ Rónai Erzsébet Petra: Társaságunk története. A TESTVÉR, 1931. IV. 5. lp. P. Zadravecz titkos naplója. Kossuth, 1967. 264. lp.

²³⁸ Puskely Mária: Szerzetesek, h. n. 1990, 137. lp.

... a női választójog, s hogy nem dolgozhatom ebben ... Margit nővér minden erejét beleteszi ... mi jön azután, az fájdalom, nem rajta fordul... ezért külön örülök, hogy itt vagyok, mert nem tudom, hogy bírnám ki, hogy munkában el vagyunk tőle tiltva... ”²³⁹

Az előző fejezetből tudjuk, hogy 1922 februárjában a Nemzetgyűlés befejezte működését. Ugyanakkor megkezdődött az előkészület az új választásokra. Margit nővér nem kapott főnöknői engedélyt, hogy elfogadhassa a jelölést. Pontosabban Farkas Edith *feltételhez* kötötte: indulhat, ha „szabad királyválasztó”-ként indul. (A szabad királyválasztók Horthy akarták királynak.) Margit nővér, az elvek embere, nem adja fel legitimista meggyőződését, inkább visszavonul. 1922. április 2-án a NEMZETI ÚJSÁG nyolcadik lapján megjelenik: „Politikusok véleménye az első magyar nőképviseelő működéséről”, ebben többek között a következő olvasható: „...Parlamentari szereplése *dicsőségére válik a nőknek is, de a keresztény politikának is*. Kikapcsolása a parlamenti tevékenységből »fél csatavesztést« jelent a keresztény táborra nézve. Akik bárminő okból őt félreállítják, öntudatlanul több kárt okoznak a keresztényszociális, nemzeti gondolatnak, mint ezer dühös ellenség... ”²⁴⁰ A nővérek erről mit sem tudhattak, 1922 márciusától, ahogy megkezdődtek a választási előkészületek – olvassuk egy korabeli beszámolóban –, a Főnöksasszony megtiltotta a nővéreknek, hogy újságot olvassanak, sőt, utasította őket, hogy ne keresztény szocialista, hanem kormánypárti jelöltre szavazzanak.²⁴¹

Margit nővér később nyomatékosan leszögezi, hogy nem a politikai nézeteltérés okozta volna a szétválást: „...mikor a Missziótársulat kikapcsolta tevékenységéből a politikát, *a magam személyére nézve ez csak fájdalom volt, de ebből nehézségem nem volt, mert én tudtam, hogy ha fogadalmat tettem egyszer a Missziótársulatnak, akkor annak a főnöknek a célja, szándéka nem tartozik rám és neki joga van velem rendelkezni és joga van engem visszahívni, akárhogy fáj is nekem..* ”²⁴² (Kiemelés tőlem: M.I.)

A nehéz anyagi helyzet, meg a közéletből való visszavonulás után, amikor az események miatt „nem éppen kellemes érdeklődés központjába” került, kérte Margit nővér, hogy elmeessen Amerikába gyűjteni a Missziótársulatnak. 1922 nyarán kapta meg erre az engedélyt és ugyanakkor érkezett a Cleveland-i püspök levele is, melyben kéri Farkas Edithet, hogy jöjjön Münchenbe, hogy ott vele egy amerikai letelepedésről tárgyaljon. A Főnöksasszony Margit nővérral ment oda, mert őt szánta az amerikai misszió vezetésére. Margit nővér ezután Londonba ment, hogy nyelvtudását gyarapítsa, azért oda, mert legkisebb húga, Slachta Erzsébet az ottani magyar követség alkalmazottja volt.

Farkas Edith pedig, a nővérek megkérdezése nélkül megállapodott P. Bíróval, hogy egyesítik a most meginduló Jézus Szíve Népleányokat a Missziótársulattal. Ennek talán első jele az volt, hogy a KERESZTÉNY NŐ-vé visszavetett MAGYAR NŐ 1922-es júniusi száma a címlapon közli, hogy P. Bíró a társulati kápolnában triduumot [háromnapos ájtatosságot] tartott, utolsó napján a Kormányzóné őfőméltósága is jelen volt, és ft. P. Bíró mélyen megható szentbeszéde után a kitett Oltáriszentség előtt Farkas Edith Főnöksasszony felajánlotta a Missziótársulatot a Szentséges Szívnek.

A nővérek eddig tegezték egymást, ezután – a hozzáférhető levelek alapján – azt kell mondanunk, hogy kötelező lett a magázás.

²³⁹ Rónai Erzsébet Petra levele lelkiatyjához, 1922. II. 3. SZTTI 1182/80.

²⁴⁰ Ezt Huszár Károly nyilatkozta. Írtak még: dr. Bénárd Ágoston, Haller István, Rakovszky István, Tomcsányi Pál, Turi Béla, egy névtelen KNT-tag és Gömbös Gyula. Az ő nyilatkozata érdekes kritikát tartalmaz: Slachta Margit megállta a helyét, „csak egy hibája van: politikai kérdésekben sokszor túlságosan idealista, dogmatikus és talán egy kissé szubjektív is...” Mintha csak a TÁRSADALMI SZEMLE véleményét hallanánk: „Slachta Margit élete és politikai pályája: anakronizmusok sorozata.” (1983/4, 89. lp.)

²⁴¹ Rónai Erzsébet Petra i. m. In: A TESTVÉR 1931/5, 6. lp.

²⁴² SZTTI 1157/80b. Slachta Margit testvér 1926-27 fordulóján mondott tanítása.

A Főnöknő 1922 nyarán hívatta Bokor Erzsébet nővért (az alapítók egyikét) és Rónai Mária Paula nővért „és azt mondta, hogy egyesíti a Társulatot a Népkegyekkel és neve Jézus Szíve Szociális Népmisszió lesz. Paula nővér ekkor azt kérdezte, hogy a Főnöknő Anya megbeszélte ezt már az idősebb nővérekkel? Azt válaszolta: Csak nem képzeted, hogy tőletek teszem függővé az elhatározásomat! Ekkor mentünk el mi ketten Esztergomba és jelentettük szóban Lepoldnak,²⁴³ aki azt mondta, hogy erről azonnal beszámol a Prímásnak. Visszajött azzal, hogy a Prímás nem engedélyezi a fúziót...”²⁴⁴

Margit nővérnek is – aki mint tudjuk, Londonban volt – megírta a döntését Farkas Edith. Margit nővér több választ is küldött, levelei híven tükrözik belső gyötrelmeit és az elmélkedés és imádság által megoldást kereső és találó gondolatait.

„London, 1922. szept. 1. Kedves Főnöknő Anyám! Sürgönye, ajánlott levele és Hildegárd nővér levelében küldött sorai megjöttek. Az amerikai vízum már bent van passpartomban... Bármely pillanatban megindulhatok Amerika felé. Ami azonban nekem legyőzhetetlen belső nehézséget okoz a kiutazással szemben, az az a körülmény, h[ogy] az augusztus végére tervezett lelkigyakorlat, illetőleg az új belső elrendezés szeptember közepére vagy második felére elmaradt és így nekem anélkül kellene elutaznom, h[ogy] az elrendezés végeredményét tudnám. Ezen bizonytalanságban pedig nem indulhatok. Mikor K[edves] F[őnöknő] A[nyám] kikapcsolt a külső munkából és volt időm a benti helyzetbe betekintést venni, akkor láttam, hogy bent milyen súlyos a helyzet és hogyha gyors és közmegnyugvásra szolgáló elrendezés nem jön, az tovább nem is tartható. Adja az Úr Jézus Szent szíve (!), hogy a társulat az új elrendezésben az újjászületést és problémáinak megoldását megtalálja! De mi történik, ha nem találja meg?... Fájdalommal írom le, de úgy van, h[ogy] akkor nekem, aki legelső naptól kezdve mindent végigéltem és láttam, hogy fejlődött oda a dolog, ahol ma van, ott a távoli Amerikában rendezetlen, hazai társulati körülmények közt F[őnöknő] A[nyát] tovább szolgálni esetleg nem lenne meggyőződésem. – Bocsánatot kérek, hogy ezt nem mindjárt a sürgöny vétele után írtam meg, de ennyi ideig rágódtam a dolgon, haboztam, gondolkodtam, tépelődtem, míg végre ma, első péntek, lelki magányt tartva arra az álláspontra jutottam, hogy bizonytalan hűség tudatával útra kelni ... nem lenne becsületes. – Kérésem mindezek után az, hogy úgy a magam lelki megnyugvása, mint az ügy érdekében engedjen most K[edves] F[őnöknő] A[nyám] hazautaznom... legyen olyan jó az amerikai utat későbbre tenni, hogy az elrendezés végeredményét én itt Londonban megvárhassam, magammal azok alapján tisztába jöhessek és úgy mehessek ki... De teljes biztosságot igényel a lelkem, mert jó kilátások és a jövőre vonatkozó biztatások már nem nyugtatnak meg, csak bekövetkezett tények. – Úgy vágyom arra, h[ogy] bár megértene most az egyszer K[edves] F[őnöknő] A[nyám] – nagyon aggódom, h[ogy] soraimból ezúttal sem fog mást kiolvasni, mint rebelliót vagy ehhez hasonlót. – Kezét csókolja és válaszát várva-várja leánya, Margit nővér.”

Két nap múlva Bokor Erzsébet nővérnek ír: „...Hosszas tépelődés, gondolkodás után Istennek ajánlva az ügyet, végleges álláspontra jutottam, melyről kedves Főnöknő Anyát és Főnöknő nővért levélben és sürgönyileg is értesítettem: kértem hajójegyem visszaadását, esetleg azt, hogy más menjen Amerikába és az én hazahívásomat az elrendezés utáni időre. Arról, hogy mit fogok tenni, célszerűbbnek láttam nem írni és magának sem írom meg, azt hiszem, jobb. Hazahívásomat azért kértem az elrendezés utánra, hogy K[edves] F[őnöknő] A[nyám]-t ne nyugtalanítsam jelenlétemmel és ne tartsam állandó aggodalomban, h[ogy] én a testvéreket magamhoz ragadom... a következőket tartom szükségesnek megírni, és kérem, közölje azokkal, akiket illet: Ha a rendezési lehetőségek közül azt választja K[edves] F[őnöknő] A[nyám], hogy fuzionáljunk a népkegyek kongregációjával, én, ahogy most ítélem

²⁴³ Leopold Antal prelátus, Csernoch primás közvetlen munkatársa.

²⁴⁴ SZTTI 1182/87, és szerző beszélgetése 1981-ben Buffalóban Bokor Erzsébet testvérrel.

a helyzetet, ahogy sejtem a jövő fejlődést és ahogy ismerem saját magamat, *nem fogok belépni*. Azt hiszem, fölösleges kérni, hogy azon felvilágosításon kívül, melyet testvéri szeretetből tartozunk egymásnak megadni, se pro se kontra senkit reá ne beszéljenek, csak imádkozzunk, imádkozzunk, h[ogy] a jó Isten akaratát sikerüljön teljesítenünk. Azonban éppen ezen testvéri szeretetből kifolyólag kérem, hogy a rendezési tárgyalásoknál, úgy hogy mindenki tudomást vegyen róla, szabályszerűen, e két pontban hozzanak törvényes határozatot:

1. Ne legyen szabad az új alakulatba belépni senkinek egyszerre véglegesen, hanem csak egyévi jelöltség és egyévi noviciátus után lehessen véglegesen tagja az esetleges új alakulatnak.

2. Az esetleg be nem lépőkről történjék igazságos anyagi gondoskodás. Ez igazságos, hiszen nem ők lépnek ki, hanem a társulat, melybe beléptek, szűnik meg, illetőleg alakul *esetleg* át. És a legjobb erőből odaadott 10-15 évért nem kárpótlás egy esetleges állás.

K[edves] F[őnöknő] A[ny]a-nak a gyűlésen való felolvasás céljából elküldtem ezen pontokat.

Értesítsen *azonnal*, ha leveletem megkapta. Az összes testvéreket szeretettel öleli és Jézus Szent Szívének ajánlja testvérük, Margit nővér. London, 1922. szept. 3.”

A következő nap ismét Farkas Edithnek ír saját álláspontjáról:

„London, 1922. szept. 4.

Kedves Főnöknő Anyám! Nagy, döntő és amint írja, *végleges* elhatározásáról szóló levelét megkaptam... így kedves F[őnöknő] A[ny]a a mindenről való lemondás álláspontjára helyezkedett a maga személyét illetőleg. Szívem mélyéből fogok imádkozni azért, h[ogy] teljes mértékben sikerüljön ezt az áldozatot meghoznia és h[ogy] megtalálja azt a boldogságot, melyet az Úr Jézus azoknak ígért, kik őérette mindenről lemondanak. Ha a lemondás nem tisztára Ő érette történik, nem is bírjuk ki, mert a megvalósításnál látja az ember, h[ogy] a „minden” milyen nagyon sokat foglal magában. – *Ami pedig engem illet, magamra nézve nem ítélem az új alakulásba való belépést a jó Isten akaratának*, és azért, ha más belső felvilágosítást nem kapok, mint amelyet most látok, *én nem fogok belépni*. (Kiemelés tőlem: M.I.) ... Hogyha egyszer úgy fordulna, hogy személyes szolgálatára lehetnék, valamiben, ... *Cordéliára*²⁴⁵ *mindig számíthat*. – Azt, hogy most nem vagyok otthon, providenciálisnak tartom, nem azért, mintha a testvéreket nyugtalanítanám, hanem azért, mert így K[edves] F[őnöknő] A[ny]a-nak nem okozok jelenlétem gondolatával aggodalmakat. Azonban az elrendezés után kérek hazatérési engedélyt, mert hiszen az új helyzet folytán lesz több elintézni való dolgunk... K[edves] F[őnöknő] A[ny]a elhatározására és drága Társulatunkra a jó Isten áldását kéri és kezét csókolja leánya, Margit.”

Két nap múlva a közösségnek ír:

„London, 1922. szept. 6. Innen a *nyugodt* távolból a következőképpen vélem látni a helyzetet:

A *fúzió providenciális*. Ez úton lehetséges a differenciálódás egész egyszerű módon és a világ előtt skandalum nélkül...

1. *Tehát skandalum nélkül a kiválás lehetősége...*

2. *Személyi teherterhelés nincs.*

Minden akciót megbénít kétféle vérkeringés. Ha K[edves] F[őnöknő] A[ny]a bemegy a népleányokhoz azokkal együtt, kik arra hivatást éreznek, emberileg

3. *a legteljesebben biztosítja az egységet[.]*

²⁴⁵ Lear király elűzött legkisebb leánya.

azonkívül bizonyára nekünk is, de az eseményekben szereplő több egyénnek még szüksége van a jó Isten iskolájára, amit megad

4. a fúzió, ugyan drága áron,
de iskola lesz: férfiaknak is.

Nagy-nagy veszteségnek! találnám, ha akár P. Bírónak, ... akár P[üspök] A[tyánknak], akár a hercegprímásnak *kedvét ettől elvinné valaki!* Minden menjen a maga útján... Álljon a tétel: *a főnöknő dönt egyedül*, azaz döntött, – a tagok pedig *választanak*.

... én ... nem lépek be a népleányokhoz. Azonban minden tagnak, *tárgyilagos felvilágosítását lelkiismereti kötelességemnek tartom*, melyet az ottlévőknek teljesíteniük kell.

Összefoglalva még a továbbiakat:

Lelkemben a missziós ideál él, azt akarom szolgálni. ... Elolvasás után kérem jelen levelemet Kamilla Főnöknő nővérnek megmutatni. Nem akarok a lehetőség határáig titkos utakat!

Szépen kérek mindenkit, amennyire bírja, ne lovallja be magát az izgalomba. Nincs olyan dolog a földön, amit nem az a jóságos Isten tartana kezében.

Hűséges szeretettel

Margit nővér²⁴⁶

Miután a Prímás nem engedélyezte a fúziót, 1922 októberében még P. Bíró tartotta a nővéreknek a lelkigyakorlatot, ami után a Főnökasszony összehívta a nővéreket és kijelentette, hogy elejtette a fúziót, majd más úton fogja tervét megvalósítani.²⁴⁷ 1922. október 14-én Farkas Edith két napra Székesfehérvárra utazott. Visszaérkezése után azonnal kifüggesztette Szent Ignác képét a kápolnába s Szent Benedek szobrát viszont kivitette és a sekrestye-szekrény tetejére helyeztette.²⁴⁸ Ezzel fejezte ki, hogy döntött a szentignáci lelkiség mellett és erre kötelezi a nővéreket is.

A Szociális Missziótársulat azonban olyan kedves volt a Prímás szívének, hogy Lepold prelátust hivatalos Vizitátorként²⁴⁹ a Társulathoz küldte. A vizitáció eredményét 1922. december 4-én levélben közölte a Főnökasszonnyal. Rendkívül jellemző, hogy az Alapítványi Hölgynek járó címmel szólítja meg Farkas Edith-tet.

„Esztergom, 1922. dec. 4.

Méltóságos Asszony!

Közeledik az Országos Szervezet közgyűlése. Bátorkodom álláspontomat megírni azokról a tárgyakról, amelyek előjönnek.

1. A Keresztény Nő. Ez a lap, amint magán a lapon van, az Orsz. Szervezet hivatalos lapja. Ha a Szervezet akarja és tudja a saját forrásaiból a lapot fenntartani, ne tessék azt ellenezni. A Társulathoz pénzből nem köteles a lapot támogatni, de *főnöknői* minőségben semmi esetre, még az elnöki minőségben se méltóztassék a lap ellen állást foglalni. Legfőbbjebb annyit kijelenteni, hogy a Társulat nincs abban a helyzetben, hogy a lapot fenntartsa.

Ami a szerkesztést illeti, Méltóságodtól függ, megengedi-e, hogy a lapot *belső* nővér szerkessze... A *belső* tagoknak azonban nem okos dolog megtiltani, hogy a lapba írjanak... a *rendi* cenzúra csak azokra a cikkekre terjed ki, amelyeket beltagok írnak... A cenzúra kegyetlensége nem járhat jó eredményekkel, mert fölösleges elkeseredést szül ... a politikai felvilágosítás kihagyása az ügyrendből az Országos Szervezetet hatalmas eszköztől fosztja

²⁴⁶ SZTTI 332-334. K.F.A. = Kedves Főnöknő Anyám, ill. Anya vagy Anyánk. Főnöknő nővér: Farkas Edith helyettese.

²⁴⁷ Rónai Erzsébet i. m. in: A TESTVÉR, 1931/5, 6. lp.

²⁴⁸ SZTTI 1182/87.

²⁴⁹ Vizitátor: A megyéspüspök hivatalos kiküldöttje, ha egy egyházi jellegű szervezetben komoly belső ellentétek merülnek föl. A vizitátor döntése mindenkire nézve kötelező.

meg és sok tagot véglegesen elkieserít. Ernsztnek²⁵⁰ e tárgyban – úgy nézem – ugyanez a nézete, mint nekem. A Szociális Missziótársulat célja tágabb, mint egyéb női szervezeteké. Olyan tereken is akarja a nőket szervezni és fölvilágosítani, amelyen a többi női szervezet tehetetlen. Ez a tér éppen az, amely tágabb értelemben politikának nevezetik. Méltóságod igen helyesen akarja kiküszöbölni a pártpolitikát, amennyiben ez a kereszténységgel és az egyházzal nincs összefüggésben. De a politika bizonyos fokig a kereszténység és az egyház érdeke is, amennyiben a politikában is követeljük a keresztény és katolikus elvek érvényesítését. Ha ebben a munkában kizárjuk a Szociális Missziótársulat közreműködését, akkor nem végeztünk alkotó munkát, hanem destruktio munkát. Ilyen megszorítás után a Szociális Missziótársulat éppen a sajátos célját nem érheti el s így fennmaradása elvesztette a létalapot. Méltóságod előtt ezt ismételten hangoztattam. Tudom, Méltóságod most másként gondolkozik. De figyelmeztetem, hogy én állok és bukom a meggyőződésemmel. Ha Méltóságod ragaszkodik a politika *expresse* kifejezett kizárásához az Orsz. Szervezetnél is[,] ezt a tiltó parancsot beveszi a Társulat szabályaiba is, akkor én a vizitátorságról lemaradtam. Mert lehetetlen is volna vizitatori megbízatásomat teljesíteni. Én Ő Eminenciájától utasítást kaptam az *egység* fenntartására. A különválás keresztülvitelére nekem nincs fölhatalmazásom. Ily tragikus szerepre nem is vállalkoznám. Ha nem tudom az egységet fenntartani, úgy a Társulatot a sorsára bízom.

Méltóságod igen keservesen fog csalódnni, ha a dolgot a szakításig viszi. Nem egy-két nővér fog kilépni, hanem a 80%, s így ki fog tűnni, hogy Méltóságod a Társulatot már nem tartotta kezében. Ilyennek ne tessék magát kitenni, hanem a saját Társulatának megmentése céljából hozzon személyi áldozatot s engedje a mellette fölnőtt s nézetem szerint jóakarató nővérek fölfogását is érvényesülni. Ha ezt az áldozatot nem tudja meghozni, akkor nemcsak most lesz szakítás, hanem a Méltóságoddal menő nővérek idő múlva ismét szakadni fognak. *Vizitatori tevékenységemben* az vezetett, hogy a főnöknői tekintélyt a nővérekkel szemben megvédem, de a főnöknővel igyekszem elfogadtatni azt a helyes elvet, hogy a nővérekkel együtt kell kormányoznia, azok nézeteit és kívánságait méltányosan figyelembe veszi, s nem forszíroz olyan dolgokat, amelyekről látja, hogy a nővérek ellenszenvével vagy rosszallásával találkozhatnak. Az *egyénségeket* még a legszigorúbb szervezetben sem lehet egészen elnyomni. Evvel minden kormányzatra hivatottnak tisztában kell lennie. Aki mindenkire a saját nézetét akarja ráerőszakolni, az ne kormányozzon. *Tárgyilagosság* kell. ... A Társulat sohase érezze a *szeszélyt*, hanem az elv uralmát. Nem az a fontos, mit mond ma ez az ember vagy amaz, [hanem] hogy mi válik a Társulat javára. Fölösleges egyes ájtatossági gyakorlatok erőltetése, hanem fontos az igaz katolikus lelki élet biztosítása.

Őszinteség és alázatosság kell a kormányzathoz.

Minden más célt őszintén félre kell tenni, mikor a Társulat fennmaradásáról van szó. Méltóságodnak is van politikai nézete. S éppen ez a nézet viszi most rá, hogy az egyébként indokolt politizálástól is távol akarja a nővéreket tartani... A nővérek keresztény és katolikus propagandával, a nők keresztény szervezésével csak hasznukra lehetnek a mostani politikusoknak. Akút (!) és aktuális, az egyházat vitálisan nem érdeklő kérdésekről pedig a nővérek nem politizálhatnak. Ellenben a politikai tétlenség a nőket az ellentáborba hajthatja, s akkor éppen azoknak a politikusoknak ártott Méltóságod, akiknek most használni akar. Ha ezt nekik megmagyarázza, be látni fogják (!). Ernszt is így gondolkozik. Jelen írásomat ő Eminenciájának is megmutatom. Ha neki észrevétele van ellene, nem küldöm el.

Én aligha tévedek Méltóságod lelkületének megítélésében, mert régóta figyelem. Az őszinteséggel tartozom. Vallja be alázatosan s igyekezzék a saját gondolatait alázatosan megbírálni s másokét is alázatosan megbecsülni. Tétélezze föl a nővérekről is a legjobbat,

²⁵⁰ Ernszt Sándor pápai prelátus, később miniszter.

bízzék bennük és engedje őket dolgozni. Örüljön a sikerüknek és buzdítsa őket anyagilag újabb sikerek kivívására. Akkor szeretni fogják és szívesen fognak engedelmeskedni.

Különösen a szegény Margitot ajánlom a szeretetébe. Minden nagy tehetségű embernek vannak hibái. De Margit alázatos és tévedéseit be fogja látni, ha szeretettel figyelmeztetik. Csak ne kezelje őt mint javíthatatlant és veszedelmet. Hiszen Margit jót akar s csak túloz néha...

Az Amerikába induló nővérek iránt legyen bizalommal. Ne nehezítse a helyzetüket fölösleges aprólékos parancsokkal. Hiszen nekik sokszor az ottani viszonyukhoz kell majd alkalmazniuk, amit itt tudni nem lehet. Haladjanak az egység útján! Amint észreveszem a különválás felé törekvést, befejeztem eredménytelen munkámat.

Kiváló tisztelettel
készséges híve

Dr. Lepold Antal s.k.

Láttam és helyeslem:

Csernoch János s.k.
bíbornok, érsek²⁵¹

A két társulat között tehát nem jött létre az egyesülés, a Főnöknő-Anya új módot keresett akarata keresztülvitelére. Új szabályzatot keresett és adott a Missziótársulatnak:

„Mikor bejött ez az új szabályzat, a nővérek a Prímáshoz fordultak, aki elrendelte, hogy ez csak a nővérek együttműködésével lehetséges az egyházjog értelmében. Ha valaki olyan erős egyéniség, mint a F[őnöknő] A[nya], és aki hozzá van szokva, hogy teljesen önállóan intézze a dolgokat, akkor megint érthető, hogy neki idegen volt az, hogy a nővérek véleményét figyelembe vegye.

Miután a F[őnöknő] A[nya] nagyon akarta ezt a szabályzatot, látta, hogy a Prímás nem enged, úgy oldotta meg a dolgot, hogy a Társulat anyagát áttette Csobánkára, Fehér egyházmegyébe, és így Prohászka püspök úr joghatósága alá került. A Prímás tudomásul vette az áttételt, és ezzel az ő rendelkezései a szabályzat ügyében hatályukat veszítették.”²⁵²

Az új szabályzatról Margit nővér tájékoztatta az 1923 januárjában Amerikába kiment nővéreket:

„Kedves Paula és Gertrúd nővérek!

Húsvétkor Főnöknő-anyánk kiosztotta az új szabályzattervezetet. A szabályzatnak két része van, az ún. szabályzat: a konstitúció, mely mindent magában foglal, kormányzati részt, lelki életi utasításokat, szóval mindent és egy kivonati részt, mely csak a lelki életi dolgokat foglalja magában kivonatban, ennek neve Summárium ... Összegzésnek vagy kivonatnak mondható. Az egész egy csodálatos valami. Lekópiázása egy középkori szabályzatnak, melyben minden apróság bent foglaltatik, mint pl.:

32. pont: a könyvekben, melyeket használunk, nem szabad jeleket írni.

37. egymást még tréfából sem szabad érinteni.

69. a fejet egyenesen kell tartani egy kis előrehajtással, anélkül, hogy jobbra vagy balra hajtanók.

72. Kezüket tartsák illedelmesen, nyugodtan, stb.

Lényeges dolgok: »politika, női jogokért való harc, harcias nőmozgalom, feminista stílusnak a jövőben is hiányoznia kell minden missziós nővér szívéből.« A fogadalmat »Isteni Fölségednek és tisztelendő Anyánknak, Farkas Edith alapító főnöknőnek és törvényes utódainak« fogják tenni. (Eredeti fogadalmi szöveget ld. a 3. fejezetben)

Ipart, kereskedelmet csak pápai engedéllyel lehet üzni.

²⁵¹ EPL Csernoch Cat. 46. 3608 sz. 19221 XI. 11. Ezen belül sajtó száma 3948/1922. XII. 5. SZTTI 350.

²⁵² SZTTI 1157/80a, 3. lp.

Az alapító főnöknő nem esik választás alá, a többi általános főnöknő élethossziglan választtatik. – stb., stb.

Persze ez még csak tervezet, de nem hiszem, hogy lényegesen változtatna rajta az egyházi hatóság...

Pünkösdkor sem új fogadalomtétel, sem újítás nem lesz. Hogy kik nem mennek át az új alapra, azt akkor írom meg, ha már konkrétabb lesz a dolog. Most még változhat, mert az ember ingatag...

Itt pedig összefoglalom a kettőt párhuzamban.

A régi: világi nők társulata, magánfogadalommal. Az új: szerzetes kongregáció egyszerű fogadalommal.

A régi: Szent Benedek szellemében. Az új: Szent Ignác szellemében. A régi: modern teljes körű programmal. Az új: karitatív jelleggel. A régi: gazdasági aláalapozottságra való törekvéssel, úgy, hogy magát fenntartsa. Az új: kizárja a kereskedést, ipart stb.

Ott a Szentlélek, itt Jézus Szíve kultusz.

Elég sok különbség. Minden már...

A jó Isten áldja mindkettőjüket. Kettőztessék az imát.

Szeretettel

Budapesten, 1923. ápr. 13.

Margit n[ővér]²⁵³

A további fejleményekről hallgassuk meg ismét Margit nővért:

„1923. IV. 17-én megkaptuk Prohászka püspök levelét, amelyben kötelez bennünket, hogy fogadjuk el az új szabályzatot, aki nem fogadja el, az hivatását veszítette és kérje fogadalmi alóli felmentését. Ekkor mi mindannyian, anélkül, hogy egymással beszélünk volna, azt válaszoltuk, hogy nemhogy elvesztettük volna hivatásunkat, ellenkezőleg, erősebb, mint valaha, csak nekünk aggodalmaink vannak, hogy 400 éves sz. Ignációtól származó szabályzat nem alkalmas számunkra, és féltő, hogy ha ezt kellene követni, bekövetkezne az, hogy a gyakorlatban nem fogjuk tudni betartani. Egyikünk sem akart a Missziótársulattól elmenni. Válaszunk után megkaptuk Püspök atya másik levelét, amelyben azt írja, hogy: akik valamilyen indokolással bejelentették, hogy nem kívánnak a S[zociális] M[issziótársulat] konstitúciói szerint élni, azok tekintsék magukat kilépetteknek. Nem értettük, hogy miért küldenek el minket csak azért, mert kinyilvánítottuk, hogy nekünk aggodalmaink vannak a szabályzat megtarthatósága iránt. Erre jogalap nem volt. De elfogadtuk azért, mert létrejött – ... – egy fejlődési folyamat, amelynek áthidalása lehetetlennek látszott, úgy láttuk, hogy az összességre hasznosabb, ha mi kivonulunk!²⁵⁴

Így alakult meg 1923. május 12-én a Szociális Testvérek Társasága. Annyira nem „tervezetten”, hogy az alapító nővérek az alakuláskor három országban, hat különböző helyen tartózkodtak. A magyarországiak Budapesten, (két helyen), Szikszón és Taliándörögdön, hárman Amerikában, négyen Temesvárott. 1948-ban az ezüst jubileumon a következőket mondta Margit testvér az alakulásról:

„...visszamegyek 1923-ra. Mi a tradícióknak tudatos hordozói és őrzői vagyunk. A mi születésünk 1923., de mi tudjuk, hogy ... hivatásunk nem itt kezdődött, hanem 1908-ban, a Missziótársulatban. Nekünk nincs okunk arra, kedves testvérek, hogy fátyolt borítsunk arra az évre, mikor a Társaság a jó Isten kegyelméből megszületett. Akkor a legjobb meggyőződéssel és szándékkal cselekedtünk és fogadtuk el azt, ami velünk történt és amikor így visszamegyünk Társaságunk bölcsőjéhez, akkor a mi hálás tiszteletünk az örökkévalóságba költözött Főnöknő-anyánkhöz és Püspök atyánkhöz is száll. Lehet, hogy őket

²⁵³ SZTTI 1156/7, Eredetije: SSSA-H.

²⁵⁴ SZTTI 1157/80.

elhatározásukban emberi gondolatok is vezették, ... de a huszonöt év – talán nem vakmerő hit – megadta a választ arra, hogy az ő elhatározásuk, döntésük és intézkedésük a jó Istennek, a Gondviselésnek akarata volt. Ameddig Társaságunk él, addig kell a mi hálánknak is élnie azzal és azokkal szemben, akiknek a Gondviselés azt a kegyelmet adta, hogy a magyar szociális területen, modern fogadalmas alakulatnak úttörői legyenek. Hálás szeretetet kell ápolnunk boldogult Főnöknőanyánk iránt, aki nekünk tizenöt éven keresztül otthont adott és aki által ezt a mi hivatásunkat kaptuk. Amikor a jó Isten majd megengedi, hogy az örökkévalóságban találkozzunk, akkor kilépve a földi viszonylatokból, csodálkozva fogunk visszanézni arra, ami már most is félig kibontakozva áll előttünk.”²⁵⁵

Ezt olvasva azt gondolhatjuk, hogy jó egy negyedszázad alatt elsimulnak a dolgok és már „csak a szépre emlékezünk.” Éppen ezért lényeges, hogy idézzünk még 1923-as állásfoglalásokból is.

1923-ban így tanította Margit testvér a Missziótársulattól elküldöttet:

„Lelki magatartásunk a Missziótársulat régi törzsével szemben:

1. F[őnöknő] A[nya] 15 évvel ezelőtt megindította az úttörést. Magyarországon ilyesféle alakulat akkor még ismeretlen volt. Összeköttetései lehetővé tették a *létesülést és fennmaradást*. Igazán azt mondhatjuk, hogy az egészet a semmiből kezdte.

A tagokban vannak olyan szervező, stb. képességek, amelyek őbenne nincsenek meg, de ezek sohasem érvényesülhettek volna, ha ő kereteket nem ad hozzá.

2. *Gárdát nevelt*. Az Elnök-utcai kezdetből ma Margit, Etelka és Erzsébet nővérek maradtak meg. F[őnöknő] A[nya] a pusztába harangozott, embere nem volt, ők nevelték fel az új gárdát. A tapasztalatok – minél keservesebbek, annál értékesebbek – megfizethetetlenek... A tapasztalatokért tanulópénzt kell fizetni, ezt 14 éven át a Missziótársulat fizette.

3. *Megérlelte a közvéleményt*. A Népleányok már kész talajt találtak. Tehát úgy kell gondolni a M[issziótársulat] régi törzsére, mint amely az isteni Gondviselés műve volt... Felületes, igaztalan, léha dolog volna nem a kegyelet, hála és szeretet érzésével gondolni rájuk... Amit féltünk és sajnálunk, azzal szemben az aggodalom legyen bennünk, így a Missziótársulat iránt is. Ez első otthonom, vezető nővéreim nevelője – az anyám, ... szeretem és imádkozom érte.”²⁵⁶

A Szociális Testvérek Társasága alakulási jegyzőkönyve kifejezetten kimondja: „... úgy határoztunk, hogy szeparáció esetén alapítónknak mindenkor Farkas Edith főnöknőt fogjuk tisztelni.

[Szeparáció: a nővérek javaslata, hogy a Missziótársulat váljon ketté, a régi és az új szabályzatot követőkre. Mindkét ágnek Farkas Edith maradjon a főnöknője. Ezzel szeretnék volna elkerülni a szétválás miatti botrányt.]

Ő a szeparációt nem fogadta el ... evvel a jogviszony köztünk megszakadt... de ha így Főnöknő Anyánkat nem is tekinthetjük alapítónknak, indítványozom, hogy miután az ő gondolatait vettük át, ő adott nekünk eddig életlehetőséget, miért is mindig hálával és szeretettel fogunk róla megemlékezni és napi közös imánkban érte kifejezetten imádkozni. Örömmel hozzájárulnak.”²⁵⁷ Ezt a napi közös imát, Farkas Edith 1942-ben bekövetkezett haláláig végezték.²⁵⁸

1927-ben így emlékezett meg Slachta Margit az 1923-as eseményekről:

²⁵⁵ A TESTVÉR, 1948/8, 3. lp.

²⁵⁶ SZTTI 1227/5.

²⁵⁷ Slachta Margit javaslata az alakulási jegyzőkönyvben. A TESTVÉR, 1932. február. 45. lp.

²⁵⁸ A Szociális Testvérek Társasága Imái. Szentes, 1931. 37. lp.

„Nem volt ez közönséges veszekedés, csodálatos belső finomságok történtek ... Hibák igenis történtek, nem volna igaz, ha nem mondanám, hogy nagyon sajnálatos dolgok történtek velünk, de itt vagyunk a földön, gyarló emberek vagyunk, az dobjon a Misszióra követ, aki soha nem hibázott. Nagyon igaz, hogy a szentekkel az égben lenni öröm és boldogság, de a földön együtt lenni, az egészen más. – A Szentírásból tudjuk, hogy az emberileg két legtökéletesebb lény: Sz. József és Szűz Mária között milyen fájdalmas félreértés történt. Tehát itt állunk. Ezek voltak azok a szomorú dolgok, amiket el kell felejtenünk. A rajtunk valóval és az Erzsébet királyné úti házban négy fazék lekvárral indultunk. Akkor kezdődtek meg azok az idők, amelyek kimeríthetetlen boldogságnak forrásai lettek...”²⁵⁹

Hogyan alakult tovább Farkas Edith és Slachta Margit kapcsolata? Ami keveset tudunk, az azt mutatja, hogy Margit testvér hálás és hűséges szeretettel viseltetett mindig a Főnöknő Anya iránt, 1941-ben pedig – remélve, hogy az idő már megenyhítette a fájdalmas emlékeket, közvetlenül kereste a találkozást Farkas Edith-tel. Alkalmat a szociális testvérek az évben tartott káptalanja²⁶⁰ adott, amelynek egyik tárgya volt a kapcsolat a két Szervezet között, és a Szociális Testvérek Társasága megtette az első lépést azzal, hogy a Káptalan „indítványozza a Missziótársulatnak egy együttes díszgyűlés megrendezését a Szentlélek Szövetség keretében. – Továbbá a két Társaság vezetőségével indítványoz egy közös zarándoklatot Istenben boldogult Prohászka püspök sírjához. – Végül a Káptalan üdvözli a Főnökasszonyt” és ezt a sajtóban is szándékoztak megjelentetni.²⁶¹

A jegyzőkönyv kivonatát a következő levél kíséretében küldték el Farkas Edith-nek:

„Mélyen tisztelt Főnöknőanya!

Mellékeljük káptalanunknak a Missziótársulat és Társaságunk közt létesítendő jó viszony kérdésének letárgyalásáról szóló [jegyzőkönyv kivonatát] és kérjük Méltóságodat, hogy azt a Maga részéről is elfogadni méltóztassék.

Mindnyájunkat nagy örömmel tölt el az a gondolat, hogy létrejön a két szervezet közt a szeretet kapcsolata. Önmagában is vágyunk erre, de a nehéz idők és a bizonytalan jövő még inkább sürgetnek mindennek eltávolítására, mely a békés összefogásnak útjában állhatna.

Ha mélyen tisztelt Főnökanya gondolatainkat elfogadja, ez nekünk annál nagyobb öröm lesz, mert hiszen mi kezdettől fogva azon az állásponton voltunk, hogy ha elvi különbségek más utakat jelölnek is, annak a szeretet-kapcsolatra nem kell kihatnia.

Azt sem felejtettük el soha, amit 1923. május 12-én kelt alakuló jegyzőkönyvünkben megörökítettünk, hogy eredetünk a Szociális Missziótársulatban van, hivatásunkat kedves Főnöknőanyánk ébresztette fel az alapító tagokban és Társaságunk szociális programját is tőle vettük át.

Ezért akkor azt határoztuk, hogy Főnöknőanyánkért és a missziós nővérekért naponta fogunk imádkozni és ezt az egész közösség már 19. éve így is teszi. Mindezek után kérjük, hogy Társaságunknak tisztelgő küldöttségét szívesen fogadni méltóztassék.

Mély tisztelettel és változatlan hálával

Budapesten, 1941. július 8-án

Káptalanunk tagjai”²⁶²

²⁵⁹ SZTTI 1157/80.

²⁶⁰ Káptalan, itt: szerzetestársaságok ált. hat évenkénti tanácskozása.

²⁶¹ SZTTI 540/27. Prohászka Ottokár az eddig leírtak szerint Farkas Edith álláspontján állt. Szerzőnek 1953-ban Stadler Frieda (1888-1969) pedagógus, nőmozgalmi szervező, szerkesztő, író, a Katolikus Leányok Országos Szövetségének [KLOSZ] központi vezetője a következőket mondta, azzal, hogy erre hajlandó esküt tenni; szerző is hajlandó esküt tenni arra, hogy pontosan idézi: „Valaki egyszer megkérdezte a Püspök atyát, hogy ő, aki mindig a gyöngébb mellé állt, hogyhogy ebben az esetben nem azt tette. Prohászka így felelt: Most is a gyöngébb mellett maradtam.”

²⁶² SZTTI 540/66.

A levelet, amit Slachta Margit fogalmazott, – aláírta, a tizenkét káptalani tag, akik közül heten a Missziótársulat egykori alapító nővérei voltak. Farkas Edith nem fogadta a küldöttséget. Margit testvér addig próbálkozott, míg elérte, hogy őt magát mégis fogadta többször is még 1941 folyamán:

„...a Főnöknő-anya tavaly már hajlandó volt velem felvenni a kapcsolatot, amire évekket ezelőtt hiába kértem. Az ti. a meggyőződés, hogy ha az emberek külön úton járnak is, a személyi érintkezésnek nem kell okvetlenül megszűnnie, így azután tavaly óta időről időre elmentem hozzá, amiért hálás is vagyok a jó Istennek, mert nagy hiányérzet maradt volna lelkemben, ha úgy távozik az örökkévalóságba, hogy előzőleg nem találkoztunk.”²⁶³ Erről még 1955-ben is hálásan emlékezett meg egy levelében.

Farkas Edith halálhírére azonnal a ravatalához sietett, a temetésen azonban nem vehetett részt, mert éppen Pozsonyba kellett utaznia a szlovákiai zsidók érdekében,²⁶⁴ de a Szociális Testvérek Társasága testületileg részt vett a gyászszertartáson.²⁶⁵

Mindezekből nyilvánvaló, hogy Slachta Margit és nővértársai lelkében – bár elvi okokból külön úton jártak – élő volt a kegyelet Farkas Edith iránt.

²⁶³ A TESTVÉR, 1942/4, címlap.

²⁶⁴ Mona Ilona: Slachta Margit a szlovákiai zsidókért... 391–400. lp.

²⁶⁵ A TESTVÉR, 1942/4. 4. lp.

VII. A botcsinálta főnöknő

1923. május 12-én megalakult a Szociális Testvérek Társasága, Budapesten, az Erzsébet királyné u. 17. sz. alatt, a Szociális Missziótársulat Mária Mercedes otthonának kápolnájában. Ez az otthon ez évben lakatlan volt, és Farkas Edith már el akarta adni a házat, de most, hogy az új alakulatnak szüksége volt egy otthonra, azért legfeljebb 3 évre, de ha előbb eladja, akkor rövidebb időre átengedi a Szociális Testvéreknek. Pillanatnyilag volt tető a fejük felett, és mivel a ház adott otthont már 1921 óta a Mercedes konzervüzemnek, ezt indítják be újra a testvérek, hogy anyagi alapjuk legyen. A kezdet nehézségeiről a „Szürke Fátyol” c. kéziratos kis újság tudósít tréfás formában: „PÁLYÁZAT. A Fátyol szerkesztősége kér életrevaló ajánlatokat arra nézve, hogy hogy lehetne emeletes székeket berendezni, úgy, hogy egy asztalnál, ahol 17 hely van, 34-en étkezhessenek...” Vagy: „...kényelmesen elhelyezkedtem a dívány karfáján, s míg a pohár, melyből 6-od magammal iszom eljutott hozzám...”²⁶⁶ Két nagy feladat állt a közösség előtt: saját otthont szerezni és megválasztani a Társaság vezetőjét. Slachta Margit 1923-as megnyilvánulásai azt bizonyítják, hogy nem sejtette, hogy a testvérek bizalma feléje irányul. „A leghatározottabban főnöknő sem akartam lenni, amire két motívumom is volt: Sokat akartam építő munkával dolgozni a Társulat érdekén, tehát javának tartottam volna, ha az adminisztrációs munka nem az én időmet foglalja le. Másodszor tudtam, hogy ... lehetetlen éveken keresztül nem eljutni a súrlódási felületekhez és kopni, ami által az ember aztán értékeit sem tudja az ügy javára kamatoztatni, s én szerettem volna mindazt, amit nekem a jó Isten adott, minél akadálymentesebben belevinni a Társaság életébe...”²⁶⁷ Ennek ékes bizonyítása az a levél, amelyet 1923. VI. 5-én Augusztia nővérnek írt Temesvárra: „...megtartjuk az általános főnöknőválasztást, mely szándékra naponta imádkozunk. – Emlékeztetek, az általatok elfogadott pontok közül arra, mely előírja, hogy a főnöknőnek *csak társulati belügyekkel* szabad foglalkoznia, ... kérlek, írd meg, mit szóltok Mária testvérhez? A mi úgyszólván egyhangú jelöltünk Mária testvér, az ő személyében mind megnyugszunk. Jellemes, okos, lelki, áldozatos...”²⁶⁸ „...Én magam kezdettől fogva nem akartam főnöknő lenni, egyáltalán nem alázatossági motívumokból, mert ez nekem nem is látszik alázat vagy nem alázat kérdésének, hanem gyakorlati szempontokból, A főnökséggel szemben állandóan az az érzésem van valahogyan, mintha én *attól el akarnék szaladni...*”²⁶⁹ (Kiemelés tőlem: M.I.) A testvérek ragaszkodása és bizalma azonban újra állandóan rátette a terhet. Ebből a szempontból különösen jellemző az 1928-as káptalant helyettesítő közgyűlés (öt évvel vagyunk csak az alakulás után). Margit testvér, mint a közgyűlés elnöke arról beszél, hogy „a Társaság egészen teokratikus alapon áll, de egészen demokratikus is, ami egyrészt a vezetőség [számadási] kötelezettségében, másrészt a választásban fejeződik ki ... gyakoroljuk itt is azt az erényt, amely tőlünk követeltetik ... mint egy tudatosságra hivatott Társaság tagja ... felelősségérzettel és alázattal éljek jogaimmal...”²⁷⁰ Mikor a közgyűlési menet során következett az előjáró-választás, Margit testvér a következőket mondta: ... A választásokkal kapcsolatban ... elmondom, amit tulajdonképpen már ötödik éve mindig szeretnék elmondani, de nem engedték: „...A lelkem vágyik, hogy teljes erővel szolgáljam a Társaságot, és *nem azon a helyen, melyen*

²⁶⁶ SZÜRKE FÁTYOL, II. évf. 1. sz. 1923/10.

²⁶⁷ SZTTI 1217/59, 3. lp.

²⁶⁸ SZTTI 1156/22. Slachta Margit levele (vonaton, ceruzával írva) Ikrich Augusztia temesvári vezető testvérhez. Eredetije SSSA-H Az alig olvasható xerox másolat részben gépírt, részben kéziratos másolata. Schwarz Mária testvérről: SZOLGÁLAT, 1982. 401-406. lp., PNEUMA (Hamilton) 1992. 2-4. lp.

²⁶⁹ SZTTI 1218/58d.

²⁷⁰ SZTTI 1153/2 1. lp.

most vagyok (Kiemelés tőlem: M.I.) Világos előttem, hogy a jó Isten kegyelmén fordul minden, továbbá, hogy az erőim elégtelenek... Hiába a nagyon nagyszerű munkamegosztás, mégis a felelősség tudata s a gond és a kormányzatnak az a része, mely el nem vehető, nekem nehéz. Vágyom egy olyan visszavonuló év után, amikor nagyrészt a Testvérképzőnek és – a kormányzati gondoktól felszabadulva – fizikai megerősödésnek élhetnék. (1927. november 15-én megoperálták, 87 epekövet távolítottak el szervezetéből, most, 1928. június elején még csak lábadozik, erre céloz a „fizikai megerősödés”-sel). Azért a magam részéről jelöléstől eltérő választást ajánlok ... kérem, hogy most tegyünk róla bizonyoságot, hogy a tisztségeket kötelességnek és nem kiváltságnak tekintjük, azután gondoljuk meg, imádkozzunk és teljes nyugalommal tárgyaljuk ezt a kérdést...²⁷¹ Ezután általános főnöknőnek javasolta maga helyett Rónai Paula testvért²⁷², részletesen kifejtve, hogy miért tartja őt alkalmasnak, aki azt válaszolta, hogy „meggyőződése, hogy még nincs itt az idő, hogy Margit testvér letehetné a tisztjét”. Egy másik testvér így érvelt: „Az anyának nagyon sokszor életébe kerül a gyermek világrahozatala. A Szociális Testvérek Társasága nagy gyermek, majdnem azt mondanám, hogy világra hozataláért nem szabad sajnálni az anya életét ... bármilyen kegyetlenül is hangzik, még nem érkezett el az az idő, hogy ő ezt a munkát letehetné...” Margit testvér most más érvet keresett: nem az egészségi állapota a fő, hanem az, hogy: „nekem nem volt noviciátusom. A Missziótársulatban rögtön nővéreké lettünk és ott majdnem mindig kifelé dolgoztam. Most öt év óta ismét saját akaratomon járok. Azért akarom magamnak azt kérni, hogy kapjam meg az alkalmat és lehetőséget, hogy az engedelmesség állapotában legyek, mert a múltban nem dolgoztam ki magamban az engedelmesség szellemét...”²⁷³ Azonban ez az érv is hiábavalónak bizonyult, ismét megválasztották.

Természetes, hogy ez a magatartás a társulaton belül – „sok hátrányt eredményezett, sokakban keltett szerénységét, ... megkövetelték a beleszólást és kiforratlanságuk dacára is a kritikai részt vindikálták maguknak. Ezen elhelyezkedésem eredményezte azt is, hogy a főnöknő fogalma nem megfelelően alakult ki azokban, kik nem voltak elég érettek arra, hogy magatartásomat megértsék.”²⁷⁴

1930-ban úgy látszott, hogy visszatérhet a közéleti munkához, a keresztényszocialista párt városanyának (ma fővárosi bizottsági tag) jelölte és meg is választották Angyalföldön. Keresztülvitte tehát, hogy társulati feladatát átadja másnak. Az arra érdemes testvérek közül senki sem vállalta, és sajnos elvállalta egy olyan testvér, aki méltatlannak bizonyult a tisztségére.

Margit testvér boldogan kezdte meg közéleti munkáját, sőt úgy tűnt, hogy az 1931-es országgyűlési választásokon is indulhat a Keresztény Női Táborral, (Katolikus Női Párttal), azonban egy választási cselleggel megakadályozták indulását.

Az indulni akaró pártoknak meghatározott számú ajánlást kellett gyűjtenie, a Keresztény Női Tábor tagjai az előírt 2800 ajánlás helyett 3800 ajánlást gyűjtöttek. Az ajánlásokat a választási bizottságok vizsgálták meg, és akinek az ajánlását elvetették, az nem indulhatott a választáson. Budapest déli kerületében csak négy pártot engedtek indulni, ezek: az Egységes párt, a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt (ennek jogelődjét juttatta diadalra 1920-ban a Keresztény Női Tábor), az Egyesült nemzeti és demokrata párt, valamint a Szociáldemokrata párt. A Keresztény Női Tábor elutasították tizedmagával. Nagy az elkeseredés a kis

²⁷¹ SZTTI 1153/2, 7. lp.

²⁷² Rónai Mária Paula 1886-1968, polg. isk. tanárnő, 1912-ben belép a Szociális Missziótársulatba, 1923 januárjában amerikai küldetésre indul, onnan csatlakozik a Szociális Testvérek Társaságához. Az általános főnöknő helyettese és központi novicmester.

²⁷³ SZTTI 1153/2 9. lp.

²⁷⁴ SZTTI 1217/59 4. lp.

pártokban, írja 1931. június 25-i számában a NEMZETI ÚJSÁG. Slachta Margit a lap jelezett számában elkoptatott választási fogásnak minősíti az eljárást, és megköszöni az aláírásgyűjtőknek a munkát, s az aláírásukat adóknak a bizalmat.

Közben a társulaton belül komoly problémák keletkeztek, az új főnöknő alkalmatlansága olyan mértékben kitűnt, hogy Margit testvér belátta, nem tehet mást, mint visszavenni a letett terhet.

1932-ben a testvérek újra megválasztották Margit testvért, az így mellőzött ex-főnöknő (aki nagyon is az akart lenni) 1934-ben tizennégyed magával elhagyta a Társulatot és 1935-ben megalapította az Egyházközségi Nővérek Szent Péter Leányai társulatát.

Az események mélyen érintették Slachta Margitot, ennek eredménye az, hogy 1935-ben tizenkét évvel az alakulás után látta be, hogy maradnia kell a helyén. A káptalanon a következő szavakkal adta ezt a testvérek tudtára:

„...Évek hosszú során visszatekintve látom magamat ebben a munkában, amelyet a jó Isten megengedett végezni. Lelkemnek nagy szenvedése látni magamat egy ilyen nagy feladatban, az én mondhatnám bohó, önmagamra kevésbé reflektáló, s egy boldog gyermekkorban és boldog ifjúságban felnövekedett könnyed énjében s hogy mindezek folytán olyan kevésbé értem meg az életre és ilyen ügyeknek intézésére. Mikor azt mondtam beszámolómban, hogy a közelmúlt szomorú eseményei érlelőleg hatottak reánk, akkor elsősorban magamat értettem és higgyétek el, kedves testvérek, hogy ma más énnel állok itt, mint amivel azelőtt operáltam. – Hála Istennek, hogy nincsenek mindig tudatomban összes cselekedeteim, mert akkor azt hiszem, nem bírnám, de amennyiben mint egy folytonosság előttem van, annyiban a tudatomban van mindaz a kár, melyet a Társaságnak okoztam nem helyes eljárásaimmal.

Külön köszönetet mondok azoknak a testvéreimnek, akik egyéni sajátságaimat, melyeket nem tudok levetni, tudatosan elviselték és ennek dacára is támogattak a munka elvégzésében ... lelkemben egy folytonos hála él mindazon önmegtágadással és önzetlenséggel szemben, melyet a változatlanul és megingás nélkül velem dolgozó testvérekben látok ... egymás keresztjei vagyunk, de ha elviseljük egymást, akkor áldásai is lehetünk egymásnak ... Egyébként a főnökséggel és az abból folyó kötelességeimmel szemben is ma egy egészen más énnel állok itt és remélem, hogy a Ti támogatástokkal a jövőben kevesebbszer fogok hibázni...”²⁷⁵

A kormányzást mindvégig nehéz tehernek érezte.

Idézzük még egy gondolatát: „A testvérek engem alapító főnöknőnek minősítenek. Az igazsághoz való ragaszkodás jegyében, kezdettől fogva azt az álláspontot képviseltem, hogy ez nem fedi a valóságot. A Missziótársulathoz annak idején ... kizárattunk, ezek között a Társaság legtehetségesebb, legkiválóbb tagjainak zöme. Naivság volna azt hinnem, hogy én alapítottam volna a Szociális Testvérek Társaságát. Ha az Úristen nem adja ezeket az oszlopos testvéreket, akkor a legtávolabbról sem fejlődhetett volna a Társaság azzá, amivé lett. Ennek a növekedésnek *én csak egy résztényezője vagyok* (Kiemelés tőlem: M.I.). Már a Társaság alakuló jegyzőkönyvébe becikkelyeztük, hogy a Főnökasszony gondolatát hoztuk magunkkal, hűségesen megmaradtunk az ő eredeti elgondolása mellett. Részünkről annyi történt, hogy azt keretbe, formába öntöttük, tehát az eredeti elgondolás megvalósítói vagyunk...”²⁷⁶

E kitérő után térjünk vissza 1923-ra, amikor a megalakulás után el kellett kezdeni az új társulat életét. Elsősorban életlehetőséget kellett keresni. A Trianon utáni Magyarországon ilyen nem volt, tehát külföldön kellett próbálkozni. Mindezek előtt azonban, ha az egyházi

²⁷⁵ SZTTI 499/15a 9-10 lp.

²⁷⁶ SZTTI 502/182. Káptalani jegyzőkönyv 1947. VI. 24.

jóváhagyást meg akarták kapni, el kellett készülnie a Szabályzatnak. 1923 nyarán Erdélyben Tömösön írta és vitatta meg az ottani testvérekkel, majd az így elkészített szabályzattervet elküldte véleményezésre Rómába Serédi Jusztinián egyházbizottságnak. Maga pedig utánajárt, hogy több testvért kijuttasson Amerikába, azzal a gondolattal, hogy ott anyagiakat gyűjtsenek az építendő anyaházra, a fiatalabbakat pedig Franciaországban, különböző zárdákban helyezte el munkára, ahol a megélhetésük megvolt, így fizetésüket hazaadhatták. Maga is kiment Amerikába, 1924. nov. 4-től 1926. december 12-ig volt ott, december 22-én ért haza a közben megszerzett Anyaházba.

Rendkívül jellemző a hajóról küldött levele: Először leírja, hogy Londonból az AQUITANIA hajóval indul, rendkívül gyors a beszállás és az ember „tengeren sem érzi magát azonnal, mert a hajó olyan óriási, hogy az ember jön-megy rajta és eszébe sem jut, hogy alatta mérhetetlen mélységű víz hullámzik”. Folytatja a hajó leírásával, sajnálkozik a hajófenékben dolgozókon. „Második éjjel, minthogy olyan nem jól éreztem magam ... a fedélzeten maradtam... Erős szél volt. Az a rettenetes nagy hajótest szembe rohant a széllel. Ennek a két hatalmas erőnek ellentétes irányú vágatásából olyan harsogó orkán keletkezett, amelyet mi bömbölni a szárazföldön nem is hallunk ... A koncertbe belesüvöltött a víz sietése ... Amennyiben ilyen fizikai rosszullét dacára a szellem élvezni képes, annyira élveztem a teremtő férfi géniuszának ezt a nagyszerű alkotását. Milyen kár, hogy a nő nem képes adottságainak értékére ugyanúgy rányitni és azt ugyanúgy kifejleszteni. Mert utóvégre még egy AQUITANIA is mi a lélekhez s a lelki életfolyamatokhoz és lelki életadáshoz képest, és mindez elsősorban a miénk, csak nem tudjuk, és az emberiség zöme, azt hiszem, mindvégig nem fog arra igazán rájönni, hogy tulajdonképpen mindent a lélek hordoz, mert azt nem látni, mint ahogy az utasok zöme nem gondol a gépészekre, de mégis az ő munkájuk erejével halad előre.”²⁷⁷ Még ebből a rövid levélrészletből is kitűnik Margit testvér életének két alapvető gondolata: a *nőmozgalmi* apostol és a *lélek* végtelen értékének mélyeséges tisztelete.

Közel két évet tölt Amerikában. Kanadától Los Angelesig beutazza a világrészt, mindenütt előadásokat tartva, angolul, németül, franciául. A magyar sajtóba is eljutott egyik előadássorozatának híre:

„New Yorkból amerikai gyorsasággal terjedt el a hír az összes amerikai államokba, hogy a magyar nemzetgyűlés első női tagja: *Schlachta* (!) Margit, a Szociális Testvérek missziójában megérkezett az új világba. A New York Times és az összes nagyobb amerikai lapok hosszú cikkeket közöltek *Schlachta* (!) Margitról... *Richmondból*, Virginia állam metropoliszából hivatalos meghívást kapott...

Schlachta (!) Margit május 1-jén megérkezett *Richmond*ba... Virginiában eddig még egyetlen hírneves magyar ember sem tett látogatást...

Schlachta (!) Margit „*Dismembered Hungary*”, vagyis *Magyarország földarabolása* címen tartotta meg első előadását az itteni katolikus nők klubjában. A szép helyiség zsúfolásig megtelt az előadás hírére... Az előadás után amerikai szokás szerint a hallgatóság kérdéseket tett föl *Schlachta* Margithoz (!), akinek órák hosszat kellett beszélnie a magyarországi viszonyokról, a kommunizmusról, a Szociális Testvérek munkásságáról és mindenről, amiről itt keveset tudtak.

A következő napon *Schlachta* (!) Margit a *Richmond Women's Club*-ban tartott előadást. A klub Virginia női társadalmának első klubja, amelyről sok szó esett már az amerikai történelemben... Margit testvér annyira megnyerte a hallgatóság jóindulatát, hogy előadását a viharos tapsok miatt gyakran félbe kellett szakítania...

²⁷⁷ SZTTI 1155/25.

A következő estén a *Young Women Association*-ban tartott előadást Margit testvér... A hallgatóság alig akart eltávozni a helyéről és Margit testvérnek még sokáig ott kellett maradnia, hogy válaszoljon a legkülönbözőbb kérdésekre. Másnap délelőtt az University of Richmondban újra előadást tartott a diákkisasszonyoknak és mikor ezt a férfdiákok meghallották, tanáraikkal együtt ők is eljöttek az előadásra, úgy, hogy Schlachta (!) Margitnak a félórás előadás helyett az egész napot a Westhampton College-ben kellett eltöltenie. Itt a diákokkal ebédelt és ebéd után is előadást tartott hazánk történeti, földrajzi, gazdasági viszonyairól és a lehetetlen trianoni békéről... Figyelembe kell vennünk azt is, hogy az University of Richmond baptista egyetem, ... és itt eddig még katolikus ember sohasem tarthatott előadást.

Rövidesen olyan nagy lett a lelkesedés Margit testvér előadásai iránt, hogy nemsokára újra fölkérték, hogy térjen vissza ide. Időközben ugyanis Schlachta (!) Margit Washingtonba utazott, hogy részt vegyen a nemzetközi női konferencián. Schlachta (!) Margit tehát néhány nap múlva újra visszatért és nyilvános előadást tartott Magyarországról. Erre az alkalomra a város legnagyobb színházát kapták meg teljesen díjmentesen. Az előadást hírlapok és plakátok hirdették több napon át és az előadás védnökei *Virginia állam kormányzója és felesége, a richmondi polgármester, a katolikus püspök és több protestáns pap voltak.* Az itteni viszonyokhoz képest igen nagy jelentősége van annak, hogy egy idegen úgy össze tudta hozni az összes itten felekezetek vezető férfijait...

Otthon sem lehet elképzelni lelkesebb március 15-iki ünnepélyt, mint azt, amit itt Schlachta (!) Margit csinált. Legalább itt Virginiában most már egészen más képet nyertek arról, hogy miképpen lett Magyarország a világháború áldozata és Margit testvér itteni szereplése óriási jelentőségű, mert megismertette a virginiaiakkal az ezeréves Magyarországot...²⁷⁸

Nemcsak ő ismertette meg az amerikaiakkal Magyarországot, ő is megismerte Kanadát és az Egyesült Államokat és úgy döntött, hogy bár mindenütt sok a nehézség, a testvérek maradjanak mindkét országban, elsősorban a külföldre szakadt magyarok gondozására. A Los Angeles-i püspök 1928-ban saját költségén küldi az első két amerikai jelöltet a magyarországi noviciátusba. A Társaság a szétszórtság következtében került az Egyesült Államokba és Kanadába, sok munka, sok áldozat, sok nehézség árán vert gyökeret mindkét helyen. Amerikai élményeit ELKAPOTT SUGARAK címmel közreadja 1928-ban, ahogy a könyv előszavában írja: „Ez a könyv amerikai tartózkodásunk alatt szerzett derűs élmények, kedves emlékek gyűjteménye ... Nem Amerika, csak egyes vonások Amerika arcáról... Dollárokat nem vihetünk haza, azok elkerültek bennünket, hazavisszük tehát a Lelket, melynek lehelete megcsapta arcunkat. Fiatal, kedves, üde, bízó, jóakaró, segítő, örülni tudó lelket...” De nemcsak a lelket hozta el, amit lehetett, igyekezett itthon is megvalósítani. S mindjárt a tizedik oldalon, találunk egy önvallomást. Látva az Amerika-szerte világító „mindenki karácsonyfákat”, eszébe jut egy saját élménye: „Ilyet akartam annak idején az I. kerületben felállítani (1920-22 között, amikor annak a kerületnek képviselője volt), hogy ne csak az otthonok ünnepeljenek, legyen karácsonyuk az otthontalanoknak is. De eltérítettek tervemtől, mivel »szokatlan«. Én pedig nem mertem elég erősen akarni, mert nem tudtam, hogy ez a gondolat már megvalósult valahol. Most hát viszek magamnak is ajándékot a mindenki karácsonyfájáról: azt a tanulságot, hogy ha valaki valamit meg akar valósítani, ... csak azt [nézze], hogy jó-e?”

1926 karácsonyára ért haza és 1927 karácsonyán a főváros 15 helyén gyűltak ki a Mindenki Karácsonyfája gyertyái. Mivel a Társaságnak saját intézményei nem lehetnek, a

²⁷⁸ MAGYARSÁG, 1925. VII. 8. Sz. L. jelzésű cikk, 9. lp. SZTTI 657.

Mindenki Karácsonyfája Bizottság gazdája az Iskolanővérek szervezete,²⁷⁹ a testvérek dolgoznak ebben a Bizottságban. Margit testvér szerint a Társaság a köz szolgálatában is névtelenül dolgozik.

Az első „Mindenki Karácsonyfája” sikeréről egy korabeli levelet idézünk, mellőzzük a sajtó híradásait. „...Hihetetlen nehézségekkel kellett megküzdenünk, mert a belügyminiszter nem akarta engedélyezni, féltvén az utca csöndjét, stb. De Paula testvér (a Társaság képviselője) hihetetlen szívós energiával keresztül vitte, megrendezte ... Összegyűjtöttek a munkatársak kb. 10 mm (métermázsa) cukrot, csokoládét. Mindenki kapott és annyi maradt, hogy az Irgalomháznak (korabeli gyógyíthatatlan betegek kórháza), a Vakok Intézetének, Nyomorék gyermekeknek kocsival kellett kivinni. Énekkarok, zenekarok voltak a fák alatt, a hölgyek ... már most akarnak készülni a jövő évre ... Az Oktogon-téren például a fényűjság vetítette egész délután és este, hogy »Dicsőség mennyben az Istennek, békesség a földön a jóakarató embereknek.« ... azt mondják, olyan volt, mint egy fél mennyország...»²⁸⁰

A „Mindenki Karácsonyfája” mozgalom élt 1947-ig. 1944. december 24-én egyetlen „mozgó” fa (teherautóra szerelt fa) járta a szovjet hadseregtől teljesen bekerített várost. Korabeli feljegyzés szerint: „...Margit testvér is velünk jött a teherautóval, amely megállt mindenütt a város forgalmas helyein. (Az autóra felszerelt hangszóróból karácsonyig énekek áradtak.) A szokott ajándékcsomag helyett, nem lévén egyéb ... karácsonyfagyertyát osztogatott Margit testvér, akkor az is nagy érték volt ... Egy magyar honvéd volt a sofőrünk, ... a végén azt kérte, hogy adjuk a honvédségnek a karácsonyfát, hadd legyen nekik is karácsonyuk ma este, ki tudja, nem utolsó-e? Mikor már besötétedett, el is felejtettük, hogy elsötétítés van és az égő gyertyájú fával száguldottunk végig az utcákon, hídon. Felettünk pedig keringtek, zúgtak a halált hozó gépmadarak. Senki sem szólt érte, mindenki el volt szánva mindenre...»²⁸¹

Kissé előreszaladtunk a „Mindenki Karácsonyfájával”, hiszen még le sem írtuk Margit testvér hazaérkezését. Korabeli levélből idézünk: „...Az állomáson óriási tömeg volt ... A rengeteg virágot, amit kapott, ruhás kosarakban kellett behordani a házba ... Margit testvért is annyira meglepte a Keleti pályaudvar képe, mint egy ... ember dühösen mondta: egy királyt nem fogadnak így ... Magyarországon még ennyi szeretettel és bizalommal nem vártak senkit haza. Éppen ez rettent meg úgy Margit testvért, hogy az emberek olyan nagyon sokat várnak tőle...»²⁸²

A külföldön (Amerikában és Franciaországban) végzett munkáról 1927. február 8-án számolt be Slachta Margit a testvérekkel együtt a magyar társadalomnak, a „régii országházban”. Így nevezték akkor a Sándor utcai palotát, ahol 1902-ig ülésezett a magyar parlament (ma: Olasz Intézet). Ennek az épületnek volt akkora terme, hogy több ezren befértek. A MAGYARSÁG így örökítette meg az eseményt:

„Kétévi és kéthónapi távollét után a múlt karácsony hetében érkeztek haza Budapestre Schlachta (!) Margit vezetésével a *Szociális Testvérek Társaságának* ama lelkes tagjai, akik távollétük alatt az amerikai magyarok között felbecsülhetetlen értékű karitatív missziót s a nem magyar ajkú amerikaiak között pedig még értékesebb nemzeti propagandát fejtettek ki. A Szociális Testvérek és vezetőjének visszatérése után vasárnap, a régi képviselőházban, beszámoló gyűlést tartottak, amelyen Amerikában végzett munkájukról óhajtottak számot adni...

²⁷⁹ NEMZETI ÚJSÁG, 1927. XII. 23. és 25. Jellemző, hogy a cikk a szervezők között „a Szociális Missziótársulat egy tagja, Paula testvér”-t említi, aki 1923 óta már a Szociális Testvérek Társaságának tagja. Az Iskolanővérekről ld. V. fejezet 37. jegyz.

²⁸⁰ SZTTI 1184/5, 2. lp.

²⁸¹ SZTTI 1168, 41. lp.

²⁸² SZTTI 1184/4.

Délután 5 órára hirdették a gyűlést, de 4 órakor már nem volt talpalatnyi hely a régi képviselőház hatalmas nagytermében, ahol több mint ötezer hölgy zsúfolódott össze. A később érkező ezrek már csak a folyosókon szoronghattak, akik pedig 5 órára érkeztek, azok már az épületbe sem fértek be. Ritkán gyűlt még össze ilyen értékes, intelligens, figyelmes nőtársaság, mint erre a gyűlésre...

A Szociális Testvérek Társasága, ... amikor túl volt munkájának első lépésein, idehaza – *csakis anyagi erők híján* – kénytelen volt munkáját redukálni, s amint azt akkoriban annyian megtették, kénytelen volt *anyagi segítségért* a gazdag Amerikához fordulni, ... hogy ott *csak kérjen*, és kint maradt Amerikában azért, hogy ott *csak adjon*.

Schlachta (!) Margit és testvérei azt hitték, hogy a gazdag Amerikában csak kérni és kapni lehet, s mikor odaérkeztek, azt látták, ők sokkal gazdagabbak, nekik kell adni a szegény, elhagyott amerikai magyarságnak. Amerikában meglátták a lelkiekben szűkölködő kivándorolt magyarokat, ott ezer meg ezer magyar családot látogattak meg, a magyar szót nem tudó magyar gyermekeket megtanították magyarul írni, olvasni, imádkozni... Csonkamagyarországról meséltek odaszakadt magyaroknak, akiknek az óhazától elidegenült szívét-lelkét újra magyarrá tették. A szociális testvérek rövid két év alatt *Buffalóban*, *Los Angelesben* és a kanadai *Stockholmban* otthonokat létesítettek maguknak, hirdették 160 propaganda-előadáson a magyar ügy igazát, egy részük most kint maradt s ezekből az otthonokból, mint központokból, szakadatlanul folytatják missziós munkájukat...

Schlachta (!) Margit ezután áttért a távolléte alatt itthon végzett munka ecsetelésére. Itthon közben felépítették a Szociális Testvérek Társaságának gyönyörű új székházát. Beszéde során köszönetet mondott minden áldozatkész munkatársuknak... Előadása végén a jövő munkáját vázolta.²⁸³

Melyek voltak ezek a munkák?

Elsősorban az alakuló társulattal kapcsolatosak. Anyaház már van, gondoskodni kell a noviciátusról és szükséges a Szabályzat egyházi jóváhagyása. E két utóbbi ügyben még Amerikából megtette a lépéseket. 1925 áprilisában a NEMZETI ÚJSÁG egy mellékletben közölte Slachta Margit felhívását: „Mentsük meg a hazának a külföldre szakadt magyarokat” címmel. Ebben a hatalmas kiáltványban (egy teljes újságoldal) hosszan tárgyalja azt, hogy minden más nemzet fia, ha külföldön van, összetart, csak a magyarok nem tartanak össze, nincsenek szervezeteik, egyházközségeik, iskoláik, tehát elvesznek a magyarság számára. Vákolja azokat a módokat is, hogyan lehetne hivatalos és nemhivatalos lépésekkel ezen segíteni. Majd a következő jellemző sorokat írja: „...A Gondviselés erős kézzel emelt ki bennünket otthon (a felhívást még Amerikából küldi el) eddigi munkánkból, régi kereteink közül. Most áldjuk ezt a gondviselő kezét, mert ha nem kényszerít, ma nem vagyunk szerte a nagyvilágban, és nem látjuk nemzetünk lassú elporladását a határokon kívül, és nem ébredünk annak tudatára, hogy nekünk annak meggátlása körül társulati feladataink lehetnek... A Szociális Testvérek Társasága az Úr kegyelméből már túl van a lét és nemlét első nehézségein; megnyitja most még kicsinyke házában kapuit az új jelentkezők előtt...”²⁸⁴ Miután ez a felhívás megjelent, valaki azt kérdezte Margit testvértől: Hogy merészel hivatásokat keresni, amikor még házuk sincs? Margit testvér ezt válaszolta: „Nem lakókat keresek egy házba, hanem munkásokat az Egyházba.” Elég talán, annyi, hogy 32 jelentkezővel nyílt meg a noviciátus.

A Szabályzatot is Kanadából küldte el jóváhagyásra Csernoch hercegprímásnak. A kísérőlevélben részletesen indokolja, hogy miért tartalmaz a Szabályzat olyan pontokat, amelyek különösnek látszanak az egyháziak szemében, de ezek szükségesek, mert:

²⁸³ MAGYARSÁG, 1928. II. 8.

²⁸⁴ EPL Csernoch Cat. 22. 1817/1925, ante 1925. V 15.

„Magunkat illetőleg ... úgy érezzük, hogy nekünk ki kell vonulnunk oda, ahol az élet szabad küzdelmeiben ezer és ezer lélek vész el, odadobva a materializmus és Isteni-tagadás legkülönbözőbb képviselőinek, akik mindig a fejlődés élén járnak és csaknem kardcsapás nélkül ragadják el áldozataikat.” A Szabályzat egyik igen határozott pontja, hogy saját intézményei nem lehetnek a Társaságnak, és saját neve alatt sem mozgalmakat nem vezethet, sem egyesületi tevékenységet nem fejthet ki.²⁸⁵ Másik igen hangsúlyozott pontja, hogy a Társaság megélhetését a *tagok munkája* biztosítja, hatósági szubvenciókat, adományokat csak akkor fogadhatnak el, ha az semmiféle kötelezettséggel nem jár. Viszont mozgalmi és közéleti munkát is akarnak végezni. Ezért meg kellett teremteni ezek anyagi alapjait. Ezért jött létre még 1923-ban a TESTVÉRSZÖVETSÉG, „amely gazdasági céllal dolgozó katolikus világi egyesület ... mely elsősorban a Társaság anyagi támogatására alakult...”²⁸⁶ A testvérszövetség fenntartott egy konzervüzemet, egy kötődét, később egy Háziipari Szövetkezetet, papírkereskedést és egy nyomdát. A testvérek dolgoztak a konzervüzemben, a kötődében és a papírkereskedésben, valamint vezették a Háziipari Szövetkezetet. Mindezt létrehozni, üzemben tartani, emberi nehézségeket kiegyenlíteni elképzelhetetlen terhet jelentett.

Legfontosabb feladatának a noviciátus elindítását tekintette. Maga akart foglalkozni az első harminckét jelölttel, hogy bevezesse őket a szociális testvéri lelkiségbe. Ezzel együtt jár az egyes lelkek egyedi nehézségeinek oldozgatása is, amit nem egészen érzett saját területének. Ezzel kapcsolatban két önvallomását közöljük. Az egyiket 1924-ben, Amerikába kikerkeztek írta Paula testvérnek, akivel 1905-ben még Kalocsán kötött barátságot, s aki később belépett a Missziótársulatba, 1923 januárjában Amerikába küldte őt Farkas Edith, onnan csatlakozott alakulásakor a szociális testvérekhez: „...Reményelem, hogy meg fogod rajtam érezni, hogy az elmúlt idők változtattak rajtam és amit a múltban annyira nélkülöztél bennem, ha nem is kellő mértékben, de sokkal nagyobb fokban meg fogod bennem találni. Tudok már munkát kézből kitenni, sőt örülök, ha időnként nem dolgozom, tudok pihenni én is, élvezni mást, nemcsak a munkakörbe tartozó szükségeseket, tehát szórakozni stb. Gondolom, hogy habár *soha sem lesz egyénekhez igazi hivatásom, mert rajtam mindig érezhető lesz, hogy inkább az ügyek az igazi világom*, (Kiemelés tőlem: M.I.) de azért egészen másként állok egyénnel szemben, mint azelőtt, sok van, amit bánok a múlt rohanásaiból, amikor az egyént nem láttam meg, csak szaladtam, szaladtam...”²⁸⁷ A másik önvallomást a már többször idézett 1933-as leveléből vesszük: „...saját lelki életem egészen egyszerű vonalú, és problémáim nemigen lévén, sokáig nem értettem meg, hogy hogy lehet egyeseknek mindenben nehézséget látni, miért lesz minden apróság némelyek számára kínzó problémává, miért keletkeznek a legmagától értetődőbb dolgokból komplikációk, miért bajlódnak némelyek állandóan önmagukkal és miért igényelnek oly hihetetlen mennyiségű lelki gondozást...”²⁸⁸

A noviciátus vezető elveit 1930-ban, a Salzburg melletti Goldensteinben tartott Modern Katolikus Női Szervezetek Konferenciáján fejtette ki. A SCHÖNERE ZUKUNFT-ban megjelent cikk a következőket írja erről: „...nagyon markáns példa: Slachta Margit testvérnek a lelki életre vonatkozó meglátása... 1. A lélek fejlődésében egy a lényeges, az Isten szeretete s az embertárs iránti jóakarát, minden egyéb csak eszköz a cél (a lélek megszentelődése) érdekében. Az Isten szeretetére való törekvés lényegesen különbözik attól a törekvéstől, hogy önmagamot tökéletesítsem. *A lélek, amely csak az Isten szeretetére törekszik, önfeledtté, nagylelkűvé lesz*; az önmaga tökéletesedéséért dolgozó lélekben

²⁸⁵ Szociális Testvérek Társasága Szabályzata, I. fejezet 3.

²⁸⁶ = 20. jegyz.

²⁸⁷ SZTTI 1154/54.

²⁸⁸ SZTTI 1217/59, 5. lp.

észrevétlenül megnő az önzés... 2. A testvérek pozitív szellemben nevelődnek. Minden, amit az Úristen küld vagy megenged, öröm vagy szenvedés egyaránt – a lélek előmenetelét szolgálja. *A lemondás nem cél, csak eszköz.* 3. Ebből következik a lelki szabadságra s az örömeire való nevelés. 4. A teljes önzetlenségre való nevelés. A testvérek kapcsolják ki munkájukból úgy az egyénnek, mint a Társulatnak, mint olyannak az érdekeit és dicsőségét s önzetlenül szolgálják a katolikus ügyet. Úgyszólván valamennyien más szervezetek neve alatt vezetett mozgalmakban és egyesületekben dolgoznak. Valóban »szolgálói« a katolikus érdekeknek. Az egészségre való törekvés, a fiatal erők kímélése is nagy szerepet játszik irányzatukban...²⁸⁹ Felesleges szöszaporítás hangsúlyozni, hogy Margit testvér mindezekkel saját lelki arcképét festette le.

A hivatásgondozást mindig feladatának tekintette. Egyéb elfoglaltságai mellett 1928-ban közzétett egy könyvet: *A puszták rejtekéből az élet centrumába* címmel. Kezdő mondata: „Az a gondolat, hogy a lélek jegyesi szeretetben az Úristennek adhatja magát, egyidős az Egyházzal. Hogy az ily módon lekötött élet *milyen külső keretek közt folyik és milyen munkához kapcsolódik, másodrendű kérdés.*”²⁹⁰

A könyv először végigfut a szerzetesi élet fejlődésén a remeteségtől napjainkig. Majd ismerteti a Társaságot, szellemét, felépítését, munkáját és az első öt év történetét. Az 1928-as évet befejezte egy újabb amerikai út, novembertől 1929 áprilisáig. Ennek az útnak az eredménye, hogy Los Angeles püspöke vállalta az első két amerikai jelölt magyarországi neveltetésének és utazásának költségeit. Nagy esemény volt ez. A két született amerikai fiatal érkezésekor Margit testvér a következőket mondta a közösségnek:

„Mindnyájan, akik itt vagyunk, talán a legfiatalabbak kivételével tanúi voltunk, hogy a jó Isten hogyan épített meg semmiből, fokról fokra... Hiszen ez az egypár év még semmi... A másik folytatás, továbbépítés az ország határán kívül folyik. És ez a legkevésbé várt fejlődés, amelyik Amerikában mutatkozik. Amikor annak idején bennünket a jó Isten úgy szertesőrt, ... amint a virág szétszórja az érett magvakat, úgy látszik, úgy terjed el a mi Társaságunk is. Ma, mikor megérkezik ez a két kaliforniai jelölt testvérünk, lélekben úgy fogadjátok őket, hogy tanúi vagytok a tengerentúli továbbépítésnek...

Amerika ... A világ első országa... Ennek az országnak is gyöngye Kalifornia... Ezt az országot az amerikaiak szívós munkaereje hódította meg és tette termékeny, boldog országgá... Most gondoljátok el, hogy ez az Amerika, amelyik lenézi a világot, kapott egy kis Társaságot, amelynek gyökere Európában van, sőt Európa egyik leglenézettebb országában, Magyarországon... Innen kérnek szociális testvéreket angol és spanyol munkára. Gondoljátok el a helyzetet: ilyen rettentő távolságból jönnek ide ezek a jelöltek, nem beszélve nyelvünket, nem ismerve szokásainkat, hozzá lévén szokva az amerikai kényelemhez. Más világ az. És vissza fognak menni abba az országba, ahol kapkodnak szociális testvérek után, akik nem az ottani magyaroknak, hanem az amerikaiaknak dolgozzanak. Ebből az következik, hogy ... egy idegen nyelvű ág fog kifejlődni. ... Olyan feladat elé állít a jó Isten, hogy ha akarjuk, neveljünk törzsünkön egy idegen ágat, ... amelyik annak idején majd vagy hajt új gyökeret, vagy megmarad a miénk. Rajtunk fordul, hogy a miénk maradjon. Két lehetőség állhat csak előttünk: az egyik, hogy olyan tudással rendelkezünk, amelyik mindig nagyobb lesz az amerikai ágénál, a másik, hogy azok, akik ide fognak időnként jönni, olyan tüzet, olyan meleget, olyan lelket, életet, olyan testvéreket találjanak itt, akiről érzik, hogy táplálni tudják őket...

A Püspök úr azzal küldte ide őket, hogy »azt akarom, hogy azt a szellemet hozzák magukkal, amit megismertem a hazuról jött első testvérekben«. Az egyik, amit kiemel, amit

²⁸⁹ SCHÖNEREZUKUNFT, 1931. II. 8. 431-433. lp. A fordítás: A TESTVÉR, 1931/4, 8. lp. A fordítót nem nevezik meg. Az eredeti cikk xerox másolatát ld. SZTTI 432.

²⁹⁰ Slachta Margit: *A puszták rejtekéből az élet centrumába*. Bp. é. n. (1928), 11. lp.

az Úristen kezdő kegyelemnek adott, hogy minden szétszórtság és lehetetlen helyzet ellenére az egész csoport együtt maradt. Úgy ismerte meg testvéreinket, mint cselédeket, és azt mondta, hogy OTT is meg tudtak állni és megmaradni a hivatás útján...

Ezért szent tisztelettel, nem a személyek, hanem a HELYZET miatt fogadjuk, amit az Úristen tőlünk akar, amit bennünk épít és köszönjük meg Neki, hogy mindig ad valami kényszerítő körülményt, ami BELŐLÜNK A TÖBBIT KIVASALJA. Nem jobbaknak látszani, hanem jobbaknak lenni...

Köszönjük meg a jó Istennek, hogy minden évben ad nekünk egy új lehetőséget, hogy meglássuk, hogy az ő isteni Keze hogyan húzza feljebb a falakat..²⁹¹

A két amerikai jelölt, a noviciátusi év végén, fogadalomtétel után „magyarul” búcsúzott el az itteniektől. Lássunk két szemelvényt: „...mi tanulunk Társasága szellemét és hozni Californiában virágcserep, jövendő amerikai bimbó. De nemcsak vinni haza szellemet, de drága örökös emlék kincset. És én Istennek egész szívemmel hálát adni, én kiváltságért tölteni az évet én drága magyar testvérekkel (!) Joan testvér.” „Egyszer Californiában jó Pásztor vetni a virág mag. A virág nőni ... megismerni a Hivatás Nap ... Kérem szépen kedves Testvérek, mondani ima sokszor a kis virágért, hogy fog megnőni nagyobbra Los Angelesben és soha fog elfelejteni a lecke a kis virág tanult a jó Isten kertben ... Magyarország ... Lucile testvér.”²⁹²

Az 1928-as amerikai út szükséges volt, részben társulati ügyek miatt, részben a háziipar miatt. Amint már említettük, a Társaság munkájából akar megélni, ezért gazdasági szerve a Testvérszövetség, világi munkatársak kezelésében, de jövedelme a szociális munka céljait szolgálja, így a Társaságét is. Az amerikai piacon keletje volt a szép hiteles népi hímzéses ruhának és blúznak, amit a Testvérszövetség Háziipara állított elő. Az 1929-es nagy gazdasági válság véget vet ennek a vállalkozásnak. A fiatal, alig 6 éves Társaság anyagiak híján lassan fejlődött, munkateljesítménye elmaradt a várakozástól. Az 1929-es lelkigyakorlaton erre is kitért Margit testvér: „Ne gondolkodjunk azon, hogy az emberek mit mondanak. Nem tudják megítélni azt, hogy semmiből kezdeni a mai nehéz körülmények között mit jelent. Idő kell a növéshez. Alapozni, menni, haladni, mindent egyszerre csinálni, hatszoros énekszólamot viszünk. De mert hat vonal halad egyszerre, lassabban megy.”²⁹³

Margit testvér tévedett. Nem hatszoros, annál sokkal több „szólamot” kellett énekelnie a Társaságnak. Már eddig is kaptunk ízelítőt: Egyszerre indult fejlődésnek két kontinensen. Európában Magyarországon és a Romániához csatolt Erdélyben, ahonnan rövidesen átmennek a testvérek a szolgálatot kereső székely cselédlányok után Bukarestbe. 1927-ben pedig Kassára kap meghívást a Társaság, és ezzel új államalakulatban, Csehszlovákiában kezd el élni, kisebbségi sorsban. Európában mindhárom országban eltérő társadalmi, nemzetiségi és politikai viszonyok között kell működni. Az amerikai kontinensen is eltér egymástól Kanada és az Egyesült Államok. Ez a működés is Margit testvér irányítása alatt áll. Emellett – akkor – küzdeni kellett az újszerű, az egyházjogászok számára újításnak ható szabályzat elfogadásáért. (Csak 1935-ben kap jóváhagyást.)

Ugyanakkor változatlanul éli közéleti hivatását is. Már említettük, hogy 1929 decemberében megválasztották a községi (ma: Fővárosi Önkormányzat) választásokon a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt színeiben Angyalföldön. Két évig folytatta a várospolitikai munkát, de azután már nem újította meg. Az 1935-ös káptalanon beszámolt ezirányú munkájáról. 2550 embert fogadott, díjtalan kézimunka-tanfolyamot szervezett 124 résztvevővel, három Dolgozó Lány csoport alakult a területen. Ingyentej-akciót indított a

²⁹¹ SZTTI 336. A gyorsírásból áttett, de Margit testvér által át nem nézett gépelt másolat, némileg javítva.

²⁹² A TESTVÉR, 1930/7, 13. lp. Sr. Joan: 1901-1949, Sr. Lucile: 1905-78.

²⁹³ SZTTI 899, 40. lp.

gyermeknek, 20 ingyenhelyet szerzett ellátatlan öregeknek szeretetotthonban. Ezenkívül különböző népművelő tanfolyamok indultak és sok természetbeni adományt osztott ki.²⁹⁴

Még egy jellemzőt meg kell említeni erről a várospolitikai időszakról. 1931 novemberében történt a „székesfőváros 1932. évi költségvetésének részletes tárgyalása”. A november 20-i ülésen Slachta Margit „különböző szociálpolitikai problémáról beszélt. Magas színvonalú előadása jól megérdemelt sikert aratott. Stern Szerén szociáldemokrata képviselő tartalmas alapos előadása hasonló sikert aratott és olyan meggyőző hatást ért el, mint az elsőnek említett szónok, aki odament szociáldemokrata képviselőtársához és szívélyesen gratulált neki.”²⁹⁵

Emlékezünk, hogy Slachta Margit már az Országos Katolikus Nővédőben a munkásnőkkel foglalkozott, majd első közéleti szereplése is a munkásnők védelmében mondott beszéd volt. Sem a Nővédő, sem a belőle sarjadt Szociális Missziótársulat nem látta szükségesnek, hogy kifejezetten a munkásnő kérdés megoldásán dolgozzanak. Korányi Sarolta indította meg 1911-ben a Katolikus Munkásnő Egyesületek²⁹⁶ szervezését, azonban a szépen fejlődő kezdeményezést szétzúzta a Tanácsköztársaság. Korányi Sarolta betegsége miatt 1920-ban nem kezdhetett újra a szervezést, ezt a munkát 1931-ben a szociális testvérek vállalták el. Slachta Margit testvér Rónai Paula testvért bízta meg a munkával, aki két fiatal testvér munkatársával: Palágyi Natáliával és Köstler (Jolsvai) Hedviggel kezdte meg a dolgozó leányok és nők mozgalmát szervezni.²⁹⁷ 1931 karácsonyára megjelent a későbbi mozgalmi lap, a Dolgozó Nő első száma. Ebben Margit testvér a következőket írta: „DOLGOZÓ LEÁNYOK, **akartok** szervezett testvéri kört, művelődést, fejlődést, lelki-szellemi haladást, nőies továbbképzést, szakmabeli ügyesedést ... jogaitok, kötelességeitek pontos ismeretét, gazdasági és jogi védelmet, egészséget, nemes szórakozást? JÖJJEK A KATHOLIKUS DOLGOZÓ LEÁNYOK EGYESÜLETÉBE! *Bízzatok a jó Istenben, magatokban, jó barátaitokban, jobb jövőtökben!... Dolgozzatok a boldogabb dolgozó leányért!*”²⁹⁸

Másik nagy alkotása, a Szentlélek Szövetség 1934-ben öltött testet. Célját így határozza meg: A Szentlélek Szövetség által kezdeni akarunk egy valláserkölcsi mozgalmat, azért, hogy „a materializmusba rántott mai embert kiragadjon a pogányságból, ... és így elérni, hogy az ország mintegy a Szentlélekből újjászülessék.”²⁹⁹ Ezt a célt csoportok szervezésével, lelki programokkal és főleg A LÉLEK SZAVA c. lappal szolgálja, ennek ő a szerkesztője. A lap a Szentlélek Úristen imádó tiszteletét akarja elmélyíteni, a neki szentelendő templom építését elősegíteni és emellett a tisztító tűzben szenvedő lelkek imádságos megsegítését hangsúlyozza, a szentek egyességének tanítása szerint.³⁰⁰ De már az első számtól kezdve találunk benne utalást mind a nyugati, mind a keleti kollektívizmusra, pl.: „...az Úr-Isten ... a sátán haderejét vezérének saját fegyverével pusztítja ki! És nemcsak a bolsevizmussal, a *nemzeti örületek* minden fajtájával (Kiemelés tőlem: M.I.) is jön ez a belső leszámolás, ez a láthatatlan waterlooi ütközet, ez az önmagában való megsemmisülés...”³⁰¹ Az 1939. okt. 1-i számot többszörösen megcenzúrázzák, fél oldal kimarad Margit testvér cikkéből, amiben az

²⁹⁴ SZTTI 499/50, DL-ről ld.: 297. jegyzet.

²⁹⁵ PESTER LLOYD, 1931. XI. 21. 6. lp. Szerző fordítása. Az eredetit ld.: SZTTI 481. FŐVÁROSI KÖZLÖNY XLII. évf. 69. sz. 1931. XII. 22. 1422. 1424. lp.

²⁹⁶ Vezérkönyv a Katolikus Munkásnő Egyesületek Vezetői számára. Bp. é. n. (1916 után), Apostol ny. Korányi Sarolta írta, bár a neve nem szerepel.

²⁹⁷ A mozgalomról: Jolsvai Hedvig-Mona Ilona: A Katolikus Dolgozó Nők és Leányok Országos Szövetsége: a DN és DL. In: Félbemaradt reformkor... Róma, 1990. 106-110. lp.

²⁹⁸ A DOLGOZÓ LEÁNY. Időszaki értesítő. 1/1. 1931. Karácsony. Címlap.

²⁹⁹ A TESTVÉR, 1940/1-2. 2. lp.

³⁰⁰ „Szentek egyessége”: ősi katolikus tanítás: élők és holtak összetartoznak – segíthetnek egymásnak.

³⁰¹ A LÉLEK SZAVA, 1934/1. 2. lp.

„állam igazi javáról” elmélkedik. 1942 februárjától pedig A LÉLEK SZAVA a KERESZTÉNY NŐI TÁBOR szócsöve azért, hogy a „politikai élet hódoljon meg Krisztus boldogító igazságainak...” Következtesen szolgálja ezt egészen 1944 márciusáig, amikor is A LÉLEK SZAVÁ-t az elsők között tiltották be. Erről a következő fejezetben részletesen szólunk.

Mondottuk, hogy a Szentlélek Szövetség céljai közé tartozott a nagy Szentlélek-templom megépítése. „Maga a kultusz tisztán szellemi, éppen ezért igényel materiális testet, ... és az embernek a Szentleket kereső vágyait erősíti, támogatja, lendíti...” „A Szentlélek templomát akarjuk megépíteni, olyanra, hogy tükrözze a Lélek valóját: legyen monumentális, mert a Lélek mérhetetlenül nagy, legyen színpompás, mert a Lélek pazarul gazdag ... Minden részében igazi anyaggal dolgozva, mert a Lélek igaz, legyen meleg és örömet árasztó, mert a Lélek az édes Vigasztaló...”³⁰²

Margit testvér *hegyre* akarta építeni, hogy messziről látható legyen. A rá bizonyos értelemben jellemző naivitással elment Gömbös Gyulához, az akkori miniszterelnökhöz, hogy elkérje e célra a Gellérthegyet, pontosabban a Citadellát. Gömbös a kérés meghallgatása után levette magáról pártja jelvényét és megkérdezte, feltűzné-e? Margit testvér válaszul felemelte a nyakában láncon függő Szentlélek-jelvényét: én már választottam jelvényt.³⁰³ A kérést a miniszterelnök hadászati okokra hivatkozva – esetleges háború esetén a hegyre szükség lesz – elutasította.

A Szociális Testvérek Társasága Szabályzata 1935-ben kapta meg Serédi Jusztinián hercegprímástól a jóváhagyást. Margit testvér azt szerette volna – amit a II. vatikáni zsinat később el is rendelt –, hogy a Szabályzat szövege olvasmányos, lelki olvasmányszerű legyen. Az egyházjogász főpásztor ragaszkodott a száraz jogi megfogalmazáshoz. Margit testvér tehát két formában írta meg a szabályzatot, egyet a hivatalos Szerveknek, egyet pedig a testvérek használatára. Így a Szabályzat két részből áll; a két rész közötti különbséget lássuk egy példán: I. rész IV. fejezet, 31. „A testvér tartozik saját egészségére, a Társaság pedig tagjainak egészségére gondot fordítani.” – Ugyanez a II. részben: „A testvér tartozik egészségére gondot fordítani, a Társaság pedig köteles tagjainak erejét megőrizni, egészségük fenntartásáról gondoskodni. Tehát nem dolgoztathatja erejükön felül és biztosítani kell részükre a tápláló eledelt és az egészséges lakást...”³⁰⁴ Margit testvér szerette volna, ha a Szabályzatnak ez a bővebb része is kapna egyházi jóváhagyást. Serédi hercegprímás a következőt felelte: „A Szabályzatnak a testvérek használatára készült bővebb formája szövegét nem lehet hivatalosnak tekinteni. Abban csupán az bír hatállyal, ami a tőlem jóváhagyott szabályzattal nem ellenkezik.”³⁰⁵ Így hát Margit testvér úttörő gondolatát csak jó harminc év múlva, a II. Vatikáni Zsinat rendelte el, amikor már szinte a testvérek is elfelejtették, hogy ez volt Alapítójuk eredeti elgondolása.

Az 1935-ös év egyébként társulati eseményekben gazdag volt. Felmerült egy angliai alapítás lehetősége. 1929-ben belépett egy angol származású jelentkező, aki 1934-ben úgy vélte, hogy kapcsolatai lévén letelepítheti a Társaságot Skóciában, az egyik magyar, de angolul jól beszélő testvér segítségével. A kezdeményező testvér igen hamar akart eredményt felmutatni, ezért válogatás nélkül felvett minden jelentkezőt. 1935 elején Margit testvér (január/február, pontosan nem állapítható meg) odautazott, látta, hogy az alapítás életképtelen, ezért megszüntette.³⁰⁶ Elbocsátotta az angol testvért és a magyarral hazajött, itthon csak annyit mondott, hogy az alapítás korai volt, nem sikerült állandósítani. Évekkel

³⁰² A Szentlélek-templomról: ld. 42. jegyz. 3. lp. Mindkét írás jelöletlen, stílusa Margit testvérré vall.

³⁰³ SZTTI 1219/10. Emlékező nem ír dátumot. 1933-36 között történhetett, Gömbös 1936 októberében meghalt.

³⁰⁴ A Szociális Testvérek Társasága Szabályzata. h.k.é.n. (1935.) 7. és 35. lp.

³⁰⁵ EPL 1785/1933.

³⁰⁶ SZTTI 1161/2, 9. lp. Margit testvér elmélkedése, 1937. II. 10.

később veti csak papírra a Kínába alapítani küldött testvérnek írt levelében: „... nagyon sokallom a tízes vagy tizenkettes létszámot [a noviciátusban]. Ki tudja, hogy ők mit gondolnak hivatáson!? Azonkívül azt hiszem, nem szabadna őket jelöltség címén befogadni ... hogyha egyszer valaki bent van, milyen nehéz azt kitenni és esetleg milyen ellenáramokat kelthet egynek-egynek a kitevése. Sohase fogom elfelejteni a gyászos emlékü skóciai kikezdést, ahol azt az emlékezetes pofont kaptam.”³⁰⁷

Másik jelentős eseménye az évnek: Esztergom jóváhagyta a Szabályzatot egyelőre öt évre. Az alapítástól számítva 12 év telt el, az egész Társaságot előntötte az öröm, a bizalom, a hálaadás. Pünkösöd után pedig elkezdődött a Káptalan, amin az amerikai testvérek is részt vettek. A Káptalan tagjai már 198 fogadalmas testvért képviseltek, akik 6 országban (2 világrészben) 20 egyházmegyében, 33 letelepedésben dolgoztak.³⁰⁸ Ezen a Káptalanon, egyebek között a következő önvallomást teszi: „Az egyik ember inkább értelmi alapon dolgozik, a másik inkább intuíciós érzésekkel. Én az utóbbiakhoz tartozom... Kérem tehát türelmeteket nemcsak esetleges gyarlóságaimmal szemben, de akkor is, mikor *intuíciós indítások meg nem indokolt menetben készítenek haladni.*”³⁰⁹ (Kiemelés tőlem: M.I.)

1935. szeptember 3-án pedig elindult immár harmadik amerikai körútjára. 1936. szeptember végén ért haza. Ezalatt itthon 1935. október 7-én nővére Mariska (Mici), 1936. január 16-án Édesanyja, és január 30-án Édesapja fejezi be földi életét. Mindig késedelmesen kapta meg a gyász hírt, mivel állandóan utazott a hatalmas földrészen. 1951-ben egy részvétlevelben így ír akkori lelkiállapotáról: „...négy hónap leforgása alatt elvesztettem Édesatyámat, Anyámat és egy testvéreimet. Azt éreztem, mintha a lelkem darabokra hasadozott volna. De aztán nemcsak az idő gyógyította ezt a mély sebet, hanem egy alkalommal, anélkül, hogy ilyenre ... gondoltam volna és anélkül, hogy valamit láttam volna, – valami szellemi módon találkoztam Szüleimmel, akik örvendezve és közvetlen melegséggel üdvözöltek, és ezt az örömet átsugározták az én szomorú lelkembe... Olyan biztos és határozott volt ez a szellemi találkozás, hogy azt is meg tudtam állapítani, hogy mely irányból és távolságból jön ez a hangtalan üdvözlés. Nem együtt álltak. Az egyik tőlem jobbra, a másik balra ... nemcsak hitből, hanem tapasztalatból tudom hitünk tanításának igazságát...”³¹⁰ Ez a nagy megpróbáltatás még mélyebben belemerítette Isten akaratának titkába, és amit ott megértett, megpróbálta másokkal is megértetni. Egy szenvedésről szóló könyv egyik fejezete nyomán írta a következőket:

„...az ember szívét Jób könyvének hangja mindannyiszor újra összeszorítja, ahányszor csak elolvassa. Ezért írok, mert ezen fejezettel kapcsolatban tudatossá szeretnék tenni egy birtokunkban lévő képességet, mely legtöbbünknel már nem tudatos és azért nem teljesíti velünk szemben kapott nagy misszióját. *Ez a léleknek intuitív ereje.* A létezőknek nagyobb körű világa a természetfölötti... A létnek igazi mélységeibe és magasságaiba, mivel azok már természetfölötti világ régióiba nyúlnak, értelmi megértéssel nem juthatunk, ezek a körök a természetes értelem határain túl vannak.

A természetfölötti világ legfölségesebb valóságait a lélek intuíciós képességekkel ismeri meg. Az intuitív erők lelkünk legmagasabb rendű felfogó erői és egyúttal a legelhanyagoltabbak, annyira, hogy a legtöbb embernek tudata sincs róluk.

Az intuitív erőkkel való ismeretszerzés egészen másként történik, mint ahogy a természetes módon felfoghatók világában a lélek dolgozik az agyvelővel és idegekkel, mint eszközökkel... Amit természetes értelemmel megszereztünk, az ismeret, tudás, amit intuíciós alapon kaptunk, az életerő, tény és lényegi tartalma emberi nyelvezetre nem lefordítható,

³⁰⁷ SZTTI 533/3, 1947. dec. 9-i levél.

³⁰⁸ SZTTI 539.

³⁰⁹ SZTTI 499/58, 6. lp.

³¹⁰ SSSA-B, Slachta Margit levele Joseph de Heinrich-nek, 1951. II. 10.

mással csak annyiban közölhető, amennyiben emberileg kifejezhető, de másnak a maga igazi mivoltában át nem adható. A természetes tudás ellenben igen...

Magát a lét mivoltát és az Alkotó elgondolásait természetesen intuiciós erővel sem lehet felfogni, de intuiciós úton lelkünkbe költözik, mint valóság, mint mindennél természetesebb átélés, hogy Isten útjai, méretei, elgondolásai és eszközei felfoghatatlanok. S evvel elpihen a mindent megérteni akaró, kínzó és mértéktelen vágy. Mindennél világosabb előttünk az, hogy a létből tudomásunkra jövő villanások csak életnyilvánulások, de nem maga a lét és hogy az általunk felfogható életjelenségek egy azoktól teljesen más tartalmi valóság kivételései. Így a szenvedés mindent átfogó törvényszerűsége is...

Ha tehát intuiciós erővel sem érthetjük meg magát a létet, mi szerepet játszik ezúttal, mondjuk a szenvedés törvényszerűségének felismerésénél.

A lélek érzi, hogy Az, aki őt kezében tartja, más lény, mint aminek a világban látható kegyetlen törvényszerűségek szerint látszik, és ebből tudja, hogy a *lét valósága más, mint annak jelenségei*. Biztonságot, Isten-közelséget, meghittséget, bizonyosságot él át, melyek bizonyítanak, tanúskodnak, meggyőznek, és biztosítanak. *Élő tudata van Annak Lényéről, aki az egész világot igazgatja* (Kiemelés tőlem: M.I.) és ezen tudat jóságról, irgalomról, megértésről, együttérzésről, részvétről, szeretetről szól. Ez a tudat olyan élő, olyan erős, olyan biztos, hogy habár a dolgok állásának mikéntjéről konkrét ismeretet nem ad, de megdönthetetlen biztonságot ad arról, hogy a fel nem ismerhető valóságok minden látszatos rettenetességek és észbontó jelenségek ellenére is mások, mint a látszat, és harmóniában nagyszerűen, szépen és boldogítóan fejezik ki az Alkotó akaratát.³¹¹

Erről a boldogságról igen sok tanításában szól, ismerjünk meg egyet: „... azt nem lehet mondani, hogy az én életem kímélt volt (háború alatti, választás alatti és utáni, 23-as dolgok, stb.) ... és mégis azt mondom, minél jobban múlik az idő, én annál nagyobb elbámulásban vagyok, hogy a természetfölötti létben már a földön is, *milyen mély és milyen nagy és milyen megszentelt tud lenni a boldogság.*”³¹²

Az élete valóban nem volt „kímélt” – 1937-ben iskolája megünnepelte a Máriakongregáció 50 éves jubileumát, a volt növendékek nevében ő mondta a köszöntőt. Ebben méltatva az Iskolanövérnek elöljáróinak munkáját az iskola fejlesztésében, a következő önvallomás csúszott ki a száján: „... a Gondviselés úgy intézte, hogy a mi kis szervezetünknek, a Szociális Testvérek Társaságának ügyvezetése az én kezemben legyen. Én fiatal koromban úgy képzeltem egy főnöknőt, hogy kiadja az intézkedéseket és a nap legnagyobb részét jámbor gondolatok és lelki olvasmányok közt tölti el. Azóta már nagyon is tudom, hogy mennyit kell számolni, mennyi anyagi gonddal kell küszködni, mennyi gyakorlati kérdéssel megbirkózni annak, aki akár egy teljesen szellemi célt szolgáló organizáció menetben tartását intézi. Most már tudom, hogy minden rendnek a külsőleg látható munkája olyan, mint egy virágkoszorú, melynek virágjai, azok szépsége, illata, tehát a szellemi és lelki eredmények a világ felé irányulnak; a tagoknak pedig, főképp a vezetőségnek a virágokat összefogó drótfonat jut osztályrészül, vagyis a gyakorlati munka és a materiális gondok.”³¹³ (Kiemelés tőlem: M.I.)

A Szociális Testvérek Társaságának célja, hogy: „hivatásos és képzett munkásokat adjon az Egyháznak és a Társadalomnak”³¹⁴ elsősorban saját tagjain keresztül, de szélesebb körben olyanokból, akik tágabb értelemben véve a szociális munkában nemcsak kenyérkeresetet,

³¹¹ P. Lippert SJ könyve: Az ember Jób Istennel beszél. Ennek egyik fejezetét: „Te teremtetted a fájdalmat”, olvasta, erre írta ezeket: A TESTVÉR, 1936/5, 64. lp., A LÉLEK SZAVA, 1936/4, [2.] lp.

³¹² SZTTI 1191/17, 1937. V. 10-én tartott tanítás.

³¹³ A Miasszonyunkról nevezett kalocsai Szegény Iskolanövérnek Anyaházában fennálló Mária-Kongregáció 50 éves jubileumi ÉRTESÍTŐJE. Kézirat gyanánt, h.k.é.n. [1937-38]. XV. lp.

³¹⁴ A Szociális Testvérek Társasága Szabályzata, I. 2.

hanem élethivatást látnak. Slachta Margit megindította a leendő Katolikus Női Szociális Képző szervezését, egyúttal természetesen az egyházi és világi illetékesek engedélyéért is folyamodott. Egyházi részről nem is volt ellenvetés, de „a miniszter nem akarja jóváhagyni a szociális iskolát, mert azt mondja, nem engedheti meg, hogy az államot megelőzzük...”³¹⁵

Végül mégis sikerült, 1937. november 3-án megkezdődött a tanítás. A „Veni Sancté”-n és az utána következő megnyitón nemcsak az iskola érseki biztosa, de Szendy Károly, a főváros polgármestere is jelen volt alpolgármesterével és tanácsnokaival, sőt a kultuszminisztérium³¹⁶ kiküldöttje is.³¹⁷ Szendy Károly a többi között ezeket mondta: „Nagy örömmel és reménnyel nézek a Szociális Testvérek Képzőjének működése elé...” Maga Margit testvér a következőkkel indokolta (többek között), hogy miért katolikus alapon fog a Képző működni:

„... Minden hitvallás örök szempontokat ad, de a katolicizmus hasonlíthatatlan erővel állítja elének az »egy szükségést«... egyéni szempontból belsőleg megerősített, töretlen lelkű, örök reményektől és szeretettől éltetett emberek lehetnek csak igazi népgondozók. Védettjei szempontjából pedig más alap el sem képzelhető. Olyan tereken fognak dolgozni, ahol az élet vasmarokkal tépdés, ahol nyers erők csatáznak és az emberek könnye patakzik. Ezek *nemcsak pénzbeli segílyt*, a csajka főzeléket és ruha- vagy tüzelőutalványt várják. Sokkal többet. Testvéri szeretetet, belső megtámogatást, erőközzvetítést. A pártfogoltak ugyan hallható szóval elsősorban munka, lakás, gyógyszer, pénz után kiáltanak, de ennél sokkal mélyebbre ható, talán öntudatlan kéréseik vannak: például, hogy *hol van tövises életútjukon az igazság*, miért van a szenvedés, és hogy hol található halódásuk helyett a vágyva-vágyott élet? ... Ezért áll szociális képzőnk gyakorlati katolikus alapon. Meggyőződésünk, hogy csak a Lélektől felavatott, kegyelemben megerősített és az Isten-gyermekség átéléséből és testvériségtől melegített és áttüzesített apostolok hozhatnak áldást és megoldást a gondozottak küszködő világába.”³¹⁸ Ennyit hozott le az újság. Ennél sokkal többet mondott Margit testvér, amit fennmaradt beszédéből tudunk. Ez pedig a következő:

„... boldog vagyok és hálát adok Istennek, hogy olyan országnak lehetek polgára, amely ebben a *vörösén és zölden égő tengerben* (Kiemelés tőlem: M.I.) egy sziget... Engedje meg az Úristen, hogy a Szent István-i tradíciók soha nem vesszenek ki és hogy a vörös lavina ne folyjon át a mi országunkon, még inkább kérem, hogy az innen kikerülő növendékek ... testvéreim és velem együtt ... munkatársaink mind megmaradjanak... akkor is, ha a Gondviselés megengedné a legsúlyosabbat, hogy a ... Szent István-i meggyőződéses emberek alul kerülnek...”³¹⁹ Mindezt 1937 novemberében mondta, elének vetítve a jövőt, amikor „... itt Magyarországon a legtöbb ember, még az értelmiségi körnek az okos emberei is legyintéssel intézték el az egész nácizmust és hitlerizmust...”³²⁰ A Szociális Képző első növendékei, az 1938-as Első Bécsi Döntés után valamennyien az akkor megindult „Magyar a Magyarért” mozgalomban kaptak fedezet. Ezeknek a szociális munkásoknak 1938. december 6-án egy kis albumot adtak ajándékba „Üzenet Hídverőinknek” címmel. Ebben Horthyné, a vezető politikusok feleségei és az akkori Magyarország szociális téren irányító szerepet játszó, a közjóért felelősséget érző intézmények vezetői írtak néhány eligazító sort. Slachta Margitét idézzük: „... a jó kezdésnél is döntőbb a jó befejezés, különben a semmibe zuhan a kezdésnek sok lelkesedése, verejtéke és áldozata, ... bomlasztóbban hat a rossz folytatás, vagy a befejezés elmaradása, mintha nem kezdtük volna ... a szociális kiküldött

³¹⁵ SSSA-L. Slachta Margit levele, 1937. VIII. 22.

³¹⁶ Ma Művelődési és Közoktatási Minisztérium.

³¹⁷ A TESTVÉR, 1937/10, 15. lp.

³¹⁸ NEMZETI ÚJSÁG, 1937. XI. 21, 19. lp.

³¹⁹ SZTTI 1225/1, 3. lp. Vörös: bolsevizmus, zöld: nemzeti szocializmus magyar követői, akik horogkereszt helyett „nyilaskeresztet”, barna egyenruha helyett zöld színű egyenruhát viseltek.

³²⁰ Major Ottó: Ki volt hát Szekfű Gyula? VALÓSÁG, 1984/11, 48. lp.

megtapasztalta már az első napon, hogy munkája verejtékes munka, sőt maga a visszacsatolás folyamata sem májusi vasárnapi program, hanem rázkódtatást jelentő folyamat akkor is, ha a szívek boldog felszabadulással borulnak az anyaország szívére ... Jól végezni tehát ... az fog:

1. Aki nem kapaszkodik fantáziafestett képzeleti képekbe, hanem a valóság és így az igazság barna rögére áll és tudatosítja azt, hogy a földön minden, *még a legszentebb eszme is*, amilyen a visszacsatolás ténye, *verejtékesen, küszködve és földi végességben jelenik meg*. És ezen nem ütközik, hanem átérezve a materiális segítségnél még nagyobb jelentőségű lelki kihatás jótéteményét, érett és kegyelemtől megvilágosított lélek harmóniájával ... dolgozik ... szent napszámában.

2. Aki tiszta szándékkal szolgál. Nem hiúságból, nem eredményért, nem látszatért, nem elismertetésért ...

3. Aki elfelejti magát és anyai önzetlen szeretettel igyekszik *egészen belehelyezkedni a visszacsatolt területek gondolatvilágába, érzelmeibe...* azért, hogy lehető zökkenés nélkül átvezesse azt az egységes magyar gondolatvilágba.

4. Aki az esetleges felé ütköző meg nem értést, keménységet, zokszót, a krisztusi lélek megértésével ... nem tartja nyilván, nem készít róla tartozási jegyzéket, hanem szerényen becsatolja a szenvedések nagy tengerébe... és felajánlja a maga részéről a boldogabb magyar jövőért.”³²¹ (Kiemelések tőlem: M.I.)

Az 1938-ik év világra szóló eseménye volt a májusban Magyarországon tartott XXXIV-ik Eucharisztikus Világkongresszus. Természetes, hogy mind a Társaság, mind Margit testvér teljes szívvel vettek részt a rendezvényeken. A tengerentúlról jött vendégeknek helyet készítettek az anyaházban, és minden módon szolgálták a kongresszus sikerét. Margit testvérré olyan nagy hatást tett a kongresszus, hogy megszerezte – megvette – a Hősök terén felállított, Lechner Ödön tervezte oltárt, a majdani Szentlélek-templom oltárának.³²² E szép terv, sok mással együtt, a második világháború és az azt követő történések áldozata lett.

A kongresszus felemelően szép napjai után megindult Magyarországon is a nemzetiszocializmus beszivárogtatása. A második világháború küszöbén Slachta Margit ezt mondta a Női Tábor szokásos évkezdő együttlétén: „... Minden igazságtalanság, minden erőszak bumeráng, amely visszavág arra, aki azt eldobja ... Csak ne az erőszak, ne az igazságtalanság útján járjunk, tartsuk meg józan ítéletünket, krisztusi szellemben intézzük a dolgokat ... Krisztusi hitem alapján tiltakozom az igazságtalanság ellen, bárkivel szemben is történjék...” Beszédében kifejti, hogy vigyáznunk kell, mert ha a német mérget elnyeljük, elveszítjük önmagunkat és kereszténységünket is. Nekünk magyaroknak nemzeti önérzetünkkel kell a németországi eseményeket mérlegelni. Németországban roppant piszkos eszközökkel dolgoznak, nagyon ellent kell állnunk, hogy magunkkal ne rántsanak. „... a német antiszemitizmus a bolsevizmus ellen küzd. Etikai szempontból méltók egymáshoz. Ez esetben az Úristen az egyik fenevaddal eteti a másik fenevadat” ... Ma a krisztusi igazságok valószínűsítése a feladat, ha gyakorlatra kerül a sor, ne kiáltsunk Krisztus helyett Barabást... Ebben az esetben kereszténységünk a tét, amit nem adhatunk oda...”³²³

Méltó nyitánya volt ez az 1939-45 közötti éveknek, amikor Margit testvért az adott eseményekkel kapcsolatban kapott „intuációs indítások nem indokolt menetben készítették

³²¹ SZTTI 655. „Üzeneteket” a következők írtak: Horthy Miklósné, Imrédy Béláné (miniszterelnök felesége), Bikrauer (?) Richard a Dunamelléki ref. Egyházker. Filadelfia Diakonissza-Intézeti Alapítvány vezetője, dr. Massanek Gáborné, az Iskolagondozó Intézmény vezetője, gr. Zichy Rafaelné, a Katolikus Nőszövetség elnöke, Lukács Sarolta, a Vöröskereszt szoc. osztályának vezetője, Farkas Edith, a Szociális Missziótársulat alapító Főnökösszonya, Slachta Margit, és Brontsch Gézáné, Lili, a Magyar a Magyarért Mozgalom orsz. vezetője.

³²² A TESTVÉR, 1938/10. 9. lp. Sajnos úgy tudjuk, hogy az oltár a tárolóhelyen az ostrom alatt megsemmisült.

³²³ SZTTI 147. Slachta M. beszéde 1939. I. 6-án.

haladni.”³²⁴ Az biztos, hogy ezentúl a sokhangú kórus minden szólamának a vezérszólamot, a krisztus-i igazságokat kellett hirdetnie és valósítania.

³²⁴ Ld.: 309. jegyzet.

VIII. Korszellemtől függetlenül

Európa történetének a két világháború közötti szakaszát több könyvtárnyi tanulmány dolgozta már fel. Ebben a fejezetben Slachta Margit akkori gondolatait próbáltuk megfogalmazni, ami természetesen mivel kortárs megnyilatkozás, nem egyezhet a történelmi távlat adta világossággal és az azóta feltárt dokumentum anyag hitelességével, de élénk állít egy embert, aki az első pillanattól kezdve tisztában van a nemzeti szocialista eszmerendszer veszedelmességével, embertelenségével és megpróbál ellene tenni valamit.

Németországban 1933-ban jutott Hitler uralomra. Rendszerének szellemi alapja a „vér és faj” mítosza volt (ezért nevezi Margit testvér materialistának), ebből következően tevékenységének egyik motorja az antiszemitizmus, amit képzett agitátorokkal terjesztett egész Európában, másik a német egység, hogy egyetlen hatalmas birodalomban – a Harmadik Birodalomban³²⁵ – egyesítse az összes németül beszélő embereket. Mindkét „motor” a háború felé vezetett.

Margit testvér élénken figyelte nemcsak a hazai, de a világpolitikai eseményeket is. Teljes mértékben felfogta a nácizmus veszedelmét, és az ellene való szembenállásra elsősorban a testvéreket, másodsorban a Keresztény Női Tábor (KNT) készítette fel. A testvéreket a tanítások, elmélkedések alkalmával – például mikor a szudéta kérdéstről tárgyalt Münchenben Chamberlein és Hitler (1938. szept.) –, egészen sajátos „Margit-testvéres” módon fűzi tanítását az adott politikai eseményhez: Hitler azt mondja, hogy Benes³²⁶ fordul a béke, mert nem akarja engedni, hogy a szudéta-német lakta terület Németországhoz tartozzon. Benesék – akik megteremtették Csehszlovákiát kétségtelenül igazságtalanság alapján, – de mégis fáj nekik, hogy el akarják venni. „Így vagyunk mi is, mikor az Úristen elvesz tőlünk valamit, talán éppen azért, mert bűnös módon jutottunk hozzá ... mikor vétkezünk és jóvá kellene tenni, elfelejtjük, hogy mennyire megbántottuk az Úristent, s csak az áll előttünk, hogy szenvedés vár reánk ... pedig csak az igazság teljeseedik be rajtunk ... nehéz az embernek kilépni az alanyiságból, de meg kell tennünk mindenáron, mert az alanyiság hálójába bonyolódott emberekkel nem lehet boldogulni „mindig nekik van igazuk...”³²⁷ 1939 őszén, amikor létrejött a „Molotov-Ribbentrop paktum”,³²⁸ azt tanította a testvéreknek: „...óriási munkát kell végeznünk, hogy *függetlenítsük magunkat a korszellemtől*, (Kiemelés tőlem: M.I.) a minden jogfogalomtól elszakadt államokból ideáramló erős hatásoktól. Németország régen megszűnt jogállam lenni, az erőszak alapjára helyezkedett ... csatát vesztett, most, mikor a bolsevistákkal kezdet fog ... Gyakoroljuk magunkat az elvhűségben...”³²⁹

A Keresztény Női Tábor tagjainak az évente január 6-án tartott évnyitón adta meg a világnézeti tájékoztatást. Ez 1939-től kifejezetten arra irányult, hogy a krisztusi igazságokat tudatosítva fokozza a társadalom ellenállóképességét, mert most „olyanokkal kerülünk ellentétbe, akik magukról azt hiszik, hogy keresztények, de cselekedeteikben lépten-nyomon megtagadják a kereszténység legalapvetőbb tételeit.”³³⁰

1939. január 6-án Margit testvér beszédének lényege a következő volt: Ma Berlin a központja a parancsuralmi és antiszemita szellemnek, ami elárasztja Európát. Könnyű

³²⁵ Az első birodalom 800-1648, (Nagy Károlytól a 30 éves háború befejezéséig), a második: 1870-1918, harmadiknak Hitler a saját uralmát nevezte.

³²⁶ Benes Eduard, Csehszlovákia elnöke.

³²⁷ Slachta Margit tanítása, 1938. szept. 30.

³²⁸ 1939. augusztus 23., szept. 1-én kitört a II. világháború.

³²⁹ 1939. X. 6-i tanítás.

³³⁰ MAGYAR SION, 1943. XII. 25. Slachta Margit: A Tábor most.

felgyújtani azt a világot, ahol éheznek és ahol meg van rendülve az erkölcsi alap. Hitler Ukrajna felé tekint, de elfelejti, hogy ahová egy sín megy, onnan parallel jön vissza egy másik. – Most hazánkat fenyegeti a hitlerizmus A miniszterelnök úgy tesz, mint a gátőr, aki, hogy megmentse a gátat, kinyitja a zsilipet... tehát készül egy ún. zsidótörvény. Ezzel kapcsolatban a Tábor a következőket jelenti ki: „Mivel keresztény alapokon áll, ... nem teheti magáévá a zsidótörvényt. Viszont javasolja a következőket, hogy kevésbé sértsék meg a keresztény jogrendet:

1. nem köthető dátumhoz, kit tekint a törvény kereszténynek
2. nem bocsátható el zsidó vallású magyar honpolgár, hogy helyette egy idegen állampolgárt (németet) alkalmazzanak.³³¹

A Pesti Hírlap, a polgári liberális lap is ismerteti a Női Tábor gyűlését.³³²

Az 1939-es év bővelkedett eseményekben. 1939. február 10-én meghalt XI. Pius. „Róma felé tekint az egész világ ... várja, hogy a most folyó szellemi küzdelmekre milyen módosulást jelent a személyváltozás...”³³³ – írja Margit testvér. Március 2-án XII. Pius lépett a pápai trónra, akinek a magatartását évtizedeken át negatív színben tüntették fel: „hallgatott”, mert nem ítélte el nyilvánosan sem a nácizmust, sem a bolsevizmust. Ezt megtette elődje, akinek ő államtitkára, azaz miniszterelnöke volt. A két kollektivistá rendszert elítélő két enciklika (Mit brennerden Sorge... 1937. III. 14-én, és a Divini Redemptoris... 1937. III. 19-én) előkészítése a Pápai Államtitkárság feladata volt. Felesleges volt megismételni azt, amit már közzétett, fontosabbnak tartotta, hogy segítsen, ahol tud.³³⁴ Trónra lépése utáni első enciklikája (Summi pontificatus...), majd karácsonyi szövegei gondolataival még találkozni fogunk e fejezet folyamán.

1939. szeptember 1-jén Hitler megtámadta Lengyelországot, – az előzőleg megkötött Molotov-Ribbentrop paktum értelmében és a Szovjetunió sem késlekedett jogait érvényesíteni. Lengyelország sorsa beteljesült és Hitler megkezdte az „öngyilkos győzelmek”³³⁵ sorozatát Európában. Kárpátalja visszacsatolása (az év márciusában) helyreállította a magyar-lengyel határt, ahonnan áradtak a menekülők – a polgári lakosság és a katonai egységek is Magyarországra. Margit testvér utasítására a Társaság is befogadott lengyel menekülteket, az anyaházi misező is lengyel pap lett. A testvérek ettől kezdve heti két böjti napot vállaltak és az így megtakarított összeget a lengyel menekülteknek adták. De ezen túl, Margit testvér A LÉLEK SZAVA hasábjain kiállt a lengyel ügy mellett. Az 1939. okt. 1-jei számban ELVEK címmel írt egy cikket, amelyet a cenzúra erősen megrövidített. A cikk eleje arról szól, hogy mi az állam igazi java: „... Ha tehát az állam példát ad arra, hogy áldozatot jelentő szerződések, adott szó, íratlan törvények megtartása nem kötelező, mikor a jelen érdekekbe ütközik”, akkor megtanítja a polgárokat arra, hogy a magánéletben is ezt gyakorolják, így ez a materialista elv erkölcsi dekadenciát eredményez, és mind az anyagi javak területén (kereskedői becsület, hitel stb.), mind az erkölcsi élet területén (baráti, családi, hitvestársi kapcsolatok) a pillanatnyi önérdek válik döntővé. Ezután tért rá a cikkíró a lengyel miniszter, Beck nyilatkozatára – ettől kezdve törölte a cenzúra a cikket – aki azt mondta: „A béke nagyon jó! Sok mindent oda lehet adni érte, csak a becsületet nem!” A lengyelek

³³¹ SZTTI 147.

³³² PESTI HÍRLAP, 1939. I. 12. SZTTI 146.

³³³ A LÉLEK SZAVA, 1939. III. 1. Címlap.

³³⁴ Erről tanúskodik az Editrice Vaticana 1970-es évektől megjelent 10. kötetes kiadványa a Szentszék tevékenységéről 1939-1945-ig. Található az Országgyűlési Könyvtárban 500.604 sz. alatt. Vö.: Gergely Jenő: Hallgatott-e XII. Pius. In: HISTORIA, 1981/2, 22. lp. A Pápai Államtitkárságról: Szántó Konrád: A Katolikus Egyház története, II. 454. lp.

³³⁵ Sík Sándor: Egy fiatal német katonához. In: Győzöd-e még c. kötet, Bp. 1945. 12. lp.

országát ugyan az erőszak letörölte pillanatnyilag a térképről, de mégis „ők a győztesek ... az ember erkölcsi mivolta mellett tettek vértanúi hitvallást.”³³⁶

A lengyel nemzet sorsát követték a Balti-államok, majd Finnország következett volna, ám a finnek fegyvert fogtak és ellenálltak. „Megszületett a finn szabadságharc első legendája” – írta az ESTI ÚJSÁG. „Ötven halálosan kimerült finn katona négy nap csatározás után megérkezett ... 180 orosz fogollyal”. A finn katonák elmondták, hogy 24 órája étlen-szomjan küzdöttek a túlerővel a kétméteres hóban, mikor ... „végtelen nagy szárnyú tündöklő angyal jelent meg és védően tartotta karját a finn front fölött ... a szovjet katonák eldobták fegyverüket a látványra és megadták magukat.”³³⁷

Természetes, hogy 1941. január 6-án Margit testvér a finnek hősi harcáról beszélt az egybegyűlteknél:

A finnek halált megvető hősiességtől áradó szellemisége példa, amivel kijelentették, hogy szuverenitásukat és szabadságukat, amelyhez minden népnek Isten-adta joga van, az utolsó emberig védelmezni fogja. Nekünk is ez az anyanyelvünk. A finnek bebizonyították, hogy a nemzetek ereje nem polgáraik létszámában, nem gyilkoló gépeikben, hanem fiainak lelkiületében van. A KNT-t is megerősítették hivatástudatában: „a krisztusi világnézet érvényesítésére irányuló politikai programja örök, amint a nőnek lelki hivatása az emberiség történetében is örök. Készülnünk kell, hogy hallathassuk a Lélek Szavát, amikor hazánk is be fogja tölteni hivatását a kis nemzetek soraiban.”³³⁸

Az 1940-es évnyitón felolvasták azt a beadványt, amit a Keresztény Női Tábor a miniszterelnökhöz intézett „az állásfosztások tárgyában hozandó törvény ellen. Minden résztvevő aláírta.”³³⁹ Az állásfosztó törvény az ún. 2. zsidótörvény (1939. IV. tc. a zsidónak minősítettek közéleti és gazdasági térfoglalását korlátozta). Margit testvér ezzel a tettek mezejére lépett, akkor, amikor „... a háború utáni jövőre vonatkozólag irodalmi viták bontakoztak ki, miközben értelmiségi félelmek erősödtek fel: milyen sors vár rájuk a háború utáni Magyarországon. Arról alig esett szó, hogy mit kell tenni itt és most ... a hitleri Németországgal szemben.”³⁴⁰ Első lépés a tettek mezején. Jön a többi. 1940-ben a második bécsi döntés Észak-Erdélyt visszaadja az anyaországnak, viszonzásul más súlyos kötelezettségeken kívül Szálasit is szabadon kellett engedni a börtönből. „Alighogy visszanyerte szabadságát, megtartotta nagy programbeszédét... A Kárpát-Duna-Nagyhaza megépítésére irányuló mozgalom ... ma már Európát átfogó nagy népmozgalommá lett”. Mit jelent ez mást, mint Németországot, leplezetlenül így kellene mondania, hogy „Szűnjék meg Magyarország, s Németország legyen” – idézi Margit testvér egyik tanításában. – Nyugodtan kitehetjük a gyászjelvényt, mert hazánk, mint régi haza, nincs többé... Most van a harc ideje. Harcolnunk kell a lelkekért, a jogrendért, a kereszténységért. Minden eszközt meg kell ragadnunk, hogy magyarnak megtartsuk a gyermekeket, az ifjúságot. Nézzünk szembe a valósággal: ... hazánk elveszett és csak formailag van még meg...”³⁴¹

A harc ideje elérkezett. 1941 szeptembere a boldog visszacsatolás mámorában telt el, a még katonai közigazgatás alatt lévő visszacsatolt erdélyi részekben egyes Szálasiféle méreggel megfertőződött tisztok megdöböntő akciókba kezdtek. Csíkszeredáról 1940. nov. 8-dec. 9-ig zsidó családokat vittek ki a Gyimesi hegyek legvadabb részén lévő román határra, ahol szabad ég alatt sínylődtek napokig, majd az éhségtől és hidegtől teljesen kimerült embereket visszavitték Csíkszeredára, majd egy nap után a kárpátaljai Kőrösmezőre

³³⁶ A cikk fogalmazványa fennmaradt (SZTTI 1207), Kiemelés Slachta Margittól.

³³⁷ A LÉLEK SZAVA, 1940. IV. 1. 8. lp.

³³⁸ A LÉLEK SZAVA, 1940. II. 1. Címlap.

³³⁹ Ld.: 330. jegyz.

³⁴⁰ Juhász Gyula: A háború és Magyarország, 1938-1945. Bp. 1986. 144. lp.

³⁴¹ SZTTI 1161/43. Margit testvér tanítása Szálasiféle szabadon engedése alkalmával.

szállították, ahonnan áttették őket az orosz határon.³⁴² Margit testvér Veres Judit szociális testvértől tudta meg a dolgot, aki akkor Csíkszereda szociális munkása volt. 1940. december 9-én Slachta Margit a következő tartalmú levelet írta egy plébánoshoz: „...Csíkszeredáról kétségbeesett értesítést kaptunk, hogy a katonai hatóság minden előzetes kivizsgálás nélkül harminc zsidó családot kiutasított, akik heteken át a román határon sínylődtek, majd ... Kőrösmezőre vitték őket... Az ügyben ... semmi más nem vezet, mint Krisztus Urunk által kötelességünké tett felebaráti szeretet. Továbbá a hazafiság... Borzasztó nekem az a gondolat, hogy visszakerülvén az anyaországához, magyar hatóságok részéről (!) érjen valakit ártatlanul igazságtalanság, csak azért, mert ezen vagy azon fajhoz tartozik...” Továbbiakban kéri, hogy tájékozódjon az ügyről mind a katonai, mind a polgári hatóságoknál, és magukat a sértetteket is kérdezze meg ... „Szükségem van teljesen megbízható adatokra, másképpen nem tudok nyugodtan eljárni az illetékes hatóságoknál...”³⁴³ Idézünk még egy levelet, írójának gyermekeit áttették Kőrösmezőről a határon: „Kedves Margit testvér, csak ma jutottam hozzá, hogy megköszönjem azt a határtalan testvéri szeretetet, amelyben részesített... Gyermekeimről mindmáig semmi hír nem érkezett, minden reményem abban van, hogy Margit testvér fog hozzájuk juttatni ... Hiszen mástól el sem tudnék képzelni annyi szeretetet és lelkiismeretet egy ilyen ügy érdekében.”³⁴⁴

A csíkszeredai történéseket Majsai Tamás dolgozta fel.³⁴⁵ Itt elég talán annyit említeni, hogy amikor az atrocitások 1942 júniusában megismétlődtek, Margit testvér gróf Esterházy Móricnét kérte meg közbenjárásra. A levélben ez az igen jellemző mondat olvasható: „A csíkszeredai levél kópiájából elhagytam a megszólítást,³⁴⁶ *hogy a magam nevével ne rontsam a jó elintézés lehetőségét, tekintvén, hogy a belügyminiszter rám haragszik.* (Kiemelés tőlem: M.I.) A miniszteri harag okát nem tudjuk, csak sejtjük. Margit testvér sokat alkalmatlankodott a Női Táborral a hatóságoknál. 1940. december 10-i keltezéssel a honvédelmi miniszter biztosítja Margit testvért, hogy a tábori vegyes munkásszázadokba beosztottak „testi-lelki jólétét biztosítani kívánó javaslatára” közli, hogy ezek katonának számítanak és ugyanazt a gondozást kapják, mint a tényleges katonák. Támogatásukra „... Teljesen felesleges lenne ... vallási és karitatív egyesületeknek módot nyújtani ... Ugyanígy semmiféle méltánytalanság nem történik zsidó munkaszolgálatosokkal, mert ők is azt a bánásmódot kapják, mint a tényleges sorkatonaság...”³⁴⁷

Margit testvér tehát már 1940-ben szót emelt a munkaszolgálatosokért. „A második zsidótörvény (1939) vezetett el a kirívóan diszkriminatív munkaszolgálati rendszer létrehozásához és fokozatos kiterjesztéséhez. A csekély számú bátor tiltakozók között ott volt Slachta Margit, a Szociális Testvérek Társasága főnöknője, aki megpróbálta felrázni a közvéleményt és rávenni a katonai hatóságokat a munkaszolgálatosokkal való kegyetlenkedések beszüntetésére.”³⁴⁸ Egyéb módon is próbált segíteni. 1940 júliusában a Los Angeles-i főnöknőnek címzett leveléből megtudjuk, hogy a Los Angeles-i érsekhez fordult Fleischer Antal³⁴⁹ érdekében, sajnos, nemleges választ kapott. Most más ismerőse révén kér a művésznek meghívólevelet, hogy kiutazhasson. Valószínűleg ez sem sikerült, vagy mire a

³⁴² Majsai Tamás: Egy epizód az Észak-Erdélyi zsidóság második világháború alatti történetéből. Slachta Margit fellépése a Csíkszeredáról kiutasított zsidók érdekében. In: MEDVETÁNC, 1988/4-1989/1. uő: The deportation of Jews from Csíkszereda and Margit Slachta's intervention on their behalf. In: Braham R.L.: Studies on the Holocaust in Hungary. New York, 1990.

³⁴³ SZTTI 1131/12.

³⁴⁴ SZTTI 1131/2.

³⁴⁵ Ld: 342. jegyzet.

³⁴⁶ A levél, ami hírt ad újabb kitelepítésről, ui. Slachta Margitnak szól.

³⁴⁷ SZTTI 1128. Vitéz Bartha Károly honvédelmi miniszter eredeti levele.

³⁴⁸ Braham, R.L.: A magyar holocaust. Bp. Gondolat... 358. lp.

³⁴⁹ Fleischer Antal 1889-1945, karmester, zeneszerző, zenepedagógus.

háborús viszonyok között a válasz megérkezett, már lehetetlenné vált az utazás. Októberben ugyanannak a főnöknőnek írt másik levelében megemlíti, hogy imádkozzanak dr. Magyar Imréért,³⁵⁰ aki most vonult be – munkaszolgálatra.³⁵¹

Másik „alkalmatlankodásáról” az Új Magyarország című nemzeti szocialista szellemű lapból értesülünk. 1942. június 24-i számában megrovó cikket írt Slachta Margitról, aki a zsidó birtokok kisajátítását elrendelő törvény meghozatala előtt sokszorosított körlevelet küldött a képviselőknek, hogy az igazság és a jogelvűség értelmében döntsenek és ne az utca terrorja szerint szavazzanak. Az akcióról csak ebből az újságciikkből értesülünk. Ez is elégséges okot szolgáltatott a miniszteri haragra.

Az 1941-es január 6-a a „ki a magyar” kérdés körül forgott, de egészen más szemszögből, mint a kortárs „fajmagyar” sajtó beállította. A LÉLEK SZAVA már 1940 októberében hozta Leszkay Iréne Éva *Magyar vallomás* c. írását. Magyaroknak vallja magát az, aki őseitől kezdve az, de magyar az is, akinek idegen a neve, de lélekben ide tartozik, az is magyar, akinek ősei csak néhány évszázada kerestek itt hajlékot, kenyert, munkát: „Magától magyarosodott meg ajkukon és barátaink ajkán a nevünk.”³⁵² Az is magyar, aki sokáig beszélte a maga nyelvét, mert nem tiltotta senki sem, kenyér és fődél mellé az emberi szabadságot is megkaptuk, ez tett bennünket magyarrá. Magyar az is, akinek ősei akkor jöttek e földre, amikor a török hódoltság után az elnéptelenedett területeket kellett benépesíteni, és magyar az is, akinek itthon nem jutott kenyér és külföldre volt kénytelen kivándorolni.³⁵³ – Ezt az írást a január 6-i évnyitón a szociális képző növendékei adták elő,³⁵⁴ Margit testvér pedig „kitartásra buzdította a Női Tábort és munkára minden olyan áramlattal szemben, amely magyarságunk és hitünk aláadására törekednék...”³⁵⁵

1941-re a körülöttünk lévő országok szinte mind náci fennhatóság alatt voltak, az üldözöttek közül aki csak tehetett, Magyarországra menekült, ahol viszonylagos biztonságban voltak. 1941-ben azonban a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság (KEOKH) megindította az eljárást az országban illegálisan tartózkodó idegenek ellen s ezzel kapcsolatban megindult a magyar állampolgárságú zsidók deportálása is. Azok között, akik ez ellen szót emeltek, kiemelkedő szerepe volt Slachta Margitnak, aki „...keves teológus és egyházi ember által képviselt tisztánlátással, elvi intranzigenciával... a kevesek nagyszerűségével szállt síkra szenvedélyes fellépéssel és tenni akarással az üldözött zsidókért... Egyházi körön belül 1941 júliusában is azon nagyon kevesek közé tartozott, akik tudják feladatukat...”³⁵⁶ Nemcsak levéllel fordult az illetékesekhez, sőt magához Horthynéhoz is – akivel 1923 óta semmi kapcsolatot sem tartott –, hanem személyesen is meggyőződött a szörnyűségekről.³⁵⁷ Itt csak a körösmezei út utáni leveléből idézünk: „Főméltóságú Asszonyom! ... Nekem az ügynek mindig csak a fele az, hogy minden ember Isten gyermeke, ... másik fele annak átlátása, hogy mi lesz velünk, ha az ország lecsúszik a

³⁵⁰ Dr. Magyar Imre 1910-1948, orvosprofesszor, a jelzett időben a Korányi Klinika tanársegédje.

³⁵¹ Munkaszolgálat: magyar honos zsidónak számító férfiak fegyvertelen katonai szolgálata a 2. világháború alatt.

³⁵² SZTTI 1196/6.9.

³⁵³ „A magyar vallomás” szövegét több változatban találjuk A LÉLEK SZAVA-ban. Az 1940/12 számban az iskolák számára lerövidített szöveget olvashatjuk, ezt a rövidített szöveget, kissé javítva megtaláljuk 1941/3. számban.

³⁵⁴ A LÉLEK SZAVA, 1941/2, 14. lp.

³⁵⁵ A TESTVÉR, 1941/1, 7. lp.

³⁵⁶ Majsai Tamás: A körösmezei zsidódeportálás 1941-ben. In: Ráday-gyűjtemény Évkönyve IV-V., 1984-85. Bp. 1986. 73. lp.

³⁵⁷ 1947. IV. 16-i beszédben felsorolja, hogy gr. Apponyi György, Szapáry Erzsébet grófnő, Szabó Imre, a későbbi püspök, akkor a pesti érseki helynök titkára, és Pakots Károly szatmári kanonok voltak az útítársai.

jogelvek alapjáról és mind mélyebben és mélyebben csúszik a demoralizációba...³⁵⁸ Margit testvér ebben a mondatban fogalmazta meg a szörnyű korszellemmel való szembenállásának két fő elvét: hiteles krisztusi tanítást és az ezen igazságokon alapuló hazaszeretetet. – A többoldalú közbenjárás, a hiteles jelentések megtették a magukét, a belügyminiszter 1941. augusztus 15-én elrendelte az elhurcolások azonnali beszüntetését. A megsemmisítő akciót Pásztóy Ámon, a KEOKH vezetője kezdeményezte, akit 1945 után kivégeztek. Margit testvér akkor már emigrációban volt. A hírt megtudva ezt írja Weiss Edit-nek: „Nekem minden halálos ítélet megrendítő... Kőrösmezőn, ahonnan az első deportációt intézték, felmentem hozzá, hisz ezt ő intézte és mondtam a kerék forgását, mert nem gondoltam, hogy nála a felsőbb elvekre hivatkozhatom. A válasz olyan volt, ami mostani ítéletét alátámasztotta...³⁵⁹

Margit testvér üldözöttek melletti kiállása meglepő következménnyel járt: A m. kir. csendőrség központi nyomozóparancsnoksága 1941. okt. 21-én elrendelte „bizalmas és feltűnés nélküli megfigyelését”.³⁶⁰

Nemcsak közéleti, hanem társulati szempontból is jelentős az 1941-es év. 1935-ben hat évre hagyták jóvá a Szabályzatot, amit most kipróbálás után végleges jóváhagyásra kellett felterjeszteni. Margit testvér megpróbálta arra bírni a Hercegprímást, hogy ezt a káptalant halaszthassák el a háború utánra, hiszen a tengerentúli testvérek nem jöhetnek a háborús események miatt és az ő hozzászólásuk is szükséges – de a Prímás nem látta lehetségesnek elodázni a káptalant, így meg kellett tartani 1941. jún. 29-júl. 8 között.

1940-ben a Magyar Püspöki Kar márciusi ülésén megalakította azt a bizottságot, amelynek feladata „a közönséges néven zsidótörvény által érintett híveink lelki és erkölcsi támogatása.” A Bizottság 21 tagból áll, köztük 3 nő, egyikük Slachta Margit.³⁶¹ Októberben megalakul a Magyar Szent Kereszt Egyesület azzal a céllal, hogy az említett törvények által érintetteket lelki, szociális és karitatív, és társadalmi téren támogassa. Slachta Margitot társelnöknek választották.

A Keresztény Női Tábor 1942-es január hatodiki seregszemléje a Gellért szálló márványtermében volt. Margit testvér félreérthetetlenül fejezi ki magát éves programot adó beszédében:

„Szükséges, hogy az ország minden polgárának (zsidóknak is) krisztusi alapon biztosítva legyenek a természetjogaik: életfenntartás, megélhetési, családhoz, gyermekekhez való jog ... A Női Tábor a krisztusi igazságok útján jár és csak Neki hisz. Most még kedvezményezettjei vagyunk egy nagyhatalomnak (Németország), de lehet, hogy holnap már mi leszünk a kismiszettek, ha majd már fölöslegesnek fog érezni bennünket... *Most az országon végigvonul egy szellemi áramlat, amelynek nyomán füstölő romok, vérző csonkok, síró emberek és pusztulás mutatkozik...* Erre az évre a programunk: nyomtatott betű és élő szó által azon dolgozni, hogy a tömegeket visszavezesse a keresztény hitrendszerhez és az igazság lényegének fölismeréséhez és átéléséhez. – A tömegek csak ... a liturgiáig jutnak el, de nem tudják a hit igazságait, ... nem értik, hogyan függnek össze a dolgok egymással, a hitigazság és az államélet... Csoda, hogy a vörös és barna áramlatok között (kommunizmus és hitlerizmus) még fennáll Magyarország...³⁶² (A zárójelbe írt magyarázatok és kiemelések tőlem: M.I.)

³⁵⁸ Majsai Tamás-Mona Ilona: Iratok a kőrösmezei zsidódeportálás történetéhez, Közli: –. In: Ráday Gyűjtemény Évkönyve IV-V. Bp. 1986. 195-237. lp., 217. lp.

³⁵⁹ Slachta Margit levele Weiss Edithhez, 1951. II. 23. Eredetije: SSSA.

³⁶⁰ MOL K 149-1941-8-1626, SZTTI 1130/1.

³⁶¹ A püspöki kar tanácskozásai. A magyar katolikus püspökök konferenciáinak jegyzőkönyveiből. 1919-1944. Bp. 1984. 270. lp.

³⁶² SZTTI 725.

A megjelent közönség percekig ünnepelte a szónokot. Nemcsak a katolikus, de a polgári és radikális sajtó is ismertette az eseményt.³⁶³ A német követ pedig a külügyminisztérium útján vádat emelt Slachta Margit ellen. Alsó fokon mindkét fórum elítélte, azután fellebbezett a Királyi Táblához (akkor a legfőbb bíróság) és a Törekly tanács felmentette.³⁶⁴

Hogyan valósult meg „a nyomtatott betű és az élő szó” terve? 1942 februárjában A LÉLEK SZAVA a lelki front szolgálatába állt és hasábjait a NŐI TÁBOR rendelkezésre bocsátotta, mert „a Női Tábor állampolgári téren ugyanazon igazságok és elvek vezetnek, amelyek a LÉLEK SZAVÁT a hitéletben... Csak egyféle erkölcs van, ami rossz a magánéletben, az rossz a politikában is.” Ettől a számtól kezdve az 1944-es betiltásig az ún. VILÁGNÉZETI KURZUS anyagát hozta folyamatosan. Természetesen a tanulmányokat a kor legismertebb szakemberei és teológusai írták.³⁶⁵ Később kötetben is kiadta, azzal a szándékkal, hogy kézikönyve legyen azoknak, akik ilyen világnézeti tanfolyamot rendeznek. Az első Budapesten volt a Szent István Társulat dísztermében, majd folyamatosan mindenütt az országban, ahol szociális testvérek dolgoztak. November hóra elkészült a tanfolyam tömörített formája, amit a KATOLIKUS KÖR helyiségében nőmozgalmi előadók és szociális testvérek be is mutattak az Országos Katolikus Nagygyűlés keretében (okt. 6.). Már előzőleg a nyáron fiatal leányoknak is rendeztek ilyen világnézeti tanfolyamot, a résztvevők leírták, hogy mi ragadta meg őket legjobban. A válaszok nagyon mélyen érintették Margit testvért: „Örömöm nagy, ... hiszen semmi más után nem vágyom, mint hogy afelé a világ felé irányíthassam testvéreimet, melynek valóságai engemet olyan boldoggá tesznek.”³⁶⁶ November 23-án világnézeti tanfolyamvezetőknek és résztvevőknek mutatták be a tanfolyam vázlatát, „... tanulmányi anyagunk kezdetben tisztán vallásinak látszik ... ki fog előttünk bontakozni az, hogy a hitélet világa, vagy annak hiánya a legdöntőbb tényező egyéni, társadalmi és állami életünk miként való alakulásánál.”³⁶⁷

Az 1942-es év tragikus eseményekkel kezdődött a szomszédos Szlovákiában. Szlovákia Csehszlovákia felosztása után „önállóságot” kapott, de három nap múlva német protektorátus alá helyezték magukat, aminek szomorú eredményei rövidesen éreztették hatásukat. 1942 márciusában megkezdődtek a deportálások. Tiso államelnök – [katolikus pap volt] – a diplomáciai testület újévi köszöntését olyan beszéddel viszonzta, amelyben kijelentette, hogy Szlovákia az „új Európa” [értsd: a nemzeti szocializmus] mellett foglal állást (NEMZETI ÚJSÁG 1942. I. 9. 6. lp.) Az állam intézkedései ennek megfelelőek voltak. Természetes, hogy a történelmi Felvidék területéről – az üldözöttek közül – aki csak tehetett, Magyarországra menekült. Ezekből a menekültekből jöttek az első hírek az 1942-es deportálásokról, akik védelemért egyaránt fordultak a Magyar Szent Kereszt Egyesülethez és a Magyar Izraeliták Pártfogó Irodájához (MIPI). A budapesti nuncius, Angelo Rotta 1942. március 13-án írja Maglione kardinálisnak a Vatikánba, hogy Szlovákiában megkezdődött a zsidók deportálása. Egy pozsonyi szlovák menekülttől értesül arról, aki kéri, hogy járjunk közbe a Szentatyánál a szlovákiai zsidók érdekében, Lengyelországba fogják őket hurcolni.³⁶⁸

Slachta Margit a Szent Kereszt Egyesület társelnöke kapcsolatban állt a MIPI-vel is, elsősorban báró Weiss Edit útján, aki felkérte Slachta Margitot: menjen át Szlovákiába és

³⁶³ PESTI HÍRLAP, 1942. I. 8. 7. lp., MAGYAR NEMZET, 1942. I. 8. 8. lp., NEMZETI ÚJSÁG, 1942. I. 8. 3. lp.

³⁶⁴ Nemzetgyűlési Napló, 1947. II. 25. 927. hasáb. Jellemző, hogy ezt az epizódot annak a bizonyítására mondta el, hogy a két háború közti időben a bíróságok szabadok voltak pártérdekektől.

³⁶⁵ Többek között: Schütz Antal SchP, dr. Éber Antal, dr. Hamvas Endre, dr. Kovrig Béla, Nyisztor Zoltán, Mihalovics Zsigmond stb.

³⁶⁶ A LÉLEK SZAVA, 1942/10, 93. lp. A válaszokat folytatólag közölte a lap, a novemberi számban. 109. lp.

³⁶⁷ A LÉLEK SZAVA, 1942/10, 103. lp.

³⁶⁸ Le Saint Siége... 1941-42, 457. lp.

első kézből szerezzen tudomást a helyzetről – és amennyiben tud, próbáljon valamit tenni is. Slachta Margit válasza 1942. III. 22-én kelt: „...ha van remény, hogy szolgálatot tehetek az ügynek, teljes lélekkel megyek.”³⁶⁹

Az utazásra 1942. március 25-27. között kerülhetett sor, ugyanis Farkas Edith március 24-én halt meg. Slachta Margit még tisztelgett a ravatalnál, de a temetésén (27-én) éppen pozsonyi útja miatt nem vehetett részt. Margit testvér Kassán született és igen erős rokoni és baráti szálak fűzték az egész történelmi Felvidékhez. Küldetésének megfelelően a kivándorlási ügyek országos vezetőjével, dr. Koso Isidorral tárgyalt. Ezt egyik, a szociális testvéreknek tartott tanításából tudjuk: „...Pozsonyban az Idegenforgalmi Osztály (szabad előadásban így nevezi a kivándorlási ügyek vezetőjét) főnökének ridegségét próbáltam meglágyítani a zsidó gyermekek ügyével szemben, akiket a törökök hajlandók lettek volna befogadni, míg ellenkező esetben biztos halál vár rájuk. Az illető hajthatatlan maradt.”³⁷⁰ Ebből az idézetből világos, hogy Slachta Margitot kész mentő tervekkel küldték Pozsonyba, úgy tűnik, diplomáciai úton elintézett volt, hogy a semleges Törökország befogadja a kiskorú gyermekeket, ha megkapják a kiutazási engedélyt Szlovákiától. Az illetékes szlovák főtisztviselő ezt megtagadta, igazolva Slachta Margit jellemzését: „lelkületileg száraz, szívtelen, álokoskodó, fanatikus.”

Slachta Margitot ez a rövid szlovákiai tartózkodás megerősítette abban, amit január 6-án már kimondott: az országon végigvonuló szellemi áramlat romlást és pusztulást hoz magával. Ez a pusztítás megkezdődött a szomszédos Szlovákiában, de nem fog megállni a határon. Ezért amint hazaért, minden lehetséges fórumnak jelentette azt, amit tapasztalt.

Először az állami illetékesekhez fordult: „*A slovenskói legutóbbi eseményekben magyar vonatkozású szempontok.* A történeteket nem részletezem, mert azok a híreknek mindenben megfelelnek. Ha mégis eltérnek attól, akkor csak annyiban, hogy a valóságban a részletek sokkal szomorúbbak és megdöbbentőbbek. Minden ezzel ellentétes hivatalos nyilatkozat csak szó és nem fedi a valót.

Közvetlen és magyarázatra nem szoruló magyar érdek, hogy a koncentrációs táborokba kerülő magyarhonosok (!) megfelelő védelemben részesüljenek és pedig nemcsak Pozsonyban, hanem a többi gyűjtőtáborokban is.³⁷¹ Egy ennél sokkal fontosabb vonatkozása is van a mostani embervásárnak. Teljesen bebizonyított, hogy a horvát és lengyel nők igen nagy tömegei kerültek a front mögötti mulatóhelyekre és lettek a katonák prédái...

Nagyon komoly helyeken veszik biztosra, hogy a szlovák zsidó leányok és asszonyok a kimerült emberanyag pótlására fognak szolgálni. Ha az új forrás sem nyújt több pótlékot, akkor a németek gátlás nélkül fognak a keresztény nők után nyúlni, mint ahogy ezt Lengyelországban minden további nélkül megtették. A német elemet természetesen kímélik. A szlovákok az uralkodó osztály.

Ott van azonban a magyar kisebbség, mely a szlovákok és németek gyűlöletének kettős tüzeiben áll. Adva van, hogy a németek újabb igénylésére a magyarok fognak sorra kerülni.

Magyarországnak, mint szomszédos államnak mindenképpen erkölcsi kötelessége, hogy ne nézze egykedvűen védtelen embereknek részint a halálba, részint a becstelenségbe való

³⁶⁹ SZTTI 381/2.

³⁷⁰ SZTTI 1196/19, 4. lp.

³⁷¹ A 359. jegyzetben említett levélben Slachta Margit Weiss Edith kapcsolatainak segítségét kérte a bebörtönzött szlovák püspökök érdekében, akik 1943-ban olyan bátran kiálltak az üldözöttek mellett. „Oh tudom, hogy olyan lehetetlenek az én kéréseim. Olyanok, mint egy gyötrelemben lévőnek jajkiáltásai ... Kuhl Lajos az akkori magyar követ... mentette meg ezt az 50 magyar illetőségű leányt, kiknek ügyében Te Pesten dolgoztál... De mivel az ember nem tudja, hogy a jelenben mit rónak fel valakinek a múlt érdemeiből, tehát éppen csak megírom Neked, mert ki tudja, mikor jön olyan helyzet, hogy rajta is segíteni kell.”

taszítását, de a mi fenyegetett keresztény magyar testvéreink feltehető szomorú jövője újabb motívum arra, hogy ezt a párját ritkító erkölcsi bomlást Magyarország megakadályozza...

Azért is szükséges volna egy erőteljes akcióval (!) kísérletezni, mert a német vakmerőséget a kis országok (!) féltékenysége növelte oly nagyra. Mindenképpen meg kell egyszer kísérlni, hogy az erőteljes fellépésnek mi lesz a németeknél a hatása, annál is inkább, mert hiszen a sok háborús vérvesztés után mindjobbán rá vannak utalva a Hilfsvek szerepét betöltő népek készségére. Ha sohasem talál a német erkölcsi ellenállásra, feltehetőleg hazánkból is akar majd slovenskói módon páriákat szerezni.³⁷²

Mind az egyházi, mind az állami fórum egységesen elhatárolta magát a „más országok belügyeibe” való beavatkozástól. El kell fogadnunk, hogy „...nem szabad azt hinni, hogy a gyengédebb érzés és a lelkes buzgalom ... nagyobb eredményt érhet el...”³⁷³ Természetes, hogy erről az útról mélyen hallgattak a testvérek, de azért valami kiszűrődött, pontosan azok tudtak róla, akik védelemre szorultak. Egyik szlovenszkói menekült így emlékszik: „A szociális testvérek ... egészen a felszabadulásig rejtegettek különböző házaikban ... minden ellenszolgáltatás nélkül ... másoktól sem fogadtak el semmit ... Slachta Margitról a lehető legszebb és legideálisabb emlékeim vannak ... Nagyon egyszerű, finom modorú, udvarias, készséges ember volt, aki úgy közlekedett az emberekkel, mintha testvére, jó ismerőse lenne mindenki...”³⁷⁴

Egyelőre ennyit tehettek a testvérek. 1942 őszén érte Budapestet az első légitámadás. Az egyik bomba Zilahy Lajos villáját pusztította el. Az író és felesége „ingatlan és ingó vagyonukat ... Zilahyné ékszereit, továbbá az írónak bel- és külföldi szerzői jogát, a Pegazus és a Híd vállalati jövedelméből az őt megillető részt, jövőben megírandó műveinek szerzői jogát felajánlották a magyar államnak, hogy az Áfonya utcai... telken ... megépíttesse a Kiválóak Iskoláját... hogy az ott nevelt ifjúság magasabb rendű magyar és igaz értelemben vett keresztény szellemben nyerjen kiképzést ... Margit testvér hosszan méltatja a Zilahy házaspár önmagukat kifosztó nagylelkűségét, majd így fejezi be: „Tisztelettel meghajolván az eszme oltárának szolgálatára készülő nemes emberpár lelki nagysága előtt, szívből kívánjuk, őértük is, de a magyar ügyért is, hogy megkomponálhassák életművüknek azt a fináléját, amelyben az ... igaz kereszténység harmóniája énekel.”³⁷⁵ Ez volt Margit testvér és a Zilahy házaspár barátságának nyitánya.

A Keresztény Női Tábor 1943-as megnyitóján 1200-an vettek részt. Margit testvér programadó beszédének lényege a következő volt:

Minden országot két front véd: a külső és a belső.

A külső a háborús front. Ezen harcol a katonaság és védi az országnak földrajzi határait, gazdasági javait és polgárainak életét, szóval: az ország testét. A másik *a belső, a szellemi front.* Ezen védik az ország polgárai az isteni és emberi jogokat, az isteni és az azon nyugvó törvényeket, a nemzeti szellemet, szóval azon lelki tényezőket, melyeken az államok épülnek, és melyeknek síkjáról, ha lecsúsznak, a halálba zuhannak. *Ezen a fronton védjük az ország lelkét...*

A háborús fronton le lehet tiporni, győzni egy nemzetet, megölni csak a belső fronton lehet.

Mikor most testvéreink, férjeink, fiaink, atyáink a külső fronton a nemzet-testet védik, akkor mi, nők felsorakozunk a belső fronton, hogy védjük a nemzet lelkét...

KI ÁRULJA EL A BELSŐ FRONTOT?

Mindenki, aki az erkölcsi törvényeket megszegi...

³⁷² SZTTI 381/7b.

³⁷³ SZTTI 381/14.

³⁷⁴ Hetényi Varga Károly: i. m. 428. lp.

³⁷⁵ A LÉLEK SZAVA, 1942/10. Címlap.

Aki felesküszik az erőszaknak és megtagadja a jogelveket...
 Aki gyáván hallgat, mikor árva, igaz ügyek érdekében szólania kellene...
 Aki magát féltvén, kezét ölbe teszi, mikor az üldözöttet védenie kellene...
 Aki hatalmával visszaélve, mást megaláz, meggyötör és keserít...
 Aki szívében gyűlöletet táplál és kizárja onnan a szeretetet...
 Aki másnak azt cselekszi, amit nem akarna, hogy neki tegyenek...

ÉS HA MINDEZT A NEMZET, MINT OLYAN CSELEKSZI, ELVESZTETTE AZ EGÉSZ HÁBORÚT A BELSŐ FRONTON, MERT LESIKLOTT AZ ÁLLAMFENNTARTÓ KERESZTÉNYSÉG ALAPJÁRÓL ÉS EVVEL MEGÖLTTE SAJÁT LELKÉT: ÖNGYILKOS LETT.”

Befejezésül ezt mondta Margit testvér: „...most, mikor a tömegek jobbik énje hallgat, mikor az erőszak orgiákat ül, mikor a nemzetek elárulják Istent és öngyilkosságba rohannak... belekiáltom az éjszakába: Aki úgy érzi, hogy ő is Krisztussal akarja védeni a belső frontot... csatlakozzék hozzánk...”³⁷⁶ Ez a gyűlés január hatodikán volt, de már előbb, a LÉLEK SZAVA januári számában megjelent az *Újévi Levél*. Ez a levél azokat a „keresztényeket” akarta felvilágosítani, akik ezzel a fogalommal „árjaságukat” akarták dokumentálni. Margit testvér sokszor hangsúlyozta ebben az időben, hogy olyanokkal kell szót érteni, akik kereszténynek mondják magukat, de voltaképpen materialista újpogányok. Jött ebben az időben egy tanult hölgy felvételt kérni a Társaságba. Beszélgetés közben ezt mondta: „miért ad ki a püspöki kar olyan imát, amiben mindenkiért imádkozunk? A zsidó és kommunista csak nem testvérünk, hiszen mi keresztények vagyunk!” Margit testvér hozzátette, logika akkor lett volna ebben az okfejtésben, ha azt mondja: hiszen mi újpogányok vagyunk. Figyeljük meg ezt a végtelen finomságot, ahogy Margit testvér az „Újévi levél”-ben ezt próbálja megértetni:

„Kedves Nővérem!

Neked írok, aki könnyesen és gondterhelten állsz az újév küszöbén, és nincs pillanod, amikor ne gondolnál bevonult atyádra, férjedre, fiadra.

Ó mit meg nem tennél, hogy biztosítsd számukra ott kint a Gondviselés védelmét hideg, eső, szél, ingovány, viszontagság, ellenséges golyó, kegyetlenség ellen, ha nem érted ezt a védelmet úgy, hogy mindenképp abban a *formában* történjék, ahogyan azt Te jónak látod, hanem ha rábírod a *mikéntet* az Úristenre, akkor biztosíthatod nekik ezt az isteni védelmet.

Hogyan? – kérded. Sok módja van ennek. De előbb talán megírom azt, hogy *miképp akadályozhatod azt*. Ennek is sok módja van. Most csak egyet említek.

Megfosztod Tiedet az Úristennek különösebb oltalmától akkor, ha más anyának, hitvesnek, gyermeknek hasonló gondja, aggodalma, könnye iránt közömbös vagy. Megfosztod, ha megértést, kíméletet, segítséget csak a Tiednek kívánsz. Megfosztod, ha hidegen, talán kárörömmel, rosszakarattal nézed a másinak fájalmát és főleg – amit leírni is nehéz – ha talán odakívánod másnak azt a rosszat, szánod másnak azt a szenvedést, melyet magadtól és Tiedtől el akarsz imádkozni.

Akarsz a veszedelmek közepette szeretteidnek kettőzött isteni segítséget? Fogadd szívedbe a mások sorsát, különösen azokét, akiket így szívedbe fogadnod nehéz... Fogadj szívedbe egy munkatáborost, akit a korszellem kizár a testvérközösségből.

Merd ezekben a halálosan komoly időkben szívedből *kiűzni* a közönyt, a szeretetlenséget, a gyűlöletet, – *merd* bent, szíved legmélyén testvérednek *elismerni* azt a másik anyát és fiát, *merd befogadni* fájalmát és hordani segíteni keresztjét...

És *merj tenni*. Merd kérni, kívánni, sürgetni olyan hozzátartozódtól, ki munkatáborparancsnok, hogy olyan fölöttese legyen a szolgálatosoknak, amilyen fölöttest az ő fiának

³⁷⁶ A LÉLEK SZAVA, 1943/2, 18-19. lp.

kíván a fronton, vagy az ellenség fogságában. Hangoztasd előtte Krisztus örökérvényű igéit: *amilyen mértékkel mérték, olyan mértékkel fognak nektek viszont mérni*. Az Úr is így fog cselekedni. Sújt vagy kímél, irgalmaz vagy elfordul, amint Ti együttérzők vagy kegyetlenek vagytok...

A magad személyében nem mehetsz a frontra, hogy saját testeddel fogd fel a Tiedre mért csapást, de kiviszi oda értük felajánlott áldozataidat, irgalmasságodat, igazságszeretetedet az Úrnak anyyala, és amit Te cselekedtél más anya fiáért, az lesz a Te gyermekednek védő pajzsa testi-lelki csapások ellen...

És ha nem egyes emberre gondolunk, ... hanem nemzetre, amelynek egyik tömege a másikat védi vagy támadja, gyűlöli vagy szereti, akkor a nemzet ugyanúgy aratja a maga egésze, a maga hadserege, a maga nemzetteste számára azt, amit vet. Elveszthet vagy megmenthet egy egész hadsereget, elvesztheti vagy megmentheti saját magát.

Boldog újévet tehát neked, kedves Nővérem, boldog újévet Neked, aki immár érted, hogy miképpen van boldog újévednek nyitja, titka saját kezében.

1943. jan. 1.

Margit testvér.³⁷⁷

Az ország közvéleménye az általunk ismert dokumentumok alapján kedvezően fogadta az újévi Levelet. Felháborította viszont Endre Lászlót, Pest vármegye alispánját, aki a vármegye 1943. február 7-én tartott közgyűlésének negyedévi jelentésében nyilvánosan meg is bélyegezte: A legmélyebb megdöbbenéssel szerzett tudomást arról, hogy Slachta Margit egy olyan megmozdulást kezdeményezett, ami védelmébe veszi a munkatáborost. „Akkor, amikor a vármegye közönsége tudatában van annak, hogy a zsidók ... a békés nemzetet egymás ellen tüzelik ... akiknek a kártétele ellen a magyar törvényhozás tételes törvényekkel igyekszik megvédeni nemzetünk testét és lelkét. ... A vármegye közönsége súlyosan megbélyegzi és elítéli ez utóbbi kezdeményezést.”³⁷⁸

Margit testvér nem késett megvédeni igazát: a NEMZETI ÚJSÁG-ban nyílt levelet tett közzé Pest vármegye törvényhatósági bizottsági tagjaihoz.

„...Pest vármegye Törvényhatósági Bizottsági közgyűlés elé terjesztendő jelentés többek között a Lélek Szavában hozott „Újévi levelem”-nél (!) foglalkozik és olyan állításokat tartalmaz, melyek nemcsak a tárgyilagossággal, hanem az igazsággal is teljes ellentétben vannak és arra vallanak, hogy a jelentés a levél nemismerése mellett készült, miért is indokoltnak látom a törvényhatósági bizottság Tagjait és az egyes újságoktól félrevezetett közönséget a tényeknek megfelelően tájékoztatni.

Újévi levelem tartalmát megadva, abból világosan kitűnik, hogy azt a fronton küzdő honvédek érdekében írtam. A levél lényege a következő:

Mindenki aggódik fronton levő hozzátartozóiért. Emberi segítséget oda nem küldhet nekik, de keresztény hitünk alapján tudjuk, hogy küldhetünk nekik égi segítséget, imádkozván értük. De mert gyűlölködő és mások szenvedéseit közönnel, talán kárörömmel néző ember imája nem találhat meghallgattatásra, zárjunk ki szívünkben minden szeretetlenséget mindenkivel szemben. Különösen ne engedjük meg magunknak a nemzeti munkaszolgálatra behívottak megvetését, gyűlöletét, sőt akarjunk számukra igazságos bánásmódot, vagyis foglaljuk be őket is keresztény szeretetünkbe és ha így teszünk, akkor az Úr Isten meg fogja hallgatni imáinkat és megsegíti fronton küzdő fiainkat és férjeinket.

Ez az újévi levél tartalma...

Nyilatkozatom nem volna teljes, ha még a következőket nem fűzném hozzá:

³⁷⁷ A LÉLEK SZAVA, 1943/1, 3-4. lp. Idézi: MAGYAR ZSIDÓK LAPJA, 1943. I. 7. 5. lp.

³⁷⁸ Majsai Tamás i. m. (32. jegyz.) 85. lp.

Újévi cikkemet a fentiekben annyira rövidre fogtam, hogy ezen kivonatból valaki talán azt érthetné, hogy a nemzeti munkaszolgálatra behívottakat csak olyan értelemben ajánlanám a közösség szeretetébe, hogy az a szeretet csak mint érzelem jelentkezne, de nem foglalná magában azt, hogy hitünk igazságait át kell vinni a gyakorlatra. Nehogy valaki soraimat így értse, azért kijelentem a következőket:

Alkultlanul a keresztény igazságok alapján állok, tehát vallom, hogy a szeretet kötelez minket arra, hogy elismerjük – és pedig kivétel nélkül az embertársainknak Isten-adta és senkitől el nem vehető természetjogait. Ilyenek az élethez, a megélhetéshez, a testi épséghez, a lelkiismereti szabadsághoz, a becsülettel szerzett magántulajdonhoz stb. való jog.

Továbbá:

A keresztény erkölcsstan nem ismer kollektív megtorlást. Ez kizárólag a fölséges Isten joga, akinek módjában van a tömegben sújtott ártatlanoknak isteni módon igazságot szolgáltatni, amire ember nem képes. Ember csak egyéni bűnöket büntethet és csak bírói úton hozhat ítéletet. Az Igazság mérlegén faji előjogok nem esnek latba, csak erkölcsi minőség számít.

Mindezeket vonatkoztatom a nemzeti munkaszolgálatra behívottakra is. És nyilatkozatomat befejezem evvel: Az egész világon Istenítélet csak azt az embert (nemzetet) fogja megkímélni, aki elsősorban a maga bűneit ismeri be és azokat bánja – s azokat, akik a bűnbánat mellett együtt sírnak a síróval, együtt szomorkodnak a szomorkodókkal, részvétellel vannak a szenvedők iránt, vagyis lelkükön ott ragyog a keresztény jel: a szeretet.

A gyűlölet vallásának minden híve pedig ellensége önmagának, a társadalomnak és a hazának.”³⁷⁹

Az Újévi Levél és a Nyílt Levél... hatása óriási volt. Bár a LÉLEK SZAVÁT ezután is cenzúrázták, már a februári számban olvasható volt egy ilyen kihagyatott helyen: „Üdvözlöm az erdélyi száz, az Anyaországi kétszáz és a budapesti négyezer új előfizetőt.” A LÉLEK SZAVA súlyát jellemzi, hogy 1944. március 19-e után az elsők között tiltották be. Margit testvér majd az emigrációban, 1951-ben kap Fábíán Béla liberális polgári politikustól levelet a következő szöveggel: „... Talán emlékszik még rá, mikor utoljára kerestem fel Pesten a Thököly úton Csörgő Hugóval. Azt akartuk megmondani Magának, mily *nagyra becsüljük azt a munkát, melyet A LÉLEK SZAVA végez.*”³⁸⁰ (Kiemelés tőlem: M.I.)

Szlovákia újra hallatott magáról. Belügyminisztere 1943. február 8-án bejelentette, hogy „zsidótlánítani” fogják az országot, a még ott élő 20 000 embert is deportálni fogják. – Február 19-én pedig világra szóló hírt közöltek az újságok, hogy bár az Egyesült Államok hadiállapotban van Olaszországgal, az olasz hatóságok mégis engedélyt adtak Spellman New York-i érseknek – aki az amerikai katonákat jött meglátogatni Európába –, hogy több napot tölthessen Vatikánvárosban. Az érsek korábban a Pápai Államban dolgozott és XII. Pius barátai közé számított. A hír hallatára Rónai Petra testvér emlékeztette Margit testvért, hogy az érsek ismeri őt és a Társaságot. Mikor ugyanis Petra testvér 1931-ben hazajött Amerikából, ugyanazon a hajón utazott Spellman főtisztelendő is, aki a hajó kápolnájában végzett szentmise után odament hozzá, köszöntötte és mondta, hogy ismeri az amerikai testvéreket és a főnöknőt Margit testvért is.³⁸¹ Itt az alkalom, utazzon le Rómába, az érsek segítségével kérjen pápai kihallgatást a szlovákiai zsidók érdekében. Margit testvér azonnal kért útlevelet, de a Belügyminisztérium elutasította. Barátai tudtak a tervéről, ezért lepődött meg Zilahy Lajos, mikor szembetalálkozott vele az utcán: Itt van, mikor Rómában kellene

³⁷⁹ NEMZETI ÚJSÁG, 1943., II. 13. MAGYAR JÖVŐ, 1943. II. 24.

³⁸⁰ Fábíán Béla, szabadelvű politikus, ügyvéd. KZ-ből szabadult 1945-ben. 1948-ban emigrált az USA-ba. Vö.: Borbándi Gy.: A m. emigráció életrajza, 1945-85. 1-2. 1989., HISTÓRIA, 1982/3, 17. lp. Dr. Csörgő Hugó a Wesselényi utcai kórház orvosa volt, KZ-ban halt meg: Ld: Helytállás. Bp. 1996, 40. lp.

³⁸¹ SZTTI 1212, Rónai Erzsébet Petra testvér emlékei. 60. lp.

lennie? – Megértvén a helyzetet, ő szerzett azonnal kulturális célú útlevelet egy másik minisztériumtól, még egy hely volt a hetenként egyszer Rómába induló gépen és Margit testvér megérkezett Rómába az érsek elutazásának előestéjén (márc. 3.) Egyenesen Spellman szállására ment, de ő még nem volt otthon. Ottmaradt, várt. Az érsek este 9-kor érkezett meg, azonnal fogadta Margit testvért, meghallgatása után telefonált a Vatikánba, és kieszközölte a pápai meghallgatást, és kifejezte, hogy mindenre kész szerencsétlen embertársaink megmentése érdekében. A Szentszék embermentő tevékenységéről szóló tíz kötetből (ld. 12. jegyzet) az 1943-as részletesen szól Margit testvér közbenjárásáról (22-24. lp.). A pápai kihallgatásra március 11-én került sor. „...Teljesen váratlanul, mert Luttor prelátus azt mondta, hogy 50 ember van előttem a listán.” A pápai kihallgatás eredményeként XII. Pius rövid úton utasította a hét szlovákiai püspököt, hogy személyesen menjenek el tiltakozni mind az államelnökhöz, mind a miniszterekhez. – Azonkívül elrendelte, hogy Szlovákia összes templomaiban a hét püspök személyes aláírásával olvasson fel egy tiltakozó pásztorlevelet ... Mindezek eredményeként a deportálás elmaradt.³⁸²

Margit testvér római tartózkodása alatt írja meg a „Világnézeti Credo-t”, (ld. 220 lp) a lelkében élő természetfeletti igazságok foglalatát, amelyek alapját XII. Pius pápa első enciklikája, a „Summi Pontificatus” képezi. A LÉLEK SZAVA ismerteti a körlevelet, ebből idézünk: „...A természetjogon alapuló törvények Istenen nyugszanak. ... Az emberi család alapvetően egységes, Isten mindenki Atyja. Ez a természetfeletti igazság az egység alapjait és kölcsönös erős kötelékeit alkotja. Krisztus Egyháza a természetfeletti egységet szolgálja és örömmel üdvözli a népek sajátos részleges erőit, de csak akkor, ha ezek nem ellenkeznek az emberi nem közös egységéből és közös hivatásából származó kötelességeivel...”³⁸³

1943-ban kezdte meg Margit testvér az ún. Mozifrontot is. Célja az volt, hogy a jó és építő gondolatokat a film segítségével vigye be az emberek lelkébe. Havonta több alkalommal kibérelt egy-egy nagyobb filmszínházat és világnézeti rávilágítást adva levetített egy-egy építő filmet. Ízelítőül ismertetjük az egyiket: „a »Vaskorona«, az igazságosság szimbóluma, ezért a gonoszság szét akarja rombolni, de nem képes rá. A szereplők kifejezik, hogy az ember tetteivel írja meg ítéletét, a bűn úgy hordja magában a büntetését, mint a mag a belőle kikelő növényt... Az elsüllyesztett Vaskorona is felszínre jön, érvényesül az igazság, a hadakozók megbékélnek.” „A világtörténelem menete ma eljutott arra a pontra, amikor a népek tekintete Róma felé néz, ahonnan a Vaskorona hatalma, a fegyvertelen igazság a maga szellemi erejével állítja csatasorba a nemzeteket, hogy ... egyesüljenek az egyetlen megváltó Igazság uralma alatt.”

Slachta Margit arra törekedett, hogy a karhatalom tagjai is tekintsék meg a filmet. A jegyek árát a Keresztény Női Tábor fedezte, 1943. II. 8-án kétszer töltötte meg a meghívott katonaság, a ludovikások és a rendőrség a Magyar Művelődés Házát (ma: Erkel Színház). A világnézeti rávilágítást ez esetben Margit testvér adta és sokszor kellett megszakítani beszédét a zúgó tapsvihár miatt. Pedig minden alkalommal kifejtette, hogy a munkaszolgálatosok ugyanolyan katonák, mint a többiek, és nyomatékozta, hogy a legyőzött ellenséggel szemben nagylelkű és lovagias bánásmódra kötelezettek.³⁸⁴

Margit testvér elmondja egy beszélgetésben, hogy rájött, a mozi lélektanilag rendkívüli módon megfelel az embereknek, mert szórakoztatja és látszólagos fáradság nélkül leköti őket, de csak a konkrét látnivalót és az érzelmre ható motívumokat veszik észre, de a gondolati tartalmukkal nem foglalkoznak, a jót nem emelik ki belőle, a rosszat kritika nélkül engedik

³⁸² SZTTI 382. Mona Ilona: Slachta Margit a Szlovákia-i zsidókért. (1942-43) Klny. In: Magyarok kelet és nyugat metszészvonalán, 1994. 391-400. lp.

³⁸³ Az enciklikát ismerteti A LÉLEK SZAVA, 1940/1-3., XII. Pius: Summi pontificatus c. apostoli körlevele, Bp. 1939. Idézetünk e három ismertetés összefoglalása.

³⁸⁴ A LÉLEK SZAVA, 1943/3, 34-37. lp. A film 1941-ben velencei nagydíjat nyert.

magukra hatni. Ezért indult el a „Mozifront”, hogy a rövid kis világnézeti rávilágítással ráébredjék az embereket, hogy tudatosítsák magukban a keresztény világnézetet, hogy ne legyenek olyan védtelenek más romboló hatásokkal szemben. – Ezt a beszélgetést a FILM, SZÍNHÁZ, IRODALOM c. lap hozta. A cikket így vezeti be: „Slachta Margit mai életünknek egyik legérdekesebb és legjelentékenyebb nőalakja ... Mi rendkívüli szuggesztivitásának titka? ... a megvesztegető szelídség, megértő mosoly és türelmes jóság, amely egész lényét besugározza ... ráeszmélünk, hogy szeretettel is lehet küzdeni valamiért...” A beszélgetés további részéből kiderül, fontos, hogy a darab művészi legyen, mert akkor közvetíti igazán a jót, és fontos, hogy a művészvilág emberei erkölcsileg is magas nívón álljanak, mert a művészi alkotás mindig a művész belső énjének kivetítése. Kérdésre felelve ezt mondja a női hivatásról: „*A nő a földön az ember életre hozója és ápolója. Nemcsak fizikai értelemben, hanem a lelki életben is ... Nemcsak családi, hanem nemzeti vonatkozásban is ... a nemzet fönmaradása vagy elpusztítása az asszonyok kezében van ... Milyen kár, hogy a nők oly kevéssé tudatosítják ezt a fölséges és nemzeteket fenntartó hivatásukat...*”³⁸⁵

Az 1943-as év jubileumi év is, a Társaság húszéves. A pünkösöd után tartott kerületi gyűlésen – amikor az ünnepi hálaadás mellett visszatekint a Társaság az elmúlt évre, beszámolnak a testvérek a végzett munkáról és meghatározzák a következő év tevékenységét – Margit testvér nagy beszédet mondott a testvéreknek és a jelenlevő munkatársaknak. Ebben részben hálát ad Istennek az elmúlt húsz év eredményeiért: számbeli növekedés, kiterjedt munkatér, anyagi gyarapodás, legeslegfőképpen a Szentlélek Úristen kifejezhetetlen nagy ajándékát köszöni, azt, hogy a testvéreket „a világot perzselő, pusztító lelki pestis idején (érti alatta a hitleri tanokat) megőrizte alkuatlan krisztusi szellemben. – (1942-ben magyar kerületi vezetőt választottak a testvérek egy konvertita személyében – ennek örül ilyen nagyon Margit testvér.) Ezután folytatja ezekkel a bátor szavakkal: „*Most már csak pár hónapig kell kitartanunk és magunkat keményen harcolva védenünk az alvilági szellemek támadásától. Lehet, hogy a békeállapotba való visszatérés idején elsötétül még fölöttünk az ég, de ez már csak keskeny sáv lesz, ez már nem a háború, az már a fizetség lesz mindazért, amiben nemzetünk vétkezett. (Ezen még csak a fajvédelmi törvényeket és az azokból folyó eddig megtörtént eseményeket, – csíkszeredai, körösmezői deportálást, a munkaszolgálatosok sorsát érti, a Holokauszt csak a következő évben történik.) – Lehet, hogy felfordulás következik, hogy idegfeszítő idők szakadnak ránk, (bekövetkezett) – lehet, hogy fizikai házunk áldozatul fog esni ... *A döntő, a fontos és az egyetlen lényeges az az érintetlen kegyelmi lelkiség, amellyel külső háború és belső felborulás, harc és béke körülményei között az örök értékeket szolgáljuk az egyesekben, a társadalomban és a hazában...*”³⁸⁶ (Kiemelések és betoldások tőlem: M.I.)*

Ez a beszéd lehetett döntő hatással Salkaházi Sára testvérré, aki az év őszén kikönyörögte, hogy felajánlhassa magát, mint a Társaság áldozatát, „...ha egyházüldözés, a Társaság és a Testvérek üldöztetése következne be...” De Sára testvér felajánló imájában megtaláljuk az Újévi Levél gondolatait is: „...a magad személyében nem mehetsz a frontra, hogy testeddel fogd fel a tiedre mért csapást...” de Isten angyala odamehet, Sára testvér saját testével fogta fel a Társaságnak szánt csapást.³⁸⁷

A Társaság jubileumát Zilahy Lajos lapja, A HÍD is megünnepelte „Az európai szellem szolgálatában” címmel sok képpel illusztrált háromoldalas cikkel. Részletesen ismerteti a Társaság tevékenységét és röviden a történetét. Majd így fejezi be: „A Szociális Testvérek Társasága az első és egyetlen egyházi szervezet, melynek gondolata hazánkból indult ki,

³⁸⁵ FILM, SZÍNHÁZ, IRODALOM, 1943. április 16.

³⁸⁶ A TESTVÉR, 1943/7, 2. lp.

³⁸⁷ Salkaházi (Schalkház) Sára testvért (1899-1944) 1944. dec. 27-én munkatársával Bernovits Vilmával és négy menekítettjével a Dunába lötték.

nálunk van a központja; alapítója, vezetősége magyar.” Több európai államon kívül Kanadában és Kaliforniában tevékenykedik. „A Társaság két világrészben gyűjtogatja a világosság fákláját ... Megalkuvás nélkül harcol a hazugság, a gyűlölködés, a pogányság és az álkereszténység ellen. Önzetlen szálláscsinálója annak az eljövendő békességben élő és teremtő korszaknak, melyre minden becsületes ember tiszta szívből áhítozik. Bátor kritikával kíséri a közéletet, felemeli szavát a hazug és kártékony szólások ellen.”³⁸⁸

A Keresztény Női Tábor 25 éves jubileuma is 1943-ban volt. November 28-án az ünnepi ülésen Margit testvér nagy beszédet mondott „A Tábor most” címmel. Teljes terjedelmében olvashatjuk a Függelékben. (217 lp.)

Még egy méltatás 1943-ból:

„Huszonöt éves jubileumát ünnepelte a *Keresztény Női Tábor*. A magyar közélet azon részének, mely a keresztény politikát és a keresztény közéleti magatartást a szó igazi és természetes értelmében veszi oly sok félreértés és félremagyarázás közepette, jó alkalom ez a jubileum, hogy hódolattal gondoljon Slachta Margit érdemeire...

Mennyivel más lett volna a keresztény politika sorsa, ha Slachta Margit pozitív tervei és gondolatai szerint igazodik... Számára a kereszténység egyedül krisztusi szeretetet, krisztusi magatartást jelent. Együtt érez a szenvedőkkel, nem ismer különbséget a szenvedők és megpróbáltak között, együtt érez velük s minden nehézség közepette is módot talál a segítségre. A kereszténységet a szó és a hit természetes értelme szerint veszi ... a gyakorlati kereszténység mindenkire kiterjedő útmutatásai szerint. A szeretet, a tiszta kereszténység, a jóság ritka géniusza Slachta Margit; közéletünkben egészen magányos s talán éppen ezért oly tündöklő jelenség, aki köré nem szavak vonnak tetszetős koszorút, de a feléje áradó hála övezi oly melegséggel, mely mindenki szívét megmelengeti e zordon korszak közepette.”³⁸⁹

Az igazi „zordon korszak” csak ezután következett: beköszöntött 1944. A Női Tábor január 6-i évnyitóján XII. Pius pápa 1942-i karácsonyi szózatát ismertette Slachta Margit vezetésével 25 közéleti ember (Feszty Masa, Gulácsy Irén, báró Apor Gizella, Zilahy Lajosné stb.) A zárószavakat dr. Hamvas Endre, akkori érseki helynök mondta. A pápai karácsonyi szózat lényege a következő:

„Aki azt akarja, hogy a béke csillaga felkeljen és megállapodjék a társadalom felett, az törekedjék ... visszaadni az *emberi személynek* azt a méltóságot, amelyet az Isten kezdettől fogva megadott.

az utasítsa vissza az *anyagelvűség minden változatát*, amely a népet... az uralkodás és önkény alkalmas anyagának tekinti;

az adja meg a *munkának* azt a helyet, amelyet Isten kezdettől fogva kijelölt neki...;

az ébressze fel az emberekben az *Isten legfőbb uralmán nyugvó* és minden emberi önkénytől megóvott *jogrend* tudatát...;

az mozdítsa elő az *ésszerű fegyvelmen, nemes emberségen és a keresztény szellem felelősségtudatán alapuló államelmélet és államvezetés kialakulását.*”³⁹⁰ (Kiemelés tőlem: M.I.)

„Slachta Margit felszólalásában kiemelte ... az ember nem diktálhat erkölcsöt, neki engedelmességre kell az Úr Isten törvényének. Ennek tudatosítása és tanulmányozása a legaktuálisabb munka. Ez lesz a Női Tábornak idejének legfontosabb programja...”³⁹¹ Nem ez lett. Március 19-én megszállták az országot a hitleri csapatok, április 5-től kötelező a megszegyenítő megkülönböztető jelet hordani (sárga csillag), megindultak a légi támadások Budapest és az ország nagyobb városai ellen, megkezdődnek a gettóba hurcolások, és

³⁸⁸ A HÍD, 1943. október 15. 22-24. lp.

³⁸⁹ JELENKOR „A magyar társadalom lelkiismeretének lapja”. 1944. I. 1. 3. lp.

³⁹⁰ XII. Pius pápa 1942. évi karácsonyi rádióbeszéde. Ford.: Galla Ferenc. Bp. 1943. 31-39. lp.

³⁹¹ A LÉLEK SZAVA, 1944. I. 15. 11-14. lp.

megjelennek a menedéket kérők az Anyaházban. Margit testvér kiüríti az Anyaházat. Csak az a néhány testvér marad ott, akiknek a jelenléte nélkülözhetetlen. Ő maga természetesen ott marad. A testvérek a Zugligetbe, Steffanits Istvánné³⁹² villájába járnak ki aludni, az Anyaház, a Báthorfi László utcai két kis villa, a Szociális Képző internátusa, és természetesen más lehetőségek, ahol testvérek dolgoznak – zsúfolva vannak menekítettekkel. Mindenkit Isten nevében fogadnak be. Egyszer történt, hogy valaki pénzzel hozakodott elő, azt Margit testvér elküldte azzal, hogy pénzért megvásárolhatja magának másoknál a menedéket, ide Isten nevében fogadnak be. Sőt vannak olyanok is, akiket – tudva, hogy szükségük van rá –, Margit testvér maga keres fel, felajánlva a segítséget.³⁹³ Természetesen, hogy ezt megtehesse, meg kellett nyernie a testvéreket: „Társaságunk hivatása az alkuatlan kereszténységet képviselni, és kötelesek vagyunk minden áldozatra az üldözöttek érdekében.”³⁹⁴ A testvérek megértették, hozzájárultak és irataikat is átadták azoknak, akik jó papírok (árja származást bizonyító okiratok) birtokában már biztonságban érezhették magukat.

Budapesten a helyzet különösen a nyilas hatalomátvétel (1944. okt. 15.) után rohamosan romlott. Margit testvér vatikáni és svéd védelem alá helyezte az Anyaházat, mert a magyar hadifoglyok védelmét a háború alatt az egész világon a svédek vállalták, azért a svédek védelmét egyelőre a nyilasok is elismerik. A németek bejövetele utáni helyzetet nagyon jól érzékelteti az a dokumentum, amit az Országos Levéltár őrzött meg. A meginduló deportálások idején a Magyar Vöröskereszt és a Magyar Katolikus és Protestáns Nőegyesületek Országos Szövetsége a miniszterelnöktől kéri, hogy a deportáltaknak üdítő és elsősegély szolgálatot nyújthassanak. A kérelmet Horthy István özvegye mint „Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és az I. hadtest önkéntes főápolónője” is aláírja. A kérvény 1944. június 20-án kelt. Az illetékes államtitkár július 14-én (24 nap múlva!) terjeszti fel a miniszterelnökhöz, amikor már az utolsó deportáló vonat is elment...³⁹⁵

Nincs terünk arra, hogy a Szociális Testvérek Társasága egész mentőtevékenységét ismertessük, részletesebben csak az Anyaházban történeteket próbáljuk vázolni, mert ebben a házban volt Margit testvér. A testvérek egyébként tartották magukat ahhoz, amit az 1944-es lelkigyakorlatban elvállaltak. Margit testvér egyértelműen megkérdezte: „...készek vagyunk-e esetleg mindent elveszíteni elvi meggyőződésünk mellett való kiállás esetleges következményeként?”³⁹⁶ 1944. VI. 29-én így tanította a testvéreket: „...ezekhez a fuldoklókhoz ... legyünk irgalmasok ... gondoljuk el, ha miránk várna, ami órájuk vár...”

Magáról a mentésről olvassunk néhány korabeli dokumentumot:

„Egy ködös és ijesztő októberi éjszakán csizmadöngés és durva szó verte fel a Thököly-úti zárda ajtatos csendjét. A szemközti nyilasház banditái betörték Slachta Margithoz, azzal vádolták őt és szociális testvértársait, hogy egy ismert pesti író [Heltai Jenő] felesége hamis papírokkal bujkál náluk. A nyilasok ordítottak, a kedves testvérek pedig halkán, de erélyesen rábeszéltek őket arra, hogy távozzanak. Minden ügyesség és diplomácia csődöt vallott, a nyilasok puskával kezükben felkutatták a házat, még a klauzúrába is bemerészkedtek. Egy bujkálót kerestek és száznegyvenet találtak. A különféle iratok és papírok, menlevelek és útlevelék percek alatt kétes értékűvé váltak. A nyilasok mindenkit letereltek a nagy ebédlőbe, ahol megkezdődött a vallatás. Közben Slachta Margitot, a szociális testvérek főnöknőjét a legdurvább és legocsmányabb jelzőkkel illették, sőt attól sem riadtak vissza, hogy gumibottal

³⁹² Oláhciklényi dr. Steffanits István 1861-1941., h. államtitkár, és felesége, szül. Vavrik Paula, mindketten Slachta Margit munkatársai és a Társaság jótévisői.

³⁹³ Gáspár Margit: Láthatatlan királyság... 454-55. lp. Dr. Magyar Imre, ez utóbbit ld. 404. jegyzet.

³⁹⁴ Rónai Erzsébet Petra kéziratoss emlékei, 108. lp.

³⁹⁵ MOL K64-1944-43. Az utolsó deportáló vonatról: „Az 1944-év története. Szerk: Glatz Ferenc. História évkönyv, 1984. 82. lp.

³⁹⁶ Rónai Mária Paula testvér elmékedése 1946. X. 13.

ráüssenek. De ő erre nem sokat hederített. Saját sorsával nem sokat törődött. Abban az időben igazán azért él csak, hogy megmentse az üldözötteket.

A német megszállás alatt összesen tizenöt városban és faluban helyezte el védenkeit. Mindenkin segített, aki hozzáfordult, nem kellett ahhoz semmiféle protekció, hogy a szenvedőnek letörölje könnyeit. Hamis papírokat szerzett – a szociális testvérek az ország minden részébe elküldték keresztlevelüket és rendelkezésre bocsátották őket – és az agyonhajszolt, kétségbeesett embereket jó helyre vitte. Kit Pestre, kit Budára, kit vidékre. Ezer embert bujtatott, ezek közül nem egyet a vidéki gettóból, sőt a vagonból szöktetett meg. Az ezer ember közül tizenkettő híján mindenki megmenekült. A bujkálók a legkülönbözőbb társadalmi rétegből kerültek ki. Volt, akit származása miatt üldöztek, volt, akit politikai meggyőződése miatt. A Thököly-úti Anyaházban talált menedéket Márkus Emília és férje, Párdányi Oszkár, amikor kiszabadultak az újpesti nyilasházból, Heltai Jenő és családja, Fleischer Antal karmester, Wilt Tibor szobrász és még sok kitűnő ember. A ház ormán a svédek és a nunciatúra lobogóját fújta a szél. Slachta Margit a svédekkel és a nunciatúrával vállalva harcolt az üldözöttekért.³⁹⁷

1945 tavaszán még megjelenhetett a következő tudósítás:

„Slachta Margit elmondja, hogyan mentette meg ezernyi üldözött kisember életét... – *Nagy vigasztalás, hogy voltak, akik önfeláldozó bátorsággal, hősi lélekkel szembesálltak az emberüldözés gonosz szellemével és védelmükbe vették a halálra hajszoltakat. Mi csak vállalt kötelességünket teljesítettük, hivatásunkat végeztük. Hiszen ezért vagyunk itt a földön...*

Átszellemült arcát besugározza szinte gyermekiesen ragyogó szeme és a lelkéből áradó meggyőződés. Így mondja el az embermentés történetét egyszerű mondatokban:

– Megengedett nekünk, hogy a nagy veszedelemben embereket, sok-sok embert menthessünk meg. Volt úgy, hogy hatszázötven szerencsétlen üldözött búj meg rendházunkban, de különböző intézményeinkben és vidéki fiókjainkban is folyt a nagy mentési munka. Ez a rendszeres bujtatás, *ezernél jóval több embertársunk megmentése az üldöző had elől csak úgy volt lehetséges, hogy az összes nővérek és munkatársak összefogtak velünk kötelességünk teljesítésében. Védettjeink leginkább szegény kis névtelen emberek voltak, kiket sorsuk teljesen kiszolgáltatott a féktelen üldözésnek. Mi nem válogattuk az embereket. Aki oltalmat kért, vagy akit ide tudtunk hozni a gettóból, azt megoltalmaztuk...* Mi – őszintén szólva – nem a közélet kimagasló személyeinek kívántunk elsősorban segítségére lenni, hanem az egyszerű embereknek csak azért, mert emberek és üldözöttek voltak.

– Itt szorongtak minden szobában összezsúfolva, mint a heringek, *sokan a kápolna oldalfalának támaszkodva töltötték a nappalokat és éjszakákat. Áadtuk nekik szobáinkat, ágyainkat, egész házunkat, a nővérek máshol húzódtak meg...*

Védettjeink biztonságát azzal mozdítottuk elő, hogy valamennyi nővér átadta születési bizonyítványait a menekült nőknek, de a férfiaknak is szereztünk be hamis iratokat. Éjjel-nappal tanulták az életükért reszkető bujkálók a keresztlevelek adatait, hogy álmukból felriadva is jól tudják. *Mert sokszor volt ám razzia, kutatás! A szemben lévő házban tanyázott a nyilas párt...* És jöttek kutatni, zsidókat keresni. Egy ízben negyvenen hatoltak be otthonunkba. Nagyhangú fickók voltak, *elém álltam. Rút szavakkal illettek, félrelöttek, megütöttek.* Mégsem vesztettem el nyugalmamat. Csendes hangon szóltam vezetőjükre: »És azt gondolják, hogy így fel lehet építeni az új világot?« Nyugalmam hatott. Nem bántalmaztak tovább, de negyven embert összefogtak a bujkálók közül, akiket gyanúsaknak találtak, vagy akik nem tudták pontosan adataikat. Most a mi felelőségünkre került sor. A vezető kijelentette: »A főnöknő ellen nem emelek vádat, ha megígéri, hogy többé nem bujtat

³⁹⁷ DEMOKRÁCIA, 1945. X. 21. 5. lp.

zsidókat.« Földi hivatásomhoz híven, lelkem, hitem, meggyőződésem parancsszavára azt válaszoltam: »Nem ígérem meg. Mi azért jöttünk, hogy az Istent szolgáljuk és az embereket szeressük. Ezentúl is minden alkalmat megragadok, hogy továbbra is azt tegyem, amit eddig tettem.«³⁹⁸

Wilt Tibor szobrászművész is elmondta, hogy mikor családtagjainak menedéket kért, azonnal kapott:

„Apósomat Nagyváradra küldte, ahol átvészelt nagy részét ezeknek az időknek, feleségemet pedig Miskolcra, ... ahol Wilt Erzsí néven szerepelt, mintha testvérem lenne s novícia... Így kerültem kapcsolatba Margit testvérrel. Ilyeneket mondott nekem: Tibor, nekem ilyen és ilyen papírok kellene. S mivel abban az időben más tevékenységem nem volt, elkezdtem neki dolgozni, olyannyira, hogy sokszor utaztunk együtt. A Thököly úti Anyaházban az is meg volt engedve, hogy a klauzúrába bemenjek. – Úgy hívott engem: Rontó Pál. Egyszer azt mondta nekem, mit szól Tibor hozzá – borzasztó –, azt mondják ezek a menekítettek, hogy szent vagyok. Azt feleltem, lehet, hogy szent, de nagyon tehetséges is...

Tibor – mondta egy nap Margit testvér, ide menekült egy kislány, apját, anyját elcipelték. A kislány nem volt otthon, s mikor ment haza, s felfelé ment a lépcsőn, nyilasok kísérték le ugyanazon a lépcsőn anyját, apját. Apja szemével intett neki, hogy ne ismerje fel őket... A szerencsétlen kislány elmondta, hogy a lakásukban a szekrényben csomó pénzük van s ő itt áll fillér nélkül. – Tibor, a lakás az Almássy téren van, be kell mennie és elhozni a pénzt, mondta. – De hogy tetszik ilyen gondolni, feleltem, hisz az a lakás lezárt. Csak menjen el és hozza el, – ennyit felelt. Következő történt... Megnéztem a házat, a lakást. Kiderült, hogy a lakás fürdőszobája s a mellette lévő lakás fürdőszobája között lichthof van. Nem tehettem mást, becsengettem a másik lakásba. Irtózatos rizikó volt. Olyan világ volt, rögtön feljelenhettek volna. Nem tették. Beengedtek, kinyitották a fürdőszobájukat, kinyitották az ablakát, a másik fürdőszobaablak nyitva volt. A két fürdőszoba között kb. egy méter távolság volt s mélység. Átléptem, kihoztam a pénzt, szépen megköszöntem a szomszédok segítségét. Na tessék, ennyi volt az egész. Margit testvérnek olyan óriási erkölcsi energiája volt, hogy amit mondott, erkölcsi parancsnak számított.

Ő nemcsak zsidókat mentett, hanem kommunistákat is. Tudnék ilyeneket mondani. Egyszer Fótra vittem hamis papírokkal egy gyereket. Nagyon jól voltam öltözve, kis szakállam volt s kimentünk a gyerekekkel a keleti pályaudvarra. Vettem a jegyet, felszálltunk a kislánnyal az étkezőkocsi melletti fülkébe, mondtam a kislánynak, hozzon egy üveg sört. Táskám tele volt igazoló papírokkal, amelyeket ki lehetett tölteni... Feltettem a monoklimat rágyújtottam egy cigarettára. Szokás volt ebben az időben, hogy a vonat elindulása után csendőrök jöttek és mindenkit igazoltattak. Kinyitotta a csendőr a szakasz ajtaját, én levettem a monoklimat s odaszólok, *Mi van fiam?* ő szalutált és elment. Mikor Margit testvérnek elmeséltem, *Maga egy csirkefogó* – mondta.”³⁹⁹

Wilt Tibor 1944 decemberében átkerült a György Aladár utcai Stefanits villába, ahová aludni jártak ki a testvérek az Anyaházból. Karácsony estére is oda mentek ki és ott is maradtak, hiszen 1944. december 24-én a szovjet csapatok már az Új Szent János kórházig nyomultak előre. A szobrász-művész volt a „portás”. Így történhetett, hogy 1945. január 26-án a leghamarabb felszabadult budai részeken tömörülő írói és művészi csoportosulásban részt vehetett.⁴⁰⁰

Irodalmi utalást is ismerünk a György Aladár utcai „zárdáról”. Dömötör Tekla írja: „...A bujtatás a következőképpen játszódott le: a Szép Ilona villamosmegállónál lakott Boldizsár Iván... Innen néhány percre volt a Zalai úti lakás, a Zalai úton felfelé haladva pedig

³⁹⁸ A REGGEL, 1945. IV. 30. 7. lp.

³⁹⁹ Dr. Szőke Pálma magnetofon-beszélgetése Wilt Tibor szobrászművésszel.

⁴⁰⁰ KÖRKÉP 82. Ottlik Géza: A másik Magyarország, 484. lp.

eljutottunk az apácákhoz (a György Aladár utcai Stefanits villa). Ha igazoltatás veszélye fenyegetett, a nálunk rejtőzőket át lehetett csoportosítani az apácákhoz vagy Boldizsárékhöz...⁴⁰¹ 1944 karácsonyától a villa a környék fiatal nőinek volt a menedéke, beöltöztették őket testvérruhába, fátyollal, védve őket a katonák prédaéhsége ellen.

Megrázóan szép szavakkal festi az anyaházi helyzetet a Svéd Misszió második embere, Waldemar Langlet: „...Legtöbbször a Szociális Testvérekkel dolgoztunk együtt. Ezek olyan katolikus diakoniszszák, akiknek Slachta Margit testvér volt a főnöknőjük. Ilyen ésszel, bátorsággal és szívvel megáldott nőt még sohasem ismertem. Ez a sokoldalú intézmény játszotta a legnagyobb szerepet az elkövetkezett nehéz időkben, a veszélyben lévő emberek megmentésére irányuló próbálkozásainkban... A főnöknő, Margit testvér a leghűségesebb és legrátermettebb munkatársunk volt, aki a szociális téren kivívta magának az elismerést az egész országban. Egyik nap váratlanul felhívott telefonon: Itt vannak ... Jöjjön és segítsen rajtunk. Benn a házban teljes felfordulást találtunk: Egy nagyobb teremben összezsúfolva síró férfiak, asszonyok, gyerekek. Körülöttük fegyveres nyilas-őrség: pisztollyal, kézigránáttal. Csak Slachta Margit volt nyugodt. Idehívta a Nunciatúráról Msgr. Verolinot is, aki hamarosan megérkezett. Rövidesen Wallenberg is megjelent a Belügyminisztérium utasításával, amely szerint a svéd menlevelesekhez nem nyúlhatnak. Margit testvér mindenkit vigasztalt, lelki nyugalmát egy pillanatra sem veszítette el. Később, este, mint oly gyakran akkor, ismét légiriadó, légítámadás volt. A megmenekültek hálaadó istentiszteletet tartottak az óvóhelyen. Én átöleltem Margit testvért és megcsókoltam a homlokát. Egy a közelben ülő hölgy felkiáltott: Milyen érzés megcsókolni egy angyalt? Mert most egy angyalt csókolt meg. Lesóványodott kezek tömege emelkedett a levegőbe, egyetértést jelezve: Igen, igen, ő valóságos angyal, kiáltozták mindenfelől az egyetlen pislákoló gyertyafénnyel homályosan megvilágított helyiségben. Még ilyen megkapó ünnepi órában soha nem volt részem. Az ember az első keresztények közt a katakombában érezhette magát.”⁴⁰²

Ismerjünk meg még más tanúságtevőket, dr. Magyar Imrét és feleségét: „A világháború előtti években, mint a Társaság orvosa sokszor jártam az Anyaházban, mert Margit testvér az ő gondoskodó szeretetében rögtön hívott, amint egy-egy testvér akár kisebb bajban is megbetegedett. A vele való találkozás nagy élményt jelentett ... egyénisége sugárzó volt. Annyi kedvesség áradt a lényéből, ahogyan mindenki felé fordult ... hogy az számomra felejthetetlen. Jól emlékszem előadásaira is. Jellegzetes volt, hogy gyorsan beszélt, de rendkívül érthetően. Amit mondott, azt azonnal nyomtatásba lehetett volna adni... 1944 nyarán ... láttam a menekítetteket, akiknek Margit testvér megnyitotta az Anyaház kapuját. Margit testvér üzent, hogy jöjjünk, mert menedéket tud adni. A feleségem volt a védelmük alatt Jankovich-telepen.⁴⁰³ Egyszer csendőrök razziaztak a telepen. Margit testvér éppen ott volt. Kijelentette a csendőröknek, hogy mindenkinek menedéket fog adni, akit olyasmiről üldöznek, amiről nem tehet. Az egyik csendőr rászólt: fogja be a száját! – Nem fogom be – válaszolta Margit testvér –, ha igazságtalanul üldöznek valakit, az Isten előtt bűn. Amilyen finom, filigrán alakja volt Margit testvérnek, olyan határozott volt...”⁴⁰⁴

Az igazsághoz tartozik, hogy felemlítsünk itt a menekítésnek olyan epizódját, ami nincs leírva, de megtörtént. E könyv szerzője 1944 őszén meglátogatta az Anyaházat és ott hallotta a következőket: néhány nappal ezelőtt a magyar rendőrség körülvette a házat. Halálosan rettegett mindenki, hogy mi fog történni. Az viszont nagyon különös volt, hogy nem jöttek

⁴⁰¹ Dömötör Tekla: Táltosok Pest-Budán és környéken. Bp. 1987, 108. lp.

⁴⁰² Langlet, Waldemar: Verk och dagar i Budapest. Stockholm, 1946. Korabeli svédből németre fordított szöveget magyarított a szerző. Ld. még: Langlet, Nina: A svéd mentőakció, 1944. 87. lp.

⁴⁰³ Balaton-Jankovichtelep (ma Szabadság-üdülőtelep), ahol a Katolikus Dolgozó Lányok és Nők Szövetségének volt az üdülője. Ide a gyermekeket és fiatal anyákat menekítették.

⁴⁰⁴ Dr. Szőke Pálma magnetofon-beszélgetése dr. Magyar Imrével és feleségével, 1979-ben.

be, néhány óra múlva pedig elvonultak. Később derült ki, hogy Margit testvér egyik magas rangú rendőrtiszt barátja megtudta, hogy a Gestapó készül lecsapni az Anyaházra. De mivel a német és magyar hatóságok megegyeztek abban, hogy ahol már egyik „dolgozik”, a másik nem avatkozik be, tehát magyar rendőrökkel körülvetette a házat addig, amíg fel nem vonult a Gestapó. Felvonultak, látták, hogy a magyarok már ott vannak, elmentek, „ad acta” tették az ügyet.

1944 nyara még egy szolgálatot tartogatott a testvéreknek. „A tengernyi szenvedés tömegesen sodorta az Egyház felé a zsidóságot. Sokan talán szabadulást reméltek – bár a keresztény vallás semmi előnyt sem jelentett –, mások egyedül itt éreztek megértést, szeretetet. A plébániák nemigen tudtak megbirkózni a roppant föladattal, s ekkor felajánlottuk szolgálatainkat a keresztelest megelőző tanfolyamok megszervezésére. A Magyar Szent Kereszt Egyesülettel együttműködve mintegy tízezer lélek hittani oktatását szerveztük meg nyolcvan tanerővel, százhatvan 24 órás tanfolyam keretében.”⁴⁰⁵ Világnézeti kérdésekről Margit testvér megjelentetett 1944 pünkösdjén egy füzetet PÜNKÖSDI TŰZ címmel, „mégpedig úgy, hogy a csillagos házak házfelügyelőihez vitték el ezt a lapot a Női Tábor tagjai... mert annak tartalma már abból a szempontból volt összeállítva, hogy gyakorlatban hogyan kell a tízparancsolatot és a keresztény morált érvényesíteni ... különösen apellál a lelkiismeretekhez, figyelmeztetve az embereket arra a felelősségre, amely ... az Úristen részéről vár ránk...”⁴⁰⁶

A világnézeti fronton még egy másik szolgálatot is tett Margit testvér. 1940-ben a második bécsi döntés kettészakította Erdélyt. Márton Áron püspök Gyulafehérvárott maradt Romániában, az erdélyi egyházmegye Magyarországhoz csatolt részén helynökkel kormányoztatott, de időnként püspöki funkciók (papszentelés, bérmálás) végzésére átment Kolozsvárra. 1944. május 18-án is átjött, a kolozsvári Szent Mihály templomot megtöltő sokaság előtt nagy beszédben ítélte el a magyarországi zsidóüldözést és figyelmeztette híveit a felebaráti szeretet parancsára és arra, hogy mindannyian egy Atyának vagyunk gyermekei. Márton Áron beszédét a Szentlélek Szövetség irodájában Budapesten lesokszorosították és terjesztették az egész országban.⁴⁰⁷ (A Szentlélek Szövetség alapítója és elnöke Margit testvér, aki lehetőleg névtelenül szolgált a közügyet.)

1944. december 27-én válaszolt Isten Sára testvér 1943-as felajánlására. Feljelentés alapján a nyilasok ezen a napon elhurcolták négy menekítettjével és Bernovits Vilma hitoktatónővel és az akkori eljárás szerint minden kihallgatás nélkül mindannyiukat a Dunába lötték. Kivégzése előtt – mint egyik gyilkosa elmondta – letérdelt és nagy keresztet vetett magára.⁴⁰⁸ Mivel az elhurcolás már az ostromlott városban elrendelt kijárási tilalom idejére esett, csak másnap értesíthették az Anyaházat. Nem tudván akkor még, hogy mi történt, azt remélték, hogy talán valamelyik nyilas börtönben van, ezért Margit testvér két testvérral bement a Városházára, bár mind sűrűbbek voltak a belövések. Az egyik testvér megkérdezte: „Nem tetszik félni?” – De igen, félek, de azért veletek megyek.”⁴⁰⁹

* * *

⁴⁰⁵ A TESTVÉR röplap, 1945. vsz. szeptember. 3. lp.

⁴⁰⁶ „Csillagos házak”, a gettón kívüli zsidók lakta házak, ezeket sárga csillaggal jelölték meg. Slachta Margit nemzetgyűlési beszéde 1947. IV. 16. Klny. 10. lp.

⁴⁰⁷ ÚJ ÉLET, 1946. VIII. 22., Szenes Sándor: Befejezetlen múlt. Bp. 1986, 286. lp. A beszéd teljes szövege In: Virt László: Márton Áron a lelkiismeret apostola. Bp. é. n. 107. lp. SZTTI 1162/23.

⁴⁰⁸ Hetényi Varga Károly: Akiket üldöztek az igazságért. Bp. é. n. (1985), 437. lp. Mona Ilona: Salkaházi Sára élete, In: Mona Ilona-Szeghalmi Elemér: Salkaházi Sára élete és munkássága. Bp. é. n. (1989), 90. lp.

⁴⁰⁹ SZTTI 876. Pawlik Honora tv. emléke.

Hosszan lehetne még sorolni az ostrom és a nyilas idők eseményeit, de talán zárjuk le Margit testvér soraival: „Elmondhatatlan hálával köszönöm a jó Istennek, hogy megengedte, hogy Társaságunk sok tagja, köztük én is, az üldözöttek segítségére lehessünk...”⁴¹⁰

⁴¹⁰ SZTTI 1109.

IX. Az „egyetlen férfi” a Parlamentben

1945 még az ostromlott Budapestre virradt. Január 7-én volt az utolsó nyilas betörés az Anyaházba. Ekkor jöttek Margit testvéért „Slanda Margitot”⁴¹¹ keresve. A portás-testvér mondta, hogy ilyen itt nincs. Margit testvér éppen kijött a pincéből. „Maga kicsoda?” – kérdezte a nyilas. „Én is egy testvér vagyok” – volt a válasz. 13-án az Anyaház környékén, 18-án az egész pesti oldalon megszűnt a harc, Budán még tartott február 13-áig.

Margit testvér előtt több feladat is tornyosult. Alapvető, hogy megtudja, mi történt a vidéken maradt és Budán szorult testvérekkel; azután mit tehet a haza sorsának jobbra fordulásáért? Mi legyen a Társaság feladata az újjáépítés munkájában? Minél előbb fel kell venni a kapcsolatot az újra külföldivé vált (erdélyi, felvidéki) és tengerentúli testvérekkel – és talán lehetőség adódik ismét a közélet terére lépni.

Az 1945-ös kerületi gyűlésen – visszaemlékezve az elmúlt év eseményeire, amikor az emberi törvényekkel szemben az isteni törvényeknek engedelmességet a Társaság, – Margit testvér a legfontosabbnak ítéli, hogy lélekben újra alakuljunk meg, mégpedig úgy, hogy az egész Társaság teljes tudatossággal helyezkedjen természetfölötti alapokra. Az Uristen nagy ajándékának tartja, hogy a testvérek mentek maradtak a nemzeti szocializmus mótelyétől, és a most következő másfajta materializmus mérge ellen a teljes és tudatos természetfölöttiséget kell kidolgozni a testvérek lelkében. „...a Gondviselés nekünk munkarészt szánt abban az új világban, mely rengések, viharok, borzalmak közt és nem Isten szellemében született. Azt reméljük, hogy szolgálatot enged nekünk az új pogány világ megkeresztelésénél...”⁴¹² Minden testvér egyhónapos lelkigyakorlatot tartott, ezen a lelkigyakorlaton ezeket a természetfölötti elveket elmélkedtek át.

1945. március közepén a Fegyverszüneti Bizottság lefoglalta az Anyaház egy részét angol-amerikai tagjainak. Ezzel megindult a normális élet, mert a Bizottságra való tekintettel kiutalták nemcsak a szükséges építőanyagot és üvegtáblát, de a szükséges élelmet is, annyit, hogy népkonyhát is nyithattak a testvérek, ami akkor az általános éhezés korszakában rendkívül jelentős volt. Ezen túl ez a kapcsolat lehetőséget adott arra, hogy megindulhasson a levelezés a tengerentúli testvérekkel, akiknek, míg a rendes postaforgalom meg nem indult, a nyugati vendégekkel lehetett üzenetet küldeni és kapni. „...Szerény házunk nemzetközi központ lett, ma 15 angol repülő jön, már húsz amerikai újságíró volt nálunk. Most itt van a Chicago Tribune embere, tegnap ment el a Chicago Sun, a New York Times, a New Chronicle embere...”⁴¹³ Így egészen természetes, hogy az amerikai testvérek közül egyik azt írta: „...nincs olyan hét, hogy valamelyik amerikai állomás ne beszéljen Margit testvér ... hősiességéről és az üldözöttek mentéséről...”⁴¹⁴ A testvéreknek megint ki kellett költözniük a házból, a szociális képző egyik osztályterme hálává alakult, ahol tízen, sőt többen is aludtak.

Maga Slachta Margit már 1945 márciusában megkezdte előkészíteni biztosra vett visszatérését a Parlamentbe. Beadta a Keresztény Női Tábor szervezkedési szabadság iránti kérelmét a Budapesti Nemzeti Bizottsághoz, – s bár éveken át nyílt ellenállási küzdelmet

⁴¹¹ SZTTI 1162/40. Más emlékező szerint „Sanda Margitot” kerestek.

⁴¹² SZTTI 1148.

⁴¹³ SZTTI 1149/9.

⁴¹⁴ SZTTI 667/f, 6. lp.

fejtt ki a német és nyilas nyomással szemben – visszautasították.⁴¹⁵ A LÉLEK SZAVA sem kapott lapengedélyt, csak mint röplap jelenhetett meg időnként.

1928-ban így világította meg, hogy miért és mennyire szükséges a közéleti feladatok vállalása: „...rettenetes nagy hiba, hogy a vallásos emberek egész törekvésüket az élet hajótöröttjeire pazarolják ... Nekünk meg kell keresnünk a nyomor és betegség forrását. A forrás azoknál van, akik a hatalmat, az evolúciót és revolúciót, de mindenesetre a kenyeret a kezükben tartják, akik ott járnak, ahol az emberek földi igényei kielégíttetnek. Ott pedig nincs vallásos ember, hogy az életet adja... Arra tanít az Egyház, hogy amilyen a baj, olyan eszközzel dolgozzunk ellene.

A társadalmi fejlődés mai pontján azt mondjuk: Akik a központban állnak, akiknek kezében van a törvényhozó, a végrehajtó hatalom, a pénz, a vállalkozás, a nagytőke, a kultúra, az igények kielégítése, ezek a legnagyobb ellenségei az Egyháznak, illetve a vallásnak. ... A fórumon kell küzdenünk azokért a milliókért, akiket ezek nyomorba (testilelki nyomorba) fognak dönteni. De nem szállhatunk szembe kard ellen nádpálcával, ágyú ellen egy kancsó vízzel. Ha sajtója van, nekünk is kell, hogy legyen sajtónk, ha politikai hatalma van, kell, hogy nekünk is politikai hatalmunk legyen. Van, aki rosszra használja ezt, mi jóra fogjuk használni, mert az emberek ideigvaló és örök javát szolgáljuk vele.⁴¹⁶ 1945-ben viszont azt hangsúlyozza, hogy a magát kereszténynek nevező párt, a magát kereszténynek nevező politika elsősorban tisztában van azzal, hogy „...a Hit az egész életet átöleli, átfogja, hogy annak az egész élet minden vonatkozását át kell hatnia, különben kárt szenved a föld egyetlen abszolút értéke, az örök hivatású lélek.”⁴¹⁷

Ez a közéletben, a politikában úgy nyilvánulhat meg, ha az erkölcsi világrendre vonatkozó isteni akaratot állandóan tekintetbe veszi, azaz: „...az államéletben... intézkedések és rendeletek, törvények kibocsátása előtt azokat mérjék hozzá a Tízparancsolathoz, mert ez foglalja össze Istennek az erkölcsi világrendre vonatkozó akaratát. Ebből következik az emberi természetjogok elismerése, amiből a jogelviség, jogbiztonság, jogrend folyik. Az emberben védje a földi értékek mellett az örök értékeket. Biztosítsa az Egyház és állam együttműködését. Érvényesülhessen minden társadalmi osztály sajátos értéke. Védje a női becsületet, a családi életet, mert ezekben a nemzet egészségét és a jövő nemzedéket védi. A nemzetközi harmónia feltétele a kis nemzetek Istenadta rendeltetésének elismerése. Helyesen képviselje az értékek rangsorát: első az Úristen, második az örök értékeket hordozó ember és csak ezek után következnek a materiális javak.”⁴¹⁸

„...azért, mert a politika terén olyan sok ravaszággal és erőszakkal olyan sok rossz történik, nem szabad visszavonulnunk, sőt ellenkezőleg, annál inkább részt kell vennünk, hogy a jóakarát diadalmaskodhassék.”⁴¹⁹ A nehéz háborús és menekítési időszak után mindenki repesve várta a békét és a demokráciát, a szó nemes értelmében vett népuralmat, azt, hogy tiszta szavazásokon megnyilvánuló népakarat szerinti kormánya legyen az országnak. Ehelyett a Szovjetunió által pártfogolt diktatúrát kényszerítették ránk, természetesen csak lépésről lépésre. A győztes nagyhatalmak, elsősorban Roosewelt elnök kijelentéseit komolyan vette az egész ország. E kijelentésekben a „négy szabadság”-ról beszélt, azaz a nemzetek önrendelkezési jogáról, a kormány és kormányforma szabad

⁴¹⁵ Az 1945-ös pártalapítási lehetőségekről ld.: Félbemaradt Reformkor, 167-175. lp. – A különböző címen megjelent Lélek Szavát pótló röplapokból 1945. IX. 10. és 1946. XI. 1. között 11 szám jelenhetett meg.

⁴¹⁶ 1928. II. 19-i tanítás.

⁴¹⁷ ÚJ ÉLET, Prága, 1932. 11. sz. 412. lp.

⁴¹⁸ Üzen a Keresztény Női Tábor: Küldjétek Nőképviselőket a Parlamentbe!” (Röplap) 1945. okt. Címlap.

⁴¹⁹ A LÉLEK SZAVA, röplap, 1945. IX. 10. 2. lp.

választásáról, a nyersanyag-forrásokhoz való szabad és egyenlő hozzájárulásról, végül a békés, szabad, félelem és szükség nélküli életről.⁴²⁰

Az ország hangulatát pedig úgy vélték megismerni, hogy a szokástól eltérően előbb Budapesten törvényhatósági választásokat tartanak, és csak azután lesznek az országos választások. Mivel sem a Demokrata Néppárt, sem a Keresztény Női Tábor nem kapott indulási jogot, a Független Kisgazdapárt saját listáján adott 2-2 helyet a két párt képviselőinek.

A községi választás 1945. október 7-én volt. Slachta Margit két röplapot adhatott ki erre az alkalomra.⁴²¹ Mindjárt az első hírlapi támadások célpontjába került, mert szót mert emelni a számtalan letartóztatott, internált érdekében. A VILÁGOSSÁG szeptember 16-i számából: „Ez a lélek szava? – nem! ez a nyilasok és a reakció felháborító szava!” Állításuk szerint a röplap ... cikkről cikkekre tervszerűen támadja azokat az intézkedéseket, amelyeket a demokrácia hozott a magyar reakció megfékezésére és a nyilas világ felszámolására...”

Az újság részletesen ismerteti a röplap tartalmát. Az október 7-i röplap 4. oldalán „A szerkesztő postája” felel a lapoknak. Csak a VILÁGOSSÁG-nak írtat idézzük: „...köszönettel veszem A LÉLEK SZAVÁBÓL vett idézeteit, mert olvasói abból láthatják, hogy azok „demokráciaellenes izgatást harsognak-e gyanútlan fülekbe”.⁴²² A választás, mint köztudott, a Független Kisgazdapárt 51%-os győzelmével végződött. Városanya lett Slachta Margit és Palágyi Natália testvér, valamint két Női Tábori tag: Krén Margit és Pusztaszeri Erzsébet.

Az országos választásokra három röplap jelenhetett meg.⁴²³ Ezek közül az „Üzen a Keresztény Női Tábor: Küldjetekek nőképviseelőket a Parlamentbe!” című részletezi a Tábor választási programját és bejelenti, hogy az országgyűlési választásokon a Polgári Demokrata Párt (PDP) listáján indul a Tábor. A Függetlenségi Frontba tömörült pártok, „amelyek ma az ország sorsát intézik, közös listát akartak állítani ... ennek a közös listának a létrejötte a PDP ellenállásán hiúsult meg. Ha ők is magukévá tették volna ezt a tervet, akkor a választások elmaradtak volna és a pártok egymás közt állapotokak volna meg abban, hogy a mandátumokat milyen arányban oszthatják fel egymás között. Most ellenben a választások meglesznek és így az ország gondolkozása és a közóhaj megnyilatkozhatik...”⁴²⁴ Meg is nyilatkozott, mert 57%-kal a Kisgazda Párt győzött.

Október 27-én a HALADÁS c. újságban újabb támadás jelent meg Zsolt Béla tollából. Elismeri, hogy „emberbaráti munkáját és embermentő hősiességét mindenki a legnagyobb tisztelettel emlegeti”, de különbséget kell tenni az emberi és politikai hála között. Mindez nem jogosíthatja fel Slachta Margitot, hogy a közéletben újra szerepet kapjon. Ezt hangsúlyozza a HALADÁS egyik olvasója is, akinek a levelét november 3-án közli a lap: „Bárminő érdemeket is szerzett az elmúlt évben emberszerető viselkedésével ... kitűnő trükk a jólelkű Slachta Margit képviselőjelöltsége ... de hát ne akarjon a keresztény kurzus újra szerepelni.” Sajátságos emberi rövidlátás annak tulajdonítani a keresztény kurzust, aki csak két évig vett részt a nemzetgyűlés munkájában, és akkori munkája olyannyira „emberbaráti” volt, hogy a Parlamentben emelt szót az akkori internált kommunistákért, és akit a

⁴²⁰ Félbemaradt Reformkor, 281. lp.

⁴²¹ A LÉLEK SZAVA, 1945. IX. 10., ITT A LÉLEK SZAVA, 1945. X. 7.

⁴²² Említi még: SZABAD NÉP, JÖVENDŐ, SZEGEDI NÉPSZAVA cikkeit és az utcai hangszórók szerkesztőinek köszöni meg a be nem fizetett propagandát.

⁴²³ KÜZDELEM ÉS BÉKE, ÜZEN A KERESZTÉNY NŐI TÁBOR, KÜLDJETEK NŐKÉPVISELŐKET A PARLAMENTBE!, A LÉLEK SZAVA SZÓL: KERESZTÉNY NŐI TÁBOR SZAVAZZATOK A POLGÁRI DEMOKRATA PÁRTRA.

⁴²⁴ ÜZEN A KERESZTÉNY NŐI TÁBOR... röplap, 3. lp.

„keresztény kurzus” vezető politikusai akadályozták meg 1931-ben, hogy újra részt vehessen a közéletben.

November 6-án írt levelében ezt írja: „Választások után vagyunk. A rendkívül rövid idő és az előkészületlenség folytán Pesten csak 2 mandátummal jöttünk ki...”⁴²⁵ Valóban alig egy hónap választotta el a két választást, és a többi párthoz viszonyítva Slachta Margitnak alig volt anyagi lehetősége a propagandára.

Mindamellet boldog, hogy újra beléphet a Parlamentbe. De előbb még egy súlyos megpróbáltatáson kell átesnie. Röviddel a választások után, egy éjszaka merevgörcsöt kap, órákig tartó hajsza után sikerült csak orvost kapni. November 14-én reggel beszállítják a Fásor szanatóriumba, ahol Ádám professzor megoperálja gyomorszűkülettel. Ágyból is intézi a társulati ügyeket. November 17-én levelet ír Los Angelesbe, ebben arról is, hogy a Katolikus Nőszövetség keretében egy nagyarányú felmérést akarnak indítani a fővárosban. A statisztikai lapokkal kapcsolatban írja: „Órákig próbáltam a leggondosabban összegondolni az összes rovatcímeket, de nemcsak én, hanem gyakorlott statisztikusokkal való megbeszélés alapján ... és az történt, hogy mindnyájan kifelejtettük a „természetes halál” rovatot, mert az ma már annyira nem szokásos: mindenki valami szerencsétlenségnek, gaztettnek vagy a háborúnak esik áldozatául...”⁴²⁶ December 5-én hagyja el a kórházat, de még hosszú ideig lábadozik.

1945-ben tanúként idézték meg egy népbíróági perben. Ez az epizód 30 év múltán is alkalmul szolgált a hatalom szájíze szerinti támadásra: Az Élet és Irodalom 1985. július 9-i számában Lévai Béla „Kísértet-idézés” címmel saját visszaemlékezéseivel teldte meg Thury Zsuzsa „A múlt sivár emlékei” c. beszámolóját. A cikkben arról vall, hogy 1945-ben az Új Szó tudósítójaként vehetett részt a háborús bűnösök tárgyalásain. „Ezekből a sárga kéziratmásolatokból idézek most – írja – hátha van még némi érdekességük.” Így feleleveníti Hain Péter tárgyalását és azon Koltai-Kundicz kihallgatását. A másodrendű vádlott „politikai foglyok százait kínzó és kínoztató pribék.” Szünet után „apró öregasszony” kéri, hogy uzsonnát adhasson a haramiának. „Nem más ő, mint Slachta Margit, a képviselő.” Eddig a cikk.

A cikkíró félreérthetetlenül nyilasbarátnak, náci érzelműnek akarja feltüntetni azt a Slachta Margitot, aki „a mentésben részt vevő fővárosi szerzetesek közül kiemelkedő Szociális Testvérek Társaságát és a nácizmus elleni szellemi harcot vezette.”⁴²⁷ Meglepő, hogy Lévai Béla annak idején milyen hiányosan jegyzetelt, ti. azt is meg kellett volna írnia, hogy a főnöknőt a védelem idézte meg tanúnak – éppúgy, mint Thury Zsuzsa bátyját, aki tanúsította, hogy Kolozsvári Borcsa Mihály idejében figyelmeztette az írónőt, hogy lépjen ki a Sajtókamarából. – Az írónő ennek köszönhetette, hogy nem került a zsidónak minősített kamaratagok sorsára. Emiatt senkinek sem jutna eszébe nyilaspártolással meggyanúsítani az írónőt, mint ahogy Slachta Margit akkori vallomásából is kiderült, hogy Koltai-Kundicz 1944 telén betört a menekültekkel túlszűfolt Thököly úti házba, ahol „hiteles adatok szerint mintegy ezer zsidó embernek és más halálra kerestnek életét megmentették...” Slachta Margit „nagy bátorságról tett tanúságot ezekben az emberpróbáló időkben...”⁴²⁸ Ezzel a bátorsággal és határozottsággal találta magát szembe Koltai-Kundicz is, aki végül zsákmány nélkül hagyta el a házat, azt kérve csak a főnöknőtől, hogy hagyja abba ezt az embermentő

⁴²⁵ A PDP listáján Slachta Margit, a Kisgazda Pártén Veres Anna (Marianne testvér), de csak 1946. III. 12-ig, akkor a Kisgazda Párt elnöki tanácsa 20 társával együtt őt is kizárta. A kizártakból alakult a Magyar Szabadság Párt, élén Sulyok Dezsővel. Veres Anna független képviselő maradt, 1947-ig.

⁴²⁶ SZTTI 1162/29.

⁴²⁷ Az 1944. év Históriaja. HISTÓRIA ÉVKÖNYV, 1984. 51-52. lp.

⁴²⁸ Szenes Sándor: A múltat... = KRITIKA, 1983. I. 12. lp. – Thury Zsuzsa: A múlt sivár emlékei, 3 népbíróági tárgyalás. = ÉLET és IRODALOM, 1985. VI. 28. 3. lp.

tevékenységet. Slachta Margit ezt válaszolta: „Nézze, mi mindent odaadtunk a jó Istennek és ha mi most nem segítenénk embertársainkon, a jó Istent nagyon megszorítanánk.”⁴²⁹ Meglepő módon a pribék elment és többet nem jött vissza.

Ezért ment el a tárgyalására Slachta Margit, hogy tanúskodjon arról, hogy ezt az egy jócselekedetét – hogy bár megtehetette volna, mégsem hurcolta el az anyaházi menekítetteket – tanúsítsa, bár tudta, hogy megérdemli a kivégzést. Ehhez is bátorság kellett, mert a népbírói tárgyalás hallgatósága – azok sorstársai, akikért 1938 óta szóban és írásban küzdött, akikért 1944 márciusától a saját és az egész Társaság életét kockára tette, – lepfűjozta, mikor mint a védelem tanúja jelentkezett.⁴³⁰

Uzsonnát hozott a vádlottnak? Ez rávall. Mert Slachta Margit nemcsak a viszonylag könnyen megérthető felebaráti szeretetet gyakorolta, hanem a sokkal nehezebb, kevésbé érthető, egyeseket meg is botránkoztató krisztusi ellenség-szeretetet is.

Gyomoroperációja miatt csak 1946-ban kezdhette meg a rendszeres parlamenti munkát. Mivel akkor a nemzetgyűlésben a Kisgazdapárt volt a többségi párt – meg kell ismernünk a képviselő és a Kisgazdapárt kapcsolatát.

Slachta Margit politikai állásfoglalása 1945-ben még igen sok ponton egyezett a Kisgazdapártéval, de már a novemberi választásokra eltértek útjaik. 1946 januárjában egyértelműen ellentétes az álláspontjuk. Slachta Margit álláspontja az volt, hogy a választások előtt és alatt nem tudták az ország lakosságával; ez a Parlament államformát akar változtatni. Az államforma-változtatás az egész nép ügye, tehát azt népszavazással kell eldönteni. Ezt a népszavazást azonban a békekötés utánra kell halasztani, hiszen a párizsi tárgyalásztalnál nagyon erős ellenfeleink lesznek, tehát most minden erőt a békekötés előkészítésére kell szánni. A parlamenti vitában viszont egyedül maradt, nem álltak mellé a Kisgazdapárt hasonló gondolkodású képviselői. Pedig voltak ilyenek. „A Független Kisgazdapártban uralkodó szellemi, világnézeti és politika pluralizmus ... rányomta bélyegét az aktuális politika kérdésekkel kapcsolatos állásfoglalásokra. Éles ellentétet váltott ki például a köztársasági államforma bevezetése ... A kisgazda-képviselők egy része ... azt az álláspontot képviselte, hogy az államforma kérdését az ország teljes függetlenségének elnyerése után népszavazással kell eldönteni...”⁴³¹

Ezek a kisgazda-képviselők ezt nemcsak elvben jelentették ki, hanem cselekedtek is. Erről Slachta Margit emigrációs levelezésében találunk adatot. 1950. február 16-án ezt írja Kray Istvánnak: „...Megrendítő, hogy ha Czupy Bálint órák alatt 160 aláírást tudott gyűjteni a királysági államforma érdekében, hogy akkor 51 százalékos többségi voltunk mellett hallgattak” (ti. a parlamenti vita során). (A képviselő nő tévedett, a parlamentben 57 százalékos többség volt.) Kray 1950. március 13-án válaszol: „...A köztársasági államforma ellen az aláírásokat nem Czupy Bálint, hanem Hajdu-Németh Lajos gyűjtötte. A végső konzekvenciától azért léptek vissza, mert a párton belül az Ortutay-csoport megfúrta a kezdeményezésüket, ezért kisebbségben maradtak, vagyis leszavazták őket, s ilyen körülmények között helyesebbnek látták, ha későbbi akciólehetőségek miatt benn maradnak a pártban és nem adják ki a kisgazdapárt kezéből a többség előnyét a Népfronttal szemben.”⁴³²

Erről a megegyezésről tudott a képviselő nő, mert 1946. január 31-én a törvényjavaslat vitájában ezt mondta: „A párthatározati alapon történő szavazás kétségessé teszi a hozandó törvény érvényességét, mert ez esetben a szavazás nem történt szabadon.” Mint ismeretes, 1946. február 1-én kihírdették a köztársaságot. Ennek az egyetlen ellenzővel létrehozott törvénynek a védelmére alig egy hónap múlva már új törvényjavaslatot tárgyalt a Parlament:

⁴²⁹ Rónai Erzsébet Petra kéziratos emlékezései, 22–23. lp.

⁴³⁰ Lévai Béla cikkére válaszul a szerző helyreigazítást küldött az ÉLET és IRODALOM-nak, de nem közölték.

⁴³¹ Félbemaradt Reformkor, Róma, 1990, 290. lp.

⁴³² SZTTI 1204/11 c.

A demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről szólót. Sajnos ismét az történt, hogy Slachta Margiton kívül senki sem emelte fel a szavát ellene a parlamenti részletes vita során (Nemzetgyűlési Értesítő, 1946. március 12.) Ennek a törvénynek az értelmében lehetett jogi alapot adni a koncepciós pereknek (Mindszenty, Rajk stb.) és ennek alapján sikerült egy év alatt szétzúzni a Kisgazdapártot. 1947 júniusában már csak névleg volt ilyen párt.⁴³³

Még idetartozik, amit Margit testvér bizalmas körben mondott el: „... Sopronban ... egy kispazda képviselővel találkoztam, aki kissé illuminált állapotban a szokottnál jobban kifejezést adott annak, ami a lelkében volt. Miközben kezemet szorongatta, kedvesen jegyezte meg: A parlamentben mindig megszegyenít minket.”⁴³⁴

A szociáldemokrata képviselőkkel is megtalálta a hangot, mert 1946. december 6-án ezt mondta: „Ma beszéltem egy szoc. dem. képviselővel, közbevetőleg emlitem, hogy mind több és több szál kezd szövődni köztük és köztem...” A Nemzetgyűlési Napló pedig a következő szavait rögzíti: „Elismeréssel adózom Kéthly Anna elnöknő (házelnök) iránt és hiányérzettel mennék haza, ha nem pótolhatnám azt, amit felszólalásomban akartam elmondani, hogy nemcsak a t. baloldaltól, hanem jobboldaltól is ugyanolyan értékeléssel vagyunk iránta. Ehhez csak azt akarom hozzáfűzni, ... hogy egy alkalommal Kéthly képviselőnőről lévén szó, Apponyi Albert gróf annak a nagyra értékelésnek adott kifejezést, amellyel működése iránt mi is viseltetünk...”⁴³⁵ Még a kommunista képviselők között is volt olyan, aki „kedves” volt hozzá, volt, aki a feleségét is megismertette vele és azzal búcsúzott: „ugye a kommunisták között is van, aki nem rossz?”⁴³⁶

Itt kell említeni Károlyi Mihály Slachta Margitról szóló Emlékirataiban megjelent sorait, amelyek a magyar fordításból hiányoznak.⁴³⁷ A magyar kiadás 413-ik lapján elismerően jegyzi meg, hogy Kéthly Anna, bár a munkáspártok fúziójakor lemondott a szociáldemokrata pártban viselt tisztségéről, mégis az országban maradt, „nők, mint gyakran előfordul, bátrabban viselkednek, mint a férfiak!”⁴³⁸ Az angol kiadásban 16. lábjegyzet alatt így folytatódik: „A másik kivételesen bátor nő Slachta Margit volt, az egyetlen, aki 1946-ban a Parlamentben ellenezte a köztársaság kikiáltását. A hitlerista üldöztetés idején sok zsidót mentett meg. Miután buzgó katolikus és konzervatív volt, bátran szembeszállt a felszabadulás után az új magyar kormánnyal is. A Nyilaskeresztesek bebörtönözték (!). Ezért választották be az új Parlamentbe. Az egyik parlamenti ülés alkalmával [1946] szerettem volna valamivel kifejezni tiszteletemet bátor magatartása iránt, ezért közel hozzá, de az alatta lévő sorba ültem le, bár tudtam, hogy a múltban egyike volt a legádázabb⁴³⁹ ellenfeleimnek. Nagyon meg volt lepve és láthatólag jólesett neki. Szókimondó magatartása miatt nagyon népszerűtlen volt az új Magyarországon és helyzete napról napra bizonytalanabbá vált.”⁴⁴⁰

Láthattuk, hogy Slachta Margit első parlamenti működésének idején teljesen szociális téren mozgott. 1945 után megváltozott a helyzet. Az állam – legalábbis elméletben – teljesen átvállalta a szociális tevékenységet. 1945-től a Parlamentben a fő kérdések *elvi síkon* folytak. Margit testvér az örök elvek síkján állt: „Mindent az örök cél és a lélek értékének

⁴³³ Ld.: Slachta Margit és a Kisgazdapárt. = HETI KIS ÚJSÁG, 1992. III. 13.

⁴³⁴ 1947. III. 12-i tanítás, 4. lp.

⁴³⁵ Nemzetgyűlési Napló, 1946. VIII. 24. 435. hasáb.

⁴³⁶ 1947. VII. 4-i tanítás.

⁴³⁷ Gosztonyi Péter: Politikusok, Katonák, Események. (München, é. n., 65. lp.)

⁴³⁸ Hit illúziók nélkül. 2. kiad. (1977), 413. lp.

⁴³⁹ A megjegyzés érthetetlen, hiszen 1918-ban a Slachta Margit szerkesztette MAGYAR NŐ nyíltan hitet tett a Nemzeti Tanács mellett. Szerző egyetlen Károlyit elítélő sort sem ismert a rendelkezésre álló anyagból.

⁴⁴⁰ Mémoires of Michael Károlyi. Faith without illusion. Translated from Hungarian by Catherine Karolyi. First published London, J. Cape, 1956. p. 383. Szerző fordítása. Ennek a kiadásnak olasz változata található az OSZK-ban (OC 21614). Itt a 374. lapon van az idézett rész.

szempontjából ítélek meg... Ami az embert emberi mivoltában rombolja, szegényíti és végeredményben boldogtalanságát is szolgálja... A jelenkor tragédiája, hogy az emberek nem gondolkoznak. A lét felszínén maradnak, és nem is sejtik, hogy az emberiség óriási problémáinak megoldása a lét mélységeiben élő törvények hűséges alkalmazásában van.”⁴⁴¹ Ezeket az elveket az 1945. szeptember 10-i kis röplapban megjelent programban fejezte ki, s felszólalásaiban ezeknek próbálkozott érvényt szerezni.

Éppen ezért – ez gyakorlatilag alig három év – (1945. november-1948. június) amit újra a Parlamentben töltött emberileg nem mondható sikeresnek. Felszólalásai nemcsak ellentmondásokat – de gyalázkodásokat eredményeztek. Az ellene irányuló támadások tudatosan torzították alakját és elveit. Csak hivatástudata és hite tarthatta meg.

Slachta Margit hite élő hit volt, ez irányította közéleti munkáját is. Következetes elvhűsége miatt sokszor még a rokonszenvezők sem tudták gondolatait követni. Bekövetkezett az, amit ő maga írt le: „A legkitűnőbb magból sem lesz növény, ha nincs számára talaj, melyben gyökeret verhessen és melyből életet szívjon. Így vagyunk a legszükségesebb reformokkal, a legégetőbb kérdésekkel, – mindez csak mag, talaja pedig a megértés, amely a társadalomban ezekkel kapcsolatban megvan.”⁴⁴²

Sem akkor, sem azóta nem teremtődött meg a talaja azoknak a gondolatoknak, amelyeket képviselt. Ennek tudatában volt, mert így vallott erről testvérközösségben: Engem az sem verne le, ha semmi megértéssel sem találkoznék, „csak teljesíteni kívánom azt, amiről a lelkemben érzem, hogy kötelességem. Mindig csak azért könyörgök, hogy engedje meg a jó Isten, hogy missziómat teljesítsem! Ha teszem, amit a lelkem mond, nem zavar, hogy mi történik kívülről. Az én részem a munka, a jó Istené az áldás!”⁴⁴³ Egyébként nyíltan megvallotta: „...én nem vagyok politikus. Összpolitikai tudásom a Tízparancsolat, de tudom, hogy ebben áll az élet boldogulásának titka. – Lehet, hogy én nem fogom a magam életében már megélni ezeknek az igazságoknak az érvényesülését, de ezek az igazságok érvényesülni fognak és ha van egyáltalában megoldás, úgy ezekben van a megoldás.”⁴⁴⁴

1945-1948 júliusáig a Nemzetgyűlés időszaka alatti felszólalásai nagyjából a *jogelviség, jogbiztonság, jogrend* területéről valók. Ezek biztosítását csak a Szent István-i államrend fennmaradásában látta. Ezért emelt szót az 1946. január 31-én meghozandó köztársasági törvény ellen, mert a törvényjavaslat hazánk ezeréves alkotmányát akarja megváltoztatni. Nem a királykérdésről szólt, hanem arról, amit ma európaiságnak mondunk. Azok nevében beszélt, akik hívek akarnak maradni a Szent István-i tradíciókhoz.⁴⁴⁵ „Slachta beszédét alig tudta elmondani, minden mondatát megszakították durva, primitív, ízléstelen közbeszólásokkal. Azok, akik magukat demokratáknak hívták, nem tudták elviselni az egyetlen ellenzéki hangot. Ahogy ez a törődött, ősz hajú idős asszony ott állt a támadások pergőtüzében, nem lehetett kétséges, ki képviseli az emberi jogokat és a szólásszabadságot?” – írja 40 év múlva a MAGYAR NEMZET.⁴⁴⁶

A kortárs hazai sajtó – pártállása szerint vagy gyalázta a képviselőt, vagy csak idézett felszólalásából – kommentár nélkül.

Az amerikai magyarok jó egy év múlva értesülhettek erről és még néhány felszólalásáról a KRÓNKA című lap hasábjain. A parlamenti beszédek ismertetését többek között ezekkel a szavakkal vezette be: „...ezekből az idézetekből olvasóink megállapíthatják, az 1946-ik

⁴⁴¹ FILM, SZÍNHÁZ, IRODALOM, 1943. IV. 16.

⁴⁴² MAGYAR NŐ, 1921/5.

⁴⁴³ 1947. III. 12-i tanítás.

⁴⁴⁴ A TESTVÉR, 1947/1. 8. lp. 1947. I. 6-i beszéd.

⁴⁴⁵ Nemzetgyűlési Napló, 1946. I. 31. Slachta Margit parlamenti beszédeiből bő kivonatos sorozat olvasható A LÉLEK SZAVA 1991/1-1995/3 számainak mellékletében.

⁴⁴⁶ MAGYAR NEMZET, 1996. II. 1. 10. lp.

esztendőben SLACHTA MARGIT volt a legbátrabb, legszókimondóbb, legmagyarabb tagja a magyar nemzetgyűlésnek.⁴⁴⁷ A megvalósult köztársaság védelmére mint már említettük, már 1946. március 12-én új törvényt hoztak. Slachta Margit a törvényjavaslat tárgyalásánál megjegyezte, hogy „...a törvény mindig csak akkor jön létre, ha valamilyen szükség indokolja. Így tehát nem világos, hogy miért kell ilyen sok halálbüntetést és életfogytiglan tartó fegyházat kilátásba helyezni azoknak, akik az előző törvény hozatalakor – az akkor elhangzott állítások szerint – nincsenek.”⁴⁴⁸

Mind az akkori kormánypárttal (kiszgazdák), mind az akkori ellenzékkel (szoc. demek, kommunisták) szemben kimondja, hogy a törvény szükségtelen, mert visszaélésekre adhat lehetőséget. Amikor – már a gyakorlat bevezetése után – az a törvényjavaslat került a nemzetgyűlés elé, hogy a kormány törvényerejű rendeleteket bocsáthasson ki, ki merte mondani, hogy az ilyen jellegű rendeletek eddig mind gyakorlatilag visszaélések voltak, pl. megszüntették a megyék és városok önkormányzati jogát, tanítói sőt orvosi (!) képesítés rendkívüli megszerzésére adtak lehetőséget és felhatalmazást. Éppen ezért az eddig hozott ilyen rendeletekből a szakszerűségtől való eltekintés, a dilettantizmus érvényesítése következik, tehát ezt a javaslatot nem szavazhatja meg.⁴⁴⁹ Az állami költségvetés vitájában felemlítette az általános bizalomhiányt, a kormány nem tartja meg a szavát, rejtegeti polgárai előtt, hogy mit tervez kis magánvagyonukkal, a gyengékkel szemben nem áll etikai alapon, lehetőségeket használ ki. Ebben a beszédében megemlítette az 1947 januárjában „leleplezett” ún. kiszgazdapárti összeesküvést: mindenkinek van meggyőződése, ha annak nem enged utat a hatalom, akkor földalatti szervezkedések kezdődnek. Ezért indítványozza 1947 februárjában, hogy az 1946. évi VII. tc.-et, ami a türelmetlenség, az elnyomatás és a félelem jellegét viseli magán, dolgozza át a Nemzetgyűlés az igazi demokrácia és a szabadság szellemében. „...amióta történelem van, azóta mindig csak azt látjuk, hogy egy ideig lehetséges az elnyomatás, de sohasem eredményezte még azt, hogy a hatalmon lévőknek hatalmát megerősítette volna.” Mikor a költségvetési vitában rákerült a sor, hogy az itt ismertett beszédet elmondja, a Nemzetgyűlési Napló megjegyzi: „Mozgás a kommunista párt oldalán.” Folytatólag: az egyik kiszgazda képviselő megjegyezte: „Nem bírják” ti. a kommunista képviselők Slachta Margitot, mire egy másik kiszgazda képviselő megjegyezte: „Mindnyájan sem érnek annyit a túloldalon.”⁴⁵⁰

Az igazságügyi tárca költségvetési vitájában a bírói függetlenség elvét védte. Az igazság és igazságosság képviselője nem lehet párt tagja, mert akkor nem az igazság, hanem a pártérdek fog megvalósulni. A láthatatlan igazságok, amilyen hangtalanok, éppen olyan alkuatlanok és kérlelhetetlenek, de ha érvényesülnek, akkor áldásaikban fejedelmien bőkezűek.⁴⁵¹ A magyarországi németek kitelepítésének idején külön felszólalt Románd község érdekében. Ezt a gazdag németajkú községet is felvették a kitelepítendőek listájára, holott az elmúlt nemzeti szocialista befolyás idején a lakosság egy emberként állt szemben a náciizmussal. A Volksbundkalender⁴⁵² meg is jegyezte, hogy Románddal semmire sem lehet menni. Kéri tehát az illetékeseket, hogy ne keltsenek elkeseredést a hazához hű nemzetiségek körében. A felszólalás eredményes volt, a községet nem telepítették ki.⁴⁵³

A jogelv, jogbiztonság, jogrend témában még egyszer szólalt fel az 1945-47-es parlamenti időszak alatt, amikor az 1947-es választójogi törvényt tárgyalták. Rámutatott,

⁴⁴⁷ KRÓNKA, Amerikai Magyar Hírlap, 1947. V. 15.

⁴⁴⁸ Nemzetgyűlési Napló, 1946. III. 12. KRÓNKA, 1947. V. 15.

⁴⁴⁹ Nemzetgyűlési Napló, 1946. VIII. 23. KRÓNKA, 1947. V. 15.

⁴⁵⁰ Nemzetgyűlési Napló, 1947. II. 12.

⁴⁵¹ Nemzetgyűlési Napló, 1947. II. 25.

⁴⁵² Volksbundkalender: a magyarországi Volksbund, azaz a Német Népi Szövetség Naptára.

⁴⁵³ Nemzetgyűlési Napló, 1947. VI. 25.

hogy „jogellenes, anti-demokratikus, szeszélyes ... körülbástyázza az állítólagos hatalomban lévőket azzal, hogy egész sor kategóriát zár ki a választójogból. A törvény 6. paragrafusa ellene mond annak, hogy azok, akik a törvényt hozzák, hisznek abban, hogy az ország közvéleménye akarja ezt ... Máskülönbem nem kellene annyi szavazót kizárni ... mégsem jó az egész nagyvilág előtt kikiáltani saját gyengeségünket...”⁴⁵⁴

Másik általa képviselt elv az *Egyház és Allam együttműködésének biztosítása* volt. Szinte minden beszédében van egy rész, ami ezzel foglalkozik. Az államforma megváltoztatásakor mondott beszédében is ezeket hangsúlyozza:

„...mélyen vallásos alapra volt állítva és van állítva a magyar királyság államformája ... aki a hatalom hordozója ... ha vallásos meggyőződéssel, tehát Isten iránti felelősséggel cselekszik, akkor egészen másként fogja ezt tenni, mintha hitetlenül nem lát polgártársaiban mást, mint egyszerűen hatalmának eszközeit...”⁴⁵⁵

1946-ban sürgette a diplomáciai kapcsolatok helyreállítását a Vatikánnal: „Mi ennek a földnek árva nemzete vagyunk”, nem számíthatunk sem közvetlen szomszédaink, sem „egyéb uraságok” támogatására, „...de itt van a Szentszék, amely ... mellettünk állt a háború utolsó percéig” és utána is segített népkonyhákkal, karitatív akciókkal és diplomáciai lépésekkel. Ezért kövessünk el mindent, hogy a diplomáciai kapcsolat helyreálljon közöttünk.”⁴⁵⁶

Az 1947-es költségvetés tárgyalásakor felszólalásában hangsúlyozta, hogy ma a művelődési és közoktatásügyi tárcáról tárgyalunk, aminek hivatása, hogy az ország szellemiségét, erkölcsiségét, lelkeségét szolgálja. Több történelmi példa után hivatkozott a hitlerizmusra, amely „kitermelte azt a vad gondolatot, hogy van vallástól független erkölcs, ... megengedte, hogy a hívők imádkozzanak ... vasárnap, de jaj volt nekik, ha az állampolgári élet bármely területén érvényesíteni akarták volna azt az erkölcsöt, amelyet a vallás tanít...” Ettől óvta a t. bal oldalt. „Az államnak nem érdeke, hogy az iskola olyan embereket neveljen ki, akikből hiányzik a vallásierkölcsei oktatás nyújtotta erő ... ha nem marad meg az erkölcsi erő és tőke, amely vallásos nevelés mellett az emberi lélekben benne van, akkor az Isten óvjon minket mindattól, ami ebben a sokszor megrendült és tönkretett országban be fog következni!”⁴⁵⁷ Ma hozzátehetjük: sajnos, ez be is következett.

1947. április 16-án mondotta el a parlamentben nagy beszédét a vallásos nevelés értékéről, ezzel próbálta útját állni a tervezett fakultatív vallásoktatás bevezetésének. Egész érvelését abba a keretbe helyezi, hogy a vallásos emberek – katolikusok és protestánsok – nemcsak elutasították a hitleri ideológiát, hanem tettek is ellene. Részletesen felsorolja XII. Pius pápától Angelo Rotta nunciuson át a különböző vallásos szervezeteket és személyeket, akik a „felkoncoltatás” veszedelme mellett is kiálltak üldözött testvéreikért. Most a nemzetgyűlés tagjait kéri, hogy amint a keserves 1944-es esztendőben az Egyház vezetői és hívei olyan nagy számmal álltak zsidó testvéreik védelmére, most ők vegyék védelmükbe a kötelező hitoktatás és a tankönyvkiadás szabadságát. Ekkor kiáltotta Parragi György pártönkízüli képviselő a Parlamenti Napló tanúsága szerint: „Egyetlen férfi a nemzetgyűlésben.”⁴⁵⁸

A határokon kívül rekedt magyarság és a kis nemzetek jogaiért is többször felszólalt. 1946 júliusában számolt be Nagy Ferenc miniszterelnök a békekötés érdekében végzett külföldi útjáról. Az erről folyó vita során Slachta Margit elsősorban felrótta, hogy a magyar békedelegáció milyen *felkészületlenül* ment el a béketárgyalásokra, sőt azt is megállapítja, hogy a nemzetgyűlés sem kapott tájékoztatást a tárgyaló delegáció felkészültségéről.

⁴⁵⁴ Nemzetgyűlési Napló, 1947. VII. 23.

⁴⁵⁵ Nemzetgyűlési Napló, 1946. I. 31.

⁴⁵⁶ Nemzetgyűlési Napló, 1946. VIII. 23.

⁴⁵⁷ Nemzetgyűlési Napló, 1947. III. 13.

⁴⁵⁸ Nemzetgyűlési Napló, 1947. IV. 16.

Hiányolja, hogy tudomása szerint a külügyminisztériumban megmaradtak azok a dokumentumok, amelyek bizonyítják, hogy Magyarország háborús felelőssége sokkal kisebb, mint amit róla állítanak. Ezeket le kellett volna fordítani és az illetékesekhez eljuttatni. Felemlítette Lloyd George – aki egyik létrehozója volt Trianonnak – 1936-ban az angol alsóházban mondott beszédét: „A versailles-i szerződés igazságtalan ... Sajnálattal kell bevallanom, hogy ... Magyarország egyes részeit odaítéltük Csehszlovákiának...” Majd bejelentette, hogy az általa vezetett Keresztény Női Tábor egy memorandumot juttatott el az Egyesült Nemzetekhez, hogy a San Francisco-i Chartában⁴⁵⁹ kifejtett elvek értelmében történjék a béketárgyalás. Ha a Charta is csak szólamokkal dolgozik, és a benne kifejezett elveknek nem igyekeznek érvényt szerezni, akkor megdől bennük a bizalom minden emberi szó iránt. Ekkor hangzott el Némethy Jenő szájából először az ülésteremben: „Egyetlen férfi a parlamentben!” Slachta Margit szerényen azt válaszolta: „hála Istennek, többen is vannak.”⁴⁶⁰

1947. február 5-én tárgyalta a Nemzetgyűlés „A Magyar Köztársaság Elnökének a béke megkötésére való felhatalmazásáról szóló törvényjavaslatot.” Slachta Margit az *egyetlen* hozzászóló. Megérti, hogy a pártok nem jelöltek ki hozzászólókat. Mert miről beszélhetnénk most? „Beszélhetnénk talán arról, hogy ... a törvényhozáshoz és államvezetéshez előkészületre, hozzáértésre és szaktudásra van szükség ... hogyan fog egy tizenhat megyére összezsugorodott kicsiny ország 2000 millió dollárt letörleszteni?...” A békekötésre kiutazókat hatszázezer, csehszlovák területre szakadt magyar kéztördelő jajveszékeltése kíséri. Komor tekintettel nézi őket a pozsonyi hídfő. Hangtalanul fogja kíséni a meghatalmazottakat az Erdős Kárpátok néma sorsa, amely elintéztetett és hangtalan csendben magyartalanított, és amiről nem is tárgyaltunk. Sírva követi őket nyomon Erdély partiumi része, a színmagyar Nagyvárad, Szatmár, a székelység sóhajai, Dél-Magyarország és Burgenland, amely mögött annyi fájdalom kíséri ezt az utat...⁴⁶¹

Utoljára 1947. július 27-én szólt a békekötésről, amikor a bekövetkezett nemzeti tragédia után, ami kétszeresen is az, nemcsak a tényleges veszteségek miatt, hanem azért is, mert ez a békekötés, ellentétben a trianonival, nem garantálja a kisebbségek védelmét. Azt kérte, „tűzzük napirendre azt a kérdést, hogy a kormány és a pártok mennyiben felelősek azért, hogy a magyar nemzetet eltérítették a történelmi tradícióktól és lecsúsztatták állami életét a szent-istvániról materialista alapokra ... ELNÖK: Tessék befejezni! Ne éljen vissza a képviselő a nemzetgyűlés türelmével. SLACHTA MARGIT: hanem lezárva nemzetünk harmadik nagy szerencsétlenségének fejezetét ... (Viharsengő) ELNÖK: Slachta képviselőtársamat rendreutasítom. SLACHTA MARGIT: tegye meg az egyetlen méltó lépést egy jobb világ kialakítása felé. ELNÖK: Slachta képviselőtársamat még egyszer rendreutasítom. Tessék helyet foglalni.” (Viharsengő)⁴⁶²

A női becsületnek, a családi életnek és ezekben a nemzet egészségének és erkölcsösségének védelme.

Ezek Slachta Margit legkedvesebb – de talán legkorszerűtlenebb – gondolatai. Egyáltalában szabad-e a XXI. század küszöbén ilyen elavult elképzeléseknek hangot adni? – Igen, aki ezeknek a gondolatoknak hangot ad, a század, az emberiség és a magyarság legnagyobb gondjait akarja megoldani – az *anyát* visszaadni a családnak.

A parlamentben „A nőknek az egyetemekre és főiskolákra való felvételéről” szóló törvényjavaslat tárgyalásánál elsőként azt kérte a minisztériumtól, hogy „Akadályozza meg

⁴⁵⁹ Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya (1945 május).

⁴⁶⁰ Nemzetgyűlési Napló, 1946. VII. 30.

⁴⁶¹ Nemzetgyűlési Napló, 1947. II. 5.

⁴⁶² Nemzetgyűlési Napló, 1947. VI. 27., ezt a beszédet Szt. László király ünnepén mondta el, a beszédben arra is célzott, hogy a magyar békét azon a napon és abban az órában írták alá, amikor a nagy magyar politikus, Apponyi Albert, holttestével elindult a vonat Magyarország felé. (Apponyi ui. Genfben halt meg.)

azt, hogy ennek a nagyon örvendetes törvénynek árnyoldalai is érvényesüljenek ... ti. a nőknek a családban való hivatását, tekintetbe kell venni, hogy ő a jövő nemzedék anyja, nevelője, ápolója és gondozója...” Ezért újra felveti a *családi bérrendszer* gondolatát, mert attól fél, hogy a nők ezt a lehetőséget, hogy minden pálya nyitott előttük, nem azért fogják kihasználni, mert hivatást, kedvet éreznek arra a munkára, hanem kényszerűségből, mert egy fizetésből nem lehet megélni. Ezért „a jövő nemzedéknek” és maguknak a férfiaknak is az érdeke, hogy a nő ne legyen kényszerítve kenyérkeresetre. Az a kívánatos, hogy a férfiaknak olyan fizetésük legyen, hogy eltarthassák a családjukat és a nőnek legyen választása: akar-e családban maradni, vagy állást vállal.⁴⁶³

A gyermek-, nő- és családvédelem ügyét „A házasságon kívül született gyermek jogállásáról” szóló törvényjavaslat vitájában hangoztatta újra. Ellene volt a törvényjavaslatnak, nem azért, hogy több szenvedést okozzon, hanem azért, hogy védje a család egységét, mert a meghozandó törvény szerint a házasságon kívül született gyermek szüleinek családjai között hivatalos rokonság jön létre, és a gyermeket nemcsak jogok illetik, de kötelezettségek is terhelik a rokonná lett család tagjai iránt ... A törvény célja a fogalmazás szerint: „az, hogy a törvényes és törvénytelen származás megkülönböztetése megszűnik.” Ehelyett a következő szöveget tartaná helyesnek: „A jelen törvény célja az, hogy a házasságon kívül született gyermek méltányos jogállását – a családnak, mint az államot alkotó alapegységnek tiszteletben tartásával –, biztosítsa. Nagyon súlyosan elítélte azt a szakaszt, amely kimondja, hogy ha a természetes apát nem találják meg, akkor a gyámhatóság az anya egyik férfi családtagjának a nevét adhatja a gyermeknek, azaz, hogy hivatalból hamis adatokat vezessenek be, amikor korunkban a szó már úgyis elvesztette hitelét. Bárki bármit állít, tagad, ígér a leghivatalosabb helyeken, és egyáltalán nem csinál lelkiismereti kérdést abból, hogy betartja-e a szót vagy állítása igaz-e?”

Ekkor az Elnök – mivel nem maradt a tárgynál –, megvonta tőle a szót. A javaslat részletes tárgyalásánál még többször hozzászólt, csak egy megállapítását idézzük: „Nem szabad belefáradnunk a tiltakozásba az ellen, hogy mikor mindent elvesztett az ország, mikor itt áll a maga nagy nyomorában, kifosztottságában, megcsonkítottságában, hogy ekkor még a lelkiiségétől is megfosszák, szinte szuggerálják az embereknek, hogy mentsék fel magukat a lelkiismeretfurdalások alól, mert nincsenek bűneik, mert akaratuk nem szabad, hiszen a szerelem olyan hatalmas kényszer, amelynek ellenállni nem lehet.”⁴⁶⁴ Egyetlen eset volt, amikor pillanatnyilag sikert aratott, mikor felszólalt a Tájékoztatásügyi Minisztérium égisze alatt megjelent könyvről, amely 8-14 éves korú gyermekek teljes körű felvilágosításával foglalkozik, beleértve azt is, hogy kitanítja a szerencsétlen gyermeket, hogy mi módon lehet visszaélni ... a testtel..., sőt megismerteti őket a nemi betegségek szimptomáival is. A könyvet dr. Ligeti Magda írta. „Van és lesz is példa arra, hogy pornográf könyvek megjelennek, de hogy iskolák terjesszék azt, s a kormány egyik tagja által vezetett minisztérium támogatásával jelenjék meg egy ilyen könyv, arra példa úgy hiszem, nincs ... nem tudom elképzelni, hogy legyen a földnek még egy kormánya, amely nemzetével szemben a gyilkos szerepét vállalná...” Tehát határozati javaslatot terjeszt elő, hogy utasítsa a Ház a kormányt, hogy dr. Ligeti Magda könyvét haladéktalanul vonassa ki a forgalomból és intézkedjék, hogy a pornografikus könyvekre vonatkozó rendelet alkalmazása folyamatba tétessék.” A Háznak szavaznia kellett az indítvány fölött. 62 szavazattal 43 ellenében a Nemzetgyűlés elfogadta a határozati javaslatot.⁴⁶⁵

A könyv ellen nemcsak Slachta Margit szólt. Maga a szerző is idézi, hogy egy orvos kolléganő így írt róla az *Orvosok Lapjában*: „Kártékony, erőszakos, triviális, felelőtlen

⁴⁶³ Nemzetgyűlési Napló, 1946. VIII. 29.

⁴⁶⁴ Nemzetgyűlési Napló, 1946. XII. 3-4.

⁴⁶⁵ Nemzetgyűlési Napló, 1947. VII. 24.

írás...” Neves leánygimnáziumunk akkori igazgatónöje így nyilatkozott: „Feltétlenül elítélem ennek a kényes problémának az említett könyv által való megoldását és tárgyalását, amely csak zűrzavart és rombolást idéz elő a gyermek lelkében.”

A szerzőnő etikájáról csak annyit, hogy a MAGYAR NEMZET-ben 1968. december 31-én megjelent egy tudósítás a „két évtizeddel ezelőtt megjelent első szexuális felvilágosító magyar könyvről”, ebben dr. Ligeti Magda azt mondta az újságíróknak: „bigott álszentsége, vallásos elfogultsága révén hírhedtté vált Schlachta (!) Margit ... a nemzetgyűlésen a ... többi között a következőket mondta: „Az ilyen könyv íróját fel kellene akasztani!...” Az újságíró ezt a mondatot választotta cikke címének. 1968-ban is nyugodtan lehetett belegázolni más erkölcsi tökéjébe. Megkérdőjelezhető az újságíró szakmai felelősségtudata, hiszen nem nézett utána, hogy benne van-e a Parlamenti Napló-ban az idézett mondat. Természetesen nem találta volna, mert el sem hangzott.

1947-ben új választást írtak ki. Az Országos Nemzeti Bizottság 1947. VII. 30-án engedélyezte a következő új pártok: Demokrata Néppárt (DNP), Magyar Függetlenségi Párt (MFP), Magyar Demokrata Párt (MDP), Keresztény Női Tábor (KNT) és a Katolikus Néppárt indulását, „... azzal a nem is nagyon leplezett céllal, hogy ezáltal széttördelje a koalíció majdani ellenzékét.”⁴⁶⁶

A szavazás, a hírhedt kékcédulás, augusztus 31-én volt. A KNT indult Fejér-Komárom-Esztergom, Jász-Nagykun-Szolnok, Pest megyei választókerületekben és Nagybudapesten. 69 536-an szavaztak a Női Táborra, a dunántúli választókerületekben a szavazatok 16%-át kapták meg,⁴⁶⁷ így az új Országgyűlésben a KNT 4 taggal képviselte magát: dr. Gróth József, Kisházi Mihály, Slachta Margit, Veress Anna. Balogh Sándor megjegyzi, hogy „a viszonylag nagyszámú parlamenti ellenzék (koalíció 274, ellenzék 140 mandátum) nem volt egységes, valójában csupán a MFP és a KNT bizonyult kemény ellenzéknek.”⁴⁶⁸

Az 1947-es választások előtt a Kommunista Párt 1947. augusztus 1-én meghirdette a „Hároméves tervet”, aminek megvalósítása „megkövetelte a burzsoázia korlátozását és az újabb államosításokat...” Az új parlamentben, 1947. október 28-án folytatólag tárgyalták „A kormány részére rendeletek kibocsátására adott felhatalmazás újabb meghosszabbításáról, valamint az államháztartás vitelére adott felhatalmazás meghosszabbításáról” szóló törvényjavaslatot. A képviselőnő felszólalásában az emberi jogokat védte: A hároméves terv mércéjét igen magasra emelte a tervezet, viszont „természetesnek kell tartanunk, hogy ha a sok tényező közül valamelyik nem játszik össze ... Ezért már eleve tiltakoznom kell az ellen, hogy ha nem járna sikerrel a terv, azt szabotáznak tulajdonítsák...” A hároméves terv igazi célja politikai, nem gazdasági, ez az állampolgárok szabadságának nagyfokú megnyirbálását, a kezdeményezés, a vállalkozási kedv elvételét, a felelősségérzet csökkenését, a cél elérése érdekében a bürokrácia olyan fokú fokozását jelenti, hogy csak aggodalommal lehet a megvalósításra gondolni... A hároméves terv alapgondolata, hogy „a termelés legfontosabb tényezője maga a dolgozó ember.” Tehát az ember eszköz a célhoz... a kormány ezzel a munkaerő-gazdálkodást kívánja megszervezni, s ez odavezet, hogy emberanyaggyártás következik be. Ide kapcsolja, hogy az iskolákban új tankönyvet vezettek be, amely a darvinizmust tanítja. A képviselőnő előre tiltakozik az ellen, hogy az embert csak az állatvilágból kifejlődött egyednek tartásuk.

⁴⁶⁶ Balogh Sándor: Együtt vagy egyedül. = HISTÓRIA, 1985/5-6, 63. lp. Vas Zoltán: Akkori önmagunkról. II. Bp. 1982, a 256. lapon: „a reakciós Slachta Margit vezetésével megalakult (!) a KNT”.

⁴⁶⁷ „Az esztergomi járás visszaesésében (1945-ben 37,7%, 1947-ben 4,4% szavazott a Kommunista Pártra)... Slachtaék fellépése mellett, nyilvánvalóan döntően a svábkérdés hatása jelentkezett.” Balogh S.: Parlamenti és pártharcok Magyarországon 1945-47. Bp. 1975. 531. lp.

⁴⁶⁸ Balogh S.: Együtt vagy egyedül... 64. lp.

...Azok a nagy terhek, amelyek minket jóvátételre köteleznek, sok mindent foglalnak magukban és sokféleképpen magyarázhatók. Ha az ember csak egy materiális jó, akkor vajon nem kell-e nekünk emberanyaggal is esetleg jóvátételt eszközölnünk? – Az ellenzék hangos *Úgy van! Úgy van!* felkiáltással és tapssal köszöntötte, a kommunista párt oldalán hurrogtak, az Elnök rendre utasította a szónokot, aki a felhatalmazást nem szavazta meg.⁴⁶⁹

Másnap, október 29-én az Elnök (Kéthly Anna) bejelentette: „megállapítottam, hogy Slachta Margit képviselőtársam a nemzet tekintélyét és külpolitikai érdekeit durván megsértette, javaslatot teszek a t. Országgyűlésnek arra, hogy ... képviselőtársunkat utasítsuk a Mentelmi Bizottsághoz.”

Október 30-án megtörtént a Mentelmi Bizottság döntése és még aznap közölték az Országgyűléssel. Amikor ezt az ügyet kezdték tárgyalni, az ellenzék felállt és kivonult. Kossá István kommunista képviselő hangosan megjegyezte: „Ez is azonosítás, ha kimennek. Az egész ellenzék azonosítja magát vele!”⁴⁷⁰

A Mentelmi Bizottság megállapítja a tényállást, azt is, hogy a képviselő elhangzott szavai az ország külpolitikai érdekeit, elsősorban Jugoszlávia és a Szovjetunió felé súlyosan megsértette, mikor ezeknek az országoknak hálával (!) tartozunk. Súlyosítja a kijelentését az, hogy akkor mondta ezeket, amikor a kormány erőfeszítéseket tesz, hogy a nemzetet a háború utáni külpolitikai elszigeteltségből akarja kivezetni. Ennél fogva Slachta Margit országgyűlési képviselőt az országgyűlésből hatvan napra kizárja.⁴⁷¹

A lapok természetesen pártállásuk szerint ismertetik a történeteket. A MAGYAR NEMZET a következőket írja: kötelességszerűen megfeddi a képviselőt, hogy elvetette a sulykot, de „klerikális reakcióról beszélni azért mégis túlzás.” A lap emlékeztet „Slachta Margitnak és a szürke nővéreknek (a Szociális Testvérek Társaságának) az 1944-es szörnyű esztendőben tanúsított igaz keresztény és bátor magatartására ... sajnálatosnak tartja, hogy a beszéd bírálói között akad olyan, aki talán nem mérlegelte kellő ízléssel, hogy helyes-e a kérdéshez hozzászólnia. Nagyon elmarasztalja a Kisgazdapárt egyik vezető politikusát, aki a kifogásolt beszédről éles kritikát mondott, nevét azonban nem írta alá.”⁴⁷²

Mi volt Slachta Margit véleménye az ügyről? Október 29-én este szolt a testvérközösséghez: „...tudom, hogy aggódtok miattam ... Aki a jó Istentől kijelölt helyén van, annak a megbízatásával járó kockázatok, szenvedések, próbák, egészen másként jelennek meg, mint ahogy megjelenének annak, akit nem az Úr állított oda ... az adott pillanatokban mindig rendelkezésre áll annyi kegyelem ... amennyi ... szükséges. Ebben a tudatban az embernek a nehéz is könnyűnek látszik ... A kegyelem belülről kiegyenlít, megtámaszt, megolajoz és a lélekben állandóan béke honol ... Akármilyen lesz tehát a holnapi tárgyalás kimenetele, *természetfeletti módon fogjuk azt felfogni, fogadni.*”⁴⁷³

A kizárással együtt jár a képviselői fizetés elvesztése. A képviselő kérte a Gazdasági Bizottságot, hogy a fizetését juttassa el azoknak, akiket abból eddig ő segélyezett. A kérelmet a bizottság elutasította.⁴⁷⁴

A felháborodás folytatódott a Parlamentben. Kommunista képviselők november 5-én, 12-én és 18-án is kifejezték nemtetszésüket.⁴⁷⁵

⁴⁶⁹ Országgyűlési Napló, 1947. X. 28. Abban az időben el volt terjedve az országban, hogy a SZU emberanyagot is kíván jóvátétel címén.

⁴⁷⁰ Slachta M. 1950. X. 28-i levele szerint Kovács Imre, Nemzeti Parasztpárti képviselő „...első kizáráskomkor szép tüntetést szervezett mellettem.” Az eredeti levél található: SSSA.

⁴⁷¹ Országgyűlési Napló, 1947. X. 30. A MAGYAR NEMZET X. 31-i számában olvasható Zöld Sándor kommunista képviselő beszéde: „S. M. csak egy közönséges fecsegő, szószátyár, farizeus, rágalmazó, aki csak eszköze azoknak, akik a képviselőházban a SZU-t ért rágalmazásnak lelkesen tapsoltak.”

⁴⁷² MAGYAR NEMZET, 1947. X. 30. 3. lp.

⁴⁷³ A TESTVÉR, 1947. XI. 21. lp. Kézzel sokszorosított pld.

⁴⁷⁴ Új Magyar Központi Levéltár. XVIII.-6-a. 7. d.

1948 januárjában letelt a kéthavi kizárás. „Slachta Margit újra megjelent az országgyűlés ülésén – írja január 9-én a MAGYAR NEMZET ... egyénisége érdekes és színes folt a magyar parlamentben ... politikai magatartása sok támadás és kritika tárgya, de senki sem vonhatja kétségbe őszinteségét, meggyőződését, erkölcsi erejét. Valami különlegesen szelíd atmoszféra lebeg körülötte ... Legkeményebb politikai ellenfelei is elismerik szelídségét és a lényéből sugárzó krisztusi szeretetet.”⁴⁷⁶ A proletárdiktatúra felé mutató „fordulat évében” még háromszor szólalt fel a képviselő, igen baljós előjelek között. Ez év januárjában hirdette meg a Kommunista Párt a hírhedt jelszót: „Tied az ország, magadnak építed.” Februárban államosították a bankokat és 246 ipari és kereskedelmi vállalatot, ugyancsak ebben a hónapban kötött a Szovjetunió „barátsági, együttműködési és kölcsönös segítségnyújtási egyezményt” hazánkkal. Márciusban a két munkáspárt (szoc. dem. és kommunista) – hogy milyen áron, azt már eleget elemezték – kimondta az egyesülést, és létrejött a Magyar Dolgozók Pártja (MDP). Az első államosítás után az egyik államtitkár azt nyilatkozta, hogy több államosítás nem lesz, és 1948. április 29-én elkezdte tárgyalni a parlament „Az egyes ipari vállalatok állami tulajdonba vételéről szóló törvényjavaslatot.” A képviselő hozzászólásában leszögezte, hogy az „... államosítási törvényjavaslat a kommunista ideológia kivetülése”, amely szerint gyakorlatilag az állam tetszése szerint vehet állami tulajdonba ipari vállalatokat, szabadalmakat, védjegyeket, a magánosok követeléseit az államosított vállalattal szemben megszüntetik, a szerződések hatályukat veszítik, viszont az állam visszakövetelheti azokat az összegeket, amelyeket a még nem államosított vállalat vezetője különböző egyéneknek fizetésen felül kiutalt. Erről az állami demoralizációról, hogy- az államosított vállalatnak nincs semmi kötelezettsége, a magánosok pedig minden jogukat elvesztik, – ez az állami részről elkövetett jogtalanság, ami nagymértékben aláássa a polgárok erkölcsi érzékét. Tehát kéri hogy a törvényjavaslat szövegét fogalmazzák újra, úgy, hogy a magántulajdon a méltányosság, az állam méltósága és igazságossága tűnjék ki belőle.⁴⁷⁷

A következő jogsértő törvényjavaslat májusban került a parlament elé: „A külföldön tartózkodó egyes személyeknek magyar állampolgárságuktól való megfosztásáról és vagyonuk elkobzásáról...” Miért volt szükség erre a törvényjavaslatra? Azért, mert az 1945-ben elkezdődött, de hamarosan megfeneklett fejlődéssel igen sokan nem értettek egyet, elítélték a megszállást, a törvénytelenégeket, a terrort, az általános elnyomást⁴⁷⁸ és a személyes szabadságjogok megsértését, és amíg lehetett, Ausztria felé elhagyták az országot. Nevezetesebb „disszidálók”: Nagy Ferenc miniszterelnök, 1947. V. 14., Varga Béla, a nemzetgyűlés elnöke, VI. 2., Sulyok Dezső, a Szabadságpárt elnöke, 1948. VIII. 14., novemberben: Pfeiffer Zoltán, a Függetlenségi Párt, Peyer Károly, a szociáldemokrata párt vezetője, Kovács Imre, a Parasztpárt főtitkára stb.⁴⁷⁹ Ezenkívül még sok névtelen vagy kevésbé neves hazánkfia. A törvényjavaslat tárgyalásánál a képviselő tőle telhetőleg védte az eltávozottak és családtagjaik érdekeit. Kifogásolta, hogy a törvényjavaslat nem határozza meg pontosan, hogy ki ellen indítható meg az eljárás, és hogy nincs biztosítva a távollévő érdekképviselése. Nehezményezi, hogy a vagyonelkobzás a kiskorúakra is vonatkozik, „ha a távol lévő mentalitását követték”, sőt visszamenőlegesen érvényteleníteni lehet a távollévő és egy harmadik személy között kötött jogügyletet. Magyarul: az eltávozott valami birtokát eladta egy mit sem sejtő harmadiknak, ezt most érvénytelenítik. Nehezményezi azt is a

⁴⁷⁵ Országgyűlési Napló, 1947. XI. 5. 806. és 842. hasáb, XI. 12. 961. hasáb, XI. 18. 1072. hasáb. Ez a felszólalás is Slachta Margit állandóan ismételt „bűnei” közé tartozik, ld. pl. SZOMBAT, 1991/2. 32. lp.

⁴⁷⁶ MAGYAR NEMZET, 1948. I. 9. 3. lp.

⁴⁷⁷ Országgyűlési Napló, 1948. IV. 29.

⁴⁷⁸ Borbándi Gyula: A magyar emigráció életrajza. I. 133. lp.

⁴⁷⁹ Borbándi Gy. i. m. 135. lp.

képviselő, hogy a törvényjavaslat csak büntet, de nem keresi, hogy *milyen okból vannak vagy távoztak külföldre?* Külön védelmébe veszi azokat, akik lelkiismereti okokból távoztak el, pl. kényszerítették őket belépni olyan pártba, amelynek irányzata ellenkezik a meggyőződésükkel.

Kívánja, hogy aki lelkiismereti megfontolások ügyén akar eltávozni, annak adjanak útlevelet, mert nem lehet érdeke senkinek, hogy lelkiismereti konfliktusokkal küszködő, itthon megélhetést nem találó emberek legyenek az országban. „Ellentmondás azt kívánni, hogy ne legyen itt, aki útban van, ugyanakkor nem adni meg neki a lehetőséget a távozásra.”⁴⁸⁰

Utolsó parlamenti felszólalása 1948. június 16-án hangzott el, az egyházi iskolákat államosító törvényjavaslat tárgyalásakor. „A javaslat ellen csak Slachta Margit, a Keresztény Női Tábor vezetője és Barankovics István, a Demokrata Néppárt elnöke szólalt fel.”⁴⁸¹

Slachta Margit beszédét az alább ismertetett történések következtében csonkán tartalmazza az Országgyűlési Napló. A képviselő ui. az egész beszédet úgy építette fel, hogy azokra a „mendemondákra” hivatkozott, amelyek azt állítják, hogy Magyarországon nincs demokrácia, nincs szabadság, terror uralkodik stb. „A magam részéről ezzel kapcsolatban szeretnék egy ... határozati javaslatot benyújtani, amelynek elfogadása esetén a kormány teljesen elhárítja magától ezeket a feltevéseket; ez fontos, mert szüksége van az országnak arra, hogy az egész külföld úgy tekintsen ránk, mint a békeszerződés megtartóira. Hiszen a békeszerződés második cikkelyének második fejezete a vallásszabadságot biztosítja és a demokrácia biztosítását is kötelességünké teszi.”⁴⁸² Természetes, hogy a felszólalás közben állandóan nagy zaj volt, az elnök többször megszólaltatta a viharcsengőt. A képviselő folytatta beszédét azzal, hogy mielőtt a javaslat törvénnyé válna, utasítsa a külügyminisztert, keresse meg az Egyesült – itt nyelvbotlásból így folytatta: Államok szervezetét, – de rögtön javított – az Egyesült Nemzetek Szervezetét, küldjön ide egy delegációt, hogy ellenőrizze, megtartja-e a békeszerződést Magyarország. Leírhatatlan zaj keletkezett erre: Közönséges hazaáruló! Mentelmi elé! Szünni nem akaró zaj ... A képviselő folytatni próbálta: bemutatta az országgyűlésnek az iskolák államosítása ellen tiltakozó leveleket – (közbeszólások: „Amit maga csinált”, „Hamisítás”, „Szégyellje magát!”) – Amennyiben határozati javaslata nem találta elfogadásra, az esetben ő maga intézne egy kérést a Nemzetek Szövetségéhez, amelyet fel is olvasott, hogy amint a szervezet előfutárának, a Népszövetségnek⁴⁸³ szabályzatában volt egy paragrafus, amely szerint a nemzeti kisebbségek jogosítottak voltak arra, hogy sérelmeiket a Népszövetség elé vigyék, szükséges, hogy valamilyen formában az Egyesült Nemzetek Szövetségének is az alkotmányába belekerüljön ez a paragrafus... (Nagy zaj, „Amerikai ügynök!”) Ha pedig ez nem iktatható be az Egyesült Nemzetek Szövetsége alkotmányába, akkor bízna meg a hágai békebíróságot ... hogy minden elnyomott népnek legyen egy fóruma, ahová nemcsak felterjeszheti sérelmét, hanem azt orvosolják is. Ezután akarta felolvasni határozati javaslatát, de csak az első szavakat tudta elmondani: „szakítsa meg az Országgyűlés a javaslat tárgyalását...” további szavai elvesztek a zajban: Üljön le! Elég volt a gyalázkodásból. Viharcsengő. Később az Elnök, mikor bezárta a vitát, az el nem hangzott határozati javaslatot jelölte meg „nemzeti szuverenitásunkat súlyosan sértőnek és nemzeti becsületünkbe vágónak”, miért is javasolja, hogy az elmondott kérelem szövegét a gyorsírói jegyzetektől törölje és a naplóból hagyja ki.⁴⁸⁴ Az elhangzott szöveg az Egyesült Nemzetek Szövetségéhez

⁴⁸⁰ Országgyűlési Napló, 1948. V. 4.

⁴⁸¹ Mindszenty: Emlékirataim, 207. lp. Barankovics felszólalásáról: UNIO, 1991/2.

⁴⁸² Országgyűlési Napló, 1948. VI. 16. 514. hasáb.

⁴⁸³ Az 1914-18-as világháború után alakult nemzetközi szervezet, székhelye: Genf (Svájc).

⁴⁸⁴ Országgyűlési Napló, 1948. VI. 16. 556. hasáb.

intézett kérelem volt. Megjegyzendő, hogy a képviselőnő nyelvbotlása az adott helyzetben és körülmények között teljesen érthető. – Mint ismeretes, a törvényjavaslat 230 igen és 63 nem szavazattal törvénnyé lett. A határozat kimondásakor a kormánypárti képviselők elkezdtek énekelni a Himnuszt. A „nem”-mel szavazó képviselők felálltak, de nem énekeltek. Slachta Margit ülve maradt. – Az Elnök nem talált szavakat megbélyegzésére, kétrendbeli vétségért is a mentelmi bizottság elé utalta. Ti. a felolvasott, az Egyesült Nemzetekhez intézett kérelme miatt, és azért, hogy ülve maradt a Himnusz éneklése alatt. A Mentelmi Bizottság kérdésére, hogy miért maradt ülve a Himnusz alatt, így számolt be testvéri körben: Azt feleltem, hogy valóban hibáztam, – nagyon mélyen érintett, hogy azok kezdik énekelni az „Isten áldd meg a magyart”, akik éppen most fosztották meg az ifjúságot Istentől, – tehát le kellett volna térdelnem és azt a zsoldárt imádkoznom, hogy „...hogyan énekelhetnénk az Úr énekét idegen földön” (136/137 Zsoltár).

A Mentelmi Bizottság kétszer hat hónapi kizárásra ítélte.⁴⁸⁵ Jellemző az ország hangulatára, hogy a MAGYAR NEMZET 1948. június 17-i száma rendkívül visszafogottan számol be a törvényjavaslat tárgyalásáról, nem is említi a „Himnusz meggyalázását”, csak annyit: „a viharcsengő csupán Slachta Margit beszéde közben kezdett el berregni.” A történet teljességéhez tartozik, hogy a parlamenti gyorsírók a teljes áttett szöveget átadták Slachta Margitnak, s azt jelenleg a Szociális Testvérek Társasága Irattára őrzi.⁴⁸⁶ A kizárással megkezdődik számára a rejtőzködés időszaka, amire még visszatérünk.

Az 1945-től kezdődő időszak sok egyéb történéssel is szolgált, elsősorban társulati vonalon. Már 1946-ban megkezdődtek Slachta Margit közéleti működésének eredményeként nemcsak ellene, hanem a Társaság elleni atrocitások. Az egyik legsúlyosabb a szegvári eset volt. 1929-ben kapta meg a Társaság a gr. Károlyi-Korniss alapítvány szegvári házat azzal, hogy falugondozást végezzenek, óvodát tartsanak fenn és gondozzák a falu öregeit. A testvérek ezt a munkát részben az oda telepített noviciátus segítségével végezték el. 1946. március 7-én piros kötényes asszonyok bottal felfegyverkezve (kb. 100-150-en) megjelentek a kapu előtt és követelték, hogy nyissák ki és kiáltoztak: „Ki a dologtalanokkal, ki az apácákkal...” Betörték a házba, „bevettük a várat, miénk a vár!” az ottlévőket kiűzték. A noviciátus két hétig bolyongott a környező tanyákon, míg sikerült feljutniok az Anyaházba. Slachta Margit „elment Rákosi Mátyáshoz bejelenteni a szegvári párttagok túlkapásait...” A Kommunisták Párt utasította vidéki szervezeteit, hogy szüntessék meg az atrocitásokat és március 20-án visszaadták a házat. Az elöljárók mégis úgy döntöttek, hogy a testvérek nem mennek vissza, a noviciátust pedig Budapesten helyezik el.⁴⁸⁷

1947-ben káptalani év következik, azzal a reménnyel, hogy most már az amerikai testvérek is részt vehetnek. Levelek jönnek-mennek, a lényeg, hogy az amerikai és kanadai kiküldöttek csak Bécsig kapnak beutazási engedélyt és Bécsben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet tagja megtagadja aláírását a magyarországi beutazáshoz. A testvérek mindennel próbálkoznak, még azzal is, hogy becsempésszik a kiküldötteket az országba. A levelezés az American Military Mission útján történt, mert ezt nem cenzúrázták,⁴⁸⁸ így megírták Bécsbe, hogy hol és mikor legyenek ott az állandó utazási engedéllyel bíró konvoj bécsi indulási helyén, ezek átcsempésszik őket Magyarországra. Az amerikai testvérek még csak el sem mentek a találkozóhelyre, számukra ilyen illegális lépés elképzelhetetlen. Pedig olvassuk egy korabeli levélben: „Ennél biztosabb megoldás ma ebben az országban nem

⁴⁸⁵ Mona I.: Slachta Margit és az iskolák államosítása. In: Magyar egyháztörténeti vázlatok III/3., 1991. 127-132. lp. Uő: Slachta Margit a krisztusi közéletért 19. A LÉLEK SZAVA melléklete, 1995/1.

⁴⁸⁶ SZTTI 1213/3d.

⁴⁸⁷ SZTTI 419. 1046-47.

⁴⁸⁸ SZTTI 1195/18.

létezik. Ezt mindenki tudja itt az amerikaiak közül, de erről nem beszél senki.”⁴⁸⁹ Maradt az egyetlen lehetőség, hogy mégis találkozhassanak, hogy az amerikai testvérek Csehszlovákiába kérnek beutazást, de mivel a magyarországi testvérek oda sem kapnak engedélyt, Margit testvér és helyettese, Paula testvér július 7-én gyalog egy kukoricáson szöktek át és megérkeztek Kassára. Két napot tölthettek ott, ami arra volt elég, hogy elmondják, mi történt a befejeződött káptalanon, amit a Társaság vezetősége szeretett volna elnapolni, de erre Esztergom nem adott engedélyt, így az újvilági kiküldöttek nélkül kellett megtartani, ami sok későbbi probléma kiindulópontja lett, hiszen az amerikai kontinensről utoljára 1935-ben volt itt kiküldött. (Talán nem érdektelen megemlíteni, hogy Margit testvér ezen a káptalanon is megpróbált lemondani a főnökségről.) Július 8-án érkezett és egy hetet töltött Slachta Margit Kassán, azután sietett haza előkészíteni a választást, ami mint emlékszünk, augusztus 31-én volt. Az amerikai testvérek hazatértek és szeptemberben megjött az értesítés, hogy a kaliforniai testvérek letelepedtek Sanghai-ban és Magyarországról is kérnek segítséget az új alapításhoz. A két kijelölt testvér az ősz folyamán el is indult, karácsonyra megnyílt a sanghaji letelepedés. Margit testvér is megindítja saját útlevél-kérelmét januárban.

Kedves színfoltja ennek a tavasznak, hogy egyik közeli munkatársa külföldi útján Svájcba látogathatott, ő mesélte: „Megható a szeretet és tisztelet, ahogyan Margit testvért kint emlegetik. Einsiedelnben odavezették a Szűzanya kegszobrához, s megemelve palástját, ott látta a Szűzanya védőpalástja alatt Margit testvért újságból kivágott képét.”⁴⁹⁰

1948 a Társaság születésének jubileumi éve (és a politikai „fordulat éve” is). A 25 éves jubileumot egészen zárt körben ülheti meg a Társaság. Mindszenty hercegprímáson kívül csak a legszűkebb munkatársi gárda és a testvérek voltak jelen. A Prímás levélben is üdvözlö a jubiláló társaságot. Levelében összehasonlította az 1871-es Franciaországot és hazánkat. A nemzeti gyászban akkor – írja a Prímás – Bougaud Laval-i püspök azzal vigasztalta a franciákat, hogy a Franciaországban született irgalmasnővérek Franciaország igazi dicsőségei, majd így folytatja: „...Nekünk is voltak Sedanjaink, régebben, újabban és nagyobbak is, mint a franciáknak. ... Keressük mi is a vigasztaló mozzanatokat ... itt pattant ki a tüzes természetfölöttségre beállított magyar lélekből a Szociális Testvérek Társasága is. Szívünkben születtek, minden nemzet ... átkölcsonzi őket tőlünk. Kanadában és az Egyesült Államokban meglátogattam pár házukat, hallottam megnyilatkozni felőlük az illetékes főpásztorokat ... Megkésztet női lovagrend: az igazságért rendületlenül; ... Róma és a magyar történelmi szellem harcosai gúny, durvaság, csel, rágalom és erőszak közepette. Nehéz harcokban nem a gyors győzelem a követelmény, hanem az, hogy az igazság ne maradjon néma akkor se, ha hátrányba, árnyékba szorult. Íme, ez a 25 év arculata, lelkesége; a Szociális Testvérek Társaságának egyházi és nemzeti jelentősége, amit általános főnöknője domborít ki egész lélekkel és odaadással.”⁴⁹¹ A díszközgyűlés csekély számú meghívottjait üdvözölve Margit testvér először szárnyaló szavakkal a Hercegprímást köszöntötte, „...aki alkuatlanul itt áll... nem fél, nem retteg, nem alkuszik, nem nézi az előnyöket, csak a krisztusi igazságot és az erkölcsöt... Sokan súgják vagy sziszegik felé, hogy ez ütközésre vezet, hogy harcot eredményez. De mi már most tudjuk és átéljük, hogy ... ezek olyan küzdelmek, ... olyan vérvetésegek lesznek, amelyekből... az egyház fog diadalra jutni...” Ami a Társaság 25 éves történetét illeti, Margit testvér ismét megragadja az alkalmat, hogy kifejezze kegyeletét Farkas Edith iránt: „...A mi születésünk 1923, de ... hivatásunk nem itt kezdődött, hanem 1908-ban a Missziótársulatban. Nekünk nincs okunk arra, kedves testvérek, hogy fátyolt borítsunk arra az évre, amikor a Társaság a jó Isten kegyelméből megszületett ... amikor így

⁴⁸⁹ SZTTI 1195/21.

⁴⁹⁰ A TESTVÉR, 1948. augusztus. 28. lp.

⁴⁹¹ A TESTVÉR, 1948. Pünkösöd (V. 16.) Címlap.

visszamegyünk Társaságunk bölcsőjéhez, akkor a mi hálás tiszteletünk az örökkévalóságba költözött Főnöknő-anyánkhöz és Püspök atyánkhöz is száll ... a 25 év ... megadta a választ arra, hogy az ő határozásuk és döntésük a jó Istennek, a Gondviselésnek akarata volt.”⁴⁹²

1948. május 19-én volt ez a teljesen zárt körű közgyűlés,⁴⁹³ egy hónap múlva Slachta Margit már meg volt fosztva képviselői mentelmi jogától, és kezdetét vette a 13 hónapos bujdosása, illegálitása.

Sohasem gondolt arra, hogy mert itthon nehéz a helyzet, külföldre menjen. 1946. december 8-i tanításában elmondta, hogy levelet kapott a következő szöveggel: „külföldről szemléljük erőfeszítését. Gondolja meg, érdemes-e ezt folytatni, hiszen ma az ilyen munka mártíromságot jelent. Egy lelki szenvedés, semmi más. És mártirokból manapság túlprodukció van. Menjen ki külföldre, onnan nagyobb szolgálatot tehet a Hazának.” Ez nem lehet egy külföldi utazásnak motívuma, tette hozzá. Szándékában volt viszont, hogy amint lehetőség mutatkozik, elvégzi az 1936 óta időszerű vizitációját a külföldi kerületekbe, de még a közvetlen szomszéd országokba sem volt lehetőség átmenni, csak illegálisan, mint tette 1947-ben. 1948. I. 18-án beindította útlevél-kérelmét, hogy vizitálhassa a külföldi házakat, különösen sürgetően kívánta jelenlétét a Kínában kialakult helyzet, amit az odaküldött Alice testvér (vér szerinti testvére) idézett elő.⁴⁹⁴ Neki írt leveleiben állandóan előfordul az útlevél kérdése, szeptember 30-án például ezt írja: „...reménytelennek látszik nekem, hogy útlevelet kapok...”

A közéleti munkától „felszabadulva” átdolgozza a szabályzatot az 1947-es káptalan döntései szerint, és július 15-én felterjeszti jóváhagyásra Esztergomba, amit augusztus 20-án meg is kap. Az iskolák államosításáról hozott törvény érvényes a Szociális Líceumra, tehát az elveszett, de a Szociális Képző nem. Azon dolgozik, hogy átalakítsa a Képző szerkezetét úgy, hogy Szociális és Hitoktató képző legyen. A növendékek viszont – törvény szerint csak a Társaság jelöltjei lehetnek, vagy olyanok, akik csak hitoktatók akarnak lenni. Négy előkészítő évet tervez a képzőnek, sőt, „kis szemináriumot” gondol nyitni 14 éves leányoknak, akik hivatást éreznek magukban.⁴⁹⁵ Ez meg is valósult, de csak 1950-ig.

A közéleti látóhatár egyre sötétebb. Személyes szabadsága – a jelek szerint – veszélybe kerül. 1948 őszén a hűvösvölgyi ház fiatal konyhás testvérét megszólította az utcán egy középkorú úr, és érdeklődött kedves Margit testvér felől... Nincs itt – válaszolta. – Nem baj, csak adjon át neki egy üzenetet, hogy minél előbb menjen ki külföldre, még azt is megmondta, hol lehet kijutni, hol szabad az út. Természetesen, mikor hazament, elmondta, hogy mi történt. Még aznap este hívatta Margit testvér, többször is elmondatta magának a történeteket, azonnal meg is értette, hogy ez provokáció volt.⁴⁹⁶ November 19-én a LUDAS MATYI-ban jelent meg karikatúra: „Slachta a jósnőnél” címmel. Ott ül a jósnő, előtte Slachta Margit, kettejük között az asztalon kiterítve a „kártya”: Szakasits, Rákosi, Veres Péter, Révai, Marosán és Rajk, aki akkor belügyminiszter volt, – képeivel. – A jósnő az ő képére teszi az ujját, és ezt mondja: „Ez a barna fiatalember sokat gondol magára.”⁴⁹⁷ Másik lapban egy szépen gondozott kertet rajzoltak, benne a kertész: Péter Gábor tevékenykedik, előtte áll Rajk László és rámutat a kertben Slachta Margit arcát viselő kapirgáló tyúkra és azt mondja: „Mielőtt kárt tesz a demokrácia virágoskertjében, kergesd ki ezt az örökké kotkodácsoló vén

⁴⁹² A TESTVÉR, 1948. Pünkösöd, 2-3. lp.

⁴⁹³ SZTTI 533/16.

⁴⁹⁴ Ezt a kérdést, ha Isten engedi, a Szociális Testvérek Társasága megírandó történetében szándékozom tárgyalni.

⁴⁹⁵ SZTTI 533/20.

⁴⁹⁶ Emlékezzünk Alapítóinkra. Sokszorosítás 1993. 1. lp.

⁴⁹⁷ HISTÓRIA, 1983/5-6, 38. lp. A felsoroltak az akkori államelnök és a kormány tagjai.

tyúkot.”⁴⁹⁸ Slachta Margit akkor már nem lakott az Anyaházban, hanem részben kevésbé ismert testvérötthonban, részben igénybe vett baráti szívességet. Leveleiben állandóan céloz a helyzetre: „... az események olyanok, mint egy meg nem álló malom... Itt most olyan a helyzet, hogy naponta kérünk a ti kis közösségektől imamegmemlékezést ... nagyon hajszoltak, gondterheltek és szomorúak vagyunk...”⁴⁹⁹ A hercegprímás elleni sajtótámadások mind erősebbek lettek, december 3-án a LUDAS MATYI címképen „Mikulásanfolyam Esztergomban” címmel a primási palota előtti téren a nagy Mikulás oktatja a kicsiket: „...Mikuláskor általában a cipőt szokták kitenni, de itt az idén nem a cipőt teszik ki...”⁵⁰⁰ Az 1948-as karácsonyt az Anyaházban tölti. Éjfélelő mise előtt székre állva új karácsonyi éneket tanít a közösségnek. Olyan oldott és örvendező, mint akinek semmi más gondja sincs. December 26-án éjjel tartóztatták le Mindszenty Józsefet „a köztársaság megdöntésére irányuló bűncselekmény, kémkedés és valutaüzerkedés gyanúja alapján...” 1949. január 4-én a magyar püspökök tanácskoztak a kialakult helyzetről és arról is, „... hogy adjanak-e ki mindjárt a hívők részére egy nyilatkozatot és körlevelet, amit az országgyűlési képviselők közül Matheovics és Slachta Margit... sürgettek ... de úgy érezték, nem lenne időszerű...”⁵⁰¹

Január 15-én este – Slachta Margit Borbála nevű húgának a lakásán volt, odajött egy testvér és jelentette, hogy detektívek keresték ott, ahol tartózkodni szokott.

Másnap Badalik Bertalan – akkor domonkos provinciális, később veszprémi püspök – engedélyt kérve a domonkos nővérek zárdájába ment és az ő ruhájakat hordta egy hónapig, míg ott tartózkodott.⁵⁰² Annak a ruhának természetesen apácásan záródó nyaka volt. Egyik kísérője megkérdezte: Nincs melege ebben a ruhában? A felelet egészen Margit-testvéres: „De igen, de ennek a ruhának nagy előnye van, majd meglátod, ha neked is ráncos lesz a nyakad. Gondolkozom, hogy a testvér ruhára is kellene valamit csinálni erre a korra.”⁵⁰³

Január 25-én a következő – virágnyelvű szövegű – levél ment külföldre: „...haszontalan, csintalan fiaink látják, hogy anyánk szívesen játszik velük, most minduntalan bújócskát akarnak vele játszani...”⁵⁰⁴

Ennek ellenére saját biztonságát is veszélyeztetve január 21-én levelet ír Révai Józsefnek, aki 1949. január 9-én „Farizeusok” címmel publikált egy nagy cikket a bíboros letartóztatása után külföldön megindult tiltakozási hullámról. Itthon a terror miatt csend volt, még a püspöki kar is csak annyit mert „nyilatkozni”, hogy: „... a püspöki kar tagjait az egyházi törvények kötik. Ezek alapján püspökök felett sem ítéletet, sem bírálatot nem mondhatunk, annál kevésbé bíboros felett. Ezért még bírálatoszerű nyilatkozatot sem tehetünk.”⁵⁰⁵

Slachta Margit levele így szól: „... a »farizeusokra« szeretnék röviden reflektálni ... Ön igazán azt hiszi, hogy Magyarországon szabadság van? ... nem indítja ez irányban gondolkodásra az a jelenség, hogy aki csak tud, elhagyja az országot, a saját embereik közül is, – vagy ha kint van lehetőség, nem jön vissza. Az emberek talán nem érzik jól magukat a 35 000 plusz X számú rendőrrel súlyosított szabadságban.” Ezután megemlíti, hogy az a vád, hogy a hercegprímás vissza akarja venni a gazdától a földeket. De hiszen ő még veszprémi püspök korában kérte a kultuszminisztérium hozzájárulását, hogy 6000 holdat parcelláztathasson a püspökség földjéből. Ezt az állítást a nép sem fogadja el, mert Rákosi

⁴⁹⁸ VÁLASZTÁSI VICCEK. A koalíciós idők humora. Bp. Cleopátra, é. n. (1990) 29. lp. Péter Gábor: 1945-53 között az Államvédelmi Osztály (ÁVO) vezetője, Rajk László: 1946-48 között belügyminiszter.

⁴⁹⁹ SZTTI 533. 1948. nov.-dec.-i levél.

⁵⁰⁰ Idézi: HISTÓRIA, 1990/3, címlap.

⁵⁰¹ Salacz Gábor: A magyar katolikus Egyház 17 esztendeje (1948-1964), München, 1988, 32. és 35. lp.

⁵⁰² SSSAB Naplójegyzetek, gépirat.

⁵⁰³ SZTTI 876.

⁵⁰⁴ SZTTI 1190/29. Ezzel a „virágnyelvvel” próbálták érzékeltetni, hogy az Államvédelmi Hatóság elől rejtőzködni kell „anyánknak”, azaz Slachta Margitnak.

⁵⁰⁵ Salacz: i. m. 34. lp.

nemrég azt nyilatkozta, hogy nálunk a kisbirtokrendszer nem vált be, tehát változtatunk rajta. Majd az is elhangzott, hogy a közeli hetekben az egész paraszti életformát meg kell változtatni, hogy a parasztság a nagyüzemi termelés eredményeit élvezhesse. A parasztság, a legutóbbi cséplés után jól megérti, hogy ez mit jelent ... az én életszemléletem folytán nekem mindig az a legnagyobb kérdésem, hogy mi van valakinek a lelkével. Ez esetben is főleg azt fájlalom, hogy jobb meggyőződése ellenére cselekszik. A cikk azt a benyomást tette rám, mintha meg akarta volna mutatni stílusa és állításai által, hogy szintén jó kommunista ... Rosszul teszik ezt, mint sok minden mást, pl. amit Őeminenciája ellen már tettek és tesznek ... Mivel a társadalomnak nincs rétege, melyet el ne keserítettek volna, nagy minden vonalon a feszültség. Ha így folytatják, a húr egyszer csak elpattan. És mivel mindenki tudja, hogy kik a spiritusz rektorok és a vezetőségből kik csak a kirakatfigurák, ha itt felborulna a rend, a keserűség ... tettelegességekben fog megnyilatkozni. *Egy ember van csak Magyarországon, akinek kényszereszközök nélkül a tömegek fölött hatalma van, Hercegprímás atyánk ...* Most kidöntötték az egyetlen gátat ... Remélem, nem gondolja azt, hogy ez fenyegetés akar lenni, valóban keserűen komikus lenne, ha az egér fenyegetné az elefántot, egyébként sem ez a beállítottságom ... Csak könyörögni szeretnék, hogy gondoljanak már szebbet, jobbat, nemesebbet, okosabbat, mint azt a sok erőszakot, ami útjukat jellemzi...⁵⁰⁶

A helyzetre jellemző, hogy a Demokrata Néppárt vezetője és tíz politikusa február hó folyamán elhagyta az országot.⁵⁰⁷ Slachta Margit maradt.

Az államhatalom nem állt meg a megkezdett úton. 1949. II. 3-án népbíróság elé állította a Bíborost és 5-én életfogytiglani fegyházra ítélte.⁵⁰⁸ Margit testvér II. 6-i levelében így ír: „Mi itt elmondhatatlan gyászban vagyunk az utóbbi események miatt. Az egy egészen misztikus eset. Az Úristen elfogadta életáldozatát a hazáért, amire ő folyton készült. De ezt még tetézte avval, hogy becsületébe gázolva, hamis megvilágításba állították, s ez az, ami nekünk magánál a szörnyű esetenél még jobban fáj...⁵⁰⁹ Slachta Margit a domonkos nővérek nyújtotta menedékhelyről január végén átment egy másik zárdába, a megmaradt

jelzésekből valószínűsíthetően egy árvaház fenntartó nővérek közösségbe. Közben megjelent „A Mindszenty bűnügy okmányai” című könyv (Sárga könyv), benne Margit testvéréről is történt említés. Február 20-a táján mehetett át az árvaház bűvőhelyére, ahonnan már 25-én megérkezett a híradás: vörhenyben (skarlát) fekszik. (65 éves!) Köztudott, hogy a gyermekbetegségek felnőtt korban súlyosabb lefolyásúak és következményeik is lehetnek. A megmaradt levelezésből úgy látszik, hogy aránylag rövid ideig volt elesett állapotban, már március elejétől küldi leveleit különböző társulati ügyek miatt. Ezekben mindig van egy-két mondatos célzás: „gondok közt vagyunk és körülményeink nehezek... nem vagyok otthon, mert egészségi állapotomnak nem tesz jót a városi levegő...” „...Gondban és bizonytalanságban vagyunk ... nagy a szomorúság ... En jelenleg kissé visszavonultan dolgozom” ... „nem vagyok otthon. Jobb nekem az erdő vadonában...”⁵¹⁰ Rejtőzködését ezzel a virágnyelvvel fejezi ki. Azonban két olyan alkalom volt, amikor ismét kockáztatta biztonságát. Bár a Mindszenty bíboros peréről szóló „Sárga könyv” már januárban megjelent, úgy látszik, hogy Slachta Margit kezébe csak később került. Elolvastva azonnal megfogalmazott egy tanúvallomást és azt elküldte Kiczko Kálmánnak, a bíboros kijelölt „védőjének”:

⁵⁰⁶ SZTTI 1190/20. Révai József (1898-1959) politikus, a mindenkori kommunista párt ideológiájának irányítója, a pártfunkcionárius, a Szabad Nép főszerkesztője, 1949-53 között népművelési miniszter.

⁵⁰⁷ Félbemaradt reformkor, 237. lp.

⁵⁰⁸ A perről ld. Salacz i. m. 32-53. lp.

⁵⁰⁹ SZTTI 533/35.

⁵¹⁰ SZTTI 533/36-37.

Alulírott a Sárga könyvben foglalt adatokkal mint vádakkal szemben, a következőket tanúsítom:

1. A Sárga könyv azt állítja, hogy a Hercegprímás Úr őminenciája a Kisgazdapárt útján gondoskodott arról, hogy megbízható legitimisták jussanak be a Parlamentbe az 1945-ös választások alkalmával, és erre példának felsorolják Kovács Ferencet, Zeőke Pált és engem.

A helyzet ezzel szemben az volt, hogy én a Polgári Demokrata Párt listáján jutottam be a Parlamentbe és a gyorsan egymással torlódó események folytán elmulasztottam azt, amire egyházi voltom mellett kötelezve lettem volna, hogy ti. ezen fellépéshez őminenciájától hozzájárulást kérjek. Kovács Ferenc semminemű szerepet alkotmányjogi kérdésekben nem játszott, dr. Zeőke Pál pedig egyáltalán nem volt bent a parlamentben.

Így tehát ez a vád, mely azt akarja bizonyítani, hogy őminenciája legitimista szervezkedést alapozott meg, tárgyaltan.

2. Ugyancsak a Sárga Könyv adatai szerint őminenciája Canadából visszajövet „titkos” megbeszélést tartott velem és még néhány legitimistával. Ezen állítással szemben kijelentem, hogy sem többedmagammal, sem egyedül nem voltam hivatalos őminenciájához olyan értekezletre, mely canadai útjával kapcsolatos ügyet tárgyalt volna.

3. A Sárga Könyv vádként hozza fel azt, hogy a hercegprímás úr az 1947. évi választások alkalmával engem anyagilag támogatott.

Mindenekelőtt tiltakoznom kell az ellen, hogy ez a vád tárgyát képezhetné, mert a katolikus Egyház fejének s méghozzá olyannak, aki közjogi méltóságot is visel, jogában áll egy szintiszta katolikus és erkölcsi alapon álló pártot támogatni, amelynek méghozzá nincs elsősorban reálpolitikai programja, hanem mindenekelőtt az Egyház, a katolicizmus és a krisztusi világnézet érvényesítése a parlamentben.

Teljesen téves a Keresztény Női Tábor szereplését úgy beállítani, mintha az a Hercegprímás Úr őminenciájának politika expozitúrája lenne. A Keresztény Női Tábor 1918 őszén alakult és azóta megszakítás nélkül működik. Mindenkor tiszta meggyőződését követte.

A Sárga Könyv állításának alapja a következő: 1947-ben a választások előtt én fordultam hozzá támogatásért, ő azonban azt felelte, hogy választási propagandára neki nem áll pénz rendelkezésére.

Én kaptam tőle 20 000 forint körüli összeget, több tételben, szegény sorsúak anyagi megsegítésére. Mi az illetőknél elvégeztük a környezettanulmányt és a nekik kijelölt összeget elismervény ellenében átvették. Én ezen pénzekről az átvételi elismervények mellékletével őminenciájának 1948 őszén elszámoltam.

4. A Sárga Könyv azt is kívánja bizonyítani, hogy ő nyilas beállítású volt és 1944 őszén nem azért jutott a nyilasok börtönébe, mivel velük szemben ellentétes magatartást tanúsított, hanem tisztán azért, mert összeütközésbe került a helybeli főispánnal, aki lakást akart a püspöki palotában rekvirálni.

Abban az időben a püspöki palota háztartását, a portát, sőt irodai szolgálatot is kibombázott nők láttak el, mivel férfi alkalmazottjait egymás után behívták a katonasághoz.

Ezen kibombázottakkal történetesen szoros kapcsolatban voltam és így tudom, hogy közöttük két zsidó származású leány is volt.⁵¹¹ Ugyanúgy tudom az akkori szobaleánytól, hogy a rekvirálás kifejezetten a nyilas kormány részére történt és hogy név szerint Szálasi, Endre László és más kormányférfiak szálltak meg a palotában, amint a püspök urat elfogták. Ebből világosan kiténik, hogy a rekvirálás nem helyi célt szolgált, a főispánnal való összeütközés nem egyéni természetű volt, hanem a püspök úr nem akart palotájában Szálásinak és a nyilas kormány tagjainak szállást adni.

⁵¹¹ 1944 szeptemberében bombatalálat érte a nagyváradai noviciátus épületét. A jelöltek a veszprémi püspökségre kerültek szolgálatára.

Azt is pozitív tudom, éppen szociális hivatásunkból folyólag, hogy nemcsak hogy népellenes sohasem volt, hanem hogy milyen hihetetlen sokat tett a nép javára már zalaegerszegi plébános korától fogva és hogy a legszegényebb családok és tanulók képezték legfőbb gondját.

Ugyanígy tudom, hogy pár hónapos veszprémi püspöki tevékenységének keretében teendői között az első volt, hogy a kultuskormánytól felmentést kért a veszprémi püspökség birtokának nagyobb felére, hogy azt parcelláztathassa, szegény embereknek egészen alacsony áron juttathassa, és a befolyó jövedelemmel ugyancsak a szegények javára jóléti intézményeket alapozzon meg.⁵¹²

Az 1949-es választások előtt ismét kockáztatta saját biztonságát. Bár az 1947-es választás négy évre szólt, mégis új választást írtak ki. Ui. 1949 elején kimondták a Magyar Függetlenségi Népfront megalakulását, az ide tömörült pártok és tömegszervezetek közös listával indultak a május 15-i választáson. Ez tulajdonképpen a demokratikus pártok megszüntetése volt és a proletárdiktatúra megvalósításának első lépése Magyarországon.⁵¹³ Slachta Margit a Népfront Központi Tanácsának bejelentette, hogy a Keresztény Női Tábor indulni akar a választásokon keresztény és ellenzéki alapon. Természetesen elutasították.⁵¹⁴ A választás napján megjelent a szavazóhelyiségben és szavazott. – Ez volt az első alkalom, amikor be sem kellett menni a szavazófülkébe, aki a Népfontra szavaz, az a szavazólapot összehajtva bedobhatja az urnába. Ahhoz, hogy valaki bemenjen a fülkébe – mert csak ott jelölhette meg a „nem”-et, – bátorság kellett. (Itt jegyezzük meg, hogy 1949. május végén kezdődött a Rajk-per.)

1949-ben június 5-én volt pünkösd. Ez a Társaság főünnep, akkor van a fogadalomtétel. Ezt az ünnepet a közösséggel töltötte, akkor mondott tanítása megmaradt. Ebben is legkedvesebb témáját, a természetfelettséget hangsúlyozza, új színekkel: „... a teljes körű keresztény az Úristent lélekben és igazságban imádj, magánéletében egészen az Övé, erkölcsét az ő rendelkezéseihez szabja, világnézete természetfeletti, a lét központjában az Úristent látja és tudja, hogy Tőle kapta természetjogait. Erőtéljes gazdag élet lüktet benne. Öntudatosan tudja, mire van kötelezve: alázatosságra és magasságra: Istengyermekségre. – Az újpogány rendszerek pedig töredékké teszik az embert...”⁵¹⁵

Mindjobban átérzi, hogy a „magyar tragédia nagyságát mérlegelve az elmúlt öt évet a közügynek szentelte, a társasági munkát félreállította”, ezért elhatározta, hogy elindul útlevél nélkül, hogy a köteles vizitációt a tengerentúli házakban elvégezhesse. Követségi barátai neki és két kísérőjének álnevű igazolványt szereztek a négyhatalmi megszálló hatóság aláírásával és pecsétjével. Levélben búcsúzik el a közösségtől:

„Budapest, 1949. június 20.

Kedves Paula Testvérem! Kedves Testvérek!

Nem közöltem veletek, hogy hová utazom, nehogy abból nektek kellemetlenségetek legyen. – De ha indokolt esetben felnyitottátok a borítékot, akkor elolvashattátok, hogy kiutaztam határon túlra, hogy kint lévő letelepedéseinket, melyeket 12 éve nem látogattam meg, kötelességszerűen végig vizitáljam.

Ti tudjátok, hogy sohasem akartam kimenni. Most sem olyan értelemben megyek, hogy disszidálni akarok. Azonban, miután a Népfront Országos Központja nem adta meg a május 15-i választásokban való részvételt, itt megszűnt a lehetőség, hogy mint keresztény ellenzék szolgáljam a hazát. Kint viszont éppen a közügyek miatt az ostrom óta háttérbe szorított társulati kötelességemnek tehetek eleget. Amint munkámmal kint készen vagyok, sietve térek

⁵¹² SZTTI 1187.

⁵¹³ A magyar munkásmozgalom története, 200-204. lp.

⁵¹⁴ SSSAH. Levél Kray Istvánnak, 1950. II. 26.

⁵¹⁵ SZTTI 1186/39, 2. lp.

vissza, bízva a Gondviselésben, hogy visszasegít, mert tiszta szándék vitt ki és tiszta szándék hoz vissza.

Sajnálom, hogy »feketén« megyek, de hiába kértem az összes fórumoktól kiutazási engedélyt, mikor tavaly a parlament egy évre kizárt. Akkor meg lett volna az időm, hogy elvégezzem körutamat. Azonban, amely fórumhoz csak fordultam, egyik sem volt hajlandó még csak fogadni sem. Így a belügyminiszter, a miniszterelnök, az államelnök. – Ortutay miniszter, akihez hivatalosan tartozunk ilyen ügyekkel, első alkalommal szívesen fogadott és magáévá tette az ügyet. Megkérdezte, hogy szándékozom-e visszajönni. – Biztosítottam, hogy igen. Később kitért az elől, hogy a kiutazási engedély útját egyengesse.

Minthogy nincs Isten-adta joga egy kormánynak sem, hogy megakadályozza polgárait kötelességük teljesítésében és indokolatlanul is bezárja a határok közé, erkölcsileg igazolt engedély nélküli kiutazásom.

Nem fogtok rólam hallani éppen azért, mert leghatározottabban vissza akarok állandó munkahelyemre jönni.

Imáitokat kérem, hogy ne nélkülözzem az irgalmas Isten segítségét és kérlek titeket, hogy ha kiderülne ideiglenes távozásom, igazoljatok majd annak idején. Ti tudjátok a legjobban, hogy a Hazát itthagyni nem akartam és nem akarom, de a kötelesség visz – és hoz vissza.

Kedves Paula testvérem, kedves Testvéreim, imádkozzunk egymásért a remélt viszontlátásig.

Mindnyájatokat egész lelkéből ölel
a hivatás egységében

Margit testvér⁵¹⁶

Harmadmagával – Klementin és Natália testvérekkel – egy kettős birtokú gazda segítségével szénásszekérbe rejtve – átjutottak a határon, 1949. június 22-23-án Detschjahrendorfban osztrák földön voltak. Mikor kiértek az oroszok által ellenőrzött zónából – Ausztria akkor még nagyhatalmi megszállás alatt állt – Tóth Etelka néven szerepelt, inkognitóját a végsőkig meg akarta őrizni. Amerikában élő testvérenek így ír Bécsből, június 30-án: „remélem, megkaptad tegnapi sürgönyömet ... kérem, senkinek ne mondd, hogy jöttem, hiszen én dolgom végeztével vissza akarok menni...”⁵¹⁷

⁵¹⁶ SZTTI 1186/40.

⁵¹⁷ SSSAB NY, Levél dr. Slachta Irénnek.

X. Az emigráció

„...dolgom végeztével vissza akarok menni...”, közel négy évig ez életének jelszava. Mi volt ez a „dolog”? Hármaskor nagy feladat: első, hogy a szükséges társulati munkákat elvégezze, másodsorban tenni akart valamit a börtönben lévő hercegprímásért és a kommunista diktatúra alatt szenvedő országokért, végül szeretett volna segíteni a nyugaton hányódó szerencsétlen hontalanokon, a D.P.-en („Displaced Persons” – „Di Pi”). Ezekhez járult negyediknek később az európai országokban (Románia, Szlovákia, Magyarország) szétszórta testvérek megsegítése.

Éppen ezért ragaszkodik fedőnévéhez: Etelka testvérnek (Sister Ethel) szólítják legközvetlenebb testvértársai is. Sajnos, nem mindenki vette komolyan mint levelezéséből kitűnik: „...malomkövet hengerítettél rám drága Testvérem azzal, hogy valakinek írásba adtad ki, hogy itt vagyok. Istenem, talán többi testvéreim még kevésbé gondolnak arra, mi fog történni velem, ha ittlétem kiderül, még hozzá írásba rögzítve.”⁵¹⁸ „...ide kerültem az U.S.-be, de nem avval a gondolattal, hogy itt maradjak, hanem avval, hogy mivel már 12 év óta nem látogattam végig a külföldi letelepedéseket, hogy ezt a kötelességemet teljesítsem. Ugyanis otthon már végleg lezáródott a lehetőség, hogy szerencsétlen hazánk közügyében valamit tehessek.”⁵¹⁹ „Mivel visszatérek, nálam ez élet-halál kérdése, hogy ne jöjjön nyilvánosságra, hogy itt vagyok.”⁵²⁰ „...Kérem, rólam *ne tegyen említést senkinek*. Az ember nem tudja, hogy mi hova jut el... Én azért jöttem ki, hogy régóta nem látogatott itteni házainkat végigutazzam...”⁵²¹ De hiába, amit két ember tud, az már nem titok. Annak híre ment, hogy Slachta Margit kijött az országból, de mert engedéllyel más néven szerepelt,⁵²² mégsem lehetett tudni hollétéről. Ezért a legkülönbözőbb feltételezések kaptak lábra. Legérdekesebb közülük egy svájci lap felhívása. Közli Margit testvér egyenruhás képét, ami alatt a következők olvashatók: „Íme egy modern szent. Nem bezárt kolostorfalak között szenved és hoz áldozatokat, hanem egy mai internálótábor gyötrelmeit szenved. Nem élt a világtól távol, politikai harcok középpontja volt, keresztény női pártot szervezett, és tekintet nélkül a diplomáciára, belevetette magát a politika küzdelmekbe. Egyedül, elszigetelten küzdött az ülésteremben Krisztusért, és Egyházáért. Nem valamely kolostor kapujában osztotta a „szegények levesét”, hanem hazájában teljes erőbevetéssel küzdött a jogaitól megfosztott emberekért minden vonalon, hogy a borzalmas haláltól megmentse őket. Ez a magyar Slachta testvér, aki alapítója és főnöknője a Szociális Testvérek Társaságának, most eltűnt és egy ismeretlen internálótáborban van. Számptalan névtelen szenved vele együtt ugyanazt a sorsot. És nekünk nem áll módunkban segíteni! De egyet tehetünk és ezt meg is kell tennünk: nem hallgathatunk. Ismételten hangot kell adnunk a tiltakozásnak és fel kell ráznunk a világ lelkiismeretét.”⁵²³

A szöveg alapján a DIE SCHWEIZERIN szerkesztősége azt véli, hogy Margit testvér egy magyarországi internálótáborban van.

⁵¹⁸ SSSA-B, NY, Brósz Klára testvérnek, 1949. X. 11.

⁵¹⁹ SSSA-B, NY, Slachta Alice testvérnek, 1949. X. 4.

⁵²⁰ SSSA-B, NY, Mihalovics Zsigmondnak, 1949. IX. 15.

⁵²¹ SSSA-B, NY, Komor Mihálynak, 1950. VII. 3.

⁵²² SSSA-B, NY, Amerikai testvéreknek írt levél.

⁵²³ DIE SCHWEIZERIN, 1952/6, SZTTI 1188/59.

A már kinnlévő politikusok, az amerikai testvérházakba címezve a legkülönbözőbb szervezetekbe a legváltozatosabb módon hívják soraikba.⁵²⁴ „Tudjuk, hogy Margit nővér mind ez ideig nem akart a közéletben nyilvánosan szerepelni és annak elbírálását, hogy kíván-e a közéletbe bekapcsolódni vagy nem, mi mindig Margit nővérré fogjuk bízni ... vezetőségi helye és a megkülönböztetett megbecsülés Margit nővér számára nálunk mindig fenn lesz tartva...”⁵²⁵ „Címét már hónapok óta kutatom ... meg kell szerveződnünk... a vezető egyént illetőleg ma az Egyesült Államok területén csak egy személy jöhet szóba: Ön! – És Önnek ezt vállalnia kell...”⁵²⁶ végre Rosta Lajos volt képviselőtől megkaptam ... a címet. A cél, amiért levelemmel felkeresem ... az, hogy tiszteletemet fejezzem ki Ön előtt ... Arra kérem tehát, szíveskedjék velem közölni, hogy politikai inkognitóját és visszavonultságát végleges attitűdnek tekinti-e idekint ... nagyon kérem, hagyjon fel rezerváltságával és legyen újra aktív...”⁵²⁷ „Kedves Margit nővér! Régóta tudom, hogy idekűn van. Több alkalommal akartam felkeresni. Mindig azt a választ kaptam, hogy meg akarja őrizni inkognitóját. Ma mégis felkeresem ... Szeretném rábeszélni, hogy *szüntesse meg inkognitóját.*”⁵²⁸ Margit testvér nem szüntette meg. Kitartott amellet, hogy dolga végeztével visszamegy Magyarországra.

1949. szeptember 5-ig volt Bécsben. Itt kapta meg a hírt a romániai szerzetesek június 15-i internálásáról, a kolozsvári testvéreket – huszonkettőt – egyetlen földes szobába helyezték el. Az erdélyi kerület főnöknője egy lapon ennyit írt: „A nevem Rachel, városom Betlehem.”⁵²⁹ Csehszlovákiában két hónap múlva november 8-án volt a szétszórás. Ezek az események még jobban sarkallták, hogy az 1948. június 16-án elmondott határozati javaslata értelmében az Egyesült Nemzeteknél és a Hágai Békebírósnál próbáljon odahatni, hogy ezek a nemzetközi szervezetek vizsgálják meg a kommunista országokban a bármilyen okból kisebbségbe szorítottak helyzetét és tegyenek lépéseket védelmükre. Ezenkívül ugyanebben a beszédben szolt arról, hogy az UNO alkosson egy nemzetközi jogszabályt azért, hogy „a jogaitól megfosztott emberek”-nek legyen hova fordulniuk. Ezt mint indítványt most benyújtotta az Egyesült Nemzetekhez és ennek keresztülvitelét szeretné szorgalmazni.⁵³⁰ Keserűen kénytelen megállapítani: „Ha az ember közletről nézi az UN (United Nations, Egyesült Nemzetek) működését, bizony elszomorodik, tudnak ők mindent, de tehetetlenek.”⁵³¹ Ennek ellenére dolgozik. Memorandumot ír Truman elnöknek, valamint az Egyesült Államok Katolikus Püspöki Karának a vasfüggöny mögöttiek érdekében.⁵³²

Szeptember hatodikán indul Rómába, ahol ugyan pápai kihallgatást szeretne kieszközölni, de az idő rövidege miatt csak a vatikáni államtitkárhoz, Msgr. Barbettához és helyetteséhez, G.B. Montinihoz jut el. Az ő közvetítésükkel eljuttatja jelentését XII. Piushoz, és komoly összeget kap a Szociális Képzőnek. Msgr. Barbettának írt köszönőlevelében részletesen beszámol az otthonról kapott hírek alapján Mindszenty hercegprímásról: „... Sajnos, az utóbbi időben megnehezedett a levélváltás az otthoniakkal. Néhány napja kaptam egy október 27-ről keltezett levelet, amelyben tudatták velem, hogy az öreg Édesanya meglátogatta fiát augusztusban és szeptemberben. Csak néhány percig maradhatott egy őr jelenlétében.

⁵²⁴ SZTTI 1204/4, „Slachta Margit, nagyon jó papi körökből tudom – valóban itt van... azt is megsúgták, hol van eldugva... stb. Borbándi Gyula: A magyar emigráció életrajza 1-2. Bp. 1989. Ebben mind a szervezetekről, mind az általunk említett személyekről bőséges anyagot talál az olvasó.

⁵²⁵ SSSA-B, NY, Kray István levele, 1950. jan-febr.

⁵²⁶ SSSA-B, NY, Rosta Lajos, Szeged volt országgyűlési képviselője, 1950. VIII. 8.

⁵²⁷ SSSA-B, NY, Sulyok Dezső, 1951. I. 30.

⁵²⁸ SSSA-B, NY, Dr. Fábrián Béla, 1951. X. 5.

⁵²⁹ Ikrich Erzsébet Augusztia szociális testvér. Szerző emléke.

⁵³⁰ SZTTI 1187/43a.

⁵³¹ SSSA-B, NY, Varga Bélának, 1953. V. 28.

⁵³² SZTTI 1106-7.

Őeminenciája állapota elég jó, de húsz évet öregedett – ez az Édesanya véleménye. A Primás azt mondta, hogy húsz nap kivételével elmondhatta szentmiséjét, naponta hat rózsafüzért imádkozik. A néni úgy találta, hogy szellemileg szabad. Azt is mondta, hogy ne érte, hanem a nagy ügyért imádkozzanak. A néninek már megadták az októberi látogatási engedélyt is, mikor okát nem adva, visszavonták. A gyümölcsöt sem adhatta oda, amit fiának szánt, és amire olyan nagy szüksége volna ... Most senki sem tudja, hogy melyik börtönben van.”⁵³³

Rómában csak tíz napot tölt, mert indulnia kellett Amerikába, de még találkozik Juhász Vilmossal,⁵³⁴ akitől értesült az 1950-es Szentév alkalmával tervezett kiállításról: „... kiállítást igyekszünk szervezni a vasfüggöny mögötti egyházüldözésről. Felölelné a vasfüggöny mögötti egész területet, mert így sokkal nagyobb látogatottságnak örvendene, de a súlypontja a hercegprimás úr személyén lenne.”⁵³⁵ Margit testvér még itthon volt, amikor megindult a Primás elleni hajsza és ő figyelemmel kísérte a sajtót. Háromezer támadó újságközleményt gyűjtött össze és adott át a kiállításnak, köztük a LUDAS MATYI karikatúráit is. „Ezek közül kettőszáz jelent meg 1948. január-november hónapokban. És kettőezer-nyolcszáz 1948. december és 1949. január és február hónapokban. Ez kétségtelenül kimutatható, központból történt mesterséges támadás volt, és tekintvén az ország kicsinyke voltát, egy aránytalan és döbbenetes szám ... És milyen beszédesen mondja el, hogy az egész kommunista kormánynak a mögöttes álló titkos erőkkel és pártszervezetekkel milyen koncentrált támadást kellett lefolytatnia ahhoz, hogy egyetlenegy embert, aki Őeminenciája volt – legyűrjön.”⁵³⁶ – írja. Mivel Margit testvér már 1949. szeptember 16-tól Amerikában van, postán küldi el az újságcikkeket, amit Juhász Vilmos nagy hálával köszön, de szomorúan írja, hogy csak egy kis részét engedi az olasz kiállítási bizottság felhasználni, mert „optimista kiállítást” akarnak, ezért az egyházüldözésre vonatkozót lehetőleg szűk térre igyekeznek szorítani.⁵³⁷ Későbbi levelek arról számolnak be, hogy a kiállítás anyaga, köztük az újságcikkek is – elkallódott. Juhász Vilmos közben megkapta az amerikai beutazási engedélyt, és a szentév bezárásával a kiállítás teljes anyaga eltűnt.

Még egy Mindszenty-perrel kapcsolatos tevékenységéről szeretnénk beszámolni. Márton Áron erdélyi püspököt 1949. október 3-án fogták el, a szokott recept szerint néhány hónap kell a vádirat összeállításához. Margit testvér 1950. március 8-án ír Rómába: „Tudják már a Vatikánban a Romániából kiszivárgó híreket, hogy Márton püspököt erkölcsi vonalon akarják tönkretenni, összehozva őt három nővérrel. És hogy ki fogják ásni a csecsemő holttesteket, mint cáfolhatatlan bizonyítékokat... nem tartaná-e tanácsosnak az illetékes egyén vagy fórum, hogy már előre hozzon erről hírt az Osservatore ... még most is fáj nekem, hogy amikor januárban (1949) – idejében – kiküldtem az értesítést Rómába és jeleztem, hogy most jön az injectió vagy pirula, s hogy közöljék az újságban előre, hogy ha őeminenciájáról idegen ember fog az ő személyében beszélni, hogy az orosz módszerrel elért mesterséges dolog erkölcsileg semmis. – Oh ha ezt előre hozták volna!!! ... legalább Márton püspöknek keltnének előre védelmére...”⁵³⁸

1949. szeptember 16-án érkezik New Yorkba. Nem kezdi meg azonnal társulati munkáját, ezt levélben okolja meg az ottani testvéreknek: Először hangsúlyozza inkognitóját: „éppen azért, hogy ittlétem ne jusson nyilvánosságra, kértem Washingtonból hivatalosan engedélyt,

⁵³³ SZTTI 1104. Francia eredetiből a szerző fordítása.

⁵³⁴ Juhász Vilmos (–1969) író, szerkesztő. Sík Sándor levele 1948. december 14.: „...Juhász Vilmos barátom és szerkesztőtársam 4 hete eltűnt... hová, hogyan és főleg miért?” In: A százgyökerű szív. Levelek... Sík Sándor hagyatékából, 1993, 316. lp.

⁵³⁵ SZTTI 1185/1.

⁵³⁶ SSSA-B, NY, Margit tv Deér Ivánnak, 1950. I. 11.

⁵³⁷ 1950. VI. 28.

⁵³⁸ SZTTI 1189/20.

hogy ne kelljen saját nevemet használnom. A Department of State, tudván, hogy mit jelent az ottani pokol, főleg mit jelentene visszatértem után, hozzájárult ... így csak Etelka testvérnek szólítsatok ... Irataimat is hivatalosan így állították ki.” A továbbiakban kifejti, hogy még nem kezdi meg hivatalos vizitációs útját, mert az Egyesült Nemzeteknek most van egy konferenciája Lake Success-ben. Tárnya *az emberi jogok biztosítása*. Ebben az ügyben dolgozik, szóval majd bővebbet.

1949. december 19-én hagyja el Washington, 1950. január 4-én „kiskáptalan” tart Buffalóban, az amerikai előljárókkal átbeszéljük az adott helyzetet. Főbb témák: Hol legyen ideiglenesen az amerikai központ (mert a Társaság központja elvben Magyarországon van, és a szétszórás csak június végén lesz), 2. hogyan segíthetnének az európai hontalan fiatal papoknak és szeminaristáknak, 3. a különböző letelepedések problémái, 4. az 1947. évi káptalan határozatainak megvalósítása.⁵³⁹ De már érzi erőinek gyengülését. 1950. január 11-én ezt írja egy levélben: „...erőimhez képest sok van rajtam, és így minden, amit én intézek, lassan halad...”⁵⁴⁰

1950 első napja újabb megpróbáltatást hoz, Magyarországról két testvér próbálkozik átjutni a vasfüggönyön, s közülük csak az egyik jut át, a másikat elfogják és börtönbe kerül, hét hónapra ítélik el. – A kínai alapítás napjai is meg voltak számlálva, hiszen 1949. október 1-én létrejött a Kínai Népköztársaság. Margit testvér az ott lévő testvéreknek szabad kezet adott, határozzanak, hogy ott maradnak-e, vagy élnek a még meglévő lehetőséggel, hogy eljönnek. Egyre nyomasztóbb hírek jönnek a vasfüggönyön túlról, a különböző európai táborokban sínylődő hontalanokról, akik amerikai beutazási papírokért ostromolják. Ti. az USA-hatóságok befogadó nyilatkozatot kívánnak ahhoz, hogy megadják a beutazási engedélyt. Meglepő, hogy bár világosan tudják, milyen sorsuk van a szovjet befolyás alá került államoknak, mégis úgy kezelik a kimenekülteket, mint akik a demokratikus gondolat ellenségei. Az Egyesült Államok azon polgára, aki kiállítja a befogadó nyilatkozatot, azt is vállalja, hogy gondoskodik arról, aki jön és az „affidavit”-ért [közjegyző előtt eskü alatt tett írásbeli nyilatkozat, hogy ismeri a kérelmezőt és felelősséget vállal érte] fejenként 10 dollárt fizet. Az európai testvérek segítsége már meghaladja a Társaság erőit, „...többet nem bírok – írja Margit testvér – egészen túl vagyok anyagiakkal terhelve. A papírt, gemkapcsokat ... spárgát az utcán szedjük fel...”⁵⁴¹ Elképzelhető, hogy milyen nehéz affidavit-et adó USA polgárt találni, ha Blaskó Máriának,⁵⁴² az egykori munkatársnak és barátnak – aki Bécsből szeretne átjutni a tengerentúlra, ezt írja 1950. V. 3-án: „meglehetősen hosszú D.P. [menekült, hontalan] listánk van munkában és még sok más kötelezettségünk...” Szomorúan írja: „Egy itteni boldog embernek nehéz elképzelni, hogy milyen mély sebeket hordoznak a D.P. – akik mindent elvesztettek, családtagjaiktól elszakadtak, bele vannak dobva egy ismeretlen jövő éjszakájába...”⁵⁴³

A sok segítséget kérő levélből csak egy: „Kedves Testvér! Hallottam, hogy milyen sok honfitársunkon segített kivándorlási ügyben. Ezért merem én is kérésemmel zavarni. Schlachta (!) Margit testvért is jól ismertem Budapestről, őt is nagyon kérem, hogy vegyen pártfogásába.” – (A levél „Tóth Etelka” testvérnek szól, nemegy ilyen van, ahol a levélíró Margit testvért is említi.) – „1944-ben jöttünk el Budapestről, 45 áprilisában Sopronból. Felső Ausztriába menekültünk, ahol szegény jó uram fogságba esett s novemberben kiadták a magyarországi kormánynak. Most róla a legrosszabb híreket kaptuk ... Fiammal 1950-ben Dublinba jöttünk ... a legalacsonyabb rendű, legnehezebb munkát végezzük csupán az

⁵³⁹ SZTTI 1189/23.

⁵⁴⁰ SZTTI 1197/5a.

⁵⁴¹ SSSA-B, NY, 1950. III. 14-i levél.

⁵⁴² Blaskó Mária írónő.

⁵⁴³ SSSA-L, 1950. IV. 19-i levél.

élelemért és szobáért. Nem bírom már sokáig a cselédkedést, 60 éves vagyok. 1951-ben beadtuk a bevándorlási kérelmet az USA-ba, de az itteni konzulátus nem tud rólunk semmit... Nagyon kérem, hogy talán Washingtonban elakadt ügyünket pártfogásba venni, s megsürgetni szíves volna... Hóman Bálintné⁵⁴⁴

Ilyen és ehhez hasonló levelek áradnak minden oldalról. Segítséget kérnek egyéni nehézségekben, új emigrációs lap alapításához. – Erről Margit testvérnek az a véleménye, hogy jobb volna kevesebb lap, fogjanak össze. „Az a baj, hogy mindenki önállóan indít lapot, nagy áldozatokat hoz és egy idő után kénytelen beszüntetni. Míg, ha egyesítenék az egycélt (!) szolgáló lapokat, az olvasók sem lennének túlterhelve, a kiadók is jól járnának.”⁵⁴⁵ Mások viszont úgy kérnek pénzt, hogy pl. kölcsönpénzből kiadnak egy könyvet, azt megküldik és kérik az árát. Ezt tette Sulyok Dezső is, „A magyar tragédia” c. könyvével, amit „Margit nővérnek tisztelettel” ajánlott.⁵⁴⁶ Margit testvér mentegetődzik, hogy elfelejtette sok gondja között, hogy válasszal és a könyv árával tartozik...⁵⁴⁷ Nemegy olyan emigráns van, aki azt hiszi, hogy Slachta Margit vagyonok felett rendelkezik, és magyarországi rokonai segélyezésére havi 1000 dollárt kért.⁵⁴⁸ A számtalan kisebb kérelmet nem részletezem. Ennyi is elég érzékeltetni, hogy az emigrációs közvélemény milyen követelményeket zúdított Slachta Margitra.

1950. III. 31-én a New York-i Fordham egyetemen tart előadást a nemzetközi kapcsolatokról, etikáról és az ezzel kapcsolatos politikai tárgyokról.⁵⁴⁹

66 évesen kezdi megtapasztalni az öregség súlyát: „...nálam az a baj, hogy már süketülgetek a korrall...⁵⁵⁰ „...szív-attak fogott el este ... nem volt erős, de mégis nyomatékos figyelmeztetés és most heverem csak ki, de lassan megy...⁵⁵¹ Pedig szükség van erőire, mert rövidesen megjön a híre az újabb csapásnak:

1950. június 18-ról 19-re virradó éjjel a magyarországi testvéreket is internálótáborba helyezik, mint az egész magyar szerzetességet.⁵⁵² Ezzel megszűnt a Társaság léte a vasfüggöny mögött és most már Magyarországról is jönnek a hírek, hogy mi legyen az öregekkel és betegekkel, s újra és újra anyagi segítséget kérnek... A levelek természetesen „virágnyelven” íródnak és elég nehéz megfejteni. „...Az érkező levelek rendszerint rébuszok (rejtvények) ... Kérlek, könyörüljete rajtam. Nem szoktam panaszkodni, de idegeim nem bírják már a sok feszültséget, bizonytalanságot, az értetek való rettegést, a hiába múlt hónapokat...⁵⁵³

Megkezdí a vizitációt is Kanada nyugati partjától Kaliforniáig szétszórt letelepedéseken, és mivel már rugalmassága nem a régi, az új helyzetben nehezen ismeri ki magát, az amerikai és kanadai életmódhoz szokott új generáció nem érti és nem fogadja szívesen az angolul „accent”-tel [idegenszerű kiejtéssel] beszélő, fizikailag is megtört főelőjárót és főleg nem értik meg, hogy miért képezi fő gondját az Európában szétszórt testvérek ügye. A jóléti államban nemzeti erény a pazarlás, érthetetlen előttük, hogy az álnéven köztük élő előjáró (ez is idegen nekik, ebből is nehézségek születnek) miért „kicsinyeskedik” víz, élelem, ruha és minden magától értetődő dolog használatával. A fő nehézséget Margit testvér két társalapítója – a kanadai és a kaliforniai főnöknő (mindkettő magyar), – fogalmazza meg –

⁵⁴⁴ SZTTI 1197/9, Hóman Bálint volt kultuszminiszter felesége.

⁵⁴⁵ SSSA-B, NY, 1953. XI. 11-i levél Kórodi-Katonának.

⁵⁴⁶ SZTTI 1197/1c.

⁵⁴⁷ SZTTI 1204/16b.

⁵⁴⁸ SZTTI 1197/27.

⁵⁴⁹ SZTTI 1187/2.

⁵⁵⁰ SZTTI 1189/28.

⁵⁵¹ SZTTI 1189/35.

⁵⁵² Salacz i. m. 68. lp.

⁵⁵³ SSSA-B, NY, 1952. V. 21.

úgy látják, hogy Margit testvér és a vele jöttek nem az itteni problémákkal foglalkoznak, csak az a fontos nekik, ami Európában történik, ahol minden összeomlott, úgy vélik, hogy eddig végzett munkájukat nem értékelik kellőképpen, nem érzik a központ összefogó szerepét.⁵⁵⁴ Margit testvér pedig úgy dönt, hogy befejezte a vizitációt, előre elhatározott terve szerint visszamegy Magyarországra.

1951 tavaszán létrejön a kubai alapítás és úgy látszik, hogy a meginduló SZABAD EURÓPA rádióknak is dolgozhatnak. Margit testvér ráhagyja az Amerikában maradt testvérekre és 1951 novemberében visszatér Európába, Bécsben reméli, hogy sikerül olyan embercsempészt találni, akivel visszamehet Magyarországra. Később így ír erről: „...ez egy roppant komplikált ügy, az ember valójában fel sem tudja fogni, hogy milyen, és ha visszatekint, mintegy saját magának sem hiszi el a sok bonyodalmat, egerutat, labirintot, pénzsóvárságot, postai, közlekedési nehézségeket stb., stb., és alávalóságot a csempészek részéről, akiket természetesen nem az emberszeretet, hanem pénzsomj vezet. – Egyébként is az egész olyan, mint egy nagy ingovány, mely fölött az ember bukducsolva akarna előre rohanni és folyton mocsári fény csalogatja, nem igazi világosság, – vagy olyan, mint egy ámokfutó (!) és mikor meg akarja ragadni, amit már maga előtt lát, akkor ébred rá, hogy álmokképet kerget. Volt már eset, mikor azt hittem, hogy oly közel járok a megvalósításhoz, hogy másodmagammal le is mentem a határ közelébe, ... ma csaknem ott vagyok, ahol egy fél éve voltam...⁵⁵⁵ Természetesen mindkét oldalról (vasfüggönyön innen és túlról) kéri, hogy ne menjek vissza. „Szíven talált, hogy mikor megijedtetek, hogy bemegyek, találtak módot arra, hogy öt, mondd 5 levélben tiltakozzatok bejövetelem ellen. – Csúnya lenne tőlem kételkedni abban, hogy az értem való aggodás is volt motívumotok. De legalábbis olyan fokban a magatok védelme.”⁵⁵⁶ P. Pio-t, az akkor még élő stigmatizált olasz kapucint is megkérdezték ügyében, aki szintén ellenezte, végül is elállt ettől a tervétől.⁵⁵⁷ Viszont nagyon szerette volna kihozatni azokat a testvéreket, akikről úgy gondolta, hogy segíteni tudnának az amerikai munkában. Természetes, hogy az adott körülmények között ez az elképzelés is megghiúsult. 1952 decemberében három testvér indult el, hogy átjusson a csehszlovák-osztrák határon. „Igen nagy és csaknem állandó lelki feszültség állapotában vagyok jelenlegi munkám természete folytán. Most mindennap várom, hogy beállítanak-e a mieink, és aggodom, hogyan kelnek át, meg a hideg miatt, ami hála a jó Istennek mérsékelt, de mégis nem nyár vagy ős.”⁵⁵⁸ A háromból egynek sikerült átjutnia, az egyiket halálra sebezte a határőr golyója, a másikat elfogták és részben szlovákiai, részben magyarországi börtönökben töltötte ki büntetését. Először még azt hitték, hogy mindkét testvér fogságba esett. Margit testvért „nagyon megtörte ez az eset és mondhatatlanul sokat futkosott, hogy kapcsolatot szerezzen a két testvér kiszabadítására ... Olyan sokat gyötrődik szegényke, éjszakákat nem alszik, úgy, hogy komolyan féltem...”⁵⁵⁹

Ezután már látja, hogy értelmetlen Európában maradni, vissza kell térnie az Egyesült Államokba, megfogyatkozott testi és szellemi erővel. 1952 februárjában kivették a méhét, ezért írja 1952. október 11-én: „...Én elég jól vagyok, kissé még mindig érzem az operációt és két kissé már a kort...”⁵⁶⁰

Pedig nagyon nagy szükség lenne arra, hogy teljes fizikai és szellemi erőben legyen, mert közben az amerikai kerületekben nagyon elromlott a helyzet. Az 1947-es káptalanon

⁵⁵⁴ SZTTI 1188/44.

⁵⁵⁵ SZTTI 1188/64.

⁵⁵⁶ SSSA-B, NY, 1952. V. 21.

⁵⁵⁷ A SZÍV, 1976/8, 347. skk lp.

⁵⁵⁸ SSSA-B, NY, 1952. XII. 5.

⁵⁵⁹ SSSA-B, NY, 1952. XII. 23.

⁵⁶⁰ SSSA-B, NY, Weiss Edith-nek.

megválasztott központi elöljárók, élükön Alice testvérrel (Margit testvér húga) maguk is kiszakítva eddigi talajukból, ismeretlenül és tájékozatlanul állnak az új körülmények között. Alice testvér, aki a kínai misszió vezetője volt, már ott megoldhatatlan nehézségeket okozott merevségével a sanghaji közösségnek. Margit testvér számtalan levelet írt akkor, mind azzal, hogy „ne légy merev, ne ragaszkodj a betűhöz. Túlzási hibákat tettél”⁵⁶¹ stb., stb. Sajnos, a testvér ugyanezekkel a hibákkal feldúlja az itteni kerület testvéreinek békéjét is. Át nem gondolt, a helyzet nemismeréséből fakadó intézkedéseket tesz, természetesen Margit testvér nevében, mellőzi az ott 25 éve dolgozó testvéreket és elöljárókat. Mindenki az 1953-as káptalant várja, hogy az végre megoldja a nehézségeket, begyógyítsa a sebeket, és olyan általános elöljárót válasszon, aki teljes energiával és helyzetismerettel megoldja a fennálló problémákat. Margit testvér a Magyarországról átszökött testvérrel 1953. május 5-én, immár saját neve alatt érkezett meg New Yorkba. Bizalmasának augusztusban így számol be önmagáról: „...emlékezőtehetségem ijesztően csökken. Koncentrálni is nehezen bírom magamat és a munka állandóan sok, nem győzöm, nem jutok pihenéshez ... csak aludni tudnék többet.”⁵⁶²

1935 óta ez a káptalan volt az első, amelyen a tengerentúliak is részt vehettek, hiányoztak a csehszlovákiai és erdélyi-romániai testvérek, a magyarországiakat képviselték a Margit testvérrel kijöttek, a központi tanács tagjai. A kaliforniai és kanadai testvérek mindenekelőtt az 1947-es káptalanon elfogadott szabályzatmódosítást akarták eltörölni.

[Az esztergomi konzervatív egyházjogász megváltoztatta a Szabályzatban azt a pontot, hogy a testvérek választják az elöljárókat, ehelyett elfogadtatta, hogy mindenkit az általános főnöknő nevez ki. Ebbe az 1947-es káptalan is csak Mindszenty személyes kérésére egyezett bele, aki azt mondta, hogy a végleges jóváhagyást úgyis Rómától kell kérni, és abban visszaállíthatják az eredeti szöveget.]

A kaliforniai és kanadai testvérek sok olyan új javaslatot is hoztak, amelyek az ő sajátos helyzetükre vonatkoztak, és mindenekelőtt meg akarták ejteni az általános főnöknő-választást, mert akkorra már nyilvánvalóvá vált előttük, hogy Margit testvér korát tekintve és az előző tízegynéhány év megterheléseinek eredményeképpen már nem képes ellátni az általános főnöknő feladatát. Hozzájárult ehhez az is, hogy Margit testvér az utolsó tízegynéhány évben valóban csak az ügyeknek élt, a testvérek egyéni ügyeinek boncolgatását nyugodtan ráhagyhatta helyettesére, Paula testvérre, így itt az Újvilágban már képtelen volt egyéni kapcsolatokat létesíteni a testvérekkel, akik pedig azt igencsak igényelték volna. Kanada és Kalifornia vezető testvérei, mind alapító testvérek, úgy érezték, hogy sem Margit testvér, sem a vele jöttek nem értik meg őket. A disszidált testvérek szenvedtek a honvágytól, attól, hogy nem tudják nem jól, de még elfogadhatóan sem a nyelvet (volt, aki egyáltalán nem tudta megtanulni), hogy teljesen más világba kerültek, más kulturális környezetbe, más háttérű emberek közé, teljességgel lehetetlen volt azt folytatni, amit Magyarországon megszoktak. A kicsi Magyarországon tényező volt a Slachta Margit vezette Szociális Testvérek Társasága, ezt az akkor Budapesten szolgálatot teljesítő amerikai diplomaták is elismerték, de most már beköszöntött az emigrációs hétköznap, amikor a „Szabad Amerika” földjén, mindenki saját életrevalósága szerint boldogul. Ugyanakkor az addig biztos támasz, Margit testvér erői felmondták a szolgálatot, nem volt kire támaszkodni.

A természetes reakció azt eredményezte, hogy a magyarországiak ragaszkodtak emlékeikhez és csak azt találták jónak és „társulatinak”, ami pontosan megegyezett azzal, amit otthon megszoktak, az amerikai testvérekben pedig kifejlődött valamiféle ellenállás ezzel szemben, és olyan sajnálatos jelenségek kaptak lábra, mint hogy azt a jelszót, hogy

⁵⁶¹ SZTTI 533.

⁵⁶² SSSA-B, Ny 1953. VIII. 1. Dr. Slachta Irénnek.

„Kanada a kanadaiaké”, átvitték a szerzetesi életre, és megtörtént, hogy a Társaság központi vezetőjéről úgy beszéltek, hogy „ő” vagy „ők”, a helyi előljáróról pedig „én” vagy „mi”.⁵⁶³

Abban, hogy ez a magatartás kifejlődhetett, elől járt Alice testvér, aki míg Margit testvér Bécsben volt, őt helyettesítette. Jellemző, hogy mint mikor még Kínában volt, Margit testvér most bécsi tartózkodása alatt írt leveleiben sem fukarkodott jó tanáccsal: „Alice-ka, én szívem mélyéből hálás vagyok azért, hogy a szabályosság mellett küszködtök. – Csak viszont ne lendüljünk annyira nagyot, hogy bekövetkezzék „a betű öl” törvénye. Ahogy Foerster mondja, hogy a legnagyobb igazságtalanság egyenlőtlenekkel egyenlően bánni, – ugyanúgy tévedés teljesen egyenlőtlen, vagyis rendkívüli és súlyosan terhelt körülmények között békemenetet kiforszírozni, csak hogy szabályosak legyünk.”⁵⁶⁴ Az intés hiábavaló volt, az intézkedések viszont Margit testvér nevében történtek... A káptalan tehát összeült, a többségben lévő magyarországiak a szavazásnál elvetették az amerikai kerületek javaslatait, az általános főnöknő választásnak pedig azzal mondtak ellent, hogy az 1947-es káptalan határozata szerint Margit testvér élethossziglan általános főnöknő marad. Bekövetkezett „a betű öl” állapot. Az első tárgyaláskor Margit testvér is emellett szólt. Aki ismeri, tudja, miért. Számára a törvény szent volt. Jellemzően ő mesélte, hogy még az 1945-48-as parlamenti ciklus idején az egyik meghozott törvénnyel kapcsolatban kérdezett valamit Rákositól, aki ezt felelte: Hiszen maga ellenezte, miért érdeklí? – Mert most már törvény lett belőle és én törvénytisztelő vagyok, felelte Margit testvér.⁵⁶⁵ Nos, ez a törvénytisztelőt szölte belőle. A kaliforniai testvérek ekkor azt kérték, hogy függesszék fel néhány napra a káptalant, mert haza akarnak menni tanácskozni a többiekkel. Ez megtörtént. Ezután a szünetben Margit testvér átgondolva a dolgot, magában elhatározta, hogy lemond, és átadja a helyét annak, akit a káptalan megválaszt, de 1953. augusztus 25-én megérkezett a sürgöny Kaliforniából: Döntöttek, elszakadnak.⁵⁶⁶ Megtartják a szellemet, a Szabályzaton némileg változtatnak, a nevük változatlanul Szociális Testvérek Társasága, csak elválnak az anyatorzstól. Kanada még nem követte őket, de rövidesen ott is megindult a szeparációs folyamat. 1955 őszére megjött Rómából a Szent Kongregáció Dekrétuma, ami jóváhagyja a kaliforniai-kanadai testvérek önállósulását és megszabja, hogy federáció formájában tartoznak az egységet megtartani.⁵⁶⁷ Ez a federáció létre is jött és azóta is működik.⁵⁶⁸

A nagyon nehéz 1953-as év után kis pihenőt engedélyez magának, „...pár évi szünet után itt vakációzom, mert a gebe már nem tudott tovább húzni...”⁵⁶⁹ Szent Ferenc „számár testvérnek” nevezte a testét, Margit testvér gebének. Sajnos, a pihenési időt sem csupán pihenéssel töltötte, elmaradt levelezését is intézte: „...Te nem is sejtéd, hogy én milyen agyonterhelt vagyok. Folyton a mi létünkön és a testvérek megsegítésén, kihozatalán és annak tekervényein kell gondolkoznom és folyton ügyeket (intézni), leveleket írni ... Agyon nyúzott fejem már megtagadja sokszor az emlékezése. Hiszen ne felejtssd, hogy 70 éves vagyok. Sohasem ültem körmömet faragva a díványon, de főleg nem az utolsó tíz évben.”⁵⁷⁰

1954 júliusában a „Kersten Bizottság” Slachta Margitot is felkérte, tanúskodjon arról, hogy „miben állt, ill. áll a kommunista rendszerben az emberi jogok megsértése.”⁵⁷¹ Lassan

⁵⁶³ SZTTI 1189/89, 4. lp.

⁵⁶⁴ SZTTI 1189/63.

⁵⁶⁵ Szerző emléke.

⁵⁶⁶ SZTTI 1188/78.

⁵⁶⁷ SSSA-B, NY, 1955. IX. 21-i levél.

⁵⁶⁸ A Federatio 1957-től működik, 1990-ben 110 tag tanácskozott Buffalóban, Európából 28 tagot fogadtak, (Magyarország 12, Erdély 7, Szlovákia 9) fizették útjukat és látták őket vendégül.

⁵⁶⁹ SSSA-B, NY, 1954. III. 16. Levél Mihalovics Zsigmondnak.

⁵⁷⁰ SSSA-B, NY, 1954. III. 29. Levél Dr. Slachta Irénnek.

⁵⁷¹ Selected Committee to Investigate Soviet Seizure of the Baltic Countries, 1953. július 27-től működik Charles Kersten vezetése alatt. 1954. március 4-től a bizottság bővített hatáskörrel folytatta munkáját: Select

rendeződték a társulati dolgok is, Rómából olyan értelmű újabb elrendező döntés érkezett, hogy meg kell alakítani a Szövetséget (Federatio), mégpedig úgy, hogy egyik szervezetből a másikba és viszont a tagok áthelyezhetőek.⁵⁷²

Miután megszüntette az inkognitóját, 1956-ban elfogadta a Buffalo-i Actio Hungarica szervezet meghívását, amely 1956 januárjában tiszteletbeli taggá választotta, a március 15-i ünnepélyre, ahol ő mondta az ünnepi beszédet. „Elragadó tanítást adott a hazaszeretetről – írja a MAGYARSÁG-HUNGARIAN PEOPLE.⁵⁷³ A KRÓNKA szerkesztője pedig felkéri, hogy vállalja el egy rovat szerkesztését „Slachta Margit üzen” címmel. Erre válaszolja: „Ha nem volnék olyan időskoldus, amilyen vagyok, örömmel tenném magamévá ezt a gondolatot, hiszen annyira vágyom, hogy már kissé szolgálhassam a közt, de kis létszámunk, megélhetési és megalapozási gondjaink ezt még lehetetlenné teszik.”⁵⁷⁴ 1956 októberében egy pillanatra fellobban a remény, azután bekövetkeznek a „novemberi tragikus események.”⁵⁷⁵ A kiözönlő kétszázézeres tömegben kilenc fiatal lány is elindul azért, hogy csatlakozzon a Margit testvér vezette csoporthoz, valamint öt, már fogadalmas testvér. Öröm és gond voltak, azzal, hogy megérkeztek, mert a nyelvet még nem tudták, elhelyezésük és eltartásuk komoly anyagi megterhelést jelentett, ezenkívül „ott van még a hazasegítés feladata betegeink, öregeink részére és ismeretlen honfitársainktól is kapunk kéréseket, így lehetőségeink nagyon ki vannak merítve.”⁵⁷⁶ A kérések pedig özönlöttek, az emberek azt vélték ismét, hogy Margit testvér lehetőségei korlátlanok, fel sem tételezték, hogy olyan szűkös anyagi helyzetben van, mint amiben volt. Súlyosabban esett a latba az, hogy szellemi képességei fizikai erőivel együtt rohamosan gyengültek. Két levél is tanúsítja mindkettőt. Az egyiket 1957-ben az egyik kiment fiatal magyar testvér írja: „...hallottam, hogy nem tetszik jól aludni és gyomorfájástól is tetszik szenvedni. Kérem szépen ... tessék kicsit egyedül is pihenni és nem éjjel-nappal az elintézetlen ügyekkel foglalkozni ... Én igazán közelről láttam, hogy milyen minőségbeli különbség van kedves Margit testvér munkája között, ha pihen és ha nem. Pihent állapotban korát meghazudtolóan friss ... de fáradtan nem ... Igazán nem az a fontos, hogy nagy halom levelet tessék írni, hanem hogy jó döntések, nehéz helyzetek átlátása, a testvérek és jelöltek nagyobb megértése szülessen kedves Margit Testvérből...”⁵⁷⁷ Ez a levél finoman céloz arra, hogy a főnöknő már nem képes feladatának megfelelni.

Magyarországról, alapító társa határozottabban fogalmaz: „...Leveledből arra következtetek, hogy idegeid nincsenek rendben ... Több levélben megírtam már új címemet, s erre nem reagálsz. Mindezeket átgondolva azt ajánlanám, hogy ... egészen a pihenésre add magadat...” A levélíró határozottan ajánlja, hogy teljesen kapcsolódjon ki, adja át tisztségét másnak.⁵⁷⁸ Ez még várat magára, nem érzékeli saját hanyatlását, sőt, hogy 1961 januárjában értesül Magyarországon maradt húga, Slachta Borbála halálos betegségéről, ismét haza akar jönni. Környezete ellenzi a tervet, tanácsot kér Varga Bélától,⁵⁷⁹ aki a leghatározottabban

Committee on Communist Aggression névvel. Vö.: Committees in the U.S. Congress 1974-1992. II. Szerk. Garrison Nelson. Washington DC 1994.

⁵⁷² SZTTI 11 1192/43. Ebben az iratban olvasható, hogy Msgr. Larraone a Szent Kongregáció magas rangú tisztviselője azt mondta, mikor a tengerentúli fejleményekről értesült: „Ismerem őt (ti. Slachta Margitot). Ami történt, az tragédia.”

⁵⁷³ SZTTI 1100, 1956. III. 23. 8. lp., SZTTI 1204/1a.

⁵⁷⁴ SZTTI 1197/20b.

⁵⁷⁵ Korabeli akasztófahumor, „októberi sajnálatos események” OSE, „novemberi tragikus események: NOTRE. Ti. ez volt az akkori „hivatalos állásfoglalás”.

⁵⁷⁶ SZTTI 1204/6.

⁵⁷⁷ SZTTI 1193/2.

⁵⁷⁸ SZTTI 1193/4.

⁵⁷⁹ Varga Béla, 1903-1996. Rk. pap, Független kisgazdapárti képviselő, háború alatti magatartásáért tiszteletbeli lengyel állampolgár és a francia becsületrend tisztje. Az emigrációs politika egyik vezéralakja.

lebeszéli: „Teljesen megértem, tudom, hogy mit jelent, amikor hozzátartozónk otthon halálos beteg... A világért meg ne kísérelje a hazatérést...”⁵⁸⁰ Húga az évben meghal, nagyon fájdalmasan érinti.

Margit testvér folytonos munkában, másokért végzett munkában örölte fel magát és roncsaiban is segíteni, használni akart. Lezsarolt fizikuma visszahatott szellemi képességeire, ezért sajnos, nem sikerülhetett „...első emigrációs szereplése”. Az AMERIKAI MAGYAR NÉPSZAVA hírül adja, hogy 1962. március 11-én a Yorkville Casino dísztermében szabadságünnepélyt rendez a New Yorki Amerikai Magyar Szövetség. „Másfél évtizedes önkéntes némaság után márciusi ünnepi beszédet mond Slachta Margit volt képviselő. A lap szépen méltatja, elsősorban a nyilas időkben végzett munkáját: „Amikor férfiak is meghunyaszkodtak, az üldözöttek suttogva adták tovább a hírt, hogy Slachta Margit mindenkin segít és valóban csodálatra méltó, hogy hány száz embert mentett meg. Izgalmas, regénybe illő hőstetteiért soha, semmiféle nyilvános elismerésben nem részesült...”⁵⁸¹ A törődött, öreg, 78 éves előadó már nem emlékeztetett az egykori elragadó szónokra. Többet már nem is szerepelt nyilvánosan, sőt egy év múlva az általános főnökségről is lemondott, és mint sortestvér élte további éveit. Hamarosan egészen gyermekké lett. 1969-ben megünnepelték gyémántfogadalmát, az önállósult kerületek díszes lapon köszöntötték, természetesen angolul, a testvérek mind aláírták. A sok angol szöveg között magyart is találunk, a két magyar alapító testvér anyanyelven köszöntötte: „szeretettel és hálával: Mária testvér”, „Mély szeretettel és imával: Friderika testvér”. Ez utóbbi még egy külön köszöntőt is írt: „Hát bizony az élet egy nagy mysterium, mennyivel másként látjuk az életet, eseményeket, mikor már öszült a fej... Sok-sok szeretettel gondolok Reád és a Tieidre, és veled együtt adok hálát, amikor örömd voltam és kérlek, hagyjuk a jó Isten kegyelmére, amikor fájtam és tudd, hogy mély tisztelettel voltunk mindig személyed iránt ... tisztelő mély szeretettel: Friderika testvér.”⁵⁸²

1971-ben meghalt másik húga, dr. Slachta Irén,⁵⁸³ neki még három év adatott. 1973 decemberétől már olyan gyenge volt, hogy már csak segítséggel tudott felkelni és felöltözni, bár a testvérekre támaszkodva még a kápolnába is le tudott menni.

1974. január 4-én hajnalban az ágya mellett a földön találták. „Lecsúsztam” – suttogta. Papot hívtak hozzá, még teljes öntudattal felvette a betegek szentségét és fogadta a pápai áldást. Másnap olyan magasra szökött a láza, hogy az orvos kórházba vitette, de már megállíthatatlan volt a folyamat: agyszélütés és jobboldali tüdőgyulladás. A közösség imádkozva, énekelve vette körül a betegágyat, míg meg nem szűnt lélegezni. Magyarországra pedig megérkezett a híradás: „Nagymamát a jó Isten 1974. január 6-án magához szólította.”⁵⁸⁴

Halála nem maradt társulati magánügy: „...6200 amerikai újságnak küldte meg táviratilag halálhírét az Associated Press hírszolgálati központ. Kevés magyarral történt ez meg idegenben, – írja a KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJA; ily módon olyanok is tudomást szereztek kezdeményezéseiről, áldásos működéséről, akiknek eddig fogalmuk sem lehetett, hogy a magyar emigrációnak ilyen kimagasló alakja talált menedéket az Újvilágban.”⁵⁸⁵ Temetésére összejött a nagy család: Kaliforniából hárman, Kanadából

⁵⁸⁰ SZTTI 1204/17f.

⁵⁸¹ SZTTI 1193/3ab, AMERIKAI MAGYAR NÉPSZAVA, 1962. III. 6. és 8.

⁵⁸² SZTTI 1193/69-70.

⁵⁸³ Dr. Slachta Irén, 1888-1970. A Fordham Egyetem (NY City) tanára, 1937-1946-ig a Budapesti Katolikus Női Szociális Képző igazgatója volt.

⁵⁸⁴ SZTTI 1193/101.

⁵⁸⁵ 1974. II. 3. SZTTI 1198.

tizenötön, képviseltették magukat a Puerto Ricoiak, Kubaiak, az amerikai kerületből a betegek kivételével mindenki ott volt.

9-én Buffalo püspöke 30 pappal együtt mutatta be érte a szentmisét, ezután volt a temetése a Szent Kereszt temetőben. A szentmisén a püspök, a sírnál egy magyar jezsuita atya és egy 56-os emigráns méltatta az elhunyt érdemeit, történelmi munkásságát.⁵⁸⁶

A testvéreket és azokat, akik jól ismerték Margit testvér működését, nagyon mélyen érintette az, hogy január hatodikán, a neki annyira kedves napon és ünnepen, a Keresztény Női Tábor évnyitó seregszemléjének napján szólította őt magához az Úr. Ezen a napon tartott gyűlésen adta meg mindig az évi programot a Női Tábor tagjainak, az ekkor mondott beszédei erősítették meg hallgatóit az evangéliumi elvekben. Az ünnep oldaláról tekintve pedig így fogalmazott egyik tisztelője: „Lelke arany volt, élete tömjén, betegsége mirha, ezért fogadta el az Úr ünnepi ajándéku.”⁵⁸⁷

Slachta Margit életének 90 éve bővelkedik a legújabb kor eseményeiben és változataiban. A „boldog békeidő”-ben születik középosztálybeli családban, jómódban nevelkedik. Tanári diplomát szerez. Megismerkedik a katolikus nőmozgalommal. Tanítás és patronessz munka után belép az alakuló Missziótársulatba, ahol a külső munka irányítója 26 évesen. Első világháború, összeomlás, forradalom, Tanácsköztársaság ... Azonnal feltalálja magát és termelészövetkezeti keretek között tovább élteti a Missziótársulatot. A nőmozgalmi úton tovább lép a politikai jogok felé. 1920-ban, 36 évesen az ország első nőképviseelője, majd mint a Missziótársulat eredeti elgondolásának védője és továbbvivője, felszámolja minden addigi eredményét. Hihetetlen nehézségek között megalapítja a Szociális Testvérek Társaságát, nem sejtve, hogy egy nemzetközi szervezet alapjait rakja le. 1923-tól kezdődik a belső építés, új gárdát kell összekovácsolni, rengeteg akadály után megindul a szép hivatásos munka és máris itt a második világháború, és benne a fajelméleti újpogányság gondolatainak áradása. Teljes mellszélességgel áll szemben és ragad magával másokat mind a szellemi, mind a gyakorlati ellenállásba.

1945 után a történelmi materializmus elvével és gyakorlatával áll szembe alkutlanul. 65 éves korában visszatérési szándékkal megy el, de már nem jöhet vissza. Átér az óceánon, ez a változás már meghaladta fizikai és szellemi alkalmazkodó képességét, úgy látszott, hogy bekövetkezett életének csődje: munkája megsemmisült a vasfüggönyön innen és túl.

Húsz évig az agyérelmeszesedett életét éli. Szegényen és kifosztottan hal meg, mint Krisztus a kereszten. Élete a nagy ellentétek, a sikerek és sikertelenségek sorozata. A siker nem kábította el, a sikertelenség nem verte le. Mi tartotta meg? Az alapeszmény, amit mindig, minden körülmények között hirdetett, mondott, cselekedett, alkalmazott: a természetessé vált természetfölöttiség. Ezért nem mondható kudarcnak Slachta Margit élete. „A kegyelem egyik nagy csodája, hogy minden más értelmet és értéket nyer itt a földön, mint amit az természetes szempontból jelentene.”⁵⁸⁸ „Hitünk ... meglátja az élet és történelem láthatatlan irányítóját és észreveszi annak terveit ... Akkor látjuk, hogy ami kívülről megszegyenülés, az belülről mérhetetlen dicsőség az örökkévalóság fényében. Ez az igazak vigasztalása: „midőn magadat elenyészettnek véled, föltámadsz mint a hajnali csillag.” (Jób, 11:17)⁵⁸⁹

⁵⁸⁶ SZTTI 1193/101.

⁵⁸⁷ Dr. Kis György részvétlevele.

⁵⁸⁸ A Megszentelő Szeretet Küldetésében, Kézirat, Kolozsvár, 1944. 42. lp.

⁵⁸⁹ Horváth Sándor OP Emlékkönyv. Örök Eszmék Aquinói Szent Tamásnál. (Szerk.: Dabóczi Mária-Fila Béla-Fila Lajos) Bp. 1985. 293. lp.

XI. Slachta Margit, az ember

Erre a fejezetre talán nincs is szükség, hiszen az olvasó már eddig is bőven talált anyagot arra, hogy véleményét megalkossa. De talán nem árt, ha mégis hozzáteszünk valamit az eddig olvasottakhoz. Talán sikerül néhány vonást még jellegzetesebbé, néhány színt elevebbé tenni. Mikszáth Kálmán azt mondja valahol, hogy ha süt a nap, gyufagyújtogatással nem növelhetjük a fényt. Viszont igaz, hogy megfelelő sötétített eszközzel belenézhetünk a napba és jobban megismerhetjük szerkezetét.

Egyéniségét vizsgálva látjuk, hogy Slachta Margitban teljesen tökéletesen eggyé lett a vallásos és a közéleti ember. Szétválaszthatatlan vegyület ez. Közéleti megnyilatkozásaiban a tízparancsolattal érvel, viszont ha lelki tanítást ad a testvéreknek, akkor a hazai vagy nemzetközi politikából, vagy a természettudományokból veszi a hasonlatát. 1947-ben egyszer kifejezte neheztelését, hogy a testvérek nem eléggé foglalkoznak a kapott lelki anyaggal, akkor, amikor „tudom milyen nyugtalan nehéz időknek nézünk elébe, a lelki tűzvonalon mennyire helyt kell állnunk. A mostani történések mindinkább megközelítik a hazai, 1918. évi állapotot, midőn a többségi párt vezetőségében hiányzott a hivatás tudata, a felavatottságnak kegyelme, világossága és ereje...” s akiből ez hiányzik, az nem tudja hivatását teljesíteni, az embereket az Úristen felé vezetni.⁵⁹⁰ 1941-ben a körösmezei deportálás idején ezt írja Horthynénak: „Én az ügyet a jog, igazság és kereszténység szempontjából bátorkodtam Főméltóságod elé terjeszteni...”⁵⁹¹ 1945 után az Országházban így beszél: „...forduljunk az isteni segítséghez, az égi erőkhöz. Mert az emberi erő minket meg nem menthet, csak a magunk embersége nem védelem gyarló énünk önzésével ... szemben.”⁵⁹² Ezért mondják képviselőtársai, – még a jóindulatúak is, hogy „naivak” a megnyilatkozásai. Kovács K. Zoltán szinte mosolyogva emlékszik arra, hogy 1948. június 16-án, mikor Slachta Margit az iskolák államosítása ellen elmondta nagy mentelmivel végződő beszédét: „azt gondolta, hogy a kommunistákat meg fogja győzni”⁵⁹³ Slachta Margit meggyőződése az volt, hogy: „A keresztény politika a lélekben kezdődik, a magánéletben folytatódik és az államéletben csak betetőzést nyer.”⁵⁹⁴ Ezt a lelkében élő meggyőződést juttatta érvényre minden esetben. Naivsága a próféták naivsága, akik mikor Izraelnek két nagy hatalom (Egyiptom és Babilónia) közti párharcban kellett okosan politizálni, akkor azt hirdették: térjete vissza az Úrhoz és ő majd megkönyörül rajtatok. Ez a naivság ugyanakkor realitásra épül. Pontosan látja a helyzeteket és körülményeket. 1944-ben svéd és vatikáni védelem alá helyezi a házat, ahol védettjei vannak, de az igazi segítséget az Úristentől várja. Számára Isten az egyetlen igazi valóság. „Az Úristen művei sohasem tévesztenek célt. Ő ugyan meghagyja az embernek egyszer odaadott szabad akaratát, mellyel látszólag bele is ronthat terveibe, de a végső kibontakozásnál az ő fölséges gondolatai valósulnak, bármily kitérések, megszakítások, sőt derékba törések jelzik is útirányát. Végleg nem győzhet senki ellene, csak Vele.”⁵⁹⁵

Azt sem felejtí el, hogy itt a földön az anyag hordozza a szellemet. Ugyanakkor nem rabja az anyagiaknak. Az Anyaház és a Szentlélek templom építéséhez gyűjtési engedélyt kap.

⁵⁹⁰ Aki nem foglalkozik a kapott evangéliumi anyaggal, az a felszínen marad és nem fog szilárdan elvi alapokon állni. VI. 6-i tanítás, 2. lp.

⁵⁹¹ SZTTI 1132.

⁵⁹² Nemzetgyűlési Napló, 1946. VIII. 23.

⁵⁹³ A „Credo” portréfilmbe.

⁵⁹⁴ MAGYAR NŐ, 1919. XII. 30.

⁵⁹⁵ A LÉLEK SZAVA, 1940/5, címlap.

Azonnal felajánlja a gyűjtött összeg 20%-át már épülő szegény templomoknak.⁵⁹⁶ Viszont elve, hogy csak olyan kedvezményt fogad el, ami mindenkinek jár. 1926-27-ben egyik magas rangú jó barátja elintézi, hogy rendkívüli adókedvezményt kapjon a Társaság – Slachta Margit ezt nem fogadja el és befizeteti a teljes adót. A két háború között Budapestnek saját vámterülete volt. A pályaudvarokon és a városba vezető utakon megvámoltak bizonyos árukat. A fővárost körülvevő falvak őstermelői csak vám lefizetése után hozhattak be élelmiszert eladásra. Különösen erős volt az ellenőrzés a második világháború alatt. Egyik testvérnek ekkor sikerült a vám megkerülésével nagy mennyiségű vámköteles élelmiszerféleséget behozni. A közösségben eldicsekedett sikerével. Margit testvér meghallotta, és arra kötelezte, hogy azonnal vigye vissza, vámoltassa el és fizesse meg az illetéket.

Realitás-érzékéhez tartozik *demokratikus* magatartása. A II. Vatikáni zsinat előtt a zárdákban ruházatban és megszólításban érzékelhető különbség volt a tanult és nem-tanult nővérek között. A szociális testvéreknél mindenki egyforma ruhát hordott és mindenkit egyforma megszólítás illetett. Dr. Kis György⁵⁹⁷ egyszer elmondta, hogy mikor megismerkedett Margit testvérrel, néhányszor „megpróbálta elsütni a nagyon tisztelendő általános főnöknő”-t, mindannyiszor azonnal megkapta a választ: „csak Margit testvér”.

Szólni kell *legitimizmusáról* is, amit a közhiedelem politikai állásfoglalásnak vél. Csak igen kis részben az. – Emlékszünk, 1918 októberében a MAGYAR NŐ (szerk.: Slachta M.) egyértelműen kiállt a Nemzeti Tanács mellett és IV. Károly király lemondása után meleg szavakkal búcsúztatta a királyi párt, mert „aki nem tud úgy a történelem fejlődésének új csarnokába lépni, hogy kegyelettel zárja be a réginek kapuit, az máris árulója az új eszmének.” Sajnos az 1918-as októberi forradalom az 1919-es Tanácsköztársaságot eredményezte. A megcsonkított, kifosztott, szellemileg forrongó országban egyre hangosabbak lettek a Horthy pártiak, akkor legitimistának lenni egyenlő volt a Horthy-ellenességgel. Slachta Margit a Szent István-i állameszmény elkötelezettje – ezt ma európaiságnak mondjuk – és ezt nemcsak 1920-22 között hangoztatta a parlamentben, hanem 1927-44 közötti megnyilatkozásaiban és 1945 után is. A vele rokonszenvezők, nemegyszer a szociális testvérek is, tévesen ezt „királypártiságnak” mondták, holott ő nemegyszer egyértelműen kifejezte: „...nem a királykérdésről, hanem a királysági alkotmányformáról van szó... első szent királyunktól átvett nagy szellemi örökségről...”⁵⁹⁸ Ez a nagy *szellemi örökség* volt Slachta Margit legitimizmusa, vagyis az: „ha a nép és a főhatalom hordozói is tudják és vallják, hogy felelősséggel viselik a hatalmat és hogy ezzel a felelősséggel az Úristennek tartoznak.”⁵⁹⁹

Nagy és kedves feladatának érezte a *nőkérdést*. Teljesen átértette Farkas Edith álláspontját: „A Szociális Missziótársulat a Nőmozgalom haladását keresztény etikai alapon akarja biztosítani,”⁶⁰⁰ és: „...dolgozzunk erősen a közvélemény kialakításán, a nő állampolgári nevelésén... Tájékoztassuk a katolikus nővilágot, hogy mi igenis kézbe vesszük a nőkérdés problémáját, hogy jogos érdekei nálunk védelmet és felkarolást találnak... a magyar állampolgárnő politikai érvényesülése érdekében követünk el mindent, hogy az egyes nő egyéni értéke s ezáltal az egész nőmozgalom is etikailag és gazdaságilag gyarapodjék.”⁶⁰¹

⁵⁹⁶ A LÉLEK SZAVA, 1940/1, 9. lp., 1941/11, címlap.

⁵⁹⁷ Dr. Kis György, plébános, a keresztény-zsidó párbeszéd egyik úttörője hazánkban.

⁵⁹⁸ A LÉLEK SZAVA, 1946. I. 20.

⁵⁹⁹ Nemzetgyűlési Napló, 1946. I. 31.

⁶⁰⁰ KERESZTÉNY NŐ, 1915/5.

⁶⁰¹ KERESZTÉNY NŐ, 1917/7, 5-7. lp.

A századforduló liberális – és korunk „egyenjogúságot” követelő nőmozgalmaival szemben – Slachta Margit sohasem a jogokat emlegette, hanem a nő sajátos értékeit hangoztatta. Ezeket a sajátos értékeket – amint erről tanúságot is tett – saját hivatása felismeréséből és ennek a hivatásnak a mélységeit megjárva értette meg. A nő hivatása, hogy méltó társa legyen a férfinak, mert érdekük azonos. Úgy látja, hogy a földön önmagában minden erő egyoldalú és ha elszigetelődik, saját egyoldalúságán bukik meg. Ez ellen egy módon lehet védekezni: ha felismerve másra utaltságunkat, megkeressük a kiegészítőnket. A két nem gondolkodásmódja különböző. A férfi minden vonatkozásba beleviszi saját szellemiségét, a nő szintén. Csak a kettő együtt egész. A férfi gondolatmenete elvont. A nő az elvontságon túl látja azokat is, akikre ezek az elvontságok jó vagy rossz hatással vannak. Ezért beszélt az Országházban a nő gazdasági ereje védelméről. Hiszen a kenyérkereső nő háromszoros, négyszeres terhet visel. Ennek a többszörös teherviselésnek eredménye a nagy csecsemőhalandóság és a férfiak korai halála, mert édesanyjuk annak idején nem tudott elég életerőt átadni a kis magzatnak és megfelelő gondozást adni a csecsemőnek és a gyermeknek. Mert a nő kapja meg a földön a legnagyobbat: életet adhat, embert adhat a hazának és az emberiségnek.⁶⁰²

„Egy nemzet csak akkor hal meg, ha erkölcsiségében omlott össze. Amikor erkölcsét védi a nő: a nemzet életéért harcol... a nemzet fönmaradása vagy elpusztítása az asszonyok kezében van... Milyen kár, hogy a nők olyan kevéssé tudatosítják ezt a fölséges és nemzeteket fenntartó hivatásukat.”⁶⁰³

A nőket erre a hivatásra fel kell készíteni. Ezért dolgozott a Szociális Testvérek Társasága a különböző nőmozgalmakban, és ezért alapította meg Slachta Margit 1918 novemberében a Keresztény Női Tábor.

Ha megszólaltatjuk a testvéreket, még több színű jellemzést kapunk. A SZTTI-ban sok ilyen emléket találunk, a legtöbb az illegalitás éveiben keletkezett, tehát „virágnyelven” íródtak: „néni”, „mama”, stb. természetesen keltezés nélkül, sőt sokszor az eseményt is csak körülírva: „Amikor néném külföldön volt...” „Egyszer beküldött egy csillagos házba” stb.

Alapmagatartásának az emberszeretetet jelölték meg az emlékezők. Egyik testvéren egy szakadt mellény volt. Margit testvér észrevette, levette róla és megvarrta, úgy adta vissza. Másiknak megérintette télikabátját és úgy ítélte, hogy nem elég meleg, azonnal adott neki valami kabát alatt viselhető jó meleg kötött holmit. A Társaságban szokás volt időnként „családi napot” rendezni, amikor a testvérek és jelöltek családtagjai eljöhetnek, a fiatalok egy kis műsort adtak, és utána agapé volt, tea, egyszerű harapnivalóval. Egy ilyen családnapon, amikor a vendégek már az asztalnál ültek, köztük járkált Margit testvér is, és meghallotta, mikor az egyik vendég kedélyesen azt mondta, hogy a teához citrom helyett egy kis rumot is adhatnának. Azonnal elment és hozta a rumot, – az így megtisztelt vendég éveikig emlegette, hogy ki izesítette meg a teáját. Bár főnöknő volt, de lehetőleg nem fogadott el személyes szolgálatot. Ha későn jött haza, a konyhás testvér a sütőbe készítette a vacsoráját, kivette, elfogyasztotta, elmosogatott, minden edényt a helyére tett és azután tért pihenőre. Egyik fiatal testvér 1948-ban szintén későn jött haza, és az ebédlőben még világosság volt. Margit testvér ült ott néhány előljáró testvérral. A fiatal köszönt és indult a kis asztalhoz, de Margit testvér megkérdezte: Vacsorázol testvérekem? Igenlő válaszára így folytatta: Gyere, ülj ide az én helyemre, én már végeztem. És ő szolgált fel a vacsorát a fiatal testvéreknek.

A testvérek egészségére nagy gondot fordított. Kötelező volt a napi torna és lemosakodás. Nyáron, ha mód volt rá, kibérelte az uszodát csak a testvéreknek, első ilyen alkalommal ki-ki átöltözött kabinjában fürdőruhára, de senki sem mert előjönni. Margit testvér ezt látva, maga

⁶⁰² Slachta Margit 1920-22 közötti parlamenti beszédeiből.

⁶⁰³ SZTTI 453.

jött ki elsőnek fürdőruhában – erre már a testvérek is kimerészkedtek. Utána megróttta a közösséget: testünk a jó Isten teremtménye, azt nem szabad szégyellni. Másik uszodai élményről egy magas testvér számolt be: ketten voltak ott Margit testvérrel, aki tudvalevőleg középtermetű volt, és úszóversenyt javasolt társának. A magas testvér húzódozott, mert egyértelmű volt, hogy ő fog győzni. Margit testvér megértette a vonakodás okát és azt mondta: Azt hiszed nem tudom elviselni, ha vesztek?⁶⁰⁴ Voltak-e hiányai? Minden bizonynal, hiszen anélkül senki sincs. Mint már olvastuk, tudta magáról, hogy önfejű. Bizonyos mértékben erején és lehetőségein felül akarta elgondolásait megvalósítani. Ezt talán úgy lehetne érzékeltetni, hogy ha kapott egy almamagot, környezete azt mérlegelte, hogy hány évbe telik majd, míg abból valami lesz, ő viszont már a teljes pompájában kibontakozott gyümölcsfát látta és ennek megfelelően tervezgetett. Munkatársait – elsősorban a társulatiakat – nem választotta, hanem elfogadta. Legtöbbjük pontosan, lelkesen végrehajtotta azt, amire utasítást kapott. Vele kongeniális talán csak kettő volt a vezető testvérek között, mindkettő távol tőle: Ikrih Augusztia testvér, az erdélyi kerület alapítója és főnöknője – nélkülözhetetlen volt az új államalakulatban éppen csak meggyökerezett csíránál. A másik a kaliforniai kerület megalapítója, a Társaságot az Egyesült Államokban letelepítő és ott amerikai belépőkkel felvirágoztató Horváth Friderika testvér, akit szintén nem nélkülözhetett Kalifornia. Ez a kettő értette, magáévá tette, sajátos körülményeik között továbbfejlesztette Slachta Margit eszméit. A többi nagyon jó, lelkes, törekvő, de mind rá támaszkodott, ezért volt neki lehetetlen egyértelműen dönteni a két hivatás: a társulati és a közéleti között. Élete végéig hordozta ezt a kettős terhet, amiből egy is elég egy embernek.

Önmagáról alkotott képéről keveset tudunk, csak néhány ilyen megnyilatkozása maradt meg. 1926-ban egyedül tartott lelkigyakorlatot. Erről írja bizalmasának: „A csendben szentelhettem időt magamnak... fájó rálátás volt saját magamra és életemre... úgyis olyan nehéz magamnak magamat elviselnem... igazán szívből akarnék jobb lenni, de nem sikerül és mélyen fáj nekem az a tudat, hogy az én hibáim és hiányaim... lelkileg terhelnek Téged, mint ahogy a testvérek hibái és hiányai engem...”⁶⁰⁵ Hasonlóan nyilatkozott egy fiatal testvérnek, aki látta, hogy egy kis bogárkát igyekezett biztonságba helyezni és megkérdezte, miért teszi? „Sokszor, amikor elszomorodom a nyomorúságaim felett, arra gondolok, hogy talán az Úristen is irgalmas lesz hozzám, aminthogy én is irgalmas vagyok ezekhez a kis férgesekkéhez.”⁶⁰⁶ Ezek után nem meglepő, hogy fogadalomkor választott jelmondata csak ennyi: „Jézusom irgalom.” Az itt megjelenő én-kép tökéletesen megfelel E. Fromm által meghatározott érett embernek, „aki nem akar magának többet, mint amennyiért megdolgozott, aki felhagyott ...nárcisztikus ábrándjaival, aki alázatra tett szert belső erő alapján, amely a valóban produktív tevékenység egyetlen forrása.”⁶⁰⁷

Ezért volt bátorsága kiállni, szólni, tenni kilátástalan helyzetekben Isten és az embertestvérek ügyéért. Önmagától nem várt semmit, de biztos volt abban, hogy Istennel túljut minden akadályon.⁶⁰⁸

⁶⁰⁴ Ld.: Függelék, 647. jegyzet.

⁶⁰⁵ 1157/59.

⁶⁰⁶ 1158/3.

⁶⁰⁷ Fromm, Erich: A szeretet művészete. H. é. n. 45. lp. Angol eredetiből ford.: Várady Szabolcs.

⁶⁰⁸ Vö.: pl. 17/18. Zsoltár, 30. „Áttörök veled ellenséges hadakat, Istennel áthágok falakat.” (Sík Sándor ford.)

XII. Tévedések és torzítások

Talán az eddigiekből is kitűnt már, hogy Slachta Margit közéleti működését három egymástól jól elválasztható részre lehet osztani. Az első 1918-1922-ig, a második 1927-1944-ig, a harmadik 1945-1949-ig tart. A róla szóló megnyilatkozásokban – pro és kontra egyaránt – két alapvető tévedés ismétlődik: a) németes formában írják a nevét (sch-val), b) és állítják, hogy „a Missziótársulat főnöknője, illetve főnökasszonya.” Sohasem volt főnöknő a Missziótársulatban, ott más tisztséget viselt, de az volt a Szociális Testvérek Társaságában, és ezt a kettőt tévesztik össze. Talán ide tartozik megemlíteni, hogy a Szociális Missziótársulat hivatalos közleményeiben téves adattal minősíti Slachta Margit és társai elküldését: „1923-ban adja az Alapító Főnöknő ... Szt. Ignác konstitúciói alapján készült Szabályzatát. Ugyanekkor jár le ... Slachta Margit nővér mandátuma, melynek újabb vállalását az Alapító Főnöknő nem engedélyezi, ezért ... több társával a Társaságot elhagyja.”⁶⁰⁹ Margit mandátuma 1922. febr. 16-án járt le, az új országgyűlési választások 1922 nyarán voltak, tehát az esemény 1923-ban nem a mandátum miatt történt, mert 1923-ban nem írnak ki új választást. Ami az újraindulási engedély megtagadását illeti, olvasható a jelzett fejezetben, hogy Margit testvér jogosnak találja, hogy vele az engedelmességi fogadalma értelmében a Főnöknő Anya rendelkezzen. Ami pedig „a Társulat elhagyását” illeti, világos, hogy a nővéreket elküldték, nem ők hagyták el a Társulatot. Elküldték pedig azért, mert nem tartották a Missziótársulat eredeti szellemével összeegyeztethetőnek ezt az új szabályzatot, amit 1932-ben maga a Főnöknő Anya módosított vissza az eredetihez.⁶¹⁰

A torzításokban élen jár a NŐMUNKÁS, az akkori baloldali sajtó nőmozgalmi lapja. Slachta Margitnak tulajdonítja a „botbüntetés és a numerus clausus” propagálását, sőt „törvénybe iktatása körüli felejtetetlen érdemeit.”⁶¹¹ Mint tudjuk a képviselő 1920. aug. 11-én 6 hét szabadságot kért a Nemzetgyűléstől, csak októberben jött haza. Az említett két törvényt 1920.IX. 2-3. és 16-21-én tárgyalták, 22-én fogadták el. A botbüntetés megszavazóit a NEMZETGYŰLÉSI NAPLÓ alapján a Függelékben (223. lp.) mutatjuk be. A NŐMUNKÁS bátran rágalmoz: „haldokló nőnek és a szülőanyának is nyugodt lélekkel kimérte volna a botbüntetést.”⁶¹² Sőt: „...szerencsétlen didergő háziurak küldöttségét vezette szeretett képviselőnk a laktörvény felémelésé érdekében”. Erről, a Budapesti Háztulajdonosok Szövetsége nagygyűléséről – akik valóban emelni akarták a laktörvényt – részletesen beszámol a NEMZETI ÚJSÁG ezzel a főcímmel: „Slachta Margitot lehurrogták... Hatalmas felháborodás morajlott végig a termen, amikor Schlachta (!) Margit lépett a szószékre és azt tanácsolta, hogy a háziurak legyenek türelemmel (ti. a laktörvény felémelését illetően) míg a viszonyok javulnak. – Nem várunk egy percet se! Elég volt! – kiáltották Schlachta (!) felé, aki alig tudta befejezni a folytonos közbekiáltás miatt a beszédét.”⁶¹³ A Szociáldemokrata NŐMUNKÁS rágalmozait az újjászerveződő kommunisták is – Magyarországi Szocialista Munkáspárt fedőnév alatt – átvették, egyik 1926-ból való röplapjuk az 1920 utáni kormány működését bírálva írja, hogy az ígéretekből csak „Schlachta (!) Margit botbüntetési

⁶⁰⁹ A 20 éves Szociális Missziótársulat. 1908-1928. Rövid ismertetés. Összeáll. és kiad.: az Irodalmi Bizottság. Bp. 1928. 16. lp.

⁶¹⁰ SZTTI 1217. Slachta Margit levele Mészáros János dr. érseki helytartóhoz: A Missziótársulattól „1932-ben sokan mentek el a bencés szellem miatt.”

⁶¹¹ SZTTI 1176. NŐMUNKÁS, 1921. XI. 15.

⁶¹² NŐMUNKÁS, 1922. III. 1. Ez utóbbi felelőtlen kijelentés tovább gyűrűzött. Szerző édesanyja 1941-ben azt mondta, hogy Slachta Margit azt akarta, hogy „a munkások törvényen kívül legyenek.”

⁶¹³ SZTTI 1176/4. NŐMUNKÁS 1922. III. 1., SZTTI 753/12.

törvényjavaslata ... valósult meg.”⁶¹⁴ Ezért hangzik fel 1945-től kezdve állandóan a botbüntetés a képviselő ellenfelei és a félrevezetett emberek ajkán, és jelenik meg a legvadabb formában a tárgyilagos riportjairól és kiváló humoráról ismert író Kubáról szóló útleírásában. – A Szociális Testvérek Társasága többek között ott az El Cobre-i kegyhelyen is dolgozik. A magyar vendégeket bemutatják az ottani bennszülött testvéreknek, akik örvendezve köszöntik alapítójuk honfitársát. Az írónak eszébe jut: „... az 1945-46-os LUDAS MATYI, SZABAD SZÁJ, PESTI IZÉ⁶¹⁵ viccei, mindnek kedvenc céltáblája közé tartozott Slachta Margit, ez a szélsőségesen reakciós, bigott képviselő, aki még a felszabadulás után is törvényjavaslatot akart beterjeszteni a botbüntetés újbóli bevezetéséről.”⁶¹⁶

Szomorú, hogy ebben az esetben az író nem gondolt arra, hogy utánanézzon a tényeknek, és közzétette ezt a képtelen állítást. Bár nagyon sok tiltakozó levelet kapott a cikk megjelenése után, nem tudunk arról, hogy helyreigazító nyilatkozatot írt volna. A NŐK LAPJA neves munkatársa, aki Jeruzsálemben az Igazak Kertjében meglepve olvassa Slachta Margit nevét, akiről „hajdan annyi rosszat olvastam az újságban, hogy zavarba jövök: mintha emberségére méltatlanul borítottunk volna fátylat.”⁶¹⁷ Félelmetesen rosszakaratú egy másik író, akit 1944-ben maga Margit testvér keresett fel, és felajánlotta, hogy befogadja mentésre szoruló hozzátartozóját, könyvében mégis ezeket írja: „Emlékszik még valaki a híres »szürke nővér« nevére?” Ezután következik a tárgyi tévedésektől hemzsegő leírás: „Prohászka Ottokár által alapított Szociális Missziótársulat főnöknője volt. A kommun bukása után jelentős politika személyiség lett, országgyűlési (!) képviselő, a keresztény kurzus egyik habzó szájú szónoka. Azzal tette magát gyűlöletessé, hogy amikor a parlament a botbüntetés újra bevezetésének szégyenletes törvényjavaslatát tárgyalta, felszólalását így kezdte: »Még terhes anyákon is végre kell hajtani a botbüntetést, ha megérdemlik!«” Az író megkoronázza légből kapott értesüléseit, nem fogadta el Margit testvér ajánlatát, és jól tette, mert: „... egy gyilkos banda megrohanta a »szürke nővérek« rendházát és az ott rejtőzködőket lemészárolta.”⁶¹⁸

A „botbüntetés” illetően tárgyalására az a jellemző, hogy az emlegetők nem tudják, hogy mikor, miért, ki ellen is irányult ez, illetve, hogy nem egy, de két botbüntetés törvény volt, és a kettő közül melyikhez volt köze a képviselőnek. Ismételjük meg: 1920. XV. tc. az árdrágító visszaélésekről. Ezzel egyetértett Slachta Margit is. (Az árdrágítók ellen 1945-től – halálbüntetést: „Halál a feketézőkre” – kívánt a kommunista párt!) Az igazi bot-törvény (deres törvény): 1920. XXVI. tc., ennek sem a tárgyalásánál, sem a megszavazásán nem vett részt a képviselő, hiszen nem is volt akkor Magyarországon.

Tévedés az a hiedelem is, amit egyaránt hangoztatnak jó- és rosszindulatú bírálók, hogy Slachta Margit az egész Horthy-korszak alatt képviselő volt. *Csak 1920-22 között volt az!* Ezt hangsúlyozni kell, mert csak így látjuk a maga valóságában azt a hősiességet, amit a Parlamenten kívül viselt az újpogány korszak ellen. Itt kell megemlékeznünk arról is, hogy Slachta Margit *Horthy csendes, ám nyílt ellenzéke volt*, amióta az Budaörsnél lövett Károly királyra.⁶¹⁹ Csak 1941-ben, a Körösmezei szörnyűségek idején kért kihallgatást az üldözöttek érdekében, később ezt többször is megtette, mint maga vallott róla: „... bár mindenkor szakadék volt Horthy kormányzó irányzata és a mi (azaz a Keresztény Női Tábor)

⁶¹⁴ SZTTI 1176/5.

⁶¹⁵ Korabeli vicclapok, bár a SZABAD SZÁJ sohasem gúnyolta Slachta Margitot.

⁶¹⁶ Moldova György: Csillag és kereszt. = ÚJ TÜKÖR, 1977. szeptember 16. 11. lp.

⁶¹⁷ Földes Anna: Az Emlékezés Hegyén. = NŐK LAPJA, 1989. V. 13. 4. lp. Szerző a cikk megjelenése után levelet írt Földes Annának, megkérdezte, akar-e segíteni abban, hogy végre az igazat ismerjék meg az emberek Slachta Margitról? Választ nem kapott.

⁶¹⁸ Gáspár Margit: Láthatatlan királyság. Egy szerelem története. Bp. 1985. 456. lp. Az írónőről az IGAZSÁG ezt írja 1956. november 2-án: „... Rákosi hívó igazgató.”

⁶¹⁹ IV. Károly király második visszatérési kísérlete, 1921. október.

irányzatunk közt... de ahányszor a zsidók ellen elkövetett atrocitások miatt a kormányzónétól⁶²⁰ kihallgatást kértem, ő ezt minden lehető és lehetetlen körülmények között haladéktalanul megadta.”⁶²¹

Ide tartozik a „köztársaság ellenes” parlamenti felszólalása, mikor befejezésül ezt mondta: „Egy ezeréves megszentelt múlttól szakítjuk el az országot. A jövő felelőssé fog tenni minket elhatározásunkért...”⁶²²

Slachta Margit négy főbűnét szokás állandóan emlegetni, ebből kettőről, a botbüntetésről és az „egyetlen köztársaság ellenesről ebben a fejezetben is bőven szóltunk, a „szomszédnépek megbántásáról és az iskolák államosításáról” részletesen tárgyaltunk a maguk helyén, itt csak a teljesség kedvéért említjük. A következőkben az általunk ismert és vele kapcsolatos fontosabb kiadványok tévedéseit vesszük sorra és igazítjuk ki.

A Slachta Margit elleni rágalomhadjáratnak érdekes következménye, hogy Lévai Jenő, „a vészkorszak szakértője” egyik könyvében sem – még a franciául és Franciaországban kiadottban sem – meri említeni Slachta Margitot, csak Salkaházi Sára szociális testvérről emlékezik meg, aki a Bokréta utcai Munkásnő-otthonban rejtegetett üldözötteket, és akit a nyilasok ezért munkatársával Bernovits Vilmával és négy menekítettjével a Dunába lőttek. Lévai Jenő könyveiben a Munkásnő-otthont a Szociális testvérek otthonának teszi meg.⁶²³ A HISTÓRIA ÉVKÖNYV már beszél Slachta Margitról, sajnos sok téves adattal. Sch-val írja a nevét, Salkaházi Sára testvért és Bernovits Vilma hitoktatót (akit testvérnek tesz meg) a Thököly úti Anyaházba helyezi, akiket onnan vittek volna el. Margit testvérről csak zárójelben ennyit ír: („Egyébként maga Schlachta (!) is nagy bátorságról tett tanúságot ezekben az emberpróbáló időkben”)⁶²⁴ Az ÉVKÖNYV 54. oldalán egy kis lexikon található a mentésben részt vett egyháziakról. Itt is szó van Slachta Margitról, ismét sok tévedéssel: halálának napja nem december, hanem január 6. A KERESZTÉNY NŐ-t 1915-1918 januárjáig, a MAGYAR NŐ-t 1918. februártól 1920-ig szerkesztette és nem 1944-ig, mint a cikk állítja. A Katolikus Női Szociális Képzőt nem 1934-ben, hanem 1937-ben alapította. Bár az ÉVKÖNYV 47. lapján láthatjuk a „Betiltott antifasiszta és németellenes lapok gyűjteményét, köztük A LÉLEK SZAVÁ-t, amelyen még így is olvasható, hogy szerkeszti Slachta Margit, ez a kis szócikkből hiányzik. Ezt a lapot 1934-től 1944-ben történt betiltásáig szerkesztette.

A HISTÓRIA 1988/2-3 számában megjelent: Közöny, szeretetlenség, gyűlölet?... c. cikkben is sok helyesbíteni való található; 1. Ez a tanulmány nem a Ránki vezette kutatások eredményét közli, kizárólag a Szociális Testvérek Társasága Irattárából tanulmányozott dokumentumok alapján készült, abban semmiféle más kutatásból származó eredmény nem található. 2. A tanulmány szerzője állítja, hogy a szlovákiai zsidók képviselői kérték Slachta Margit közbenjárását, de állítását nem dokumentálja. 3. Slachta Margit 1942-es hazatérte után minden lehetséges módon próbált a szerencsétleneken segíteni. Elsősorban gr. Zichy Gyula kalocsai érsekhez fordult 1942. ápr. 27-én, de az érsek akkor már súlyos beteg volt, egy hónap múlva, május 26-án volt a temetése,⁶²⁵ így ő már érdemben válaszolni sem tudott. Ebben a levélben említi meg Slachta Margit a szlovák pap-politikusokat, köztük a főpolgármestert Kovács Bélát (Belót). A tanulmány írója nem oldotta fel a zárójeles kifejezést, a magyar származású elszlovákosodott politikus ebben a formában írja magyar

⁶²⁰ Értsd: a Kormányzóné közvetítésével.

⁶²¹ SZTTI 1213/2, Slachta Margit parlamenti beszéde 1947. VI. 16-án.

⁶²² SZTTI 1213/1, Slachta Margit parlamenti beszéde 1946. I. 31.

⁶²³ Lévai, Jenő: L'Église ne s'est pas tue. Le dossier Hongrois 1940-1945. Paris, Seuil, 1966. 137. lp.

⁶²⁴ Az 1944. év Históriaja. Szerk.: Glatz Ferenc. HISTÓRIA ÉVKÖNYV, 1984., h. é. n. 52. lp.

⁶²⁵ Gergely Jenő: A püspöki kar tanácskozásai. A m. kat. püspökök konferenciáinak jegyzőkönyveiből, 1919-1944. Bp., 1984. 270., 298. lp.

keresztnevét. 4. Pontatlan a tanulmány írójának az 1942. április 29-i levéllel kapcsolatos megjegyzése. Az ui. nem szólhatott a családi püspöknek, mert egyszerűen fizikai lehetetlenség, hogy a Budapesten április 29-én írt levélre Szegedről már április 30-án válasz íródjon. Margit testvér bizonyára több püspöknek írt ez ügyben, de csak Glattfelder Gyula válasza található Irattárunkban. A tanulmány szerzője téved, egy püspök magánlevele, nem „egyházi állásfoglalás”. Nem cáfoljuk itt Margit testvér római útjáról írt sorait, mert azt a maga helyén részletesen kifejtettük. Helyesbítésre szorul még a 2. sz. lábjegyzet, amely a Szociális Testvérek Társaságával foglalkozik. A tanulmány írója a Társaság működési idejét „1923-1947” teszi, mikor köztudomású, hogy a magyarországi szerzetesek, köztük a Társaság működési engedélyét 1950 júniusában vonták meg. Továbbá a Társaságnak sem „elnöke”, sem „egyházi elnöke” sem Mikes, sem más püspök személyében nem volt, Slachta Margit a Társaságnak általános főnöknője volt és nem elnöke.

Rendkívül jóindulatú, de döbbenetesen tájékozatlan a következő közlemény: „XIV. Thököly u. 69. A Szociális Testvérek Társaságának Anyaháza. Itt és más helyeken a r. kath. szellemű életmódjában az oktató apácarendekhez hasonló Társaság leányotthonokat (!) tartott fenn. Slachta Margit ... alapította, az ő vezetése alatt az üldözött zsidók ezreinek adott menedéket a város különböző pontján lévő házaiban... a Matróz csárda közelében a Dunaparton: 1944. december 27-én a nyilasok agyonlőtték a Szociális Testvérek/Katolikus Dolgozó Leányok Szövetsége közeli leányotthonában (IX., Bokréta u. 3.) elbújtatott zsidó nők egy csoportját s velük együtt az otthon vezetőjét Salkaházi (Schalkházi) Sárát (1899-1944) és egyik hitoktató tanárnőjét Bernovits Vilmát. A falon emléktábla (1989); a felirat szövege, sajnos, éppen a nővérek szerepét meghagyja az általánosság homályában.”⁶²⁶

Vegyük sorra: A Szociális Testvérek Társasága egyáltalán nem élt az oktató apácákhoz hasonlóan, és nem tartott fenn leányotthonokat az Anyaházban. A testvérek nem oktattak, hanem szociális-karitatív munkát végeztek. Dolgozó Leány Otthonokat a vezetésük alatt álló Katolikus Dolgozó Leányok és Nők Országos Szövetsége tartott fenn, Budapesten, 11-et. A Társaságnak nem voltak „háza a város különböző pontján”, de a testvérek, akik a város különböző pontján lévő szociális-karitatív intézményekben dolgoztak és laktak, minden ilyen kis helyen is menedéket adtak az üldözötteknek. A Bokréta u. 3. nem kis hely, hanem kétemeletes épület volt, ezt a házat Salkaházi Sára szociális testvér vezette – tulajdonos a Katolikus Dolgozó Leányok és Nők Országos Szövetsége volt, Sára testvér eredeti neve: Schalkház volt, (voltaképpen a német eredetiben ún. „scharfes s”-el: Schalkhass, ebből vált a kassaiak ajkán Schalkház-zá, Sára testvér patinás nevét 1942-ben magyarosította Salkaházira. A kivégzettek csoportjában 3 menekített nő és egy férfi volt Salkaházi Sára és Bernovits Vilma mellett. Ez utóbbi nem volt az otthon „hitoktató tanárnője”, hitoktató volt, és az otthonban lakott, „...Az 1944-es évben a Svéd Követség és a Pápai Nunciatúra segítségével iratok százait szerezte be, ... rendszeresen látogatta a gettókat, onnét embereket csempészett ki, csomagokat és üzeneteket vitt be...”⁶²⁷ A tábla szövege pedig azért hagyja meg „a nővérek szerepét az általánosság homályában” mert így remélték a tábla készítői, hogy esetleg mégis megadják az illetékesek az engedélyt a tábla felállításához, ha NEM szerepel, hogy a megnevezettek inkább „klerikális” jellegűek.⁶²⁸ Még a rendszerváltozás előtt szerezte

⁶²⁶ A zsidó Budapest. Emlékek, szertartások, történelem. Szerk.: Komoróczy Géza. Bp. 1995.

⁶²⁷ SZTTI szociáldemokrata párttag volt, 1275/1 Mikus Gyula levele a Föv. Tanács Művelődésügyi főosztályának. 1988. I. 6-án. Ebben a levélben kéri a tábla felállításához az engedélyt.

⁶²⁸ SZTTI 1275/2, a Főosztály „...MSZMP KB Párttörténeti Intézetének szakvéleményére is támaszkodva” nem javasolja az emléktábla állítását.

meg az engedélyt Mikus Gyula, a Bokréta u. 3. alatti házban működő ifjúsági nevelőotthon igazgatója.⁶²⁹

Nagyon szomorú, hogy két *iskolai használatra* szánt kiadvány adatai is tévesek. A „Ki kicsoda a történelemben?” (Szerk.: Szabolcs Ottó-Závodszy Géza) Slachta Margitról keveset mond, de az összes eddig ismertetett tévedésekkel. A másik a Tankönyvkiadónál megjelent „Tizenhárom életrajz”⁶³⁰-ban közzé tett valótlanok: „Kalocsán tanítóképzőbe járt” – tanítóképzőbe Kassán, Kalocsán tanárképzőbe járt. „Alapítója a Szociális Missziótársulatnak”, első tagja, de nem alapítója. (Alapítója Farkas Edith) A szerző állítja, hogy megszavazta a botbüntetést, 1920. aug. 31-én (amikor külföldön volt!), „ráadásul a vita, során kijelentette: »Nem létezik olyan gyenge ember, még egy haldokló sem, akinek a botbüntetés valamilyen alakban kiszolgáltatható ne volna.«” Ezt valóban mondta, de az árdragítókra, hitelesen a következőképpen: „Átérve a botbüntetésre: félnünk kell attól, hogy éppen a legrafináltabb lánckereskedők fognak alóla minden módon kibújni tudni ... az esetben ... hogy orvosi bizonyítvány kell ahhoz, hogy a botbüntetés alkalmazható legyen. Kerülnünk kell minden féle ilyen egérútra a lehetőséget és kell, hogy az orvosi vélemény a botbüntetést legfeljebb csak elodázhassa, mert nem létezhetik olyan gyenge ember, még egy haldokló sem, akinek a botbüntetés valamilyen alakban kiszolgáltatható nem volna.”⁶³¹ Látjuk, hogy a szövegösszefüggésben másként fest a mondat, mint abból kiszakítva. Még egyszer beszél erről, akkor, amikor az akkor letartóztatott, internált kommunisták érdekében szól: „...Aki ismeri a zálogcédulás, keserű könnyekkel telt gyermekaszályos, pinceszobás világot, mely ezen nyomorult védtelenek világa, – és amelybe az árdragító bestialitása kizsákmányolólag belenyúl – az teljes mértékben tudja, hogy az árdragítás milyen szörnyű bűn. Szerintem gyáva az, aki fél ezeknek a kiszolgáltatott embereknek védelmére kelni és álhumanista, aki nem meri az emberi nívó alá süllyedt emberekkel saját nívójukon megértetni bűnük nagyságát. Ezekkel szemben, akik embervérrel készek hizlalni saját pénztárcájukat, semmi büntetés nem elég nagy. De az 1920. évi [XV.] tc., mely a botbüntetésről intézkedik, előírja ezen büntetésnél az orvos jelenlétét is, az egészségügyi szempontok figyelembevételét is, egyszóval a legteljesebb mértékben kiemeli az egészség és a testi épség védelmének elvét... (beszédében részletezi, hogy a letartóztatottak egy héten tizenkilencszer üres rántott levest kapnak, ötször üres főzeléket, kétszer kapnak húst, és napi 18 dkg kenyeret)... Az államnak joga van ahhoz, hogy büntessen, „de a megbüntetetteket fizikailag lassan elsorvasztani olyan ellátással, mely teljesen elégtelen az emberi szervezet fenntartására, ... ehhez az államnak joga nincs. ... annyi javítást kívánok ezeknek ... amennyi okvetlenül szükséges az emberi szervezet fenntartására. Ez a keresztény erkölcs tana, le nem alkudható parancsa ... az ezzel ellenkező eljárás beleütközik a tízparancsolat *Ne ölj!* parancsolatába.”⁶³²

A TÁRSADALMI SZEMLE 1983/4 számában Palkó Magda tollából megjelent Slachta Margit tanulmányára nem térünk ki – ami egyébként a Politikuspályákban is megjelent – mert az utóbb tárgyalt Tizenhárom Életrajz írója teljesen ebből merített.

Még a KERESZTÉNY NŐI TÁBOR-ról is szót kell ejteni. A Tábor nem irányult senki ellen, kizárólag azt akarta hangsúlyozni, hogy a századforduló liberális és antiklerikális nőmozgalmával szemben, olyan nőmozgalmat akar, amely a krisztusi értékek alapján áll. 1918-ban kezdte szervezni, és nem 1947-ben, amint ezt baloldali ellenfelei állítják.

⁶²⁹ Mikus Gyula a Bokréta u. 3-ba helyezett ifjúsági nevelőotthon igazgatója, érdeklődni kezdett, hogy milyen célt szolgált előbb az épület, így ismerte meg a ház történetét és Salkaházi Sára és Bernovits Vilma mártírhalálát. 4 évig harcolt a táblaelhelyezésért, ami 1989. dec. 30-án valósult meg.

⁶³⁰ Szerencsér Károly: 13 életrajz, Tankönyvkiadó.

⁶³¹ Nemzetgyűlési Napló, 1920. VI. 18. 462. lp.

⁶³² Nemzetgyűlési Napló, 1922. I. 25. 28. lp.

Slachta Margitról és munkásságáról a végső szót nem kortársai, hanem a történelem fogja kimondani.

Függelék

A Tábor most

SLACHTA MARGIT-nak a Keresztény Női Tábor 1943. november 28-i negyedszázados jubileumi matinéján tartott beszéde⁶³³

A Tábornak 1939 óta fő munkája az, hogy a társadalomban a keresztény igazságokat tudatosakká tegye és így a korszellemmel szemben való ellenállóképességet fokozza, továbbá hogy azokat, akiket az új eszmék már elragadtak, visszahódítsa Krisztusnak.

Mikor 1918-ban munkához kezdtünk, viharban indultunk. Most is szélirány ellen harcolunk. De nagy a különbség akkor és most között. Akikkel tizennyolcban szemben álltunk, azok tudták, hogy a kereszténység ellenségei. Mikor most a korszellem ellen dolgozunk, akkor olyanokkal kerülünk ellentétbe, akik magukról azt hiszik, hogy keresztények, de cselekedeteik lépten-nyomon megtagadják a kereszténység legalapvetőbb tételeit.

Ebből következik, hogy aki alkutlan keresztény akar lenni, az a „fajkeresztények” szemében bérenc és áruló. Éppen azért a krisztusi igazságokhoz való hűség ma sokkal mélyebb hitbeli tudatosságot és sokkal nagyobb jellemerőt tételez fel, mint amennyire szervezkedésünk kezdetén volt szükségünk.⁶³⁴ A Női Tábor *a jelen törekvésekből az igazságos lényegét maga is akarja, de tiltakozik minden olyan eszköz ellen, amelynek alkalmazása a kereszténység megtagadása.*⁶³⁵ Állandóan felhívja a közfigyelmet arra, hogy igazságtalanságokat igazságtalanságokkal, jogtalanságokat jogtalanságokkal megszüntetni nem lehet. Hogy az erkölcsileg rosszat erkölcsileg rosszal megjavítani akarni a legnagyobb tévedés. Hogy minden erőszakosság bumeráng, mely kétszeres erővel üt vissza. Hogy a másokkal szemben elkövetett jogtalanság a saját jogalapokat gyöngíti és hogy a pillanatnyi eredményeknek kereszténytelen eszközökkel való megszerzése a nemzet mélyebben felfogott és jövő érdekének feláldozása. – És minden bűn az Úr Isten áldását távolítja.⁶³⁶

Ez a meggyőződés fejeződik ki a Női Tábor memorandumaiban, melyekben az utóbbi éveknek fajelméleten nyugvó és a keresztény elveket megtagadó törvényjavaslatai ellen tiltakozott. Így 1940-ben a január 6-iki évnyitón minden résztvevő aláírta a miniszterelnök úrhoz⁶³⁷ intézett beadványt az állásfosztások tárgyában hozandó törvény ellen.

1942-ben a Női Tábor körlevelekben fordult a képviselőkhöz és a felsőház tagjaihoz, kifejtve, hogy a meghozandó földbirtok-kisajátítási törvényt csak tárgyi okok igazolhatják, faji szempontok nem. – Vagyis attól kell elvenni a földet, aki azt nem gyümölcsözteti a köz javára, és aki munkásainak nem biztosít megfelelő megélhetést és életkörülményeket.

Más vonalon haladva, de ugyanazon szellemtől indítva fordult a Tábor ugyanazon évben a honvédelmi miniszter úrhoz, kérve, hogy a magyar frontvonalakon tiltsa le a kegyetlenkedéseket és retorziókat, mint amelyek nem felelnek meg a keresztény hadviselés törvényeinek és mint amelyek a legnagyobb veszélyt jelentik esetleges fogságba kerülő katonáinkra nézve.

⁶³³ A beszédnek két nyomtatásban megjelent változatát ismerjük. Ez amit mi közlünk, különnyomat a MAGYAR SION, Esztergomban megjelenő katolikus és politikai hetilapból, 1943. XII. 25. Másik A NAP-ban jelent meg (Kolozsvár), 1944/1. A két közlemény között némi eltérés van. A NAP nem közli az alcímet.

⁶³⁴ Ez a szakasz A NAP-ból hiányzik.

⁶³⁵ Nincs aláhúzás.

⁶³⁶ Az utolsó mondat hiányzik.

⁶³⁷ Miniszter Úrhoz.

A Női Tábor a keresztény alapigazságokat a mozifrontról is hirdette. – A pergetésre kerülő filmdarabokhoz világnézeti rávilágítást fűzött és ezekben fejezte ki a darab alapját képező keresztény gondolatot.⁶³⁸

A kereszténység igazságának a társadalomra és államéletre kiható erejét hangoztatja a Lélek Szava lapjain is, melynek hóközepe száma 1943-tól a Tábornak is orgánumává lett. – Legkülönbözőbb közleményei, legkülönbözőbb módon mind azt akarják az olvasóval megértetni, hogy a kereszténység az egyéni és társadalmi öfenntartási mélyebb törvények foglalata és nem más, mint az ember mélyebb énjének és Isten-gyermeki rendeltetésének Krisztus által történt kinyilatkoztatása. – Aki ettől elszakad, saját magát degradálja és lemond boldogságának szilárd alapjáról.

Mindezeket el kellett mondanom.⁶³⁹ Az élet mindig bizonytalan, ma még inkább. Arra gondolok, ki tudja, melyik lesz az utolsó alkalom, mikor ezekről a kimondhatatlan komoly igazságokról a közösséghez szólhatok. Hivatást érzek a mai korhoz, van neki mondanivalóm és minden mellétekintetet figyelmen kívül hagyva, szeretnék még egyet-mást elmondani a változhatatlan és örök igazságokról és kérni testvéreimet, hogy ingoványba vezető lidércfények helyett álljanak ezen örök igazságok sugárzatába, mert csak ezek áldhatják meg a Hazát és a nemzetet.

Ebben az értelemben említem, hogy mennyire nélkülözzük közéletünkben annak megvallását, hogy az Úristen a közösségeknek és országoknak is ura.⁶⁴⁰ – Röstellünk a mi Urunk, a mi Mennyei Atyánk nevében beszélni; az ő nevében tiltakozni, pedig mennyi igaztalanságot, erőszakosságot akadályozhatnánk meg így, mennyi embernek maradna meg otthona, családja, boldogsága, ha ilyen értelemben szólnánk.

Itt említek meg egy nyugati kis országot, ahol a katolikusok és az összes hitfelekezetek vezetői a birodalmi biztoshoz tiltakozó beadványt intéztek, akkor, amikor az úgynevezett vegyes fajú családokra nézve a hatalom behozta a sterilizációs rendeletet. – Ez a memorandum így kezdődik:

„A mi Urunk nevében intézzük Önökhöz alábbi sorainkat... Megszállásunk óta több olyan törvény hozatott, mely ellenkezik Krisztus törvényeivel, mi pedig és kormányunk legalábbis igyekeztünk mindenkor keresztények lenni. – ... Önnek kötelessége a sterilizációs rendelet megszüntetéséért mindent elkövetni, mert ez az Úristen törvénye ellen van... Ön is Isten törvénye alatt áll, sőt még inkább, mint mások, mert nagy felelősségű pozíciót tölt be és azért nagyobb felelősség terheli...”

Mikor fogunk mi ezen az anyanyelven beszélni, akár a társaságban, akár a nyilvánosság előtt, akár az Országházban?

Amit szintén nélkülözünk, az az erkölcsi bátorság. – A harcterek csak konkrét kifejezése annak a harcnak, mely a materialista és transzcendentális világnézetű két tábor között folyik. – Gyáva hadsereg a földön még nem nyert csatát. Szellemi csatákat sem nyerhetünk meg

⁶³⁸ A NAP apró betűvel betoldja a következőket: „Így azt, hogy a mammonimádat megöli az ember boldogságát. (Így élni jó). Hogy a törvényhozás házában és a közéletben nincs helyük a saját érdekeket szolgáló politikai kufároknak (Becsületből elégtelen). Hogy a bűn kérlelhetetlenül nyomon követi a büntetést (!) [a bűnt kérlelhetetlenül nyomon követi a büntetés] Az Úr Isten, Schütz tanár szavaival élve „csendes méltósággal minden bűnbe belehelyezte annak büntetését,” és azt sem hatalommal, sem diplomáciával távoltartani nem lehet, hanem csak bűnbánattal és engeszteléssel. (Vaskorona) Hogy a romlatlan emberi léleknek nincs addig nyugalma, míg az elkövetett rosszat jóvá nem teszi. (Virrasztás) Hogy gyászos dolog nagy hivatás birtokában lenni, nagy erővel rendelkezni és ennek tudatára nem ébredve törpének maradni, (Ferdinánd a bika) stb., stb.

⁶³⁹ A következő két mondat egészen kimarad, a harmadik felig, és új mondatként folytatja: Minden mellétekintet...

⁶⁴⁰ Változat: „nélkülözzük közéletünkben annak megvalósítását, hogy az Úristent a közösségek és országok Urának is valljuk.

irányzatunk számára, ha gyávák vagyunk kilépni és harcolni azon igazságokért, melyeket képviselünk.

Új jelenség az a fiatal gyári munkásnő, aki a Dolgozó Nő című újsággal a kezében lépett be a gyár irodájába, ahol a tisztviselő látván a címlapon a Szentatya képét, becsmérlni kezdte. A leány tiltakozott, a tisztviselő folytatta megjegyzéseit. A leány arcul ütötte. Az ügy a gyár vezetősége elé került, és becsületére legyen mondvá, a tisztviselőt megbüntette.

Vagy, hogy ismét nyugati példát vegyünk, egy protestáns templomi gyülekezetben történt a következő eset: A hívek az Úrvacsorához járultak. Soraikban az ország első tisztviselője is közeledett. A lelkész, elhaladva mellette, kikerülte őt és ezt mondta: „Hazaárulók számára nincsen Úrvacsora!” – Igaz, hogy a templomból már megkötözött kézzel vezették ki, de az erkölcsi álláspontot megvédte.

És ezzel felelek annak az úriembernek, aki Pest vármegye törvényhatósági bizottsági tagjaihoz intézett nyílt levelemet olvasva, azt a megjegyzést tette, hogy tízezer pengőért ő is írna ilyen levelet. – Lehet, hogy ő írna, de sem az előbb említett DL lányka, sem az a protestáns lelkész, sem a Női Tábor nem írna. Ők és mi nem azt kérdezzük, hogy mit kapunk, ha megírunk egy levelet, vagy elmondunk egy beszédet, hanem azt, hogy egy megtámadott igazságért mi módon menjünk harcba? És akkor nemcsak nem várjuk, hogy kapunk-e valamit, hanem azt sem mérlegeljük, hogy mi mit fogunk ezért a kilépésért adni. Talán egy állást, talán egy mandátumot, talán többet. – A hazát nem avval építjük, amit szolgálatainkért kapunk, hanem azon áldozatokkal, amelyeket szolgálataink folytán hoznunk kell.⁶⁴¹

Most már csak egyet. Eljárásainkban jobban ki kellene fejeződnie azon igazságnak, hogy emberé a munka, Istené az áldás! Ha az Úristen nem dolgozik velünk, legfényesebben elgondolt és legjobban biztosított vállalkozásaink is összeomlanak, mint a kártyavár. – Ha azt hisszük, hogy az Őellenére tudunk magunknak boldogságot teremteni, akkor talán nem mindjárt, de teljes bizonyossággal meg fogja mutatni nekünk Ő szent fölsége, hogy csak Vele van boldogulás. Őellene nincs. Ha Ő int, a fellázadt ember ellen dolgozik aszály és talajvíz, hideg és hőség,⁶⁴² hegyomlás és bacilus, vagy akár a fenevaddá vált ember. Ha kell, fenevadat fenevaddal tépet szét.

Erre az igazságra mutattam rá a januári levélben,⁶⁴³ amikor annyian remegtek a fronton lévő öveikért. Kértem magyar testvéreimet, küldjenek a kint harcolóknak égi segítséget oly módon, hogy minden emberhez olyanok legyenek, amilyen irgalmasságot fiaiknak, férjeiknek a harctéren az Úristentől remélnek. – S ebből a szempontból ajánlottam felebaráti jóakaratainkba nem-keresztényeket is. Van-e, aki be tudná bizonyítani, hogy nem Krisztus tanítása értelmében írtam? És mégis sokfelől jött felzúdulás, pedig mindenki tudja, hogy a januári levélnek a sokfelé történetekben megvolt a tárgyi oka és alapja!

Kértem, álljanak ellen a korszellem kísértéseinek, ami annál könnyebb, mert ha terhelnek is bennünket nemzeti bűnök, hazánk távol tudta tartani magát azoktól a túlzásoktól, melyek mindenkorra a XX. század történelmének szégyenfoltjai maradnak. De mégis sok egyéni akció történt, mely kihívja az isteni haragot és eltávolítja az ő segítségét.⁶⁴⁴

Országunk helyzete emberileg szólva megoldhatatlan. Isteni erőkre vagyunk utalva, hogy helyzetünkben kimeneküljünk.

Mi mindent meg kellene tennünk és mennyi mindent nem szabadna megtennünk ahhoz, hogy az emberileg megoldhatatlant a Gondviselés rendezze el. Krisztus Urunk megmondta ennek titkát:

⁶⁴¹ A teljes bekezdés hiányzik.

⁶⁴² változat: meleg.

⁶⁴³ Hiányzik: a januári levélben.

⁶⁴⁴ Hiányzik: „S ebből a szempontból”-tól kezdve „...kihívja az isteni haragot és eltávolítja az Ő segítségét.”-ig.

„Keressétek előbb Isten országát és igazságát és a többi mind hozzáadatik nektek” – az Úr Istennek segítsége is.

Minden diplomáciánál, emberi okosságnál és fegyveres erőnél végtelenül többet tehet az Úr Isten.

Ebből következőleg, csak azok az emberek építenek szilárd alapokon nyugvó, boldog társadalmat, akik halhatatlan és felelős lelkük tudatában, Isten-gyermekségük méltóságában, a létfenntartás titokzatos mélységeinek ismeretében és lelkükben örök aspirációkkal dolgoznak a földön. Igen, mert csak őket fogadja el munkatársainak az Úr.

A Női Tábor, mind, akik itt vannak és én, mi mindnyájan akarjuk így szolgálni azt a hazát, melyet a Gondviselés akaratából a magunkénak mondhatunk.

CREDO⁶⁴⁵

HISZEK A MINDENHATÓ ISTENBEN

aki Magát és az erkölcsi világot a Tízparancsolatban kinyilatkoztatta.

I.

HISZEK AZ ATYAISTENBEN,

mindenek Teremtőjében,
minden embernek Atyjában,
minden létezőnek Birtokosában,
minden hatalomnak Kútfejében,
minden jognak Forrásában,
minden törvényszerűség Szerzőjében,
mindenek Jutalmazójában és Büntetőjében,
a mindenség Kormányzójában,
mindenek Uralkodójában,
minden számonkérés Urában.

HISZEK TEREMTŐ ATYÁNKBAN:

Aki az embert társul veszi a teremtésben,
Aki őt részelteti a szülői méltóságban,
Aki vele osztozik a birtoklásban,

⁶⁴⁵ Slachta Margit 1943-ban Rómába írta ezt a Credo-t. Három korabeli kiadását ismerjük. a) A LÉLEK SZAVA, 1944. II. 15., b) Kétoldalas kisnyomtatvány, é. n. Minerva ny. Kolozsvár, c) a PÜNKÖSDI TŰZ c. kiadvány, 24-26. lp. (Bp. 1944. június) Ez utóbbi füzetet vitték el a KNT tagjai a csillagos házak házfelügyelőihez, mert – mondta Slachta Margit 1947. IV. 16-án parlamenti beszédében – a tartalmát úgy válogatták össze, hogy kiténjék, hogyan kell a tízparancsolatot és a keresztény morált érvényesíteni. A három pld. szövege több helyen eltér:

[I.] rész

a és b pld.:	mindenek Teremtőjében,
c pld.:	mindennek Teremtőjében,
a és c pld.:	Szerzőjében, b: szerzőjében.
a és c pld.:	De mindenben, b: Aki de mindenben
a és c pld.:	az embertestvériséget és az... b.: az emberi egyetemességet és az... C példányból hiányzik a „Vallom, hogy részből 7 sor.

[II.] rész:

c pld.:	hiányzik a „Hiszek Jézus Krisztusban”
---------	---------------------------------------

[III.] rész:

b. pld.-ből hiányzik a következő három sor: A hét ajándék kútfejében, Az igazság és Szeretet Lelkében, Aki nélkül nincs Isten-gyermeki élet, valamint: „Hiszek a megszentelő Szentlélekben.”
--

[V.] rész:

b pld. betoldja: érez, <i>cselekszik</i> és akar, c pld.-ből hiányzik: „új világot építeni, és Megtagadok minden közösséget... Az a) pld.-t közöltük.

Aki neki részt enged a hatalomban,
 Aki őt felemeli a jognak hordozására,
 Aki őt képesíti törvényhozásra,
 Aki hatalmat ad bíraskodásra,
 Aki őt bevonja kormányzására,
 Aki őt felkeni uralkodásra,
 – *De mindenben kötelezi számadásra.*

VALLOM TEREMTŐNK ATYASÁGÁBAN:

az embertestvériséget, az emberi egyetemességet,
az Istentől függés mellett, az emberi szabadságot,
 a viszonylagosság mellett, az emberi önrendeltetést.

VALLOM, HOGY:

*embernek ember, szervezet, állam nem birtokosa,
 ember, embernek, szervezetnek, államnak nem tulajdona,*

Isten ellen nincs érvényes törvényhozás,
 Az Ő szent akaratával szemben bűn a jogfosztás,
 Ember nem engedheti meg, amit Isten nem akar,
 földi hatalom meg nem tilthatja, amit Isten megenged,
 nem parancsolhatja, amit Isten tilalom alá vetett!

Hiszek Teremtő Atyánkban, Mindenek Urában!

II.

HISZEK JÉZUS KRISZTUSBAN, AZ ATYA EGYSZÜLÖTT FIÁBAN, A VILÁG
 MEGVÁLTÓJÁBAN!

Aki bizonyoságot tett arról, hogy Isten abszolút hatalom,
 hogy az erkölcsi törvény szent és sérthetetlen,
 hogy a bűn rosszasága rettenetes,
 hogy az igazság kérlelhetetlen és alkuatlan,
 de az isteni irgalom határtalan.

HISZEK A VILÁG MEGVÁLTÓJÁBAN:

aki szenvedésével és halálával az isteni haragot kiengesztelte,
 bűnadósságunkat letörlesztette,
 minket a bűn hatalmából kiváltott,
 és a természet kötöttségéből kiszabadított.

HISZEK A MEGVÁLTÓBAN:

aki az Isten-gyermekségünket visszaszerezte,
 az embertestvériséget önmagában megszentelte.
 Aki megtanított, hogy a bűnt gyűlöljük és a bűnösön könyörülünk,
 másért inkább elégtételt adjunk, minthogy tőle elégtételt vegyünk.
 Aki megmutatta, hogy a rosszat csak jóval győzhetjük le,
 hogy Istenhez nem bosszúért, hanem bocsánatért kell kiáltani.

HISZEK JÉZUS KRISZTUSBAN:

Aki nemcsak az egyének megváltója, hanem a társadalomé és az államéleté is.
 Aki feltörte számunkra a világot alkotó, építő és megváltó szeretet misztériumának pecsétjét.

HISZEK MEGVÁLTÓNKBAN!

III.

HISZEK A SZENTLÉLEKBEN:

Minden kegyelem osztogatójában,
 A hét ajándék Kútfejében,
 Az igazság és szeretet Lelkében,
 Aki nélkül nincs Isten-gyermeki élet,

aki nélkül nem érthetjük meg a szeretet titkát,
nem élhetjük meg a szeretet életét.

HISZEK A SZENTLÉLEKBEN:

Akinek kegyelme nélkül tévedésekbe süllyedünk,
balgaságokat gondolunk,
magunknak a földön poklokat teremtünk.

Aki nélkül a sátánt, lelkünk ellenségét le nem győzhetjük,
Aki nélkül nem üdvözülhetünk.

HISZEK A MEGSZENTELŐ SZENTLÉLEKBEN!

IV.

VALLOM:

A kösziklára épített Anyaszentegyházat,
Krisztus rendelte örökségünket, Anyánkat,
Vallom, tisztelem, szeretem, követem Krisztus Urunk
földi helytartóját, a Római Pápát.

VALLOM:

hogy a földön mindennek célja és értelme az ember
igaz boldogsága, azon túl örök üdvössége.

HISZEM:

életünk végső célját, az örök életet.

Ámen.

V.

Mindezen igazságokért ünnepélyesen ellene mondok mindennek és mindenkinek, aki és
ami Istennek, lelkünknek ellenére gondolkodik, érez, és akar új világot építeni!

Megtagadok minden közösséget a földi bálvány-istennel és a sátán hitvallásával: a
gyűlölettel!

Igazságtól és szeretettől eltelve, ünnepélyesen átadom és lekötöm magamat a
Szentháromság egy Istennek: Az Igazságnak és Szeretetnek. Isten engem úgy segéljen és a
Boldogságos Szűz!

Ámen.

A Nemzetgyűlés 94. ülése 1920. évi augusztus hó 31-én, kedden.

Az 1920: XXVI. tc. a „botbüntetés” megszavazói:

A névsort olvasni fogja Kontra Aladár jegyző úr; a távollevőket pedig jegyezni fogja
Szabóky Jenő jegyző úr.

Kontra Aladár jegyző (olvassa a névsort).

Nemmel szavaztak: gróf Apponyi Albert, Bárczy István, Bencze Gábor, Bródy Ernő,
Csizmadia Sándor, Drozdy Győző, Forgács Miklós, Gaál Endre, Giesswein Sándor, Grieger
Miklós, Hadházy Zsigmond, Haypál István, Hencz Károly, Henzer István, Huszár Károly,
Janka Károly, Javos Antal, Kerekes Mihály, Kerese György, Könyves Lajos, Letenyi Pál,
Milcsevics János, Milotay István, Nagy Pál, Nyéky József, Orbók Attila, Paczek Géza,
Pákozdi András, Pásztor József, Pető Sándor, Rubinek István, Rupert Rezső, Sándor Pál,
Szalánczy József, Szent-Imrey Ákos, Szilágyi Lajos, Sziráki Pál, báró Sztérényi József,
Ugrón Gábor, Vasadi Balogh György, Zeőke Antal.

Igennel szavaztak: Áment Ferenc, Bozsik Pál, Budaváry László, Czako János, Dánér
Béla, Dinich Vidor, Dömötör Mihály, Dräxler János, Dvorcsák Győző, Eberhardt Antal,
Ernst Sándor, Fábrián István, Fáy Gyula, Ferdinandy Gyula, Gunda Jenő, Gyömörey György,
Haller István, Haller József, Hegedüs György, Homonnay Tivadar, Hornyánszky Zoltán,
Horthy Jenő, Huber János, Jármay József, Kenéz Béla, Kontra Aladár, Kovács Emil, Kovács
József, Kuna P. András, Lingauer Albin, Lipták Pál, Maczky Emil, Magyar Kázmér, Mátéffy

Viktor, Meskó Zoltán, Mikovinyi Jenő, Örfly Imre, K. Pethes László, Prohászka Ottokár, Reischl Richárd, Reök Iván, Róbert Emil, Rubinek Gyula, Rupprecht Olivér, Sabel János, Sallay János, Schiessl Henrik, Scholtz Ödön, Somogyi István, Szabó Balázs, Szabó István (Nagyatádi), Szabó István (sokorópátkai), Szabó József (budapesti), Szabó Jenő, Szádeczky-Kardoss Lajos, gróf Széchenyi Viktor, Sziij Bálint, Szilárd Béla, Szücs Dezső, Taszler Béla, Thomas Ferenc, Tomcsányi Vilmos Pál, Túri Béla, Usetty Ferenc, Weiss Konrád, Zákány Gyula.

Elnök: Kérem most a távollevők névsorának felolvasását.

Kontra Aladár jegyző (olvassa a távollévők névsorát).

Elnök: Kihirdetem a szavazás eredményét. Beadatott 107 szavazat. Távol volt 97 képviselő. Elnök a házszabályok 257. §-a alapján nem szavazott. Igennel szavazott 68 képviselő, nemmel 41 képviselő, tehát határozatképpen kimondom, hogy a Nemzetgyűlés a törvényjavaslatot általánosságban, a részletes tárgyalás alapjául, szótöbbséggel elfogadta. (Éljenzés és taps.) Az ülést 10 percre felfüggesztem.

Dr. Gánti Péter írásszakértő analízise

Tölgyesi Ágnes dokumentumfilm-rendező 1996-ban Slachta Margit portré filmet készített.⁶⁴⁶ A filmben megszólaltatja dr. Gántit, aki néhány mondatban elemzi Slachta Margit kézírását. Tölgyesi Ágnes rendelkezésünkre bocsátotta az analízis teljes anyagát, amiért itt is ismételten hálás köszönetet mondunk. Ezt a nagyon érdekes jellemzést *dőlt betűkkel* hozzuk, közbe-közbe iktatva a megállapítást alátámasztó visszaemlékezéseket, amelyeket a kevés megmaradt irattári anyagból válogattunk ki.⁶⁴⁷ Az írásszakértő magnetofonba mondta elemzését, ezért az itt következő analízis az élőbeszéd jegyeit viseli magán, amin az elemző iránti tiszteletből nem akartunk változtatni.

A grafológus tíznél több kézírásos levelet tanulmányozott át a századfordulótól az 1970-es évekig. Slachta Margitnak még a nevét sem hallotta, természetszerűleg tudni sem tudott róla semmit.

Négy pontban foglalja össze Slachta Margit személyiségjegyeit, majd ezeket részletesen tárgyalja. *1. Az átlagtól alapvetően különbözik, magasrendű öntudata és küldetéstudata van. 2. Erősen vezetett és mégis nagyon erősen vezető karakter. 3. Egyénisége csupa ellentmondás, de harmóniában lévő ellentmondás, teljesen nyitott ember, aki belül teljesen zárt. Nincs magán énjé, ugyanakkor jóindulatú és nyitott kifelé, sőt segítőkész. 4. Nőiessége és férfiasága egy egészen egyedülálló kuriózum, a legnagyobb nő és a legkeményebb férfi együtt.*

Személyiségfejlődése: nagy gyermek és teljesen kialakult felnőtt. Csupa ellentmondás, mégis egységben ott oldódik fel, hogy valahol találkozott a hittel. Szexusának jellege ismét kuriózum, nem földi módon éli ki a szexualitását, gyermekkorban történt indítatásból olyan fokú szerelemben él egy természetfölötti Személlyel, ami alapvetően meghatározta az egész életét. Ez egyik legizgalmasabb pontja, ez a szerelem.

Nőiessége. Ebben ő egészen különös. Biológiai fejlődésében nagyon egészséges, tehát megfelelő testi, biológiai fejlődésű, teljesen egészséges. Fejlődésében találkozhatott azzal a hivatással, ami nála meghatároz mindent, ez elvont, racionális, nagyon valószínűsíthetően hitbéli terület, ez valamilyen formában az Istennel, az emberfeletttel való találkozás és az ez irányba való elkötelezettség. Szexuális érése teljesen alárendelődik ennek az Istennek való

⁶⁴⁶ „Credo. Slachta Margit (1884-1974)” Rendezte: Tölgyesi Ágnes. Szakértő: Dr. Balogh Margit. 1996. Tölgyesi Ágnes filmjei: „...e világból”, „Mindörökké”, stb.

⁶⁴⁷ SZTTI 1167, Apróságok, drágagyöngyök. Testvérek, emlékei Margit testvéréről. Ez a gyűjtemény 3 részből áll: I. Rónai Paula testvér emlékei, II. Wittinghof Ágnes testvér emlékei, III. Vegyes testvéremlékek. SZTTI 876, vsz 1973 körül íródott, nagyrésztük dr. Szőke Pálma testvér átiratában.

elkötelezettségnek. Megtörténik a szexuális érés, azonban szublimálódik egy transzcendens emeletre és formába, amely élete végéig domináns lesz és ez a szerelem nem földi.

Nehéz szavakba fogalmazni, a biológiai szint feletti transzcendens szinten egyszerűen házasságot köt képletesen és gyakorlatilag, élete végéig a legnagyobb szerelemben él Istennel. Rengeteg mindennapos öröme van ebben. Kivirágzik. Elvont, emberfölötti Személyiség számára a „TE”. – Ezzel a személyiséggel absztrakt szinten mindennapos teljes szerelmi együttlében van. Az átlagnál boldogabb, ezt nem mondja el igazán – nem titkolja – a boldogság alapját ez az absztrakt szinten lévő szerelem adja meg. Ezt magába zárja. Teljesen odaadja magát szerelmének, akkor boldog, ha szerelme boldog. Attól boldog, hogy szeretheti, hogy tehet a másikért. Jellemző fokkal különbözik a biológiai szerelemtől. A másikért él. Életének ez az egyetlen értelme. Nem azonos a másikkal, de teljesen alárendeli magát. Ilyen értelemben teljes értékű nő volt. 1930 szeptemberétől pár sor alapján mondhatjuk: itt a szexuális érés folyamata anyai értelemben is beteljesül, mintha gyermeke születne, földibbé válik, úgy élte ezt meg, mintha gyermeke lenne.

Előző évben lemondott az általános főnökségről (lásd 7. fejezet) és aggodalommal látta, hogy utódja tőle eltérő módon vezeti a társaságot, – azaz veszélyben látta „gyermekét”. –

1936-ban már visszatér a transzcendensbe. Sokkal szerényebb emberként éli meg magát, mint bárki, ez a küldetéstudatából is adódik.

A testvéreknek hangsúlyozottan tanította ezt az isten-jegyési állapotot: „A hivatás fájának törzse a jegyesi szeretet, ebből nőnek ki az ágak, a szegénység, az engedelmisség és a hűséges szeretet. Ha nincs közös törzs, nem lehetnek ágak sem. A törzs a legfontosabb, amiből az egész jegyesi állapot kinő. Ha nekem Krisztus a kincsem, az én Jegyesem, ő minden földi nehézség fölé emel”.⁶⁴⁸ Ebből következik a másik két fogalom újszerű tartalma: „Az olyan szegénység, melytől szegényebb leszek, bűn, isten-káromlás. Az olyan szegénység, melytől tökéletesebben ölelhetem Istent, és amelynek folytán többet kapok, az az igazi szegénység.”⁶⁴⁹ „Az engedelmisségi fogadalommal megszabadítom magam attól a lehetőségtől, hogy ne az Úristen akaratát cselekedjem.”⁶⁵⁰ Nem szerette a „tisztasági fogadalom” elnevezést, „...ez éppúgy, mint a szüzesség ... olyan bántónak látszik ... mert... csak azt fejezi ki, hogy mit „nem” ... holott a hivatás az egy „igen”, hogy én Krisztust fogom szeretni és az ő jegyese vagyok...”⁶⁵¹ Ennek a Krisztus-jegyési állapotnak a jelképe a testvérek fogadalmi gyűrűje. Szokás volt, hogy valahányszor felhúzták, megcsókolták. Nos, egyszer az történt, hogy vacsorára lágytojás volt és csak keveseknek jutott tojástartó. Az egyik testvér lehúzta gyűrűjét és abba állította be a tojást. Margit testvér ezt látva elvette, megcsókolta, majd a saját ujjára húzta fel. A jegyesi szeretet kifejezése volt az is, hogy nemcsak az anyaházban, de minden testvéróthonban, ahol kápolna volt, aki hazajött, annak első, aki elment, annak utolsó útja a kápolnába vezetett, Margit testvér anyaházi szobája a kápolna közelében volt. Napjában „negyven-ötvenszer is közlekedett a kápolnán keresztül a szobája felé. El nem mulasztott egy-egy térdhajtást... Mikor már egészen kész volt a lefekvésre, még akkor is visszaszaladt egy búcsúcsókra az oltár elé.”

Nőiessége, férfiassága. Teljes értékű nőként férfias jellegű magatartás: racionalitása a mindennapokban. Rendkívüli következetessége, óriási akaratereje. Fáradhatatlan és nagyon következetes, hajlékony az egészen apró részletekben, de a cél érdekében megdönthetetlenül szilárd. A kivitelezésben férfiassága – rendkívüli ereje – nyilvánul meg. Határozott vezető egyéniség, mert neki küldetéstudata van, és teljesen alárendelt vezető, mert mindent Az vezet nála, Akiért él. Ez a szerelem az az eszme, amit megtestesít a konkrét személy és

⁶⁴⁸ Slachta Margit: Természetfölöttiség. Gépirat. 97. lp.

⁶⁴⁹ SZTTI 535/2, 9. lp.

⁶⁵⁰ SZTTI 535/3, 11. lp.

⁶⁵¹ A TESTVÉR 1937/3, címlap.

megtapasztalja az isteni elismerés tudatát. Elválaszthatatlan egységben és a Másik által vezetve, viszonzszeretve éli le az életét. Egyénisége megmarad, de teljesen alárendeli magát és szétválaszthatatlanul egy Vele.

„A tökéletes szeretet a lélekben az engedelmisség állapotát idézi elő. Minél nagyobb a szeretet, annál forróbb és vágyóbb az engedelmisségi készség. Az engedelmisség állapota a szeretetből következik.”⁶⁵²

Hallatlan nagy a dominanciája, a mások feletti dominanciája, de ez nem az övé, az Isten dominanciáját viszi át az emberekre. Magánéleti dominanciája nincs, minden, amit tesz, egy felsőbbrendű dominancia alá rendelt. Valamilyen ügyért él, és ezt az ügyet messze a saját ügye fölé helyezi. Saját énje emellett eltörpül és el is tűnik. Ilyen értelemben azonosul az üggyel. Nincs magánélete, mert mellékessé válik az énje és a magánélete ahhoz képest, amiért ő él, a hivatásáért, a küldetésstudatáért. Valamilyen célját látja a földi életének, ami az ő saját személyiségétől független, általa magasabb rendűnek, az ő életén túlmutató célját látja földi életének. Életcéljának veti magát alá, ez magasabb rendű, hitjellegű valami, ebben való feltétlen hite megingathatatlan és élete végéig megmarad.

Ezt nevezi *természetfölöttiségnek*: „az emberi természetet felülmúló felsőbbrendű állapotnak”, amelyre csak Istennel közreműködve juthatunk el, „könnyen elképzelhető ennek az együttműködésnek a menete. Milyen nehezen dolgozik már együtt a test és a lélek ... Testem, lelkem, képességeim, vágyaim, körülményeim ... mind csak eszközök az Úristen kezében... fűr, farag, vág, operál velük ... Boldogít vagy szenvedtet, ahogy az az abszolút cél szempontjából szükséges. És mi ezt folytonos könnyekkel, sóhajokkal és jajjal kísérjük... mennyi terheltetés, törés, zúzás, égetés szükséges ahhoz, hogy az embergyermek isten-
gyermekké váljon...”⁶⁵³ Ezután megértjük kétségtelenül saját tapasztalatán alapuló felkiáltását: „...látom, hogy a lélek hogy alakul... Minél több a szenvedés, annál jobban. – Hymnust szeretnék írni a *szenvedésről*, hogy ...a szenvedés nem egy pokoli valami, hanem az Úristen ajándéka, gondolata, hogy annak nyomán bennünket jobba, szebbé, többé tegyen, hogy kiemelje belőle mindazt, ami abban nyugvó erő...”⁶⁵⁴ Ezért látja pozitívan azt a nagyon nehéz kort, amelyben él: ”...minél kaotikusabb, minél pokolibb erők dolgoznak a világban, minél nagyobb erők küzdenek egymással, az isteni Mindenhatósággal együtt küzdő ... emberi gyarlóság energia kifejlődése annál csodálatosabb. Tehát ne sopánkodjunk ... azon, hogy ebben a szörnyű világban élünk, hanem csodálattal tekintsünk arra, hogy a Teremtő Úristen gondolatának lehetünk hordozói.”⁶⁵⁵

Veleszületett vonás: logikai lényeglátás, intuitív, ösztönös domináns jellege. Semmit nem tud tenni odaadás nélkül. Képtelen semleges lenni vagy negatív taszításba átmenni, alapvetően egy odaadás jellemzi bármi iránt. Az életcélban válik valósággá ez az énodaadás nála, ez megingathatatlanul stabil. Akármilyen történik, ő belülről mindig jót akar, mindig stabilan odaadó és ez az odaadás nem mártíromság. Nem harci jellegű, racionális kontroll alatt odaadó.

Az összes személyiségi vonásai közül az értékelő kontrollképessége kettős minőségű: a leggyakorlatibb kontrollra képes, és párhuzamosan a legelvontabb pontról értékkel. Olyan ember, hogy amire a konkrét gyakorlat nem ad választ, azt azonnal megválaszolja irracionális alapon. A kettős értékelőképességéből folyik, hogy sok ellentmondást mindig egy kivitelezési harmóniában tud megoldani.

⁶⁵² SZTTI 535, 10. lp.

⁶⁵³ Megszentelő Szeretet Küldetésében. Kézirat. Kolozsvár, 1944. Slachta Margit testvér tanításainak szerkesztett gyűjteménye. 72-74. lp.

⁶⁵⁴ SZTTI 1155/21, 9. lp.

⁶⁵⁵ 1948. V. 12-i tanítás.

Sokszor hangoztatott mondása volt: „A dolgok értékét az határozza meg, hogy végeredményben mi lesz belőlük.”

Ezen belül egyéni élete azért csodálatos, mert mintaképe a szinte elérhetetlen boldogságnak. Vasfegyelmű, vaskezű, azzal a nagyon ritka képességgel, hogy ezt a vasfegyelmet és vaskezűséget nem a teljes lemondással, hanem a teljes önelengedés szerelmes boldogságával tudja megélni.

„Mindaz, amit az Úristen cselekszik, pozitív szándékkal történik – tanítja Slachta Margit –, tehát ha ő keresztel terhel, sújtja, próbálja az embert, azért teszi, hogy abból mint több, jobb ember kerüljön ki. Akarjuk, ami kemény és nehéz, hogy több legyen bennünk az élet... Ne féltsük, ne sajnáljuk, ne sirassuk magunkat. Hadd menjen végbe a misztikus halál, hogy előhívassuk általa az életet.”⁶⁵⁶

Egyéniségének ez a váza: lényegi logikai képességei átlagfeletti. Hasonlóan az átlagnál magasabb a lényeglátó képessége és a fogalmi elkülönítő képessége. Az egyes sajátosságok közötti különbségtételben nagyon erős, nem mossa össze a dolgokat. Rendszer-lényeglátó képessége hasonló, bármilyen bonyolult dologgal találkozik, annak a dolognak a középponti lényegét képes megragadni. Logikában is erősebb az átlagnál, tisztán látja az időben lezajló eseményeket; múlt, jelen, jövő, ok-okozat, következmény felismerése. Erős következtetési képesség. Említésre méltó a személyiség harmóniája: érzelem és gondolatvilág, tudat és ösztön, racionalitás és érzelem teljes harmóniában vannak egymás mellett, és ez így marad élete végéig. Ez hallatlan módon stabilizálja személyiségét, önmagával és a világgal való viszonyában. Igen ritka, stabil beállítódást okoz, hogy a nőiességével és hitével összefüggő érzelmi alapon áll, ami megingathatatlan, befolyásolhatatlan, megváltoztathatatlan az egész élete során.

Hogy milyen köze van a hatalomhoz, az az írásból nem olvasható ki. Nála egy hatalom van, ami őt feltétlenül vezeti és az az ő hite. Ennek ő abszolút azonosult kivitelezője. Az Isten hatalma alatt létezik szinte abszolút értelemben. Számára a boldogság akkor kap értelmet, hogyha másokra is ki tudja terjeszteni az ő isteni vezetését, vagyis közvetíteni tudja Istent, érvényesíteni tudja Isten akaratát a többi ember felé. Tehát egy küldetéstudattal él, ilyen értelemben az emberekért él, hogy Istent közvetítse nekik.

Ez a belső szerelem, ami Istenhez fűzi a legcsodálatosabb talaj arra, hogy olajozottabban tudja Istent közvetíteni az embereknek. Ilyen értelemben ő az emberekért él, rendkívül befogadó és nyitott, őszintén nyitott, vagyis a valóságra nagyon is érzékeny. Ez a feltétele, hogy közvetíthesse Istent az embereknek.

Ez vezette közéleti munkájában. A választók lelkiismeretéhez így szól: „...a választók tömegei is felelősség mellett kapták meg a hatalomban való részesedést az Úristentől, őket is kérdőre fogja vonni a minden hatalom Adója, hogy jól vagy rosszul használták-e föl befolyásukat és hogy cselekedtek-e.”⁶⁵⁷

Személy szerint, mint magánember teljesen zárt, valószínűleg senki sem ismeri őt. Olyan dió, amit senki sem tud felnyitni, nem azért, mert ő nem engedi, ő egyéniségként nincs is. Ő annyira feloldódik az Istennel való kapcsolatban, hogy eltűnik a személyes énje. Ő maga a szolgálat. Annyira jelentéktelenné válik az énje, ahhoz képest, amilyen ügyet szolgál. Istentől megérintett ember, aki nem földi minőségben éli az életét, földi létét. Igazában ki ő? Azt gondolom, hogy ő híd. Talán szentet lehetne ilyen fogalommal illetni. Laikus módon így képzelem el a szenteket. Az egész egyénisége azonosul azzal a küldetéssel, amit végrehajt. Ehhez képest szertefoszlik az egyéni énje, magánélete azonos a küldetésével.

⁶⁵⁶ Ld.: 8. jegyz. 35-36. lp.

⁶⁵⁷ „Én vagyok: A Lélek Szava”, röpirat. 1946. I. 20. 2. lp.

Sík Sándor ezt mondta róla: „Slachta Margit egyike azoknak, akiket szentnek gondolok. Nem az én gusztusom szerinti szent, de a szentek általában nem a mi gusztusunk szerint valók.”⁶⁵⁸

Csak küldetést vállaló helyzet képzelhető el nála. Elvileg forradalmár lehetne földi értelemben, de ezt azért nem tudom elképzelni, mert ennek a küldetéstudatnak egyetlen motorja ez az egészen kivételesen magas fokú szerelem. Ez a szerelem elvont, de Személyhez kötődik. Ez a szerelem szüli nála az energiát, a fáradhatatlanságot.

Küldetés az egész élete, amennyiben politikai lehetőség kínálkozik, bármilyen szintű politikus lehetne belőle, ha úgy látná, hogy politikai szférában lehet teljesíteni ezt a küldetéstudatot. Azt gondolom, hogy alkalmasságában, lényeglátás, logika, következetesség, szerénység, teljes mértékben elképzelhető bármilyen szinten, hogy politikus legyen, és az is, hogy ne legyen. Az is, hogy egy zárt közösségben kolostorban éljen. Valószínűbbnek azt tartom, hogy az átlátása, a lényeglátása, gondolkodási képességeinek összminősége jelentősen különbözik az átlagtól, ebből következik, hogy a minél nagyobb hatóteret keresi meg, bármilyen magas hatókörre eljut, vagy eljuthat.

Bizonyosság nála a szerelem. Ez annyira állandó nála, hogy csak a szerelemből, az egy Személyhez fűződő szerelméből van az igazi ereje. Nagyon harmonikus személyiség. Alapvetően jóindulatú, rosszkedvűség, kelleltlenség, ilyen nincs benne. Mintha átváltozott volna. A katolikusság létrehozta a szent fogalmát.

Nincs kizárva, hogy az elhivatottsága miatt – mivel a szerelem vak – nincs kizárva, hogy ütközik más emberekkel, így egyeseknek kárt okoz. Ha az ügy jó, és ő jót akar, ezek a károk nem a lényegre érintik, de attól az emberek még szenvedhetnek. Mivel teljes értelemben ő nem földi lény, ezért földi lények számára a maga sugárzásával és annak kivitelezésével elkövethet olyanokat, amelyek negatívan értékelhetők.

Ilyenek valóban történtek. Az alapító testvérek hangoztatták, hogy nagyon szigorú előjáró. Nála mindig „lábujjhegyen” kellett járni.⁶⁵⁹ 1924-ben a testvérek egy része Franciaországba ment dolgozni. Egyiküknek Amerikába kivándorolt fivére aznap érkezett onnan, amikor neki indulni kellett Franciaországba, és így nem találkozhatott testvérel. Margit testvér ezt tudta, de nem változtatta meg döntését. Hasonlóan az 1927-es noviciátusban volt egy temesvári jelölt. Egyik rokona feljött onnan és szeretete volna meglátogatni. A jelölt engedélyt kért, hogy a rokon eljöhessen. Margit testvér azt válaszolta, hogy a látogatási napon. (Ez a hónap egyik meghatározott vasárnapja volt.) De az illetőnek addigra haza kellett utaznia. Margit testvér nem engedett, csak ennyit mondott a jelöltnek: „Ugye nehéz az engedelmisség.” 1949 után a tengerentúli testvérekkel sok hasonló jellegű nehézség volt.

Az emberek egy részét az elhivatottság önmagában is irritálja. El tudom képzelni, hogy személy szerint is gondot okozhat, hiszen nála a másik ember figyelembevétele egy kis szűrőn keresztül érzéklődhetik, mindig a küldetése szempontjából, soha a maga természetes földi gyarlóságával. Nem tudja minden területen érzékelni a földi embert, mert gyermekkorától kezdve elvált, kicsit a földiektől. Tehát elkövethet hibákat, sérthet embereket, de ez soha nem szándékos, és ha jó ügyet szolgál, ez sohasem megy az ügy rovására. De sohasem akar bántani, vagy sérteni.

Nagyon kemény munkára képes és belül ezt nagy önelengedéssel teszi, semmi önvisszaszorítás nincs. Ezt csak egy szerelem magabiztosságával lehet megtenni.

⁶⁵⁸ A százyökerű szív. Levelek, Naplók, Visszaemlékezések Sík Sándor hagyatékából. Bp. 1993. 390-391. lp.

⁶⁵⁹ Vagyis mindenkitől a tőle telhető legnagyobb teljesítményt kívánta meg.

Közösségi ember volt-e? Mi az, hogy „közösségi ember”? Ha valaki tesz valamit egy kollektíváért, akkor az volt. Belső személyes kapcsolatban nem volt mással. Jó barátság szintjén igen, de legszemélyesebb belső kinyitás szintjén senkivel sem volt kapcsolatban.

Szüksége volt az emberek szeretetére? Valójában nem. Ő teljesen negatív környezetben is végre tudta volna vinni az akaratát, mert küldetéstudata a teljes szembenállás esetén is működött volna. Ő nem az emberek szeretetéből táplálkozott, ő küldetéstudatának a hitéből táplálkozott. Nem volt számára mellékes, hogy amit tesz, annak érzékelje a pozitív visszajelzését, nem ez volt a döntő, de ennyire ő is földi ember volt. Az egész beállítódása egy szeretetbeállítódás. Ő a szeretetért élt, ha az ellenkezőjét váltotta volna ki, ez problémákat okozott volna nála. Kollektív visszajelzés értelmében szüksége volt a szeretetre, de személyes énje vonatkozásában pótolta ezt a maga hitével.

Kiszolgáltatott volt? Lényegében ő független volt a földi léttől és történésektől. Lényegében ő sohasem lehetett kiszolgáltatott. Gyermekkorától hordoz egy sérülést, de ebből semmi személyiség-deformációja nincs. Az írásából érzékelhető, hogy az önmegvalósítása zömében alatta marad annak, amit egy normál ember elér. Vagyis az ő eredményei, visszaigazolásai annak alapján, amit ő csinált, mindig azt jelezték, hogy sokkal kevesebb az eredménye annak az igazi célnak, mint amit ő szeretne. Lehet, hogy szeretett volna többet elérni, bár az eredményei nagyok voltak, de az is lehet, hogy a környezete akadályozta ebben.

Személyiségfejlődésének életútja: Hipotétikusan fogalmazható meg: Szülei valószínűleg szerették, alapvető ellentmondás nem volt a nevelésében. Viszonylag harmonikus hatások érték gyermekkorában. A feladatnak megfelelés volt a követelmény, ezt színvonalasan teljesítette. Szülei nem voltak számára barátok. Kora gyermekkorában fokozottabban belső önállóságra kényszerült. Magára volt utalva belső kérdéseiben, azért maradt zárt egész életén keresztül. Valószínűsíthető értelmi megnyilvánulásai fokozottabban és korábban jelentkeztek, mint társainál. Kamaszkorban már kész volt hivatástudata. Nála teljesen egyértelmű, hogy összképe saját magáról tartalmaz bizonyos gyermekkori naiv vonásokat. Az infantilizmus nagyon pozitív oldala, hogy élményképesebb marad az ember és boldogabb. Ez is az a tényező, ami az örök szerelem élményétől teljesebb. Ez is jelentős az ő személyiségében. Ide számítandó a hit. A gyermek sokkal képesebb a hitre. Ez a normálnál valamivel erősebb nála. A szexuális érésnél szublimálódott a szexualitás, a gyermeki infantilizmus ennek a szerelemnek az emeletén átvitte felnőtt korba. Érzelmi beállítottsága is itt fejeződött ki. Az a tény, hogy alárendelte magát ennek a felsőbb hitnek, azt is jelentette, hogy megszabadult az összes földi emberi energia befektetésétől és óriási energia-bányát talált ebben a hitben, és ettől fáradhatatlan.

Mivel a serdülőkort nem érte meg földi módon, nem juthatott el a harmadik fázishoz, a szociális megéréshez, vagyis a 30-as évekre kialakuló emberi szociális viszonyokhoz. Nagyon érdekes, hogy a nem személyes emberekkel⁶⁶⁰ való viszonya semmiképpen sem a realitás talaján fejlődött, a társadalommal való viszonya a hit alapú infantilizmus alapján állt, ez vált énjévé. Nála semmi deformáció nincs, sőt egy teljes szabadságot megélt belső emberrel találkozunk. Itt a kontrollképességét kell említeni, ami nagyon érdekes kuriózum, nagyon ritka személyiségvonás. Általában az embereknél a konkrét és az elvont ütközik egymással. Nála az az érdekes, hogy ikerkontroll helyzet áll elő, ha kell, nagyon is racionálisan tud ítélni, és amikor a racionális visszajelzés nem ad választ, egy automatikus kapcsolóval átkapcsol az irracionálisra és az Isten-akarata-jellegű kontroll ugrik be és azzal magyarázza meg a jelenségeket. Ez az örök isteni szerelem, ez az állandó

⁶⁶⁰ Ez különösen az 1945-től kezdődő parlamenti munkájában tapasztalható.

isteni jelenlét, egy olyan magabiztosságot ad neki, ami alapján tökéletes harmóniában tud viszonyulni a világhoz és mindenre választ kap.

Könyvészet

- A magyar országgyűlés története. Szerk.: Balla Antal, Bp. [1928.]
- A II. Vatikáni Zsinat tanítása. A zsinati döntések magyarázatai és okmányai. Szerk.: Cserháti J.-Fábián Á. Bp. 1957.
- A püspöki kar tanácskozásai, 1919-1944. Közreadja: Gergely Jenő, Bp. 1984.
- A zsidó Budapest. Emlékek, Szertartások, Történelem. Szerk.: Komoróczy Géza. Bp. 1995.
- Az 1944. év históriája. Szerk.: Glatz Ferenc. (História Évkönyv) Bp. 1984.
- BALLA Antal: A legújabb kor világtörténete. Bp. 1937[3]
- BALOGH Sándor: Együtt vagy egyedül. = HISTÓRIA, 1985/5-6.
- Földet, köztársaságot, állami iskolákat! Viták a magyar parlamentben. 1944-45. Vál. bev. – Bp. 1980.
- Parlamenti és pártharcok Magyarországon, 1945-47. Bp. 1975.
- BANDHOLTZ, Harry Hill: An undiplomatic diary by the American member of the Inter-Allied Military Mission to Hungary, 1919-20. Columbia, NY 1933.
- Napló nem diplomata módra. Írta: – vezérőrnagy a magyarországi Szövetséges Katonai Misszió amerikai tagja, 1919-1920 között. Román megszállás Magyarországon. H. é. n.
- BÄCHER Iván: Magyarok és „idegenek”. = NÉPSZABADSÁG, 1992. II. 3.
- BONITZ Ferenc: Gróf Zichy Nándor. Bp. 1912.
- BORBÁNDI Gyula: A magyar emigráció életrajza. 1945-1985. 1-2. Bp. 1989.
- BRAHAM L. Randolph: Studies on the Holocaust in Hungary. New York, 1990.
- CAVALLIER József: A Püspöki Kar és a Magyar Szent Kereszt Egylet embervédő munkája. = Meszlényi: A magyar katolikus Egyház...
- DÉSI János: Slachta Margit az életmentő. A lélek szava. = MAGYAR NEMZET, 1991. IV. 6. 8. lp.
- FARKAS Edith: A Szociális Missziótársulat rövid ismertetése. (Irányzat és gyakorlat) Bp., 1911.
- Félbemaradt reformkor. Miért akadt el az ország keresztény humanista megújulása? A Katolikus Szemlében megj. tanulm. gyűjt. Róma, 1990.
- GERGELY JENŐ: Hallgatott-e XII. Pius.? = HISTÓRIA, 1981/2.
- GERGELY Arthur: Az első magyarországi deportálás. = ÚJ ÉLET Naptára, 1960.
- HETÉNYI VARGA Károly: Akiket üldöztek az igazságért. Papi sorsok a horogkereszt és nyilaskereszt árnyékában. Bp. [1985.]
- JUHÁSZ Gyula: A háború és Magyarország, 1938-1945. Bp. 1986.
- [JUHÁSZ Vilmos]: Egy modern női szerzetesrend. = AMERIKAI MAGYAR NÉPSZAVA, 1954. VI.
- KÁROLYI, Michael: Mémoires of ... Faith without illusion. Translated from Hungarian by C. Karolyi. London, 1956.
- Kik is voltak ellenállók?. – 7 MAGYAR NEMZET, 1988. II. 4. 5. lp.
- LANGLET, Nina: A svéd mentőakció, 1944. Bp. 1988.
- LANGLET, Valdemar: Verk och dagar i Budapest. Stockholm. 1946.
- LEHRMAN, Hal: Sister Margit. = The Commonweal Reader. New York 1947. p. 65-71.
- Le Saint Siége et les victimes de la Guerre. Janvier-Décembre 1943. [Roma], Libreria Editrice Vaticana, 1975. [Actes et Documents du Saint Siege. Relatifs a la seconde Guerre Mondiale 9.]
- LÉVAI Béla: Kísértet idézés. = ÉLET ÉS IRODALOM, 1985. VII. 9.
- LÉVAI, Jenő: L'Église ne s'est pas tue. Le dossier Hongrois 1940-45. Paris, 1966.
- MAJSAI Tamás: A Kamenyec-Podolszkij-i deportálás. = HISTÓRIA, 1994/7, 26-29. lp.

- Deportálás – 1941. = ÚJ EMBER, 1985. I. 27. 2. lp.
- A körösmezei zsidódeportálás 1941-ben. = A Ráday Gyűjtemény Évkönyve 4-5. 1984-85. Bp. 1986.
- Egy epizód az Észak-Erdélyi zsidóság második világháború alatti történetéből Slachta Margit fellépése a Csíkszeredáról kiutasított zsidók érdekében. Klny: MEDVETÁNC, 1988/4., 1989/1.
- The deportation of Jews from Csíkszereda and M. Slachta's intervention on their behalf. = Braham R.L.
- MESZLÉNYI Antal: A magyar katolikus Egyház és az emberi jogok védelme. Szerk.: – Bp. 1947.
- MONA Ilona: A Katolikus Női Szociális Képző története, pedagógiája és módszertana. = Tanulmányok, cikkek a Fővárosi Gyermekvédelem köréből. 55. sz. Bp. 1991.
- A magyar katolikus munkásnő mozgalom története. 1897-1952. Sajtó alatt.
- Keresztény-marxista párbeszéd kísérlete 1919-ben A XI. sz. Termelőszövetkezet. = HITEL, 1990/7.
- Ki volt az „egyetlen férfi” a Parlamentben? = MAGYAR NEMZET, 1990. I. 2. 6. lp.
- Salkaházi Sára élete. = Mona I.-Szeghalmi Elemér: Vértanú kortársunk Salkaházi Sára élete és munkássága. Bp. 1990. [Krisztus mai tanúi]
- Slachta Margit a krisztusi közéletért. = A LÉLEK SZAVA melléklete, 1991/1-1995/3.
- Slachta Margit a szlovákiai zsidókért (1942-43). = Magyarok kelet és nyugat metszévonalán. Szerk.: Beke M.-Bárdos I. Nemzetközi történetészkonf. előadásai. Esztergom, 1994.
- MONA Ilona: Slachta Margit és az iskolák államosítása. = Magyar Egyháztörténeti Vázlatok. III/3. 1991.
- Slachta Margit és a Kisgazdapárt. = HETI KIS ÚJSÁG, 1992. III. 13.
- Slachta Margit közéleti működése (1918-1948). = Egyházak a változó világban. A nemzetközi Egyháztört. Konf. előadásai. Szerk.: Bárdos I.-Beke M. Esztergom, 1991.
- Slachta Margit közéleti működése, 1918-1948. = ÚJ FORRÁS, 1991/5. 35-44. lp.
- Szociális testvérek. = ÉLET és IRODALOM, 1990/II. 16.
- MOLDOVA György: Csillag és kereszt. = ÚJ TÜKÖR, 1977. IX. 18.
- PALÁGYI NATÁLIA: Slachta Margit = A Szív, New York, 1976/2, 4-8.
- RÁNKI György: A Clerk misszió történetéhez. = TÖRTÉNETI SZEMLE, 1967/2, 156-187. lp.
- RENFRO, Jean Marie: Planted by running Water. The story of a Charisme. Los Angeles, 1985.
- RÓNAI Erzsébet Petra szociális testvér kéziratosa emlékei, Slachta Margit életrajza.
- SALACZ Gábor: A magyar katolikus Egyház 17 esztendeje. (1948-1964) München, 1988.
- SÁNDOR Dénes: Szervezett segítség az üldözöttekért. = Meszlényi A: 169-178 lp.
- SÍK Sándor: A százgyökerű szív. Levelek Sík Sándor hagyatékából. Bp. 1993.
- SLACHTA Kálmán: A cheque és clearing lényege és alkalmazása. Kassa, 1897.
- SLACHTA Margit: Elkapott sugarak. Bp. é. n. [1927]
- A Katolikus Női Szociális Képző. Ismerteti: Slachta Margit. Bp. (1938)
- Melyek a patronage létesülésének és fennmaradásának feltételei. = Orsz. Kath. Növédő Egy. Jelentése 1906-7. évi működéséről. Bp. 1907. 72-80. lp.
- Miért van szükségünk a nők választójogára? I. A választójog és az állami pénzügyek. Slachta Margit parlamenti felszólalása. Bp. [1921. XII. 28.]
- A munkásnők védelme. A szegedi Kath. Növédő Egyesületnek a 9. Kath. Nagygyűléssel kapcsolatosan 1909. VIII. 31-én tartott díszgyűlésén elmondotta Slachta Margit. Szeged, 1910.
- A puszták rejtekéből az élet centrumába. Bp. [1928.]

- Pünkösdi tűz. [Szerk.: Slachta Margit] [Bp. 1944.]
- [Röpiratáról a zsidó-birtokok védelmében] = ÚJ MAGYARSÁG. 1942. VI. 14. 2. lp.
- Sorakozzál a front védelmére! Világnézeti tanulmányok I. Bp. 1942.
- Szociális Útmutató. Összeáll.: Slachta Margit. Bp. 1918. IX-X.
- A titok. Elbeszélés. = NAGYASSZONYUNK, 1905., IV.
- Slachta Margit az első magyar nőképviselő politikai működése. Kiadja a Keresztény Női Tábor [1922.].
- Slachta Margit „Igaz Ember” kitüntetése. = WESTERN N.Y. CATHOLIC June, 1986. p. 30.
- SÓLYOM József-SZABÓ László: A zuglói nyilasper. Bp. 1967.
- SZALAY, Jérôme: Le cardinal Mindszenty confesseur de la foi... Paris, [1950.]
- SZÁNTÓ Konrád: A Katolikus Egyház története, 1-2. Bp. 1983.
- SZÁNTÓ Lajos: Slachta Margit nagy sikere Virginiában. = MAGYARSÁG, 1925. VII. 8.
- SZÉCSI József: Tízezer üldözött... = ÚJ ÉLET, 1985. III. 1.
- SZEGHY Ernő: Emlékeim. Bp. 1944.
- SZEKFŰ Gyula: Három nemzedék és ami utána következik. H. n. 1989.
- Magyar történet. A tizenkilencedik és huszadik század. H. é. n. [Magyar történet VII.]
- SZENES Sándor: Befejezetlen múlt. Bp. 1986.
- SZOLNOKI Erzsébet: Fellebbezés helyett. Apor Vilmos élete és vértanúsága. Szeged [1990.]
- The Servant of God, Mother Mary Terese of St Joseph... An Autobiography... Wauwatosa, WN, [1953.]
- The Star of the three Magi. Buffalo NY, 1974. Soksz.
- XII. Pius pápa 1942. évi karácsonyi rádióbeszéde. Ford.: Galla Ferenc. Bp. 1944.
- VADÁSZ Ferenc: Slachta Margit nagyívű hősies életútjáról... = SZOMBAT 1990. november.
- VÁGÓ Imre: Szürke nővérek. = ÉLET ÉS IRODALOM, 1990. I. 5.
- ZICHY Sarolta: Gróf Pálffy Pálné élete. Bp., 1915.

Slachta Margit által szerkesztett újságok:

- A Dolgozó NŐ 1939/3-1944.
- A Keresztény NŐ 1915-1918
- A Lélek Szava 1938-1944. IV. 15.
- Magyar NŐ 1918/3-1920/4.

Az életrajz-íráshoz átnézett gyűjtemények:

EPL	Esztergomi Prímási Levéltár
FSZEK	Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
MOL	Magyar Országos Levéltár
OSZK	Országos Széchényi Könyvtár
Pannonhalma, Mázy	Engelbert hagyatéka
SSSA-B	Sisters of Social Services Archives Buffalo, NY
SSSA-H	Sisters of Social Services Archives Hamilton, Canada
SSSA-L	Sisters of Social Services Archives Los Angeles, California
SZPL	Székesfehérvári Püspöki Levéltár
SZTTI	Szociális Testvérek Társasága Irattára Budapest
UMKL	Új Magyar Központi Levéltár
Parlamentari Naplók, 1920-22., 1945-48.	

Slachta Margit életének időrendje

1884. szeptember 18. Megszületik Kassán (Magyarország)
- 1890-1895. elemi iskola
- 1895-1901. hat felsőbb leányiskola
1900. római zarándoklat édesanyjával
- 1901-1903. Tanítónőképző Kassán
- 1903-1906. Polgári iskolai tanárképző Kalocsán
1905. áprilisában megjelenik „A titok” c. elbeszélése
1906. márciusában Farkas Edith előadást tart Kalocsán
1906. március 20-án megalakul Kalocsán a Patronage, Margit segédelőjáró
- 1906-1907. Polgári iskolai tanár, Győrben patronázi másodjelölt
1907. a Nővédő évkönyvében megjelenik tanulmánya: „Melyek a Patronage létesülésének és fönmaradásának föltételei”.
- szeptember-december: nevelőtanár a budapesti Csalogány utcai Tanítóképzőben
1908. január-február: Berlin, Munkásnőitkari tanfolyam; márciusban előad a Nővédő szociális tanfolyamán; november 19-én belép az alakuló Szociális Missziótársulatba
1909. Pünkösdi fogadalomtétel Szikszón;
1910. a szegedi katolikus nagygyűlésen előadást tart a munkásnők védelméről megjelenik az elmondott beszéde „A munkásnők védelme” címmel
1911. Budapesten a Szeminárium (noviciátus, újoncház) házfőnöke és a Missziótársulat alelnöke
1913. Az ÉRTESÍTŐ-ben megjelenik cikke a női választójogról; szeptember: a Katolikus Női Tanács első választmányi ülése
A Katolikus Női Tanács második választmányi ülése; december 12-től erdélyi előadó körút
1914. április 15-19.: A Második Osztrák Katolikus Nőnapon ismerteti a Missziótársulatot; július: előad a Missziótársulat szoc. kurzusán
szeptember: nem jön létre a Katolikus Női Tanács
1915. Megnyílik a Missziótársulat szociális iskolája; március: megindul a KERESZTÉNY NŐ, katolikus egyesületi lap, szerk.: Slachta Margit;
Pünkösdi után negyedmagával kidolgozza a Szociális Missziótársulat Országos Szervezetének tervezetét; szeptember 1-től Szikszóra helyezik egy évre. Megkezdik erdélyi körútját az Orsz. Szervezet érdekében
1916. január: létrehozza Temesvárt a Katolikus Nők Szociális Tanulmányi Klubját, havonta leutazik és előadást tart; február 15-16.: előadást tart Gyulán, megismeri a fiatal Apor Vilmost; augusztus 27.: Román betörés Erdélybe; novemberben Paula nővérrel végiglátogatják az elpusztított területeket, hogy megszervezzék a segítséget
1917. szeptember 18-21.: Megalakul a Szociális Missziótársulat erdélyi szervezete, és november 10-11.: az Országos Szervezete. Ügyvezető: Margit nővér.

1918. márciusától a KERESZTÉNY NŐ címet változtat: MAGYAR NŐ, a Keresztény Feminizmus lapja és a Szociális Missziótársulat Országos Szervezetének hivatalos közlönye. Szerk.: Margit nővér.
Májusban Bécsben ismerteti a Missziótársulatot és a keresztény feminizmus szervezési munkálatait.
Szeptember: megjelenik az első Szociális Útmutató.
október 17. Tisza István bejelenti az Országgházban: a háborút elvesztettük.
Október 28-án a megalakult Keresztény Női Tábor (KNT) benyújtja a belügyminisztériumba a női választójogi tervezetét.
Október 30-31.: „Őszirózsás forradalom”
November 16.: a Nemzeti Tanács megadja a nőknek a választójogot.
1919. március 21.: Tanácsköztársaság
Március 26-án Margit nővér beadványt intéz a Tanácskormányhoz a parlagon lévő földek megművelése tárgyában.
Áprilisban a XI. sz. Termelőszövetkezet (a Missziótársulati nővérek, munkatársaik, más szerzetesek) megkezdí a munkát.
Augusztusban a román csapatok bevonulnak Budapestre, a gyülekezési tilalom ellenére a KNT keddenként „klubdelutánt” tart.
Október 24.: Sir George Clerk, az antant ötös tanácsának megbízottja Budapestre érkezik.
Október 28.: Margit nővér 35 000 fős női felvonulást vezet az antant-megbízott elé.
November 16.: a román csapatok elhagyják Budapestet.
November 17.: a Nemzeti Hadsereg bevonul Budapestre.
Megindul az alkotmányos élet, választási előkészületek.
1920. Huszár Károly miniszterelnök megindítja a társadalmi akciót a budapesti nyomor enyhítésére. Munkatársai a szociális missziósnővérek és KNT tagjai.
A januári választásokon Haller István három mandátumot is kapott, a Budapest I. kerületit visszaadja. Erre pótválasztást írnak ki.
Február 11-én száztagú nőküldöttség kéri Slachta Margit jelölését.
február 26-án a Keresztény Nemzeti Egység Pártja elnöksége és választmánya abszolút szótöbbséggel Margit nővért jelöli a párt hivatalos képviselőjelöltjének.
Március 3.: Első választási programbeszéd.
Március 9.: Második választási programbeszéd.
Március 16.: Harmadik választási programbeszéd, csak nőknek.
Március 21. Harmadik választási programbeszéd, csak férfiaknak.
Március 25.: Az I. kerület Slachta Margitot választotta meg.
Március 28-án átveszi a mandátumot.
Március 29-én először megy az Országgházba.
Április 23.: első parlamenti beszéde.
Július 15.: Megválasztják városanyának.
Augusztustól októberig külföldi út.
Október 27.: Margit nővér női nagygyűlést szervez a nők szavazati jogáért.
1921. I. 6 első KNT seregszemle.
Január 28.: Napirend előtt 170 társadalmi és kulturális szervezet tiltakozását teszi a Ház asztalára a női választójog megnyirbálása ellen.

- Május 14.: Az International Standing Committee of Suffrage levelező tagnak kérte fel Slachta Margitot.
- December 28-án mondott beszéde a női választójog érdekében megjelenik: „Miért van szükségünk a nők választójogára?” címmel.
1922. február 14.: második beszéde a női választójog mellett.
 Február 16.: véget ér a parlamenti ülészak.
 Március 22.: A KNT kéri a püspöki kart, hogy hasson oda, hogy Slachta Margit indulhasson a választáson.
 Április 2.: A NEMZETI ÚJSÁG-ban megjelenik: „Politikusok véleménye Slachta Margit működéséről.
 A KNT kiadja: Slachta Margit, az első magyar nőképviselő politikai működése.
 Nyáron: indul Londonba, onnan majd tovább Amerikába.
 Szeptember 1.: Levél Farkas Edith-hez a Népleányokkal való fúzió ügyében. Kéri, hogy hazajöhessen, októberben hazajön Erőfeszítései a Missziótársulat egyben tartásáért.
 December 10.: A Missziótársulat évi közgyűlése. Margit nővér adja a következő évi munkaprogramot.
1923. május 12.: megalakul a Szociális Testvérek Társasága (SZTT); megalakul a Testvérszövetség.
 Nyáron Tömösön (Erdély) megbeszélik a Szabályzatot.
 Július 15.: főnöknőnek választják Margit testvért.
 Novemberben epebántalmakkal kórházban
1923. május 5.: társaival együtt elküldik a Missziótársulattól.
1924. koratavasz: Svájcban és Franciaországban keres munkahelyet a testvéreknek.
 November 4-1926. december 12-ig Amerikai Egyesült Államokban és Kanadában dolgozik.
1926. december 22-én hazaérkezik.
1927. február 8.: nagyszerű beszámoló gyűlés. Megjelenik az „Elkapott sugarak”.
 Szeptemberben megnyílik a noviciátus 32 jelentkezővel.
 Novemberben epekómútét.
 Decemberben Budapesten 15 helyen kigyúlnak a Mindenki Karácsonyfája gyertyái.
1928. Megjelenik: „A puszták rejtekéből az élet centrumába”.
 Novembertől 1929 áprilisáig ismét Amerikában.
1930. Pünkösd: lemond a főnökségről.
 Nyáron részt vesz a modern női alakulatok goldensteini (Ausztria) találkozásán.
 Decemberben Angyalföldön városanyának választják.
1931. Megkezdődik a munkásnők szervezése.
 A Wolff-párt megakadályozza, hogy a KNT indulhasson az országgyűlési választáson.
1932. Pünkösd: Újra főnöknőnek választják.
1933. Megalakítja a Szentlélek Szövetséget.
1934. Megindul: A LÉLEK SZAVA.
1935. szeptemberében indul Amerikába. Október 7-én meghal a nővére.
1936. január 16-án édesanyja, 30-án édesapja költözik el az élők sorából.
 szeptember 30-án érkezik haza.

1937. november 3-án megnyílik a Katolikus Női Szociális Képző.
Megjelenik a Képző ismertetője. (1938-ban a második, 1943-ban a harmadik kiadás)
1938. május: Eucharisztikus Világkongresszus.
November: Első Bécsi Döntés. A Felvidék egy része visszatér.
1939. január 6.: KNT-seregszemle „a nácizmus ellen” jegyében.
1940. szeptember: Második Bécsi Döntés. Erdély egy része visszatér.
November 8.: csíkszeredai deportálás.
December: KNT-beadvány a munkaszolgálatosok érdekében.
1941. január 6.: nyáron: Káptalan.
Kőrösmezei deportálás, helyszínre utazás, segítség,
szeptember 21.: Az Orsz. Parancsnokság elrendeli Slachta Margit csendőri megfigyelését.
1942. január 6.: A KNT seregszemléjén elhangzottak miatt a német követ a külügy útján tiltakozik.
Vádemelés Slachta M. ellen, alsófokon elítélik, a Királyi Tábla felmenti.
februárban megkezdődik az első Világnézeti Kurzus, majd országszerte követi a többi.
márciusban jön a hír a szlovákiai deportálásokról. 25-e után pozsonyi út.
1943. január 6.: A LÉLEK SZAVÁ-ban megjelenik az „Újévi levél” a munkaszolgálatosokról.
február 7-én Pest vármegye törvényhatósága megbélyegzi az Újévi levelet. Slachta Margit „Nyílt levelet” intéz hozzájuk.
február 8.: Szlovákia bejelenti a teljes zsidótlanítást. 20 000 ember élete veszélyben.
március 3.: római út, tárgyalás Spellman New York-i érsekkel.
március 11.: pápai kihallgatás.
Rómában megfogalmazza a „Világnézeti Credo”-t.
Elindítja a „Mozifront”-ot.
májusban a SZTT 20 éves jubileuma.
1944. január 6.: március 19-én a német hadsereg megszállja Magyarországot.
áprilisban betiltják A LÉLEK SZAVÁ-T. Megindul a mentés.
nyáron megjelenik a „Pünkösdi tűz”.
december 24-én kíséri az egyetlen mozgó „Mindenki Karácsonyfáját” a bekerített városban.
december 27-én Salkaházi Sára testvért kivégzik.
1945. január 7.: Nyilasok keresik az Anyaházban.
február 13-án befejeződik Budapest ostroma.
márciusban a Fegyverszüneti Bizottság lefoglalja az Anyaház egy részét.
A Budapesti Nemzeti Bizottság elutasítja a KNT-t, mint pártot és A LÉLEK SZAVA sem kap megjelenési engedélyt.
október 7.: Községi választás. Slachta Margit a Kisgazdapárt listáján városanya.
november: Országgyűlési választás, Slachta Margit a Polgári Demokrata Párt listáján képviselő.
november: gyomorfekély-operáció.
1946. január 31.: Parlamenti beszéd a Szent István-i állameszme mellett

- március 7.: Felbujtott tömeg elfoglalja a szegvári noviciátusi házat.
Parlamentari felszólalások: március 12., augusztus 23., augusztus 29., december 3-4.
1947. január 6.: Parlamentari felszólalások: február 5., február 12., február 25., március 13., április 16. (a hitoktatás szabadságáért) június 1-29.: Káptalan, július 7-15.: Kassa, találkozás az amerikai küldöttekkel, illegális határátkelés.
Parlamentari felszólalások: június 27., július 23-24.
augusztus 31.: Országgyűlési választások. A KNT önálló pártként indult, négy képviselő megy az Országházba.
október 28.: mentelmivel végződő felszólalás.
október 30.: Mentelmi Bizottság ítélete: kéthavi kizárás.
szeptember: kínai alapítás.
1948. január 6.: Parlamentari felszólalások: április 29., május 4.
május 16. Pünkösöd: A SZTT 25 éves jubileuma.
június 16.: nagy beszéde az iskolák államosítása ellen.
Mentelmi Bizottság 2x6 hónapra kizárja, elveszti mentelmi jogát.
1949. januárjától a domonkos nővérek zárdájában, az ő ruhájukba öltözve rejtőzködik.
februárban átmegy egy másik zárdába, 25-én vörhenyben megbetegszik.
május 15.: Választások, elmegy szavazni.
június 20-án megírja búcsúlevelét;
június 22-23-án átmegy a határon, innen kezdve a Tóth Etelka nevet használja.
június: Romániában internálják a szerzeteseket.
Szeptember 5.: Bécsből Rómába utazik;
szeptember 16.: megérkezik Amerikába.
október 1.: Létrejön a Kínai Népköztársaság, megszűnik az ottani alapítás. november: Szlovákiában is szétszórják a szerzeteseket.
1950. január: „Kis-Káptalan” az amerikai előjárókkal.
Megkezdí vizitációját az USA-ban és Kanadában. Egyre jobban érzi az öregkori hanyatlás jeleit.
június 19.: magyarországi szerzetesek szétszórátása.
1951. tavasz: alapítás Kubában.
novemberben visszatér Bécsbe a hazatérés reményével.
1952. Bécs: nőgyógyászati operáció.
1953. május 5.: Saját nevéen visszaérkezik Amerikába.
Augusztus 10-én megkezdődik a káptalan. Kalifornia önállósul.
1955. Kanada is önállósul. Róma a Federatio mellett dönt.
1961. Budapesten meghal Borbála nevű húga.
1962. nyár: Káptalan, lemond a főnökségről.
1969. Pünkösöd: gyémántfogadalmi jubileum.
1971. meghal húga, dr. Slachta Irén.
1974. január 6.: befejezi földi életét.

utóélete:

1985. szeptember 20.: Slachta Margit megkapja Izrael államtól az „Igaz ember” kitüntetést és fát ültetnek emlékére Yad Washem-ben.

1990. Hívő Szocialisták Slachta Margit emlékülése Budapesten.
1995. március 15.: Slachta Margit és a SZTT emlékérmét kapott a magyar kormánytól.
május 7.: Megkapta a Magyar Köztársaság „Bátorság” érdemjelét.
1996. szeptember 8.: Emléktáblát helyeztek el a Thököly u. 69. sz. ház (az egykori Anyaház) falán, és a Magyar Holokauszt Bizottság rendezésében Slachta Margit emlékülés.
október 16.: „Igazak” Tudományos emlékülés a Keresztény-Zsidó társaság rendezésében.
1997. február 10.: Tölgyesi Ágnes „Credo” című Slachta Margitról szóló portréfilm bemutatója a Művész moziban.

Fényképek

Római zarándoklat, 1900

*Az öt Slachta lány.
Balról jobbra: Irén, Borbála, Mária, Margit, Erzsébet*

Slachta Margit 20 éves korában

Farkas Edith

*1909-10. Szociális missziósnővérek pártfogoltjaikkal.
(Jobbról a második sor elején Slachta Margit.)*

A fiatal missziós nővér

Slachta Margit fátyolos kalapban

1920. III. 28. Mandátum átvétel a Szentháromságszobornál a Mátyás-templom előtt

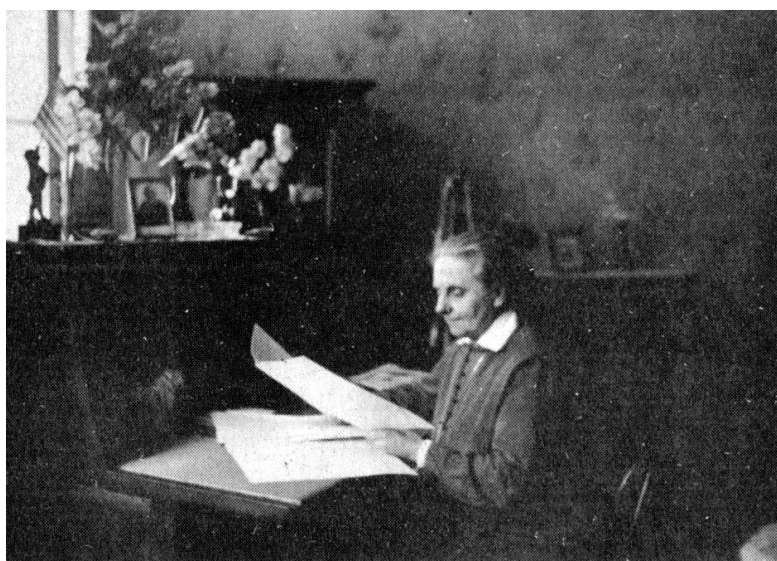
Margit testvér első amerikai útjára indul

Margit testvér (második a sor közepén) kanadai testvérekkel, 1925

Margit testvér Friderika testvérrel, a kaliforniai kerület főnöknőjével, 1936

Margit testvér íróasztalnál

Margit testvér a kertben

Margit testvér munkatársával, dr. Steffanits Istvánnéval

Lelkigyakorlatos csoportkép. A második sorban jobbról a negyedik Slachta Margit

1948. A 25 éves jubileumon Mindszenty József és Margit testvér

*1948. Slachta Margit az Országház folyosóján,
az iskolák államosítása ellen tiltakozó levelekkel*

1950. Kaliforniában

1970. Az öreg Margit testvér

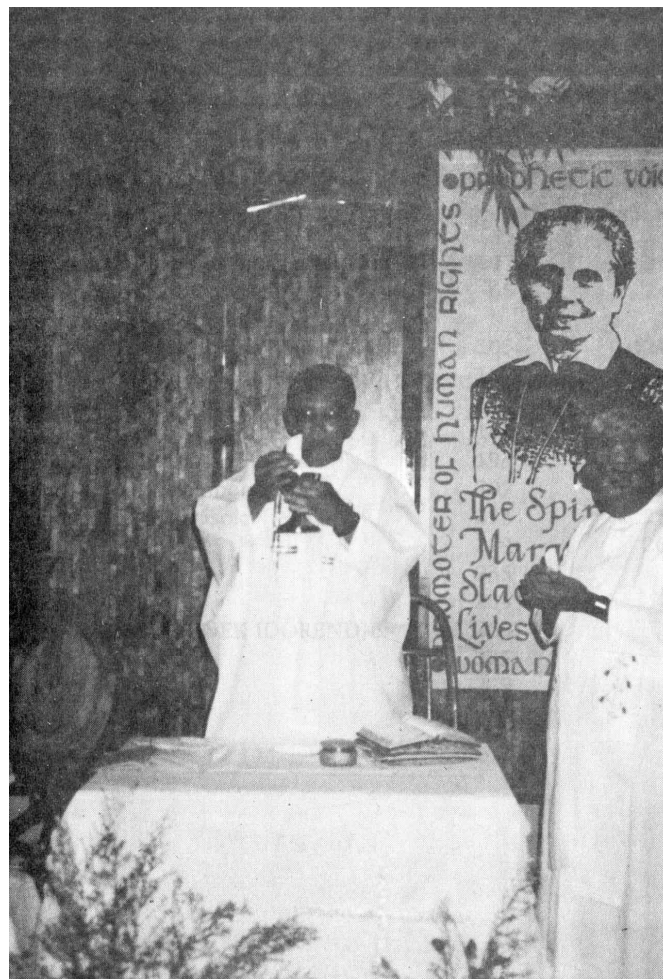
Slachta Margit a ravatalon

Sírja a Buffaloi temetőben

Az „Igaz Ember” kitüntetés

1990. A Fülöp-szigetek-i nővérközösség kápolnája

A szerzőről

Mona Ilona 1921-ben született. 1942-ben elvégezte a Katolikus Női Szociális Képzőt, 1946-ig megyei városi szociális gondozó volt. 1946-ban belépett a Szociális Testvérek Társaságába. 1950 után különböző – fizikai munkákat végzett. 1956-ban beiratkozott az ELTE-re magyar könyvtár szakra. 1970-ig zenei könyvtárosként dolgozott. Publikációi: „Liszt és a reformkor, 1839–40”, „Magyar Zeneműkiadók és tevékenységük 1774–1867”, „A Liszt Ferenc Társaság Története”, „Salkaházi Sára élete”, valamint több tanulmány különböző folyóiratokban.